

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

1968

INDHOLDSFORTEGNELSE

Alan Hjorth Rasmussen: Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg – et nyt dansk museum	2
Systematiske museumsregistreringer: Nina Fabricius & Lars Friis: Et dansk eksempel	6
Aagot Noss: Et norsk eksempel	9
Marta Hoffmann: Nordisk tekstilteknisk terminologi – vevnader	12
Kari Helmer Hansen: Centre de Formation aux Recherches Ethnologiques – Undervisning i etnologi for franske magistergrads-studerter	15
Forskning	17
Undervisning	20
Udstillinger	28
Personalia	29
Anmeldelser: Robert Paine: Coast Lapp Society II (Tom G. Svensson)	30
Poul Nørlund: De gamle Nordbobygder ved Verdens Ende Knud J. Krogh: Erik den Rødes Grønland (Håvard Dahl Bratrein)	31
Gunnar Viby Mogensen: De sociale konsekvenser af land-brugets strukturændringer (Karsten Lægdsmand)	32
Nils-Arvid Bringéus: Unnarydsborna. Lasse i Lassabergs anteckningar om folklivet i Södra Unnaryd vid 1800-talets början (Inger Eriksson)	33
Sven B. Ek: Stadens födelse (Gösta Arvastsson)	34
Eilert Sundt: Om Giftermål i Norge (Poul Balle-Petersen)	35
Jordens Folk. Etnografisk revy (Orvar Löfgren)	35

I DETTE NUMMER

Den 24. april 1968 indviede Fiskeri- og Søfartsmuseet og Saltvandsakvariet i Esbjerg sine nye bygninger officielt. I den anledning redegør dets leder, Alan Hjorth Rasmussen for institutionens arbejdsform samt om opbygningen af det nye museum. I tilknytning hertil følger han et par personlige bemærkninger om specialmuseernes arbejdsforhold, forholdet til andre museer, lokal-museernes "monopol" på fortiden m.m.

I Danmark og Norge har Nationalmuseet og Folkemuseet inden for de sidste år gennemført to meget bredt anlagte museumsregistreringer, i Danmark i et landsogn på Sjælland med 400 husstande og i Norge i en fjeldbygd i Setesdalen med 700 indbyggere. Resultaterne fra disse to registreringer og især de praktiske erfaringer sammenføres i artiklen "systematiske museumsregistreringer". Nina Fabricius og Lars Friis står for det danske indlæg, medens Aagot Noss har skrevet det norske.

I efteråret 1967 fremlagdes den skandinaviske del af en tekstilteknisk væveterminologi som part af en tilsvarende international i organisationen Centre International d'Etude des Textiles Anciens (CIETA). Marta Hoffmann, der har medvirket ved udarbejdelsen, beretter om forarbejdet før fremlæggelsen og om overvejelserne med dette værk.

Undervisningen i etnologi i Frankrig er sat i fokus i en artikel af Kari Helmer Hansen, som i 1967 i 8 måneder opholdt sig som fransk statsstipendiat for at studere fransk etnologi med særlig henblik på metode og teori. Hun fortæller dels om selve undervisningen og dels om faget etnologi i Frankrig efter krigen, dets stilling og målbæring.

Anmeldelsesrubrikken er i dette nummer vokset væsentligt i forhold til tidligere numre. Det er redaktionens ønske at fortsætte denne linie i fremtiden, og man vil yderligere forsøge at få nyudgiven litteratur anmeldt så hurtigt som muligt uden at dette dog skal gå ud over kvaliteten af anmeldelserne.

Den meget stærke udvikling inden for offsattrykkemetoden i de sidste år i forbindelse med en ny satsteknik fik som meddelet i sidste nummer redaktionen til at forsøge en ny fremstillingsmetode med langt flere muligheder for en levende opsætning. Forsøget var vellykket; man besluttede at benytte den nye fremstillingsmetode i fremtiden, og allerede i dette nummer viser de konkrete resultater sig i form af en lidt ændret opsætning og et nyt smukt satsbillede.

Karsten Lægdsmand.

FISKERI- OG SØFARTSMUSEET I ESBJERG— ET NYT DANSK MUSEUM

Det hører ikke til hverdagsbegivenheder, at der bygges museer i Danmark. I Esbjerg i Sydvestjylland indviedes imidlertid den 24. april helt nye bygninger for Fiskeri- og Søfartsmuseet samt Saltvandsakvariet. Den direkte anledning var hundredårsdagen for vedtagelse af loven om bygning af Esbjerg havn. Den 24. april 1868 var Esbjerg blot en underskrift på et stykke papir. I dag er byen, der opstod omkring havnen og senere fiskeriet, landets femte største by med over 55.000 indbyggere. Esbjerg byråd besluttede i 1964 at markere havnejubilaet ved opførelse af et fiskeri- og søfartsmuseum samt i tilknytning hertil et akvarium for danske saltvandsfisk.

Museets historie er i korthed følgende: Museumsforeningen stiftedes i 1936 og havde i følge lovene til formål "at virke for oprettelse af et museum i Esbjerg (specielt fiskerimuseum) med egen bygning". I 1941 fik man egne lokaler, og i de følgende år udfoldedes stor aktivitet for såvel arkæologi som fiskerihistorie. Bestyrelsen opdeltes til sidst i to interessegrupper, og i 1962 dannede fiskeriafdelingens folk deres egen museumsforening. Samtidig udvidede man arbejdsområdet til at omfatte hele landet, idet man mente, at specialmuseet fik sin største berettigelse, når man kunne indsamle og anskueliggøre fiskeriet i alle dets aspekter og egnsforskelligheder. — Som noget af det første søgte man at få overflyttet Dansk Fiskeriforenings Modelsamling til Esbjerg. Det lykkedes imidlertid ikke, og samlingen blev nogle år efter deponeret i Nationalmuseet. Med desto større ildhu gik Fiskeri- og Søfartsmuseets folk i gang med at opbygge et landsmuseum, og initiativ og arbejdet blev belønnet, idet museet efter kun 6 år som selvstændigt museum kunne rykke ind i nye tidssvarende bygninger.

At opbygge et specialmuseum selv for så lille en brik i vort lands kulturhistorie som fiskeriet, blev en overmåde hård og vanskelig opgave. Paradoksalt nok kom den eneste modstand fra andre danske museer! Blot tanken om at der skulle dannes et nyt specialmuseum gav kuldegysninger hos mange. Hvilket indgreb

i lokalmuseernes næring. Tænk, at et museum uden for Nationalmuseets afdelinger kunne drømme om at arbejde i lokalmuseernes skarpt afgrænsede arbejdsområde. Tænk, om de fremmede skulle fjerne en splint af hjemstavns kulturarv.

For Fiskeri- og Søfartsmuseet var det imidlertid et spørgsmål om at redde et stort antal fiskerigenstande, som andre museer havde ladet ligge eller aldrig havde interesseret sig for. Heltlere samle, hvad samles kunne, end at tingene skulle gå til grunde, fordi ingen interesserede sig for dem. Museet opdyrkede således et felt, som kun ganske få lokalmuseer havde interesseret sig for. Under indsamling kom man således ud for, at fiskeriet i egne, hvor denne næringsvej tidligere havde været af overordentlig stor betydning, på lokalmuseerne blot var repræsenteret med en enkelt eller to genstande.

Det må ligge til mennesker, at de først får rigtig interesse for en sag, når andre beskæftiger sig med den. Da Fiskeri- og Søfartsmuseet begyndte sin systematiske indsamling af fiskerigenstande langs de danske kyster, fik man øjnene op for, at fiskerkulturen burde repræsenteres bedre på museerne. Konkurrencemomentet spiller afgørende ind.

Konkurrence eller ikke konkurrence, hvorom alt er blev slutresultatet positivt for museet. Hele landet — bortset fra Grønland — er berøjt, og repræsentative fiskerigenstande fra alle danske fiskemetoder er bevaret for eftertiden.

Man må imidlertid i denne forbindelse sætte et spørgsmålstejn ved, om det er langsigtet og fornuftig museumspolitik, at de sidste sjældne stumper af en egns fiskerkultur splittes op mellem Nationalmuseet, specialmuseet og lokalmuseet. Man risikerer, at ingen af parterne kommer til at sidde tilbage med et tilstrækkeligt antal brikker, til at en helhed kan sammensættes. Museerne nærmer sig da rarietetskabinetter.

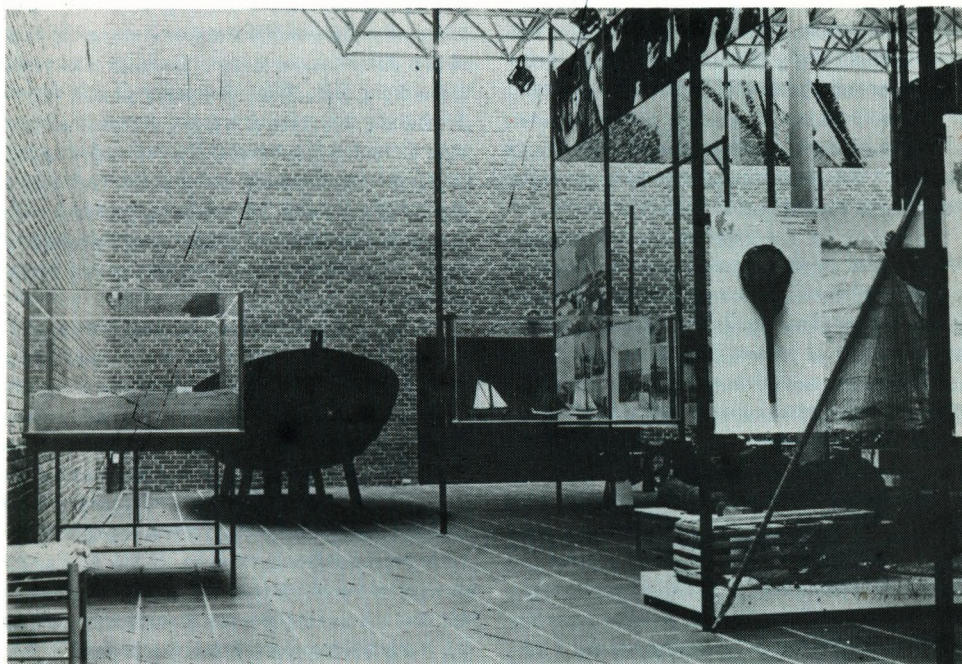
Nu ville en og anden måske hævde, at Nationalmuseet i sig selv består af en række specialmuseumsafdelinger, der blot er uden tilstrækkelig bemanning, til at der virkelig kan

sættes ind på de forskellige specialområder. Ja, en kætter ville måske endda her fremføre spørgsmålet, om ikke kulturforskningen under disse omstændigheder ville være lige så godt tjent med et større antal specialmuseer – ikke nødvendigvis koncentreret i hovedstaden – som virkelig kunne gøre noget ud af deres arbejdsfelt? Den gældende museumslov omfatter ikke specialmuseer, kun de kulturhistoriske lokalmuseer. Andre museer er henvist til hvert år at søge tilskud på finansloven gennem de ministerier, hvorunder de fagligt hører hjemme. Man har således en museumslov, der sikrer en retfærdig fordeling af statstilskuddet til det store antal lokalmuseer, der opfylder lovens kvalitetskrav, men intet lovmæssigt fordelingsgrundlag for det beløb, der formidles af fagministerierne til specialmuseerne.

At komme på finansloven er imidlertid ikke nogen let sag for et nyt museum. Museet udsættes for den enkelte ministers forståelse eller lige-

gyldighed for sagen og til kommende ministres positive eller negative stillingtagen ved den årlige ansøgning om statstilskud. Fiskeri- og Søfartsmuseet har været udsat for denne vilkårlighed, idet museets statstilskud, året efter at museet var kommet på finansloven blev strøget af den ny minister efter et regeringsskifte.

Disse forhold kan ikke ligefrem siges at ansøre til fornyelse inden for dansk museumsverden. Det stimulerer heller ikke interessen for museumsarbejdet blandt de mennesker, der ønsker at gøre noget ud af samtidens og dette århundredes kulturhistorie. Det rammer således specielt de tekniske museer, der ikke i samme grad som lokalmuseerne har kunnet nå at få fodden inden for de bevilgende cirkler. Det er så meget desto mere beklageligt, eftersom disse specialmuseer udfylder den tidsperiode, som de øvrige erfarne og ofte højt uddannede museumsfolk almindeligvis forsømmer. Det er uheldigt, at museumsstanden altid arbejder et par genera-

Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg.

tioner bagud i tid. Hvorfor udelukkende koncentrere sig om at redde stumperne af fortiden, medens samtidens kulturhistorie smuldrer hen og først bliver interessant, når den skal sættes stykkevis sammen af kuriosa? Etnologen er begejstret, når han kan konstatere, at et gammelt træredskab erstattes af flere og flere jernbeslag og til sidst ender i det rene støbejern. Han interesserer sig imidlertid ikke for, at en tilsvarende udvikling finder sted den dag i dag f.eks. ved overgang fra træ- til plasticmaterialer. God fornøjelse for etnologen, når han om 100 år skal grave i lossepladsen anno 1968 for at studere udviklingen fra blik- til plasticspand! Det bliver en stor dag, når museerne erkender, at deres samtid er museums værdig, og når de kommer overens om en "bevaringsplan" og en nærmere fordeling af opgaverne. Det synes utilfredsstillende, at man på museerne blot koncentrerer sig om at bevare kunst, kunstindustri og tekniske frembringelser fra dette århundrede. Er folkekulturen afgået ved døden, efter at den er ophørt med at være lokalkultur? Eller bliver det en opgave for stadig flere specialmuseer at afløse lokalmuseerne, når disse ikke længere kan finde tilstrækkelig grobund i den lokale kultur?

Museets søfartsområde omfatter Vestkystens søfart, der i ældre tid bortset fra skudefarten på Norge især var koncentreret omkring Esbjergområdet. En specialundersøgelse af sejladsen og skibstyperne i vadehavet er indledt.

Indsamling af fiskerigenstande har af gode grunde været museets største aktivitet i opbygningsårene. I de kommende år vil museet koncentrere indsamling og specialundersøgelse om bestemte egne af landet, ligesom man vil arbejde bestemte emner inden for fiskeriets kulturhistorie. Resultaterne søges skildret i særudstillingsform samtidig med, at der udgives publikationer om undersøgelserne.

Sideløbende med nedskrivning af oplysninger under indsamlingen, er der ført korrespondance med et stort antal gamle fiskere om specielle emner inden for fiskeriets kulturhistorie. Der blev i 1966 udsendt et stort antal duplikerede "Meddelelser og Spørgsmål fra Fiskeri- og Søfartsmuseet" til alderdomshjem, fiskeriforeninger og præster langs de jyske kyster, søer og åer. Selvom man på forhånd kunne stille sig tvivlende over for denne hvervekam-

pagnes effektivitet, lykkedes det at oparbejde en skare skrivende fiskere som fortalte om fiskeriet på deres egen måde. Meddelelserne blev siden besøgt og virkede som mellemmand ved supplerende genstandsindsamling og fotografering. Kampagnen fik videre betydning, end det umiddelbart kunne læses ud af besvarelsernes antal. Mange lod ikke høre fra sig, men de var blevet opmærksomme på museets eksistens og samlede fiskerigenstande ind i al stilhed. En dag kom forsendelsen, eller museets folk fik genstandene ved besøg på vedkommende egen. Presseomtalen af museets arbejde har på samme måde haft stor betydning. Efterlyser man fiskerigenstande i almindelighed, afføder det meget få reaktioner, efterlyser man specielle fiskeritinger er chancen for svar noget større, men den egentlige betydning af presseomtalen kommer dog først et stykke tid efter, når museumsmanden besøger vedkommende egen. Omtalen vil i mange tilfælde have medført, at den som stod med en ting i hånden for at smide den bort, har lagt den i skuffen eller skabet i stedet. Forudsætningen for, at den bliver endeligt bevaret er imidlertid, at museumsfolkene kommer ud og tager aktivt del i indsamlingen. En fuldt dækkende indsamling kan ikke foretages passivt fra et skrivebord ved diverse efterlysninger i pressen. Kun et fåtal af mennesker har så megen energi, at de går på posthuset for at sende deres remediumer til et museum. Efterlysninger i pressen må følges op ved personlig indsamling. Herunder vil man i højere grad møde betydningen af presseomtalen.

For Fiskeri- og Søfartsmuseet er fotografering en meget vigtig side af museumsarbejdet. Det ældre fiskeri søges fastholdt ved fotografering af redskabsfremstilling og fiskemetoder, som demonstreres for museet. Adskillige af de gamle fiskemetoder bruges stadig, men en væsentlig del er forladt på grund af skærpet fiskerilovgivning og den hastige tekniske og materiale-mæssige udvikling. For at kunne få demonstreret forbudte fiskemetoder til fotografering har det været nødvendigt at søge dispensation fra fiskerilovene hos fiskeriministerne.

Ligesom museet indsamler nye og nyere fiskerigenstande, fotograferes nutidsfiskeri, havneanlæg, fiskefartøjer m.m. En bog med fotoreportage om moderne snurrevodfiskeri blev

udgivet i forbindelse med museumsindvielsen. Den ledsages en udførlig tekst om snurrevodfiskeriets teknik og historie. I de kommende år vil man søge at få optaget film af fiskemetoder, redskabsfremstilling og andet vedrørende fiskeriet.

Ved planlægningen af museumsbyggeriet blev der afsat plads til en bådehal, som skal bygges senere. Den vil bl.a. komme til at rumme museets største klenodie, en 150 år gammel havbåd, som i 1960 blev udgravet i vand og mudder i Houvig på Holmslands klit (Vestjylland). Museet ejer desuden en drivkasse bygget i 1898 i Stege, en vadehavsevert bygget i 1887 på Fanø, en bjergebåd og en roredningsbåd samt en række mindre fiskefartøjer. Da det ny museum imidlertid ikke kan gøre sig håb om at erhverve alle landets fartøjstyper, bygges og udstilles en samling bådmodeller alle fremstillet i størrelsesforholdet 1:24 samt modeller af fiskelejer. Modeller af redskaber i brug fra fiskefartøjer er under bygning.

Saltvandsakvariet viser de fiskearter, som er genstand for fangst i danske farvande. Akvariet er således en yderligere illustration af fiskeri-erhvervet og skal tjene som biologisk studieobjekt for forskeren samtidig med, at det skal være oplysende og fornøjeligt for publikum. Museets to store forsknings- og undervisningslaboratorier sikrer såvel akvariets faste biologer som forskere fra ind- og udland gode forskningsmuligheder. Undervisningslokalet giver endvidere god lejlighed til viderebringelse af de opnåede resultater til en større kreds, f.eks. fiskere, skoleelever og studerende.

Museet er opbygget omkring to kvadratiske haller, udstillingshal og akvariehal. Udstillingshallen, der måler 25 x 25 meter og er forsynet med rumgitterkonstruktion friholdt fra murene med en ovenlyskonstruktion, er opdelt i et 2 meter-modul, således at der for hver 2 meter kan anbringes en bæresøjle, der styres i et knudepunkt i loftet. Mellem bæresøjlerne kan anbringes plancher i 4 højder og foran plancherne podier. Plancherne, der måler 1 x 2 meter består af dobbelthærdet 8 mm masonit og er betrykket med ikke reflekterende Scotch-cal. Materialet har den fordel, at det ikke suger konserveringsvæske og at det giver en overflade, som let kan aftørres eller vaskes. Alle tekster og

illustrationer er silketrykt, nutidsbilledet i sort, ældre billeder i brune farver. I de øverste planer i loftet er 1 x 2 meter store fotostater med motiver fra moderne snurrevodfiskeri. Særdstillingen omfatter en billedreportage om snurrevodfiskeriet fra Esbjerg samt fiskerier og søfarten fra denne by gennem de sidste 100 år. Den øvrige udstilling omfatter fiskeriet fra hele landet. I udstillingen er der i meget store træk anvendt visuelle hjælpemidler, fotografier og tegninger, ligesom også auditive hjælpemidler er taget i brug. Den anvendte typografi er Century Expanded, inspireret af fiskekutternes registreringstekst.

Akvariehallen er 19 x 19 meter og rummer 10 akvarier; de to største 18,5 m³. I stedet for naturalistisk havbund, der blot ville være sandbund med enkelte sten, er der af keramikeren Ole Sørensen, Fanø, skabt en fantasiverden af abstrakte, glasserede skulpturer, opstillet på runde fliser og suppleret med strandsten.

Laboratorieflojen har 3 etager, hver med det areal på henved 400 m². Den indeholder bibliotek, kontor, undervisningslokaler, laboratorier, værksted, konserveringsrum og magasiner m.m. for museet. Her har også Skalling-laboratoriet under Københavns Universitets Geografiske Institut til huse med auditorier, bibliotek, forsøgsbassin, studierum m.m. I kernen under forhallen er der endvidere 2 etager med bademagasin, almindeligt magasin, teknikerrum og vandreservoir for akvarierne.

Museet rummer herudover et cafeteria med plads til ca. 100 personer. Far cafeteriaet er en enestående udsigt til Fanø og Grådyb, hvor alle fartøjer må passere igennem til og fra Esbjerg.

Den kombinerede museums-, undervisnings- og forskningsbygning vil i tiden fremover danne ramme omkring et forhåbentlig frugtbart samarbejde mellem etnologer, biologer og geografer om udforskning af de mange ømner med tilknytning til havet.

Alan Hjorth Rasmussen.

SYSTEMATISKE MUSEUMSREGISTRERINGER

JYLLINGE-REGISTRERINGEN. ET DANSK EKSEMPEL

Da vi i 1966 påtog os at registrere så vidt muligt alle ældre møbler indenfor et enkelt sogn, nemlig Jyllinge sogn ved Roskilde, var valget af opgave langt fra tilfældigt. Vi havde gennem længe tid næret ønsket om at eksperimentere med systematiske undersøgelser, f.eks. af ældre indbo.

En lignende registrering blev foretaget i fire sønderjyske sogne af nuværende overinspektør ved Frilandsmuseet, Peter Michelsen i årene 1957–59, (se Budstikken 1961). Peter Michelsen besøgte på få undtagelser nær systematisk enhver husstand i disse fire landsogne. Der, hvor han fandt ældre brygggenstande og møbler, foretog han en fotografering af genstandene – både enkeltvis og i sammenhæng med den øvrige møblering. Desuden foretoges opmåling af de enkelte genstande samt traditionsoptegnelser om disse. Et af udgangspunkterne for Peter Michelsens undersøgelse var ønsket om at skabe grundlag for eventuelle supplerende indsamlinger af bondekultursager til Nationalmuseet. Dog understreger han, at det i lige så høj grad gjaldt om at tilvejebringe et forøget og mere detaljeret kendskab til den undersøgte egne materielle kultur. "Allervigtigst er det, at de gamle ting, der endnu er i behold, bliver kendt af forskningen, inden de går til eller inden den viden går tabt, som kan fortælle om tingenes brug", slutter Peter Michelsen sin artikel.

Det var dette arbejde, og de tanker Peter Michelsen havde gjort sig om muligheden for at fortsætte med lignende registreringer andre steder i landet, der havde inspireret os til at prøve, hvilke erfaringer en undersøgelse i et sogn nær hovedstadsområdet kunne give.

Den frygt, vi på forhånd havde næret for, at tidspunktet for sådanne undersøgelser allerede var forpasset, viste sig at være ubegrundet – hvilket i sig selv må siges at være et udmærket resultat af et sådant forsøg. Det stod os fra begyndelsen klart, at "det systematiske husstandsbesøgs metode" ikke med fordel ville kunne anvendes i Jyllinge, som allerede er godt på vej

til at blive forstadsområde. Mange gårde er udstykket, og der er nu ialt ca. 400 husstande i sognet. Alligevel lykkedes det formodentlig at registrere omtrent alle gamle møbler med nogen lokal tradition.

Nationalmuseet havde fra tidligere undersøgelser opnået gode kontakter i sognet; det blev derfor muligt, når vi skulle finde frem til hjem med ældre inventar, sideløbende at benytte følgende tre metoder: 1. Henvisninger fra de allerede opnåede kontakter med husstande, hvor man vidste, at der fandtes ældre indbo. 2. Henvisninger fra den lokale kommunesekretær, der vidste, hvor de tidligere gårdejere og de ældre fiskere boede – på den måde fandt vi bl.a. frem til ældre hjem, der var flyttet til den nyere bebyggelse. 3. Systematiske husstandsbesøg indenfor sognets ældre bebyggelse. I dette tilfælde var det absolut de to første metoder, der gav det fyldigste resultat.

Indenfor de enkelte husstande arbejdede vi med hensyn til fotografering, opmåling, beskrivelse og traditionsoptegnelse efter omtrent de samme principper, som Peter Michelsen havde anvendt i Sønderjylland. Med hensyn til de registrerede genstandes alder satte vi ingen skarpe grænser. F.eks. medtog vi meget unge møbler, der vidnede om lokal håndværksmæssig tradition. Ej heller skelnede vi skarpt mellem "bondemøbler" og "borgerlige møbler"; for det første er overgangen mellem disse møbeltyper flydende – især i en velhavende egn. For det andet ville det have givet et ganske skævt billede af forholdene, hvis vi havde sorteret de borgerlige møbler fra, idet det er ca. 100 år siden, man på denne egn begyndte at gå bort fra den traditionelle bondestuemøblering med dens massive, malede møbler.

For at lette arbejdet rent praktisk, og for at få så ensartet et materiale som muligt at arbejde videre med, udarbejdede vi forsøgsvis et duplikeret skema i A4 format; det indeholdt rubriker for de oplysninger, vi ønskede at indsamle om hver enkelt genstand. Skemaets udformning

bygger hovedsagelig på den af Statens Lokalmuseumstilsyn udarbejdede "Instruks for indførringsarbejder ved kulturhistoriske museer". Systemet fungerede stort set godt, og det bevirkede bl.a., at der ikke smuttede for mange oplysninger bort midt i travlheden. Brugen af sådanne skemaer kan især anbefales, hvor flere arbejder sammen om beskrivelse af de samme genstande, idet hver medarbejder da kan føre sine oplysninger på de enkelte beskrivelsesark. Man undgår herved fejlkilder, som måske kunne opstå ved en senere redigering af oplysningerne – foruden at man sparer tid.

Udgangspunktet for vor undersøgelse i Jyllinge var som nævnt, en inventarisering, der skulle tilvejebringe materiale til brug for forskningen. Ved siden af dette ønskede vi at under-

søge, om sådanne registreringer ville kunne åbne muligheder for dyberegående undersøgelser af forskellig art. Dette viste sig i høj grad at være tilfældet. Allerede under vore bestræbelser for at fæstne de registrerede genstande i deres sociale og funktionelle miljø fremkom mange oplysninger, der gik langt ud over genstandenes proveniens og funktion.

Havde det været økonomisk muligt, kunne registreringen af enkeltgenstande været udvidet i flere trin. Først og fremmest kunne den udvides til at omfatte indretning og brug af de enkelte hjem eller virksomheder, idet disse da måtte betragtes som funktionelle helheder. Dernæst kunne man medtage optegnelser om livsvaner m.m., og endelig kunne man – skønt det er meget kostbart – lade undersøgelser af denne

Nina Fabricius under Jyllingeregistreringen. Foto: Lars Friis.

art omfatte hele landsbyer eller bykvarterer, således at såvel gamle som nye hjem og virksomheder samt landsbyens eller bydelens sociale liv iøvrigt blev taget under behandling.

Givet er det, at det kendskab til vedkommende områdes beboere, der opnåedes gennem undersøgelser af relativt "neutrale" emner — som møblerne i Jyllingen — i høj grad vil kunne bane vej for mere dybtgående undersøgelser.

Flere danske forskere har foretaget omfattende punktundersøgelser, der især har haft til formål at tegne et billede af bondesamfundet, som det var, inden landbrugets mekanisering og de forbedrede kommunikationsmidler for alvor fik indflydelse. Først i de allerseneste år har dansk folkelivsforskning vendt sin opmærksomhed mod livet i byerne. Et meget vigtigt arbejde blev gjort med indsamlingen af materiale til bogen "ildebrandshuse", der havde til formål at kæde en historisk redegørelse sammen med en nutidsbeskrivelse af et bykvarter. Det etnologiske arbejde, der her blev udført, kunne man godt ønske sig fortsat andre steder i Danmark — på landet såvels om i købstæderne.

Bortset fra det almindelige eller specielle videnskabelige sigte med sådanne undersøgelser har sagen endnu en meget vigtig side, som også Peter Michelsen pegede på: systematisk tilrettelagte undersøgelser af ovennævnte art må bl.a. være helt uundværlige som støtte for museernes indsamlinger af genstande. Ingen tør vel i dag

stole på, at de genstande, der af mere eller mindre tilfældige årsager levnes for eftertiden, kan give et fyldestgørende billede af en given tids eller et givet miljøes kultur. Man kan jo desværre ikke regne med ud fra boligindretningsblade, kataloger og lignende at kunne bedømme, hvilke af nutidens brugsgenstande, møbleringsformer og boligvaner, der har været i så almindeligt brug, at der vil være grund til at bevare dem for eftertiden.

At grundige registreringer af endnu eksisterende ældre miljøer nødvendigvis må følges op af undersøgelser af moderne miljøer kan ikke understreges nok i en tid, hvor den materielle kultur undergår stærke forandringer blot på et tiår — samtidig med at de fleste mennesker meget hurtigt kasserer ting, de ikke mere bruger.

Undersøgelser af den her skitserede art, er som alle ved, overordentligt kostbare, og løsningen af sådanne opgaver kræver langtidsplanlægning og et nært samarbejde mellem de enkelte kulturhistoriske institutioner; men mon ikke netop langsigtede forskningsprojekter med en bestemt målsætning vil have de bedste muligheder for hos de bevilgende myndigheder at skabe den respekt og forståelse, som vil være nødvendig for at tilvejebringe et videnskabeligt set forsvarligt grundlag for de kulturhistoriske institutioners arbejde fremover?

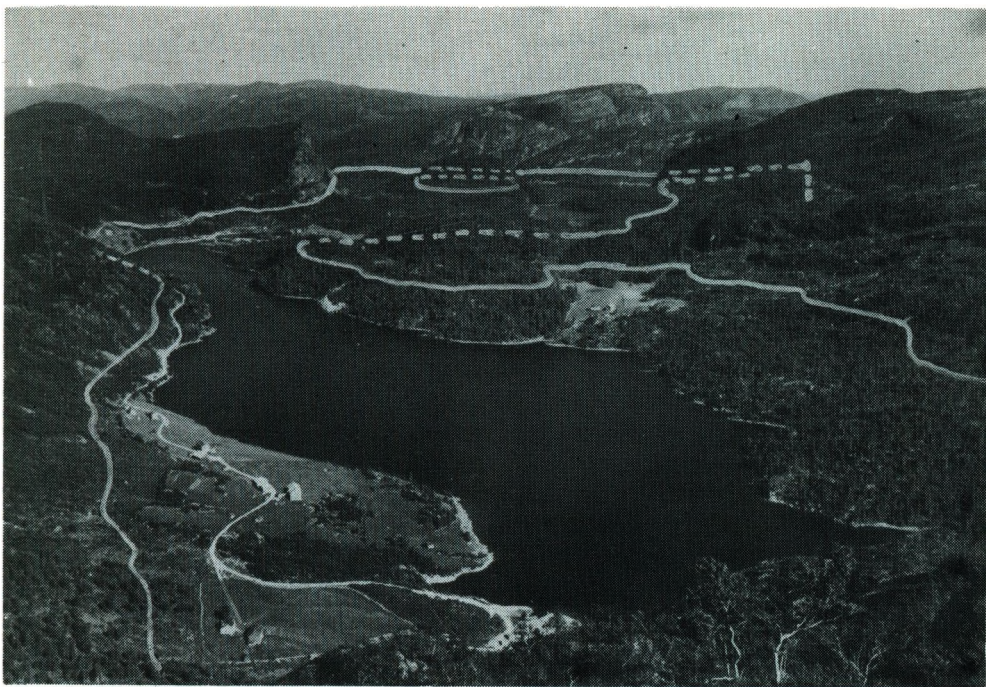
Nina Fabricius og Lars Friis.

BYKLE-REGISTRERINGEN. ET NORSK EKSEMPEL

Øvst i Setesdal ligg Bykle, ei lita fjellbygd med om lag 700 innbyggjarar. Fedrift er viktigaste næringsvegen, jakt og fiske er nødvendige attåt-næringar. Bykle har store naturrikdomar i vasskraft, og I/S Övre Otra, som har bygt ut det nedre Otra vassdraget, har planer om også å bygge ut det övre. Dersom Stortinget vedtek det såkalla Bykilprosjektet (I/S Övre Otra) blir Bykilen og det 14 km lange Bossvatnet i Bykle oppdemde til 50 og 70 meter over noverande full vasshögd. Dette vil före til at 700 mål dyrka jord og 7000 mål grunn med mykje skog blir neddemde. Og det viktigaste av alt: 23 bruk vil då bli sette under vatn og om lag 100 menneskje må flytte får heim og gård og finne seg buplassar og utkome andre stader. Dette er bakgrunnen for dei kulturhistoriske registreringane som eit "team" samansett av fylkeskonservator Ulf Hamran, Aust-Agder-Museet, Arendal, arkitekt

Arne Berg, konservator Aagot Noss, og fotograf Sjur Fedje frå Norsk Folkemuseum, Oslo har drive i Bykle i 1966 og 1967. Dessutan fra förstekonservator Andreas Ropeid frå Norsk Etnologisk Gransking vore ein tur i Bykle hausten 1967, og i 1965 og 1966 var ein par prøveekspedisjonar i bygda.

Registreringane har hatt som målsetjing å kortleggje busetnad og levevis i det området som eventuelt blir neddemt. Alle bruka, bortsett frå fem som ligg ved Bykilen, ligg ved Bossvatnet. Det er grenda Nordbygdj med 13 bruk, og Botnen inst i Bossvatnet (fem bruk) forutan to bruk som ligg mellom Nordbygdj og Bossvatnet. Bruka ved Bossvatnet utgjer eitt og same bedlag, nemlig Botnen og Nordbygdj. Dessutan er det fleire stölar på båe sider av Bossvatnet. I dag bur det folk etter Bykilen og i Nordbygdj, men alle bruka inst i Bossvatnet står tome (Botnen:

Nordbygdj med austre enden av Bossvatnet og Bykil lengst i sør. Den hvite lina blir den nye vasslina i full damhögd – dersom Stortinget gir sin konsesjon. Dammen prikka vertikalt til högre.

Foto: John Myhre, Aftenposten

Bratland, Dysje, Brottelid, Skolås og Skarberg). Hausten 1967 flutte også dei siste eigarane på dei fire inste gardane i Nordbygdi. Dette som følgje av trugsmålet om neddemning.

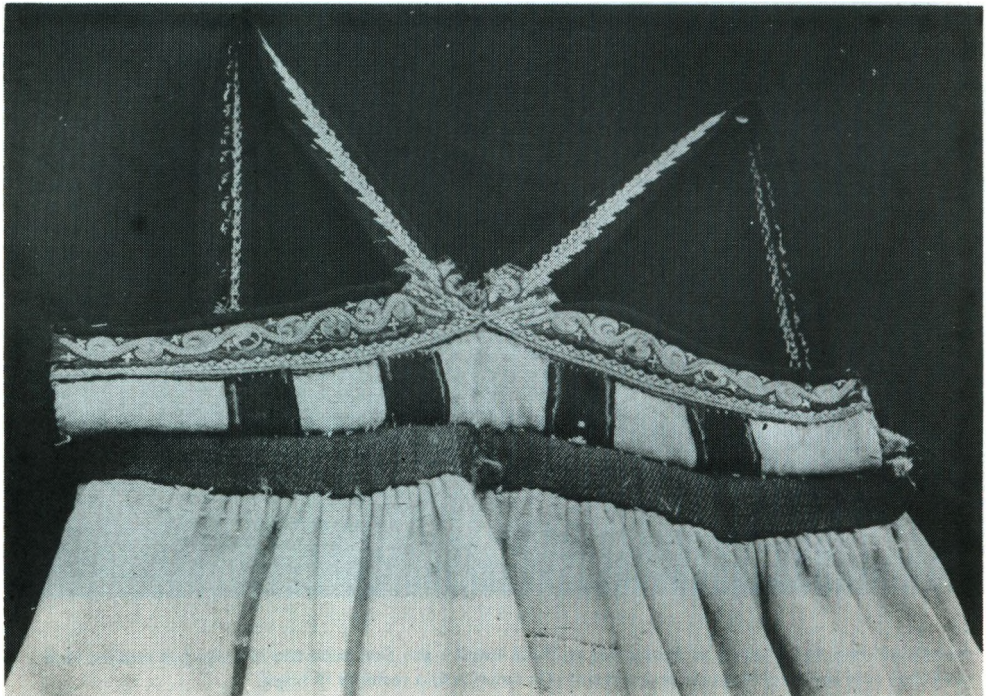
Det som no er gjort av registrering, er at alle gardstun og einskilde hus er oppmålte så detaljert som kvart hus kravde det. Fleire gardar er det laga rekonstruksjonar av slik dei såg ut det eldste folk minnst. Situationsplanar er laga av eksisterande og nedlagde bruk, og likeins av stölane, også av somme av dei som vil bli liggjande over vasshögd. Konstrusjosmåtar, innskrifter, teikn og årstal er noterte, og alle bruk og stölar er fotograferte. Stadnamn etter Bossvatn er noterte på kart, og namn på åkrar og teigar heime på garden, på slåtteteigar i skogen heime og slåtteteigar som höyrer stölane til, er oppskrevne.

Går vi inn i husa, så er det tatt skisser av noverande og tidlegare innreiding og möblering og interiöre er likeins fotograferte. Möblar og innbu av ulike slag, drakter og sölv er registrerte.

Det same gjeld reiskap av alle slag. Alt i alt er det spesielt registrert ca. 900 gjenstander. Dessutan er moderne ting meir summarisk registrerte. Det er tatt om lag 1500 fotos alt i alt.

Vi har intervjuet eigarane på alle bruken. Dei som er utflutte, er oppsökte på dei nye heimstadene. Opplysningane omfatte busetnadstilhöve, arbeids- og samværsformer. Verdfullt kjeldetilfang har vi fått om t.d. draktskikk, högtidene i livet – bryllaup, barsöl og gravferd. Eit kart er teikna over bedlagsgrensene for bryllaup, gravferd, dugnad d.e. taktekkjing heime og på stölan. Arbeidsmåtar som stell av mjölka, baking forutan stell av åkar og jorda er registrert. Det kan nemnast at vi tok opp to filmar, den eine galdt påkledninga av kvinnehovudbuden og den andre var ein film om tjörebrenning. – Like til det siste har det vore vanleg at kvar og ein brende tjöre til eige bruk.

Kulturhistorisk og frå museal synsstad var Bykle særst gjevande. Her har vore samanhengande busetnad frå förhistorisk tid og fram til i

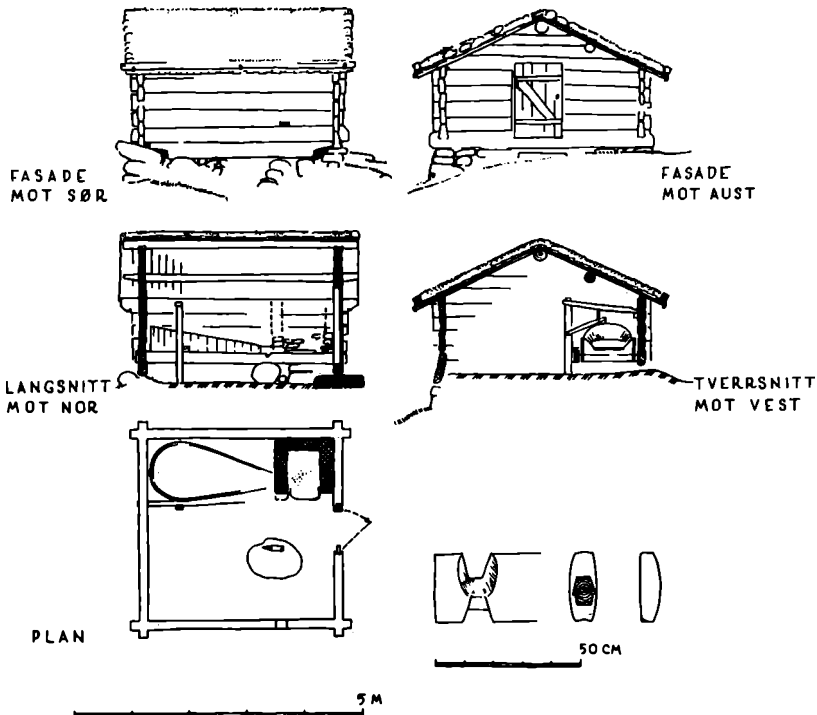

dag. På fleire av gardane har son etter far sete, i alle høve frå og med 1600-åra og mogeleg frå lenger attende. Dei gamle arbeids- og samværsformer har halde seg lenger her enn mange andre stader i landet. Eller sagt på ein annan måte: Oppløysingsprosessen har begynt seinare her, enn vanleg andre stader. Informantar i 50-åra kunne såleis fortelje om tilhøve som ein andre stader i landet må tale med 70-80 åringar om. Det seier seg sjölv at slikt gir gode arbeidstilhøve.

Det var med eit visst vemod at vi hausten 1967 sette slutstrek for dei kulturhistoriske

registreringane i Bykle. Etter mange vekers samvær med bygdefolket der oppe, kjende vi oss som ein av dei, og sjölva sa dei at dei rekna oss med til "buklarane"! Dörene stod alltid opne og folk var alltid viljuga til å svare på spørsmål og bruka tid på oss. Men undarleg er det å tenkje på at så mange heimar og så mange enkeltpersonar kanskje skal bli nöyde til på dette viset å betale for meir lys og kraft til velferdsamfunnet.

Aagot Noss.

NORDISK TEKSTILTEKNISK TERMINOLOGI. VEVNADER

I september 1967 ble den skandinaviske del av en tekstilteknisk vevterminologi, med parallelltermer på engelsk, fransk og tysk, fremlagt for rådsmøtet i organisasjonen Centre International d'Étude des Textiles Anciens (CIETA) i Lyon. Tilsvarende vokabularer foreligger allerede på fransk, engelsk, spansk, italiensk og portugisisk.

Dette er første del av et større terminologi-arbeide, der etterhvert også andre teknikker, som f.eks. broderi, vil bli tatt opp.

CIETA ble stiftet i 1954 i Lyon av tekstilforskere fra forskjellige land som ønsket å skape et kontaktorgan for internasjonal tekstilhistorisk forskning. Initiativet utgikk fra fransk hold, og Musée de Tissus i Lyon har hele tiden vært sentrum for organisasjonens møter. For tiden er 34 land representert i CIETA med ett eller flere medlemmer.

Mangel på overensstemmelse mellom de tekstiltekniske termer på de forskjellige språkene viste seg snart å skape vanskeligheter for det vitenskapelige samarbeide. Det ble derfor vedtatt å utarbeide vokabularer med definisjoner av termer som var nødvendige for entydig å beskrive å analysere tekstiler og deres fremstilling i vitenskapelige avhandlinger.

Man satte seg det mål å begynne med et begrenset område, vevnader. Det oppstod likevel visse vanskeligheter etterhvert som arbeidet skred frem i de ulike landene. I Frankrig og Italia, med et gammelt utviklet tekstilhåndverk og et ennå levende silkeveveri, ble det forholdsvis tidlig utarbeidet vokabularer, særlig konsentrert om avansert silkeveving. Fra fransk side var det i første rekke École de Tissage i Lyon og denne skolens fremragende tekniske ledere som stod for vokabularet, mens arbeidet for andre lands vedkommende ble utført av museumsfolk og andre vitenskapsmenn.

Det franske vokabular forelå i revidert skikkelse i 1959 som det første, kort etter kom også det italienske. Rammen om utvalg av termer var stort sett trukket opp med disse vokabularene, skjönt det stadig i årene fremover var en del diskusjon på dette punkt. Vanskelig-

heter av en særlig art oppstod i forbindelse med det engelsk-amerikanske vokabular idet en rekke identiske termer hadde forskjellig betydning i England og Amerika. Etter flere sterkt divergerende forslag, ble så rådsmøtet i 1963 forelagt et endelig utkast som ble akseptert fra alle hold.

Dermed kunne også det skandinaviske vokabularet komme videre. Dette var påbegynt flere år tidligere. Alt i 1959 hadde intendenten Elisabeth Strömberg, Röhsska Konstslöjdmuseet, Göteborg, i samarbeid med dr. Agnes Geijer, Riksantikvarieämbetet, Stockholm, som også var visepresident i CIETA, og en av initiativtagerne til vokabularet, fremlagt et svensk utkast for et forum av skandinaviske tekstilforskere i Julita i Sverige. Det ble her vedtatt å utvide det svenske til et felles svensk-dansknorsk vokabular. Elisabeth Strömberg påtok seg å redigere også dette, og fikk løfte om fortsatt hjelp fra Agnes Geijer, og av tilstedeværende danske og norske tekstilforskere.

Mellom 1959 og 1963 ble det gjort en del fra norsk side ved undertegnede, med teknisk hjelp fra overlærer Ragnhild Trøtteberg, Statens kvinnelige industriskole, Oslo. For den danske del svarte dr. Margrethe Hald, Nationalmuseet, København. Imidlertid fant vi at vokabularet ikke kunne gjøres ferdig for det engelske var klart, og først etter 1964 ble det igjen fart i arbeidet. Det var enighet i det skandinaviske team om at det var nødvendig å utvide de foreliggende vokabularer med flere oppslagsord. Dette skyldes at Norden, særlig Sverige og Norge, har en meget gammel levende tradisjon når det gjelder tekstil, husfid. Den folkelige vevingen i materialene ull og lin har i disse landene bevart en rekke gamle teknikker og redskap som var europeisk felleseie. I den avanserte håndverksmessige vevingen i sentrale deler av Europa er meget av dette nå forsvunnet, men vi hevdet at disse termene var helt nødvendige for skandinaviske forskere som skulle behandle sitt eget materiale, og at de var nødvendige også for andre forskere som arbeidet med arkeologisk materiale eller enklere europeiske tekstiler fra mid-

delalder eller nyere tids folkelige miljø. Hvis Norden skulle delta i vokabulararbeidet, måtte det bli på dette grunnlag.

Det skandinaviske vokabular ble vedtatt i Lyon. Den kritikk det møtte fra fransk side – det gjaldt utvidelsen av rammen – skyldes etter min mening for en stor del at det blandt det franske vokabulars forfattere ikke fandtes noen som arbeidet med gammelt europeisk materiale eller folkelige tekstiler i hjemlige råstoffer. Det skandinaviske syn ble imidlertid varmt støttet av hovedredaktøren for det engelske vokabular, Harold Burnham, The Royal Ontario Museum, Toronto, som forøvrig selv forgivev hadde forsøkt å få utvidet det engelske vokabularet i denne retning. Også prof. Alfred Bühler, Basel, som nå har overtatt ansvaret for det tyske vokabular, gikk helt inn for den skandinaviske linje.

Det tyske vokabular, som på grunn av forskjellige uheldige omstendigheter ennå ikke har fått sin endelige form, ble gjennomgått og diskutert ved to ekstra mötedager i Lyon i samme rådsmöte. De skandinaviske vokabularforfatterne var spesielt oppfordret til å være tilstede, og her ble det fra flere hold sterkt fremholdt at det historiske forløp i de ulike landene nødvendigvis måtte føre til forskjellig behov når det gjaldt utvalg av termer. Det ble fattet et prinsipielt vedtak om at en viss utvidelse av det opprinnelige utvalg måtte tillates. Dette vil føre til at de vokabularutkastene som allerede foreligger, må suppleres. (Alle er fremstilt i duplikatform, for senere trykking).

Det tyske vokabular vil antagelig foreligge ferdig til neste rådsmöte. En må vente at det da må foretas enkelte rettelser i de tyske parallelltermer i det nordiske vokabular, selv om prof. Bühler har vært rådspurt under utarbeidelsen av dette.

Det som i første rekke gjør dette vokabulararbeidet så verdifullt, er definisjonene. De er gjennomdiskutert av folk med såvel vitenskapelig som teknisk innsikt innenfor de forskjellige språkene. Under utarbeidelsen av det skandinaviske vokabular har Elisabeth Strömberg stadig hatt kontakt med redaktörerne for de tilsvarende franske, engelske og tyske. Ved oversettelser til disse språkene vil man da være helt sikker på å finne dekkende termer i CIETA's vokabular. (Hvor vanskelig det kan være, fikk vi et

tydelig inntrykk av under det skandinaviske samarbeidet der det kom for en dag at flere vanlig brukte ord i svensk og norsk som var oppfattet som paralleltermer, hadde forskjellig betydning).

Planene for vokabularet omfattet i denne omgangen ikke synonymer. Man vil heller ikke her finne forklaring på obsolete tekstilstermer som forekommer i eldre kilder. Hensikten har vært å skape et praktisk hjelpemiddel for vitenskapelig arbeide med et historisk materiale.

Det må tilslutt understrekes at intendenten Elisabeth Strömberg har båret den tyngste byrde i det skandinaviske vokabulararbeidet. Hun har gjort meget omfattende forarbeider, og med sin solide tekniske bakgrunn, språkkunnskap og store erfaring fra Nordiska Museet og Röhsska Museet har hun også hatt de beste forutsetninger.

Det skandinaviske vokabular foreligger med oppslagsord og definisjoner på svensk, norsk og dansk indeks. Det er på 75 sider, mangfoldiggjort i A4-format. Det er nå utsendt til CIETA's medlemmer, og Addenda og corrigenda vil følge med det første. De tre nordiske lands medarbeidere har fått anledning til å kjøpe tilsammen 100 eksemplarer til selvkostende, disse vil bli tilbudt interesserte institusjoner og enkeltpersoner i de respektive land.

Til slutt noen orienterende bemerkninger om den norske delen av det skandinaviske vokabulararbeidet.

Ved utarbeidelsen har vi som nevnt vært bundet av den ramme som CIETA hadde lagt opp. Bare når det gjaldt utvalget av termer der den blitt utvidet der hvor vi fant det uomgjengelig nødvendig. Vi har således ikke sløyfet termer, selv om det fantes en del i det franske vokabular som ikke hadde motsvarigheter i de skandinaviske språk. Når det gjelder norsk, valgte vi i slike tilfeller aldri å lage nye ord, men å anbefale brukt den engelske term, evt. den franske. Dette er antydnet ved å sette likhedstegn til vedkommende språk, f.eks. *weft-faced compound twill* = eng. Det gjelder først og fremst termer som angår avansert håndverksmessig veving.

Rent generelt har vi i størst mulig utstrekning valgt termer som allerede forelå brukt i vanlig norsk. Dialektord er undgått hvor dette var mulig. Hvor det ikke fantes noe landsgyldig ord,

valgte vi et dialektord som var belagt hos Ivar Aasen, Ross, eller begge. En del termer som hadde fått hevd ved bruk i husflids- og husflidsskolemiljø brukte vi, på liknende måte som svenskene, selv om de kanskje var nydannelser fra slutten av forrige århundre eller senere. Når det gjelder det store utvalg av mere vanlige utenlandske termer med relasjon til håndverks-

messig veving, har vi brukt de termer som er innført i norske ordbøker.

Våre viktigste trykte kilder har vært Norsk Riksmålsordbok, Leif Wilhelmsen: Norsk Tekstilordbok, foruten de mest anvendte lærebøker i veving, i første rekke Caroline Halvorsens.

Marta Hoffman.

CENTRE DE FORMATION AUX RECHERCHES ETHNOLOGIQUES

UNDERVISNING I ETNOLOGI FOR FRANSKE MAGISTERGRADSSTUDENTER

Under studieåret 1966–67 oppholdt jeg meg i Paris med et 8 måneders fransk statsstipend for å studere fransk etnologi, med særlig henblik på metode og teori. Jeg deltok da i et kurs som var beregnet på å være en innføring i fagets metoder for magistergradsstudentene ved Institut de l'Ethnologie.

Det første møtet med fransk etnologi var på mange måter forvirrende idet de ikke skiller mellom fag som vår etnografi, sosialantropologi, fysisk antropologi, folkeminnevitenskap og etnologi. Det siste vil i Frankrike gå under navnet teknologi, eller studiet av den materielle kultur. I tillegg til alt dette kommer sterke innslag av religionssosiologi, og et nært samarbeide med jurister og botanikere. Det finnes f.eks. institutter både for etno-botanikk og for juridisk etnologi.

Ved siden av denne mangel på faglige grenser, etter våre begreper, kommer at de heller ikke setter noen geografiske grenser. Faget begynte som studiet av folkene i de franske besittelsene, men utvidet seg etterhvert til også å gjelde andre deler av verden, inkludert Europa. Det eneste området de faktisk har holdt seg bevisst borte fra inntil for bare få år siden, er Frankrike selv. Delvis skyldtes nok dette rett og slett en manglende interesse, men det skyldtes også for en stor del at de mente at man ikke er i stand til å foreta en objektiv observasjon av sitt eget samfunn.

Etter krigen har imidlertid interessen for franske forhold begynt å melde seg for alvor. Det har allerede vært forsvart både doktorgrads- og magistergradsavhandlingar bygd på fransk materiale, og flere er under arbeide. En viktig stimulan for denne interessen har selvsagt sentralmuseet for fransk folkelig kultur. Musée des Arts et Traditions Populaires, vært. Dette museet er i rask ekspansjon, og vil etterhvert som overflyttingen til den nye museumsbygningen fullføres, gi arbeidsmuligheter for stadig flere etnologer.

Dessuten deltar etnologer i større tverrvitenskapelige regionalundersøkelser som for tiden

foregår i Frankrike. Den første av disse, som foregikk i Aubrac i de sydligere deler av Massif Central, er avsluttet, og en publikasjon om denne undersøkelsen kommer så snart de studentene som skriver sine magistergradsavhandlingar fra dette området er ferdige. Ifjor gikk de igang med undersøkelse nr. 2, som foregår i le Châtillonais, i grenseområdet mellom Bourgogne og Champagne. Disse undersøkelsene er finansiert av Centre National des Recherches Scientifiques, og den faglige ledelse er tillagt Musée des Arts et Traditions Populaires i Paris.

Denne innledningen om fransk etnologi mer generelt tror jeg er nødvendig for forståelsen av behovet for det kurset som resten av artikkelen skal handle om.

Det er selvsagt ikke mulig for én person å beherske alle disipliner innen et så vidtfavnende fag, og det kommer da også inn en spesialisering hos de enkelte. Men det å velge sin gren stiller ofte studentene overfor store problemer, og kloke av egen erfaring gikk derfor en rekke yngre forskere i 1946 sammen om å danne Centre de Formation aux Recherches Ethnologiques (CFRE).

Det er et årlig kurs som har som mål å komplettere det teoretiske grunnlag studentene har når de er ferdige med støttefagene og en eksamen i etnologi ved Institut de l'Ethnologie i Paris eller Faculté des Lettres i Lyon. I de senere årene har de forøvrig også tatt imot studenter fra andre universiteter. Dessuten skal det gi en praktisk trening i innsamlings- og feltarbeidsteknikk. Kurset skal klargjøre deltagerens orientering blant fagets forskjellige disipliner, og også gi en innføring i museumsarbeide ved at deltagerne arbeider vel to måneder på en av avdelingene ved Musée de l'Homme eller Musée des Arts et Traditions Populaires.

For å kunne delta må man ha avlagt de ovenfor nevnte eksamina og helst ha bestemt seg for hvilket geografisk område man vil arbeide med. Det siste for at studentene skal få mest mulig nytte av arbeidet ved museet. Deltagerantallet er begrenset til 15, mens det årlig er ca. 50 søkere.

Undervisningen faller i to deler, en teoretisk og en praktisk. Den teoretiske foregår både som kateterforelesninger og seminar, og som regel er det en kombinasjon av disse. Det blir innkalt spesialister i de forskjellige grenene innen faget for å forelese, og som regel blir det også holdt et seminar i tilknytning til forelesningene, hvor de problem og spørsmål som har oppstått blir diskutert. Dette kan selvsagt ikke bli noe annet enn en første innføring, men det er fremfor alt nyttig fordi det blir opprettet mange verdifulle kontakter for studentenes fremtidige arbeid i løpet av disse seminarene.

Det forutsettes dessuten at studentene deltar aktivt i det ukentlige seminaret ved Institut de l'Ethnologie, hvor professorene Leroi-Gourhan og Bastice alternerer som leder. Disse seminarer har ofte form av at studentene legger frem avhandlingene sine til diskusjon.

Det blir lagt stor vekt på at studentene deltar i et kurs i bruk av det internasjonale fonetiske alfabet. Mange av dem skal jo senere arbeide under fjerne himmelstrøk hvor de selv må gjøre de første nedtegnelser av språket. Kurset er på 4 timer i uken og varer fra november til ut i mai, og er avgjort den mest krevende delen av undervisningen. Etter en forholdsvis grundig innføring i prinsippene for bruken av det fonetiske alfabetet blir resten av tiden benyttet til praktiske øvelser ved hjelp av lydbandopptak.

Den praktiske delen av undervisningen består av en rekke kurs i bruk av tekniske hjelpemidler som lydbandopptager, film- og fotografiapparat, tegning av gjenstander, o.s.v. En god del av tiden blir brukt til å gjennomdiskutere hvilken måte man helst skal bruke tekniske hjelpemidler på i felten.

All undervisning foregår ved Institut de l'Ethnologie, som er en del av l'Université de Paris, men har sitt sete i Musée de l'Homme. Kontakten mellom universitetsundervisningen og museet er derfor så nær som overhode mulig.

Etter at de tekniske kursene er avsluttet kan man ta fatt på volontørtjenesten ved museene. Som regel består arbeidet i at man får utdelt en rekke gjenstander som skal tegnes, fotografes og beskrives for museets systematiske katalog. Gjenstandene er gjerne valgt ut slik at de har en viss tilknytning til det emne studenten skal arbeide med i sin avhandling, idet mindste geogra-

fisk. Når dette arbeidet er ferdig skal gjenstandene settes i en større sammenheng i en monografisk fremstilling. Det er mange eksempler på at disse monografiene senere har dannet grunnlag for et større arbeide.

Som en avslutning på kurset deltar studentene i et feltarbeide i en fransk landsby. Det varer vel en uke, og de får da anledning til å sette ut i livet det de har lært i løpet av vinteren.

Det var naturlig at stedet for fjorårets feltarbeide ble valgt innenfor området for den pågående regionalundersøkelsen, m.a.o. i le Châtillonais, og nærmere bestemt i landsbyen Asnières-en-Montagne. Det eneste som var skrevet om landsbyen tidligere var en kortfattet sosiologisk undersøkelse som skulle danne grunnlaget for regionalundersøkelsen. I denne var alders- og yrkesstrukturen behandlet.

Hver student skulle ta for seg et selvstendig emne innenfor landsbylivet, men det ble lagt stor vekt på at emnene til sammen skulle gi et så komplett bilde som mulig. Utover dette hensynet sto vi helt fritt i valget av hva vi ville studere, og hvordan vi ville legge opp arbeidet.

Om kvelden kom vi alltid sammen for å diskutere dagens arbeid, og legge frem våre resultater for de andre deltagerne, slik at alle til enhver tid skulle være underrettet om hva de andre hadde kommet frem til. Fremgangsmåten den enkelte hadde brukt, og resultatene vedkomme de var kommet frem til ble grundig diskutert. Lederne for kurset, som samtidig deltok i regionalundersøkelsen, la også frem sitt materiale, og ga alltid en grundig forklaring på hvordan de gikk frem.

Etter feltarbeidet var over fikk studentene 3 uker på å skrive en oppgave som skulle være på minst 15 sider, og det ble lagt særlig vekt på at den ble levert i publiserbar form, med de nødvendige illustrasjonene. Hvis disse betingelsene blir oppfylt, har studenten mulighet for å få arbeidet med i den publikasjonen som skal komme når regionalundersøkelsen er avsluttet.

Når kurset er avsluttet får studentene en attest med bedømmelse for innsatsen. Offisielt har kurset ingen eksamensrett, men i praksis spiller attesten en afgjørende rolle for studentens videre løpebane.

Kari Helmer Hansen.

FORSKNING

NORGE

INSTITUTT FOR FOLKELIVSGRANSKING,
OSLO

Materialet fra siste sommers feltarbeid i Sørvest-Norge er under bearbeidelse. Da docent Hasslöf var i Oslo som foreleser sammenholdt man intervjuene under hans ledelse. Da tiden dessverre var for knapp kunne ikke alle bli gjennomgått og man konsentrerte seg om dem fra båtbygging og kystfart.

INSTITUT FOR FOLKEMINNE-
VITSKAP, OSLO

Ved instituttet foregår nå en registrering av tidsskriftartikler, oppsatt etter emne. Emnegruppene er for det meste utarbeidet av Vibeke Dahll, i samråd med Bente Alver, Ådel Blom og Liv Jørstad. Et par av mellomfagstudentene har påtatt seg å hjelpe til med registreringsarbeidet.

SVERIGE

FOLKLIVSARKIVET, LUND

Under vårterminen 1967 lade Ingemar Jeppsson fram sin lic.afhandling,

Nöjesliv och sammankomster i Malmö kring 1800-talets mitt. Författaren presenterar den här nedan.

Mot bakgrunden av närings- och befolkningsstrukturen i Malmö under 1800-talet ger författaren en bild av hur formerna för nöjesliv och sammankomster förändras kring mitten av århundradet. Med hjälp av memoarer, tidningar, uppteckningar, kungörelser och protokoll skildras malmöbornas privata och offentliga nöjen. För att rätt förstå de förändringar som under denna tid ägde rum i umgängesmonstret får läsaren även ta del av förhållandena i det begynnande och slutande 1800-talet.

INSTITUTET FÖR FOLKLIVSFORSKNING,
STOCKHOLM

Under hösten har två fältundersökningar i Stockholmsmiljö slutförts, och resultat i två trebetygsuppsatser. En av dem behandlar invandrare i staden, medan den andra är en kartläggning av ett förortssamhälles framväxt.

Italienare på Söder. En undersökning av 45 hus-häll

Christine Arvidsson och Helena Silfverhjelms har genom intervjuer och frågelistor studerat den italienska invandringen till en stadsdel i Stockholm. Undersökningen rör främst nutidsskiktet och syftet har varit att få in material om invandrarnas anpassning i den nya miljön. Förutom bostad, arbete och familjeliv har man bl.a. studerat matvanor, julfirande och heminredning.

Undersökningens begränsade omfattning gör att den närmast får betraktas som en "pilot study", där det insamlade materialet kan bilda utgångspunkten för nya etnologiska studier av kulturmötet mellan svenskar och invandrargrupper.

Från landsbygd till villastad

Storstadförorten är en samhällsbildning, som hittills endast ägnats ett flyktigt intresse av etnologer. Margaretha Johnsson har undersökt hur en av Stockholms förorter, Danderyd växte fram under 1900-talet. Hennes studie behandlar huvudsakligen utvecklingen från sekelskiftet fram till andra världskriget, då villastaden var etablerad.

Vid sekelskiftet var Danderyd ett agrart samhälle, där de sociala skikten representerades av ett fåtal godsägare, bönder, hantverkare och statare. Efterhand som Stockholm expanderade blev åkermarken begärlig tomtmark och jordbruket avvecklades successivt. Nya befolkningsgrupper flyttade in. Under bybyggarperioden på 20- och 30-talen utgjorde hantverkare och byggnadsarbetare en viktig grupp. De byggede ofta själva sina hus och försörjde sig på villabyggen i trakten. Arbetarinslaget minskade successivt när pionjäråren var över. Byggmästarfirmor tog hand om det mesta byggandet och de nya Danderydsborna rekryterades huvudsakligen från en burgen medelklass.

I sin studie av förändringarna i Danderyds sociala struktur har förf. också sökt kartlägga de olika, socialt differentierade, bostadsregioner, som uppstod i den nya villastaden. Dessa kan ofta direkt relateras till skillnader i tomtpriser. En annan viktig fråga är i hur hög grad de olika befolkningsgrupperna har varit integrerade i lokalsamhället – i vilken utsträckning de inte bara bott i Danderyd utan också arbetat och roat sig där.

Större delen av undersökningsmaterialet har insamlats genom intervjuarbete, som sedan kompletterats med genomgång av arkivmaterial som mantalslängder och egnahemsföreningarnas protokoll.

Skokloster

Den 1. september 1967 köpte svenska staten Skoklosters fideikommiss av friherre Rutger von Essen. Därigenom har staten övertagit ansvaret för en av de största samlingarna i Sverige, c:a 50.000 föremål, huvudsakligen från 1600-talet, men även från 17- och 1800-talen. Eftersom den existerande katalogen i många avseende är mycket bristfällig har den förnämsta uppgiften efter övertagandet varit att skapa en ny katalog. Då samlingarna är av tämligen begränsat omfång och inte är accederande, har den statliga museiutredningen, MUS 65, funnit det lämpligt att bedriva en försöksverksamhet med nya arbetsmetoder vid katalogisering på Skokloster. Genom att använda en automatiska skrivmaskin (Friden Flexowriter 2301) får man vid utskrivningen av huvudliggaren en eller flera hålremсор som biprodukt. Dessa kan sedan köras i samma maskin, varvid den automatiskt skriver ut registerkort med önskade data. Dessutom kan maskinen stansa en hålremsa förberedd för behandling i datamaskin. Som sakkunnig medverkar vid detta arbete intendent Göran Bergengren vid Nordiska Museet i Stockholm.

Förarbetet för denna katalogisering har blivit mycket omfattande och är ännu inte helt avslutat. Det har förlängts betydligt genom den mycket vildvuxna floran av termer som används på olika områden. För att den blivande Skoklosterkatalogen skall gå att använda i framtiden har därför en betydlig del av förarbetet bestått i att i samråd med olika institutioner, fr.a. Nordiska Museet skapa en enhetligare terminologi.

Nils Persson.

Jordens folk

Jordens folk er et populærvideenskabeligt etnografisk tidsskrift - eller etnologisk om man vil. Det beskæftiger sig med *alle* jordens folk - med deres særheder og deres fællestræk - og med etnologiens fællesproblemer.

Jordens folks redaktion indbyder herved NORD NYTT's læsere til samarbejde - som forfattere og kritikere, men naturligvis også gerne som abonnenter. Jordens folk udgives af Dansk Etnografisk Forening i samarbejde med Jul. Gjellerups Forlag. Adresse: Rømersgade 11, København K.

UNDERSVISING

DANMARK

INSTITUT FOR EUROPÆISK FOLKELIVS- FORSKNING VED KØBENHAVNS UNIVER- SITET

Opgaver:

Forberedende opgaver til ekskursion til Norge sommeren 1968.

Carlsen, Michael K.: Tagkonstruktioner. 7 s., ill.

Haahr Carlsen, Dorte: Tun og teig. Forsøg på en oversigt over det vestnorske tunsystem og dets økonomisk-sociale baggrund. 23. s., ill.

Lundbæk, Morten: Norske røgstuer. Åre og røg-
ovn. 31 s., ill.

Moustgaard, Poul Høst: Sæterbruget på vestlan-
det. En kort oversigt. 17 s., ill.

Neubert, Gerd S.: Peis, bilægger og vindovn.
27 s., ill.

Nøddebo-Nielsen, Anne: Stavkirker. Hjemlig
tradition eller fremmed påvirkning. 14 s., ill.

Ottosson, Peter: De stav- eller grindebyggede
huse i Vestnorge. 10 s., ill.

Poulsen, Annette: Bur og loft. Norske sove- og
fornadshuse. 36 s., ill.

Stoklund, Bjarne: Litteratur om norsk bygge-
skik. 8 s.

Vensild, Henrik: Agerbruget på Vestlandet.
30 s., ill.

Vorre, Birgit: Laftehuse og knuttimring. 54 s.,
ill.

Opgaver om keramik

Fabricius, Nina: Rødt lertøj. 23 s.

Friis, Lars: Ovnkakler og kakkelpotter. 23 s.

Hansen, Aase: Vikingetids- og tidlig middelalder-
keramik. 9 s.

Lundbæk, Morten, Karsten Lægdsmand & Bir-
gitte K. Rasmussen: Litteraturhenvisninger
vedrørende gammel dansk fajance. 14 s.

Moustgaard, Poul Høst: Kridtpiber - en keramisk
massevare. 7 s., ill.

Poulsen, Annette: Europæisk fajance. 33 s.

Simonsen, Kai: Jydepotter. 30 s.

Andre

Neubert, Gerd: Litteraturliste over norsk rose-
maling og træskæring, væsentlig på bohavne
og interiører. 19 s.

Nøddebo-Nielsen, Anne: Louis Seize sølvtøj og
påvirkning fra engelsk pletsølv. 5 s.

Nøddebo-Nielsen, Anne: Rækkehuset i Køben-
havn indtil 2. verdenskrig. Forprøveopgave.
38 s., ill.

FINLAND

NORDISK KULTURHISTORIA OCH FOLK- LIVSFORSKNING VID ÅBO AKADEMI

Professor Helmer Tegengren föreläser under vår-
terminen måndagar kl. 18-20 över "valda upp-
gifter ur finländsk och skandinavisk etnologi"
och torsdagar kl. 18-20 över "synpunkter på
den bottniska kolonisationen".

Uppsatser för 3 betyg

FM Harriet Rinne, Ostberedning i Österbotten.

KH Roger Nyman, Östkarolisk gårdfarihandel i
Finland.

Uppsatser för 2 betyg

Barbro Planting, Ovanåker-spetsar.

Kristina v. Weissenberg, Spädbarnsvård i äldre tid.

Följande frågelistor har utsänts:

Nr. 22 Ortnamn på Kors- i Finland.
Kringvandrande östkarelska handelsmän
(kompl. lista)
Spädbarnsvård i Österbotten (kompl. lista)

Disputationer vårterminen 1968

15/5: FL Nils Storå: Massfångst av sjöfågel i
Nordeurasien. En etnologisk undersökning
av fångstmetoderna.

Fältarbete

Det fältarbete som institutionen sommaren 1967
inledde på Enklinge i Ålands östra skärgård
kommer att fortsätta inkommande sommar. Un-

dersökningarna koncentrerar sig denna gång till
de avlägsnare fiskelägena.

NORGE

INSTITUTT FOR FOLKELIVSGRANSKING,
OSLO

Magistergradstudentene har holdt seminar hvor
deltagerne hovedsakelig har gjennomgått udvalgte
artikler fra antologien: "Anthropology today"
redigert av Sol Tax.

Stein Mathisen: "Relations of Anthropology to
teh Social Sciences n
the Social Sciences and to the Humanities"
av Robert Redfield.

Kari Helmer Hansen: "Social Structure" av
Claude Lévi-Strauss.
"The Relation of Language to Culture" av
Harry Hojer.

INTRODUKTION TILL FOLKLIVSFORSKNINGEN

Professor Sigfrid Svensson

Ill. Hft. 24:50, inb. 29:50

Hur nordisk och jämförande folklivsforskning arbetar. Metodiken förs fram i konkreta exempel och ger en utmärkt helhetsbild av forskningens spännvidd, arbetssätt och resultat. Boken avslutas med en orienterande bibliografi samt en översikt av hur universitetsstudierna läggs upp.

"I behändig form och lagom proportioner besked om vad folklivsforskningen sysslar med . . . konkret belysning genom exempel och bilder. Både ämnets distributörer och konsumenter har anledning att glädjas åt denna hjälpreda".

Nils Arvid Bringeus i SDS

Bokförlaget
NATUR OCH KULTUR

Turid Taksdal: "Old World Prehistory: Neolithic" av V. Gordon Childe.

"Mål og vekt" basert på følgende artikler i Nordisk Kultur XXX:

A. W. Brøgger: Mål og vekt i forhistorisk tid i Norge.

Asgaut Steinnes: Mål, vekt og verdereking i Nøreg i mellomalderen og ei tid etter.

Anne-Berit Borchgrevink: "Human Ecology" av Marston Bates.

Trond Gjerdi: "Style" av Meyer Schapiro.

Ragnar Pedersen: "Universal Categories of Culture" av Clyde Kluckhohn.

Under ledelse av Professor Knut Kolsrud er det holdt et seminar for magistergradstudenter over Ralph Linton: "The Study of Man".

Gjesteforelesninger

Dosent, fil. dr. Olof Hasslöf har holdt følgende forelesninger:

4.3.1968: "Hufvudlinjer i båtbyggeriets teknologi".

5.3.1968: "Företakstyper och driftsformer i maritimt næringsliv".

7.3.1968: holdt han et seminar for magistergradstudentene hvor han gjennomgikk innsamling av materiale fra verft og båtbyggerier.

I forbindelse med forelesningene ble det holdt en filmfremvisning hvor vi fikk se "Norrlandsbåten": som Hasslöf selv hadde med foruten en del filmer fra Statens Filmcentral om fiske, seiling og stagvending med eldre båttyper og båtbygging.

Ekskursjon til Danmark og Nord-Tyskland

Det kan være nyttig å få slått noen huller i nasjonale tak. Mange er de henvisninger som, ikke minst litterært, er gjort til livet langs Norges barske kyst i kamp med "maktene", havet og de truende fjell. Mer ukjent for etnologistudenten ved Oslo-seksjonen er leveforholdene på heden, slettelandets kyster langs Danmarks og Nord-Tysklands vestland.

Høsten 1967 bragte professorene Hilmar Stigum og Knut Kolsrud en gruppe studenter med seg til hede-egnene i Himmerland, og derfra syd-

over langs Vesterhavskysten til Schleswig. Ingen anstrengelse ble spart for å nå ut til de ytterste gråbrune sandstrender, f.eks. i Vorupør, hvor hele fiskerflåten kunne inspiseres tørrskodd, der den lå optrukket under søndagslandligge, – en lyseblå variasjon over et tema av van Gogh.

Like underlig, og enda mer avsesid og underfundig var det å komme til professor Hatts gravefelt i Fjand, arnested for nordisk landsbyliv i jernalderen. Hvordan så åkrene ut dengang?

En del av svaret kunne skimtes under hedeviddene i Österlem, enda lyngen blomstret yppig nettop da. Vi vasset i kulturgrense.

Esbjerg og Ribe – selvfølgelig. Men først og fremst til Römö på det imponerende veianlegg dit. Fra chauseen kan man, næsten uten å bryte parkeringsforbudet, overskue det svære inndikings-, drenerings- og oppdemnings-system, som med utnyttelse av naturenes ebbe og flodkrefter skaper nytt åkerland av havbunden. En kultur som ikke trenger nærmere definisjon, en disiplinert kamp med maktene i naturen.

Warftets oppbygning på det gamle marskland var heller ingen selvfølge for studenter her hjemme fra berget. Seig livsvilje har her ikke stått tilbake for noen barsk egn i fortid og nutid, men

FOLKLIVSFORSKNING

Uppsatser

GÖSTA BERG

Etnologiska forskningsmetoder

DAG STRÖMBÄCK

Bröderna Grimm och Folkminnes-

forskningens vetenskapliga

grundläggning

MARTIN P. N. NILSSON

Folkfesternas samband

med år och arbetsliv

M.F.L., M.F.L., PRIS CA. 23.—.

STUDENTLITTERATUR, Lund

fordret mer felles innsats av større grupper. Forhold som kanskje kan spores i den sociale strukturen. Likevel har den ulike kamp mot naturkreftene måttet få sin toll, som f.eks. når flodbølgen bryter igjennom og flommer lige inn av fjøsdøren.

Kommandörgården på Römö, Nationalmuseets nye tilvekst, var for blivende museumsfolk en inspirasjon, en instruktiv demonstrasjon av en perfekt perle av et lokalmuseum, – og derfor mer enn det.

Næste stoppested var Gottorp slott, en litt annen dimensjon av museal oppdragelse for oss. En del av linjen i ekskursjonen var å vise sammenhengen med Europa, og det var jo nettopp i dette barokkslott at endel viktige ting skjedd. Men vi så også Schleswig-Holm, den karrige lille fiskerlandsbyen som kanskje en gang var vært "under klosteret".

Denne intense og varierte studiereise spente over mange felt, lige fra professor Stigums kveldsforelesning over Jobs bok, til Kolsruds

utsyn i dagslys over Danevirke, landtungen mellom Schlei og Eider, som i sin tid var møtested for mennesker fra Nord-Europas folkland, et knutepunkt for trafikken fra syd, øst, vest og nord, årsak til senere bispesete og bydannelser. Han tok oss med på en åstedbefaring til et kjernepunkt for vår sammenheng med den større europeiske kulturkrets.

Som et avsluttende resumé over de spredte trekk som likevel på logisk vis hang sammen, fikk vi en omvisning på Frilandsmuseet i Lyngby, og det var Peter Michelsen, som tok seg av oss der. Foruten de kjente anlegg som han tok for seg så nøie og så tålmodig som om han ikke hadde andre enn oss å tenke på, viste Peter Michelsen oss Lyngbys 1967-tilvekst – nr. 1: den grunnmurede gården Lønnestak fra Vest-Jylland, slik den er gjenoppstått på museet. Slik kan det gjøres.

Og slik kan en ekskursjon altså også gjøres.

Stein Mathisen.

VIKINGSKIPSHUSET BYGDØY OSLO

Åpningstider

1/10–30/4	Kl. 11–15
2/5 –14/5	Kl. 11–17
15/5 –31/8	Kl. 11–19
1/9 –30/9	Kl. 11–17

INSTITUTT FOR FOLKEMINNEVITSKAP,
OSLO

Undervisning

Under univ.lektor Brynjulf Alvers permisjon fra vårt institutt for å lede NIF, har magistergradsstudentene, i samarbeid med Bente Alver og Ädel Blom, tatt magistergradsseminarene over nyere forskningslitteratur i sin egen hånd. Seminarene har for det meste vært holdt hjemme hos Bente Alver. Det som er blitt gjennomgått, er hovedsakelig nyere litteratur innen sagnforskningen, av Lutz Röhrig, Andres Jolles, Carl-Herman Tillhagen, den etnologiske og folkloristiske ordboken av henholdsvis Åke Hultkrantz og Laurids Bødker. Det har også vært framleggelse av disposisjoner over magistergradsavhandlingar som er under arbeid, nemlig Liv Jørstads om byttingen, Vibeke Dahlls om sagnregistrering og Ann Helene B. Skjelbred's om inngangskoner.

Neste undervisningsår skal prof. Svale Solheim arbeide med den vitenskapelige folkeviseutgaven, og han er blitt fritatt for sin undervisningsplikt. Heller ikke Ädel Blom skal undervise, hun blir fra 1. juni lønnet av Norges almenvitenskapelige forskningsråd for å hjelpe til med folkevisearbeidet. Mortan Nolsøe, som siste semester har vært sykemeldt, skal heller ikke undervise. Tilbake på skansen blir da Bente Alver, Brynjulf Alver, Inger Christiansen og Olav Bø til å ta seg av den direkte undervisningen av studentene, som siste semester talte omkring 40 med grunnfag, mellomfag og magistergrad.

SVERIGE

FOLKLIVSARKIVET, LUND

Undervisning höstterminen 1967

Offentliga föreläsningar:

Primitiv lag. (Forskardocent Rooth).

Två kongresser — Åbo 1959 och Stockholm 1967. Problem kring 1800-talets kulturomvandling. (Docent Ek).

Uppsatser 2 betyg

Eva-Lisa Wode, Halvdörrarnas utbredning och funktion.

Gun Andersson, Dekorerade innerdörrar i Skåne.

Jan Ljungdahl, Gåsbänk och hönsbänk.

Anne Meer, Traditioner kring Kyndelsmäss.

Helena Rooth, Folketraditioner om svalan.

Mona Lisa Ojesjö/Kerstin Olsson, Bengt Nordenbergs skissböcker enligt A—B Rooths förslag till internationellt katalogiseringssystem.

Christer Järlgren/Per Petersson, Smedjan i Nevisshög.

Karna Lellky, Ett toffelmakeri i Lomma.

Marianne Särman, Björkan i hushåll, läkekonst och magi.

Högre seminarier

Uppsatser 3 betyg

Gunilla Kjellman, Östra Grevie — från tegskiftad by till stationssamhälle.

Elisabeth Lindquist, Barselegröt.

Magnus Lindhagen, Om pluddertorv.

Elisabeth Lundin, Två kloka gubbar studerade i anslutning till C—H Tillhagens "Folklig läkekonst".

Jonas Frykman, Tjurkö — en stenhuggarö.

Övriga seminarier

Fasta studiegångar i folklivsforskning (prof. Bringéus).

Rapporter från fältseminariet i Jokkmokk (Lars Erik Larsson, Nanna Hermansson, Renée Valeri).

Nordtyska fiskeriundersökningar (Wolfgang Rudolph, Berlin).

Båtbyggeriet på Tromtö (Nils Nilsson).

Rapport från fältarbete på Korsika (Gunnar Alsmark).

Etnologi och vetenskapsteori. Diskussion. (Inledare Eric Mårtensson).

Enslöv och Östra Torn — två lokalundersökningar (Docent Ek).

Diskussion kring O. Isakssons doktorsavhandling. (Inledare Anders Gustavsson).

Nutidsetnologi i Östeuropa – rapport från en konferens i Östtyskland (Docent Ek).

Exkursioner

Exkursion för två-betygsstuderande till Frilandsmuseet, Sorgenfri, Danmark.

Högre seminariet har haft en 2 dagars exkursion till södra Småland. Bl.a. besöktes hembygds-museet i Alvesta, Harakullens gård i Öja socken, med intressanta väggmålningar. I Vederslöv by besågs borst- och tageltillverkning. Därefter gick färden till Inglingeåsen utanför Ingelstad, Hovmantorps glasbruk och Korrö hantverksby. Näste dag besöktes Växjö museum och den oskiftade byn Härlöv samt kyrkan där. Färdledare var docent Egardt.

Konferenser

Docent Sven B. Ek har deltagit i en konferens i Bad Saarow, Östtyskland. Ämne: Nutidsetnologi i Östeuropa.

Licentiatexamen

Fil.kand Kristina Söderpalm har avlagt licentiatexamen. Avhandlingsämne: De svenska milstolparna.

Frågelistor

Under hösten har två frågelistor sänds ut, Långkål Luf 135, och Sillabråde Luf 136. I samband härmed har upprop även publicerats i sydsvensk press. En frågelista om frisörer är under utarbetande.

BLI MEDLEM AV NORSK FOLKEMINNELAG!

For N.kr. 10.— pr. år får De hvert år tilsendt 2 publikasjoner i serien Norsk Folkeminnelags skrifter. De får også kjøpt tidligere bøker i serien til redusert pris.

Fra serien vil vi gjerne fremheve

Andreas Faye: NORSKE FOLKE—SAGN. 1. opplag kom i 1833!
272 sider, N.kr. 17.—

Einar Seim: NORSKE ORDTØKJE OG HERME I—II:
570 sider, innbundet i praktbind, N.kr. 65.—

Knut Hermundstad: TRUER OM VILLDYR, FANGST OG FISKE
188 sider, N.kr. 17.—

Medlemsskap kan bestilles ved å innbetale N.kr. 10.— til

UNIVERSITETSFORLAGET
Boks 307, Blindern, Oslo 3
Norge

Notiser

I serien skrifter från Folklivsarkivet i Lund har genom Sällskapet Folkkultur utgivits, Artur Larsson: Hur annorlunda då. Minnen från ett samhälle på Söderslätt (Halmstad 1967). Boken skildrar en bondbys förvandling till järnvägsort. Den är en sekelskiftesstudie från Skånes sydvästslätt. Författaren, som är född 1891 i bygden, skildrar sin uppväxtmiljö.

I serien stencilerade skrifter nr. 3, har utkommit Kristina Söderpalm: Värpinge by, Lund. En lokalhistorisk studie.

*Undervisning vårterminen 1968**Offentliga föreläsningar*

Skolstraff (Docent Egart).

Etnocentrism och functionalism

(Prof. Bringeus).

Uppsatser 2 betyg

Karin Skeri, Myter från Alaska.

Gun Granmo, Kardevisan.

Bengt Rosenberg, Sillabrädet.

*Högra seminariet**Uppsatser 3 betyg*

Birger Åhnström, Myter i Alaska.

Övriga seminarier

Hängstolar och gungor. Ett kapitel ur lic.avh. (Ulla Lindström).

Hälsingsk bondehandel – förutsättningar och produktion. Del av lic.avh. (Ingemar Svensson).

Le confit och dess roll som kostkomponent. Diskussion kring uppläggning av lic.avh. (Renée Valeri).

Licentiatavhandling under arbete:

Anders Gustavsson, Den svenska kyrktagnings-seden.

INSTITUTT FÖR FOLKLIVSFORSKNING, STOCKHOLM

Höstterminen 1967

Utöver den ordinarie undervisningen gästades Institutet av två utländska forskare. Professor Ilmar Talve, Åbo, föreläste under två veckor om "Yrkesgrupper och deras kultur i Finland under industrialismens genombrott", medan professor Erving Goffman från University of California, Berkley, höll ett seminarium över temat "A Theory of Fieldwork".

Seminarier

- 5/10 Nils Persson: Värmländska bondebösmedern under 1800-talet. (uppsats).
- 12/10 Åke Daun, Mats Hellspong och Orvar Löfgren: Vad lever man av i Jokkmokk? Ett experiment i nutidsetnologi.
- 19/10 Docent Mats Rehnberg: Diskussion kring landskapsromantikens praktiska och idehistoriska betydelse.
- 26/10 Christine Arvidsson och Helena Silfverhjelmen: Italienare på Söder. En preliminär rapport från en intervjuundersökning.
- 2/11 Orvar Löfgren: Folklivsforskaren i staden. En diskussion om mål och metod i stadsetnologi.
- 16/11 Margaretha Johnsson: Från landsbygd till villastad. En studie av Nora trädgårdstads framväxt. (uppsats).
- 23/11 Gonvor Vretblad: Lövmarknaden i Stockholm. (uppsats).
- 30/11 Silvia Jögi: Flottare och timmerflottning i södra Sverige med särskild hänsyn till Småland (uppsats).
- 7/12 Berit Rönnstedt: Postorderhandel. (uppsats).

Vårterminen 1968

Professor John Granlund har föreläst över temat "Folklivsforskning och socialantropologi". Docent Gustav Ränk har avslutat en föreläsningsserie kring temat "Några kulturgränser och kulturområden i Östbalticum", medan docent Bengt Johnsson behandlat folkdikt och folktrö. Do-

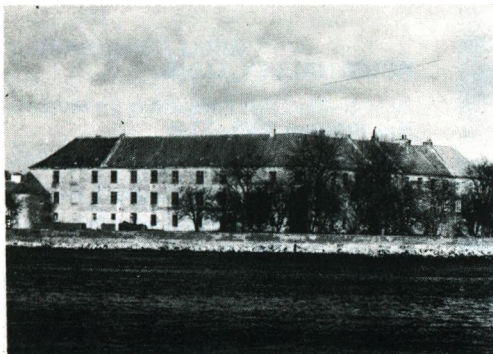
cent Mats Rehnberg har svarat för proseminarier med metodiska övningar i anslutning till ettbebyggskursen. Professor Granlund har i vanlig ordning svarat för de högre seminarierna.

Gästföreläsare

I februari besöktes Institutet av cand.hist. Arved Lutz, Dorpat, som höll en föreläsning över estnisk etnologisk forskning. Professor Paul Leser från Hartford University, USA, höll samma månad en föreläsning om "Critic of Sources". Sista veckan i mars svarade psychol.cand. Jan Brögger, Bergen, för en serie föreläsningar kring "Antropologiske problemer i analysen av bondesamfunn." Med utgångspunkt från sitt fältarbete bland italienska bönder i Kalabrien diskuterade Brögger social, ekonomisk och politisk organisation i primitiva bondesamhällen och uppehåll sig bl.a. vid två centrala företeelser i kalabresisk bondekultur – folktröföreställningen om det "onde ögat" och "vendettan" som en av lokalsamhällets konfliktlösande institutioner.

Seminarier

- 22/2 Christine Arvidsson och Helena Silfverhjem: Italienare på Söder. En undersökning av 45 hushåll (uppsats).
- 29/2 fil.lic. Carl Olof Cederlund: Åmnesområdet och forskningsuppgifter för maritim etnologi.
- 7/3 docent Albert Eskeröd: 1700-talets bonde. Diskussion i anknötning till en utställning på Nordiska museet.
- 14/3 hum.kand. Heidi Henriksson: Düsseldorfmaleriet som etnologiskt källmaterial. Ett åländskt exempel.
- 18/3 fil.kand. Bengt af Klintberg: Övernaturliga väsen i svensk folktrö och sägen. Några klassifikatoriska problem.

Hvad enten De har restaureringsopgaver med bekæmpelse af skadedyr eller råd og svamp i træværk, eller De vil beskytte nyt træværk – er der en Goriol-type til Deres formål. Spørg Deres tømmerhandler eller ring til os, vi hjælper Dem gerne.

Goriværk, Dyrehavevej 38, Kolding.
Telefon (055) 2 77 22.

UDSTILLINGER

DANMARK

NATIONALMUSEET, KØBENHAVN

SÆRUDSTILLINGER

”Den hellige mose”.

Den årlige sommerudstilling i Nationalmuseets afdeling i Brede, Kgs. Lyngby, har som emne denne gang ”den hellige mose”. En lang række af de store mosefund fra jernalderen vil blive vist, heriblandt et af de kendte moselig, en henrettet kvinde. Udstillingen åbner i maj måned og vil være åben hver dag hele sommeren igennem.

KL.

SVERIGE

KULTUREN I LUND

I samband med universitetets 300-årsjubileum kommer Kulturen i Lund att ställa ut en samling porträtt och föremål med anknytning till ”Lärde lärare”. Utställningskommisarie är amanuens Jan Gerber. Den 14. juni öppnas utställningen och pågår under hela sommaren i Vita husets överljussalar.

I textilhallen har man bäddat fär besökarna och visar under sommaren bäddutrustning, från skinnfällar til papperslakan, under rubriken, Som man bäddar . . .

I Borgarhusets kuriosasal planeras en utställning av Kulturens dryckeskärl, en utställning som väntas bli färdig till sommaren. För övrigt pågår en upprustning av de permanenta utställningarna varvid framför allt bör framhållas den helt nyrestaurerade banklokalen.

JJ.

KONSTHALLEN, LUND

Nya Babylon 30/3–21/4

Erotic Art. International Exhibition. 3/5–31/7

MALMÖ MUSEUM

Jubileumsutställningen Aurora 1928–1968
31/3–21/4

Perspektiv på barnteckningar 9/4–5/5

Kring offentlig utsmyckning. Sune Fogde
28/4–19/5

Nio grafiker 12/5–3/6.

P E R S O N A L I A

NORGE

INSTITUTT FOR FOLKELIVSGRANSKING;

Professor Hilmar Stigum fylte 70 år i august 1967 og fratrådte sitt embete ved årsskiftet. Men han har sagt seg villig til å fortsette sine forelesninger for grunnfag samt å gjennomgå endel materiale i Norsk Folkemuseums magasiner sammen med magistergradsstudentene.

Fil.lic. Kristina Söderpalm har utnåmns til in-tendent vid Göteborgs Historiska Museum.

Fil.kand. Nanna Hermansson har utnåmns til Assistant Lecturer vid Institute of Dialect and Folk Life Studies, School of English, University of Leeds, England.

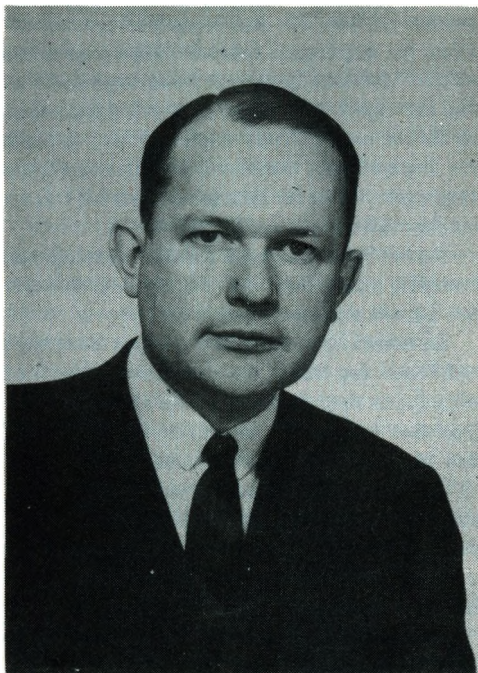
SVERIGE

FOLKLIVSARKIVET, LUND

Installation av ny professor i folklivsforskning i Lund.

Lördagen den 9. mars installerades högtidligen i sitt åmbete professor Nils-Arvid Bringeus. Prof. Bringeus talade i sin installationsföreläsning över ämnet "Det etnologiska perspektivet". Föreläsningen kommer inom kort att tryckas i sin helhet i Rig och i Ethnologia Europaea. Närvarande vid installationen var bl.a. professorerna Sigfrid Svensson, Lund, Gösta Berg och John Granlund, Stockholm.

Professor Bringeus disputerade för doktorg-graden 1958 vid Lunds universitet med avhand-lingen "Klockringningsseden i Sverige". Han för-ordnades samma år till docent vid Folklivsarki-vet i Lund. 30.6.1967 utnåmns han till pro-fessor i Nordisk och jämförande folklivsforsk-ning, särskilt etnologisk, vid samme institusjon.

ANMELDELSER

COAST LAPP SOCIETY II

Robert Paine, Tromsø Museums Skrifter Vol. IV, 2.

Universitetsforlaget Tromsø/Oslo/Bergen 1965. N kr. 30:--.

Den för drygt ett år sedan utkomna monografin COAST LAPP SOCIETY II är en mycket ingående analys av ekonomisk utveckling och sociala värden i ett nordnorskt fjordområde i trakten av Hammerfest. För etnologer med speciellt intresse för avgränsade fiskesamhällen eller andra relativt isolerade samhällsenheter utgör dr. Paines monografi om sjösamerna ett synnerligen värdefullt bidrag. Dock inte så att den redogör för fiskeredskap, fiskemetoder m.m. konkreta ting, utan främst för dess generella analys av ett lokalsamhälles ekonomiska system.

Robert Paine är engelsk socialantropolog med mangårig forsknings- och föreläsungsverksamhet på olika platser i Norge.

En första del av denna monografi utkom 1957 och var främst en deskriptiv studie med detaljerade data, både historiska och nutidsmässiga. Den andra delen är dels en fortsättning på den första dels ett på sitt sätt självständigt arbete, då denna bok behandlar speciella problemställningar tidigare ej berörda. Den presenterar problem av stor generell giltighet med en konsekvent genomförd analys och denna del kan därför utan svårighet läsas separat.

Författaren inleder med en koncentrerad och klar redegörelse för det teoretiska ramverk in-

nanför vilket den följande diskussionen rör sig. Huvudproblemet är att försöka förstå effekten av ett lokalsamhälles inordnande i ett vidare nationellt ekonomiskt system. Vid en sådan analys är det nödvändigt att redogöra för lokalsamhällets sociala struktur och i denna strävan försöka tradera sambanden mellan kulturella, sociala och ekonomiska aspirationer. En viktig faktor att ta hänsyn till är t.ex. att ekonomiska aktiviteter ofta inbegriper vissa restriktioner, av vilka sociala kostnader är av stor betydelse.

Dynamiken i utvecklingsprocessen, inte minst vad gäller de sociala och kulturella implikationerna därav, åskådliggöres mycket tydligt och övertygande i denna bok vars läsbarhet för speciellt samhällsvetenskapligt inriktade etnologer är odiskutabel. Att studien rör samiska förhållanden är i detta sammanhang mindre betydelsefullt och bör i varje fall inte avskräcka till läsning. Bortsett från språket skiljer sig det kulturella och sociala beteendet i fundamentala drag på intet sätt från andra lokalsamhällen med fiske som huvudnäring. Laestadianismen, som här, liksom på de flesta platser i Nordnorge, spelar stor roll, kan i andra fiskesamhällen t.ex. utbytas mot annan religiös sekt med jämförbara starkt märkbara implikationer.

Till slut skall bara nämnas att boken är indelad i tre huvudavsnitt, varav det första behandlar ekonomiska restriktioner och värden, det andra motsättningar mellan värden och det tredje utgör en diakronisk sammanfattning.

Tom G. Svensson.

NORDBOKKULTUREN PÅ GRÖNLAND

Nationalmuseet i København har siste sommer sendt ut to bøker om det norrøne middelalder-samfunn på Grönland, Poul Nörlund: "De gamle Nordbobygder ved Verdens Ende", og Knud J. Krogh: "Erik den Rödes Grönland".

Nörlunds bok som først ut i 1934, og dannet da avslutningen på hans pionerinnset i den arkeologiske utforskning av nordbokkulturen på polaröya, som tok til i 1921. Det var den første populærvitenskapelige sammenfatning av hele det grönlandske kulturkompleks som her ble gitt på dansk, og forsöket var så vellykket, at boka kom i flera – tildels reviderte – opplag, og ble oversatt til flere språk.

Foreliggende utgave er et fotografisk opptrykk av 1942-utgaven. I denne utgaven var bare endel av de nye resultater etter 1934 innarbeidd, og der har etter krigen også vært foretatt flere viktige utgravninger på öya. Forlaget stod da overfor valget mellom å omarbeide Nörlunds bok, eller som en korrigerering og supplement å sende ut en helt ny bok i tillegg til Nörlunds. Tynget av pietet overfor Nörlunds velskrevne, men dog over 30 år gamle verk, valgte forlaget det siste – etter min mening uheldigste – alternativ.

Dette betyr ikke at Kroghs bok er mislykket på noen måte, men det betyr at den som vil settesseg inn i emnet, nå må kjøpe to bøker i stedet for en. Da begge forfattere tar sikte på en selvstendig og full bearbeidelse av stoffet, er det for en del de samme ting som sies i de to bøker – tildels i nokså likt disponerte kapitler. Men samtidig er forskjellen mellom bökene for stor til at den ene kan erstatte den andre.

I de fleste emner som behandles, er Nörlund den som trenger dypest inn i stoffet, mens Krogh skriver kortfattet og summarisk og derfor blir mer overfladisk. Til gjengjeld får han anledning til både å korrigere endel feilaktige ting i Nörlunds bok, og til å bringe resultatene av de siste utgravninger. Viktigst av dette er utgravningene av den såkalte Thjodhils kirke og kirkegård på Brattalid fra landnåmstiden, som sammen med de skriftlige beretninger, kaster godt lys over religionsskiftet på öya.

Til erstatning for den knappere tekst, legger også Krogh større vekt på billedmaterialet, og

tar dessuten med i dansk oversettelse de tre viktigste sagatekster om Grönland, og noen eskimosagn som beretter om mötet mellom de to stammer.

Alt i alt, og tross "huller", er vår viten om den norrøne middelalderkultur på Grönland temmelig omfattende, og bedre opplyst enn i Norden forövrig. Og begge forfattere legger vekt på å behandle alle sider ved livet der, fra de ytre mer dramatiske begivenheter, som oppdagelsen av öya og landnåmet, seilinger på Norge og Vinland, forlis og jaktferder, innföringen av kristendommen, og mötet med eskimoene – til den stille indre kulturutvikling, livet på gårdene og slitet for det daglige bröd, kirker og gårdsanlegg, administrasjon og sosiale forhold. I slutkapitlet behandler begge forfattere de teorier som er satt frem om samfunnets undergang – klimaförverring, eskimoangrep, handelsavbrudd, degenerering, sjörövere m.m., uten at noen av teoriene fremhever seg fremfor andre.

Begge forfattere benytter seg av alle tilgjengelig kilder, både skriftlige og arkeologiske. De skriftlige er fåtallige, og omfatter for det meste noen islandske sagatekster fra de første 150/200 år av koloniens 500-årige historie. De byr også store kildekritiske vansker, og forteller lite om kulturforholdene på öya.

Her kommer de arkeologiske kilder til hjelp, og de er enestående rike, slik at en tilnærmet full rekonstruksjon av kulturforholdene, og kulturutviklingen, med tiden vil være mulig.

Det ble danskene som – av velkjente grunner – kom til å få ansvaret for utforskningen av den norske koloni på Grönland, og de danske arkeologer har her gjort en stor innsats, fra Nörlunds første sensasjonelle draktfunn på Herjolfsnes kirkegård, til Kroghs torvekirke på Brattalid.

Men forholdene lå også meget gunstig tilrette her. De sammenfalte hus og bygningskompleks har fått ligge omtrent urört til vår tid, takket vært, at eskimoene hadde en type ökonomi som var forskjellig fra nordboernes, og derfor holdt til i de ytre fjordströk, mens nordboerne hadde ryddet sine gårder i de indre. Dessuten var nordboernes hus hovedsakelig gjort av torv og stein – et bygningsmateriale som i seg selv er nokså uforgiengelig, og lettere tillater en rekonstruksjon av de opprinnelige hus, enn hus reist av treverk, som laft, bul og stav.

En følge av dette forhold er at omtrent samtliga av de ca. 300 gårdsanlegg og ca. 16 kirker som vi vet har eksistert, er gjenfunnet. Dette gir oss en enestående anledning til å danne oss et helhetsbilde av de fullstendig, avgrenset middelaldersamfunn, og tillater viktige slutninger om bosetningsstruktur, samfunnsoppbygning og næringsliv, basert på kvantitativ metode.

For etnologen ligger kanskje den største interesse i de muligheter middelalderkulturen på Grønland gir til å belysa visse kulturteoretiske problemer. Av grunner som er fremhevet ovenfor, vil man av materialet også kunne trekke slutninger om generell lovmessighet for kulturkontakt, særlig med henblikk på et isolert nybyggingsamfunn i et marginalt område. Ingen av forfatterne ser saken direkte fra denne synsvinkel, men meget kan leses ut fra de fakta som legges frem i deres bøker.

Vi vet omtrentlig hva slags åndelig og materiell kultur nordboerne brakte med til Grønland, og fra det arkeologiske stoffet kan vi rekonstruere kulturutviklingen i de 500 år, se hvordan de omformet den medbrakte kultur etter naturvilkår og materialtilgang, og hvordan senere impulser fra Europa ble mottatt og omformet – særlig ser vi hvor viktig naturforholdene ble i utformingen av den grønlandske kultur.

Men kulturen forble norrøn, og i hovedsaken lik den i Norge og på Island, selv om der i mangt og meget kom særegne forhold inn, og gav den et lokalt – ofte reliktmessig – preg. Dette gjelder både åndelig kultur, som runer, språk, diktning og kunst, og materielle element, som hus og kirkebygning, redskap og husgeråd. Tildels gikk utviklingen parallelt med Norge og Island, tildels utviklet man nye, avvikende former, og tildels beholdt man gamle former som ellers gikk av bruk.

De to bøkene Nationalmuseet nå har sendt ut, tar naturligvis bare sikte på å gi en innføring i den grønlandske kulturkompleks. For en utvidet kjennskap til kulturen der vil det være nødvendig å gå til publikasjonene i den faglige serie om utforskningen av Grønland som Nationalmuseet sender ut, "Meddelelser om Grønland", som utgis på engelsk. Det viktigste verk her er fortsatt Aage Roussells doktoravhandling fra 1941, "Farms and Churches in the Mediaeval Norse Settlement of Greenland" (Medd. nr. 89),

som systematisk behandler bygningskulturen på öya, og samtidig inneholder en fullstendig og detaljert registrering av alle nordboeriner.

Håvard Dahl Bratrein.

GUNNAR VIBY MOGENSEN: DE SOCIALE KONSEKVENSER AF LANDBRUGETS STRUKTURÆNDRINGER.

Nogle resultater af en interviewundersøgelse blandt selvstændige landmænd i to kommuner i Ringkøbing amt. Socialforskningsinstituttet. Studie nummer 9. Kbh. 1968. Multigrafert. 92 s. kort.

European Society for Rural Sociology iværksatte i 1966 med støtte fra FAO og UNESCO et tværnationalt undersøgelsesprogram om de sociale virkninger af landbrugets mekanisering. I dette projekt deltager i dag 9 europæiske nationer, Tsjekkoslovakiet, Danmark, Finland, Holland, Italien, Jugoslavien, Polen, Schweiz og Vesttyskland. Undersøgelsesarbejdet koordineres gennem et sekretariat i Holland.

Som hovedproblemstilling har man valgt at undersøge mekaniseringens indvirkning på dels landbrugsarbejds organisation og udførelse og dels de sociale forhold for landbrugerne og deres familier. Undersøgelserne giver sig udslag i indsamling af materiale efter to metoder, for det første indsamling af foreliggende statistisk materiale for landene som helhed og for specielt udvalgte områder, i begge tilfælde især om befolknings- og erhvervsforhold, og for det andet ved interviewundersøgelser i de specielt udvalgte områder, i hvert område af 150–300 brugere. Indsamlingen af statistiske oplysninger foregår efter ens retningslinier i de enkelte lande, medens interviewundersøgelserne er delvis tilpasset lokale forhold, dog er følgende tre centrale punkter fastlagt, 1) landbrugets mekanisering inden for de sidste 5 eller 10 år, 2) sammenhængen mellem mekaniseringen og organisationen af produktionen indadtil og udadtil og 3) forandringerens betydning for landbrugerne og deres familier.

Den danske del af undersøgelsen påbegyndtes i 1967 med en interviewundersøgelse af 245 brugere i to kommuner, Mejrup og Bregning, i Ringkøbing amt, Jylland. Til disse interviews benyttedes et prækodet spørgeskema; resultaterne herfra er efter endt EDB-behandling publiceret i ovennævnte artikel.

Nye lokalundersøgelser i andre områder af Danmark er planlagt, således at et nogenlunde dækkende billede af forholdene i hele landet i fremtiden vil kunne opbygges. I disse undersøgelser vil der blive lagt mere vægt på de sociale sider af ændringerne på det enkelte brug og i landsbyen.

Karsten Lægdsmand.

NILS-ARVID BRINGEUS. UNNARYDSBORNA. Lasse i Lassabergs anteckningar om folkelivet i Södra Unnaryd vid 1800-talets början. Nordiska museets handlingar, Sthlm 1967.

År 1874 utgav godsägaren och fornminnesforskaren Nils Gabriel Djurklou ett arbete om "Unnarboarnes seder och lif". Denna bok om folket i Unnaryd var tänkt som ett komplement Gunnar Olof Hylten-Cavallius verk om Während och Wirdarne. Bringeus undersöker källmaterialet till Djurklous bok och försöker klarlägga hur mycket vi kan lita på äldre skildringar av svenskt folkliv.

Djurklous främste uppgiftslämnare var bonden Lars Andersson i Unnaryd, kallad Lasse i Lassaberg (Det är på dennes anteckningar Djurklou framför allt bygger sin bok). Hur utnyttjade Djurklou det material han fått i sina händer. Bringeus kan ge svar på den frågan, sedan man förra året påträffat Lasses eftersökta originalanteckningar i Jönköpings läns museum. Hela materialet publiceras i boken och författaren kan klart visa på de många avvikelserna mellan original och bearbetning.

Djurklou hade ett högt patriotiskt syfte. Med sin bok ville han nå den breda publiken. Meningen var att "smyga i dessa personer en liten smula aktning för — jag vågar ej hoppas på kärlek till — vårt gamla hederliga folkliv". Med det

ta syfte för ögonen började Djurklou att bearbeta Lasses anteckningar. Han ville framställa det folkliga på ett tilltalande sätt för den stora allmänheten och såg sig ha rätt att ändra anteckningarna efter sitt sinne. Djurklou ville sovra och arbeta om sitt material av rent taktiska skäl. "Vi folklivsforskare måste sträve att göra folklivet aktat och äret så som det förtjänar genom att framhålla det storslagna däruti och dess många och goda sidor". Detta var ett program helt i tidens smak. Vid bearbetningen av Lasses anteckningar tog han bort allt som var mörkt och dystert också det löjliga och opassande.

Djurklou hade också ett annat patriotiskt syfte med sin bok om unnarydsborna. Han ville slå ett slag för hemarbetet och husfliten. Han avbildade bonader och vävnader och hoppades att dessa skulle ge ett uppslag för den svenska konsten med sikte på den stora världsmarknaden. Boken var en programskrift. Den hade till syfte att rädda spillrorna av den döende bondekulturen och därmed förfäktat vår rätt "till en självständig nationell kulturutveckling".

KULTUREN - LUND

☆☆☆☆☆☆

Ständigt nya specialutställningar
av intresse för etnologer och
konsthistoriker

Museet öppet:

1/5 – 30/9: vard. 10 – 17
sönd. 12 – 18

1/10 – 30/4: vard. 11 – 15
sönd. 12 – 16

Medlem af Kulturhistoriska för-
eningen för södra Sverige erhål-
ler årsboken gratis. Medlemsavgift
25:— sv. kr. kan insättas på post-
giro 30 611.

SVEN B. EK: STADENS FØDELSE

(Eslövs museums skriftserie 3).

År 1858 stod järnvägen vid Eslöv färdig. I en analys av det tidiga stationsområdet under åren 1860-1880 visar Ek med stöd av traditionsupp-teckningar, föreningsprotokoll, pressnotiser m. m. på en snabb och omfattande förändring.

Det var industriidkare, handelsmän och hantverkare som såg nya ekonomiska fördelar i tätorten, arbetarna drevs dit från landsbygden i en "almän och vag förhoppning om att där gå ett bättre liv till mötes". Dette är en av Eks distinktioner. En annan är det tema, som knyter an till traditionsförändringarna hos den till stationen inflyttade landsbygdsbefolkningen.

Bygden kring Eslöv präglades ännu av en levande arbetsgemenskap, medan livsstilen i stationsområdet var individualistisk: Tjänster byttes inte utan köptes för pengar. I samhället upp-

stod sociala gruppbildningar varvid speciellt de högsta samhällsskikten tenderade att sluta sig inom sin egen grupp med föga kontakt med den övriga befolkningen. De hade inte heller någon lokal tradition gemensam utan det var den ekonomiska och sociala ställningen, som förenade dem. Hantverkarna organiserade sig i kooperativa sammanslutningar efter skråväsendets tidigare mönster. Fackpolitiskt och socialt var hantverkare och småföretagare en aktiv samhällsgrupp. Arbetarna var den grupp, som i allmänhet hade sina rötter i bygden kring stationsområdet. Ek finner, att för dem betydde inflyttningen ett sammanbrott för de kollektivt utövade sederna. Uppbrottet från bondesamhället hade medfört en ofrivillig individualism, som visade sig på många sätt, bl.a. sjönk deltagandet i husförhör, medan frikyrkor etablerades.

Landsbygdens sociala kontroll hade många uttrycksformer, vilka upplöstes eller förändrades i den nye miljön.

KARTONGEN

Den prisbilliga förvaringsboxen i 17 olika format och 8 färger, som hjälper Er att hålla ordning på papper, lösa handlingar m m

Begär prospekt eller ring och tala med oss

Håkan Ohlssons Förlag

Box 1025 Lund 1 Tel. 046/12 42 40

EILERT SUNDT: OM GIFTERMÅL I NORGE

Universitetsforlagets billigbøker, Oslo 1967. 244 p., 12 N. kr.

Det var en god ide, da Universitetsforlaget bestemte sig til at genudgive "Om Giftermål i Norge", som har været en sjældenhed, siden den udkom første gang i 1855.

Sundts etnologisk-sociologiske arbejder har i de senere år fået en renaissance ikke blot i Norge, men også i de øvrige skandinaviske lande. Det sker med fuld ret, da Sundts forskning både metodisk og emnemæssigt var forbavsende avanceret for sin tid. Fremstillingsformen, som skifter mellem beskrivende og tabellariske afsnit, er ligeledes levende og letlæselig.

Sundt nøjes ikke med at beskrive og søge at forklare livsytringerne i deres udfoldelse og grundtræk. Han er samtidig personligt engageret i stoffet, er part i sagen. Hans bøger er som regel indlæg i samtidens debat.

Dette gælder fuldt ud "Om Giftermål i Norge". Sundt ønskede overfor Norges øvrige befolkningsgrupper at fremhæve de særlige problemer, som kunne opstå for den fattigere del af, hvad man dengang kaldte almuen, i forbindelse med ægteskabsindgåelsen. Samtidig ønskede han gennem sin oplysningsvirksomhed at fremme almuens "sædelighed". Sundt viser sig herved som et ægte barn af sin tid (født 1817).

Universitetsforlaget fortjener tak for sit initiativ, og man kan kun håbe, at forlaget følger ideen op ved at genudgive flere af Sundts arbejder.

Poul Balle-Petersen.

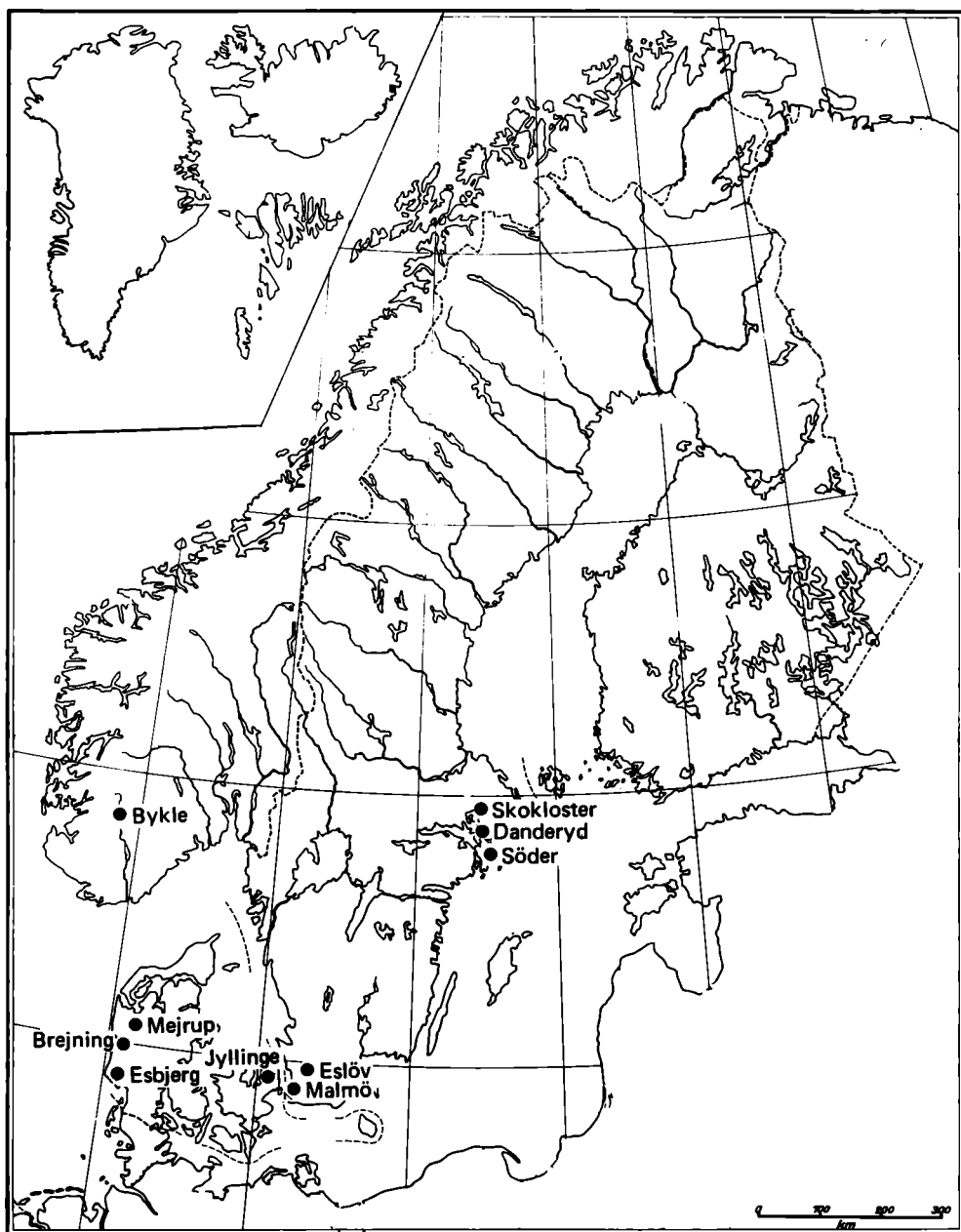
JORDENS FOLK. ETNOGRAFISK REVY.

Jul. Gjellerups Forlag, København. Utkommer med fyra nummer årligen. Pris 17,50 d.kr. per år.

De seneste åren har vi oplevet en markant omsvängning i intresset för "den tredje världen". Kravet på saklig information om andra kulturer och samhällsbyggnader än vår egen har växt sig allt starkare. Detta nya behov tillfredsställs knappast av de förvånansvärt seglivade, kuriosabetonade veckotidningsreportagen och reseskildringarna från "exotiska folk", som utgör huvuddelen av populär etnografisk lektyr. Man har därför all anledning att vare tacksam för en tidskrift som "Jordens folk", vars strävan förefaller vara att kombinera sakkunskap med ett lättsmält framställningssätt.

Eftersom utomeuropeisk kultur- och samhällsforskning fortfarande bedrivs i relativ blygsam skala i de flesta nordiska länder, kan man inte undgå att imponeras över den jämna geografiska och tematiska spridning redaktionen lyckats ge tidskriftens innehåll. Strävan att ge läsekretsen en etnografisk allmänbildning gör att presentationer af "etnografiska klassiker" varvas med debattartiklar om social förändring i utvecklingsländerna och diskussion kring kulturhistoriska problemställningar. I det senaste numret finner man t.ex. en skildring av grindvalsdråp på Färöarna, en artikel om den infödda befolkningen på Tasmanien, som europeerna omsorgsfullt utrotade under 1800-talet, och en diskussion kring kvinnan och äktenskapet av den uppmärksommade franske socialantropologen Claude Lévi-Strauss. Denna friska blandning ter sig ganska tilltalande och speglar också en vittomfattande vetenskaps många grenar.

Orvar Löfgren.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Til vore abonnenter	2
Åke Daun: "Upp till kamp i Norrbygrund". En etnologisk studie av politik och levnadsförhållanden i ett samhälle inför industrinedläggelse	4
Outi Lehtipuro: Folkvisan i dag	6
Gerd Stamsö Munch: Gårdshaugene i Nord-Norge ...	7
Juha Pentikäinen: Program för uppteckningen av lapska folklore. Översatt från finska av Hindrik Strandberg	9
Ulf Vasström: Nils Storå, Massfångst av sjöfågel i Nordeurasien, en etnologisk undersökning av fångstmetoderna	12
Me Mouritzen: Mærkning af keramiske kopier	14
Forskning	17
Undervisning	19
Personalia	26
Udstillinger	28
Anmeldelser	28
Fredrik Barth (red.): The Role of the Entrepreneur in Social Change in Northern Norway (Orvar Löfgren)	28
Mats Rehnberg: Blå välling – sur sill.	
Richard Bergh: Tro og trolddom. (Carsten Bregenhøj)	29
Volkskundliche Informationen. (Karsten Lægdsmand)	29
Odd Ramsøy: Trekk fra en saneringsprosess (Dorte Haahr Carlsen)	30
Eilert Sundt: Om Piperviken og Ruseløkbakken. (Michael K. Carlsen)	30

I DETTE NUMMER

fremlægges i artiklerne en del af de projekter eller resultater af projekter der foregår eller har foregået i det nordligste Skandinavien, ikke mindst Finland. Ved hjælp af kortet i NORD NYTT kan man orientere sig om de fleste af de lokaliteter, der nævnes i artiklerne.

Under forskning omtales kort en spændende dansk specialopgave i litteraturhistorie: Sven Rossel, Den litterære vise i folketraditionen.

Universitetsundervisningen indtager en fremtrædende plads for at give mulighed for en sammenligning af de forskellige universiteters tilbud i det kommende semester.

Anmeldelserne har nu fundet deres faste plads i bladet og kan siges i lige så høj grad som artiklerne at markere bladets holdning.

NORD NYTT bringer sin varme tak til Undervisningsministeriet i Danmark for den støtte der er ydet til udgivelsen i 1968.

Carsten Bregenhøj

TIL VORE ABONNENTER

Ved en fejltagelse bragte vi ikke oplysningerne om de foretagne ændringer af bladets udgivelse i forrige nummer af NORD NYTT. Det beklager vi meget og skal hermed søge at rette op på eventuelle misforståelser forårsaget heraf.

På grund af forskellige komplikationer blev udsendelsen af NORD NYTTs 67-årgang så forsinket, at en udsendelse af et NORD NYTT 1967, IV faldt dårligt i tråd med redaktionens ønske om at lade årgangene følge kalenderåret. Da man samtidig stod over for at skulle ændre formatet af hensyn til en mere økonomisk udnyttelse af papir og omslagskarton, blev det besluttet at lade sidste nummer af årgang 67 formelt fremtræde som første nummer af årgang 68. I praksis vil det sige, at første regnskabsår sluttede med udsendelsen af 1968, I, og andet regnskabsår begynder med 1968, II, dette nummer. Abonnementer for første årgang indbefatter altså NORD NYTT 1968, I, og det nye abonnement starter fra og med dette nummer af NORD NYTT.

NORD NYTT udgives som bekendt for at støtte en udvikling af samarbejdet og forståelsen mellem studerende og færdiguddannede i faget folkelivsforskning i de nordiske lande. Men hensigten med at udgive NORD NYTT i tidsskriftformat er, foruden tilfredsstillende ved at lave et sobert fagskrift, at give fagets udøvere mulighed for at sprede kendskabet til og interessen for folkelivsforskningen og dens resultater. NORD NYTT har tillige det formål at være et fællesnordisk organ for etnologi i bredeste forstand. På den her fremlagte baggrund kan man med rette sige, at NORD NYTT er et idealistisk foretagende.

Og der skal 4 faktorer til at holde dette foretagende i gang: masser af frivillig arbejdskraft, fondsstøtte og bidrag af offentlige midler, annoncer og abonnenter.

Den frivillige arbejdskraft eksisterer. Næsten 20 medarbejdere i hele Norden samarbejder for at hvert nummer af NORD NYTT bliver et spændende nummer. Alle forfattere skriver

vederlagsfrit i NORD NYTT. Og fem af den lille snes medarbejdere tager sig af de administrative pligter i forbindelse med ansøgninger, regnskaber, tilrettelægning, koordinering etc.

NORD NYTT får også den støtte, det med rimelighed kan tilkomme, selv om vi kunne ønske os meget mere. Det er nemlig en stor opgave for et ungt blad at skulle skaffe de mange penge der skal til for at sikre en planmæssig udsendelse af en læseværdig publikation.

De to sidste faktorer ligger det derimod langt tungere med, og vi beder derfor vore abonnenter være os behjælpelige:

Indbetal snarest abonnement på NORD NYTT 1968 og

Spred kendskabet til NORD NYTT både blandt eventuelle abonnenter og annoncører.

Carsten Bregenhøj

KORREKTION

Ved en fejltagelse kom billedteksterne til Aagot Noss' artikel NORD NYTT 68.I ikke med. Teksten til billedet side 10 skulle have lydt: Detalj av ein kvit understakk på Nesland, gnr. 10. br.nr. 2, Bykle. Foto Aagot Noss. Og teksten til billedet side 11: Smie på Vodden, Nesland gr.nr. 10, br.nr. 1. Oppmålt 1966 av Arne Berg.

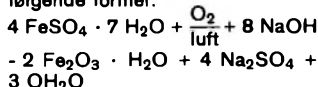
Vi beklager!

Fremstilling af lydband for selvbyggere!

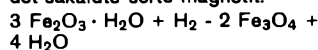
Til en begyndelse skal De indkøbe et par reagensglas, en bunsenflamme, en pensel (flad), en saks samt en magnet.

Først skal jernoxyden fremstilles. Det er faktisk en meget simpel sag: Lav først et jernoxydhydrat efter følgende formel:

Det gule jernoxydhydrat skal derefter tørres. Bagefter udvandes og reduceres det ved en temperatur på over 300° C, hvorefter De får det såkaldte sorte magnetit.

som så blot skal yderligere tørres ved en temperatur på 250° C, hvorefter De har 6 γ Fe₂O₃. Gem det til senere i en plasticpose.

Som bindemiddellak vil vi foreslå polyester-urethan-lak (desmodur-desmophen). Det må kunne fås hos enhver materialist med respekt for sig selv.

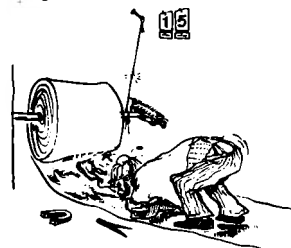

Pisk jernoxyden og bindemiddel-

lakken sammen. Lad eventuelt Deres kone og børn afløse Dem, da der skal piskes i ca. 2 døgn.

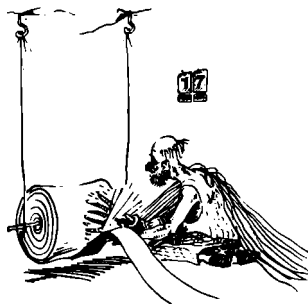
Som basemateriale skal De købe en rulle biaxialt strækstabiliseret polyester 1 m bred og 2000 m lang (på dette punkt skal De ikke spare og evt. lade Dem forlede til noget billigere).

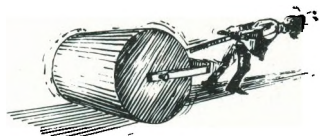
Så skulle De være klar til at gyde. Tag den flade pensel og smør bindemiddellakken med det iblandede jernoxyd på basen med lange bløde tag (sørg for at fjerne evt. løse penselhår). De kan dog også købe en minigydemaskine. Den koster 3-4 millioner, men er absolut udgiften værd, idet det kan være lidt svært at undgå »helligdage« med penselen.

Inden blandingen indtørres, skal De lige sørge for at rette oxydpartiklerne i samme retning (i båndets retning). Det kan lade sig gøre med en magnet. Eller brug en lille pincet. Blot skal De huske på at afsætte en vis tid til formålet, da der ligger ca. 40 millioner partikler på en kvadratmillimeter.

Nu er båndet såmænd ved at være færdigt. Med saksen klipper De nu polyesterrullen i smalle strimler. Bredden skal være 6,25 mm med en tolerance på ± 0,05 mm. Det kan være lidt svært, men når De har lært det, vil De være i stand til at klippe alle tiders julehjerter.

For at opnå en maximal følsomhed og en god diskantgengivelse vil vi tilråde, at De trykker oxydhinden sammen (sker lettest med en havetromle eller ved at lade Deres samling af ubetalte regninger ligge på båndet et døgn tid). En yderligere fordel vil det være at polere overfladen. I mangel af bedre kan De lade båndet køre frem og tilbage på Deres båndoptager ca. 10.000 gange (husk at udskifte slidte dele på båndoptageren undervejs).

Nu kommer det stolte øjeblik, da Deres eget bånd skal afprøves . . . ja, ja - ikke så dårligt, vel? Men skulle resultatet alligevel ikke blive helt efter forhåbningerne, findes der een ganske sikker udvej!

Køb et AGFA-Magnetonbånd. Vi har nemlig mere end 30 års erfaring og en masse »know-how«. Men det skulle vi måske nok have foreslået fra starten.

AGFA-GEVAERT

U P P T I L K A M P I N O R R B Y G R U N D

EN ETNOLOGISK STUDIE AV POLITIK OCH LEVNADSFÖRHÅLLANDEN I ETT SAMHÄLLE INFÖR INDUSTRIREDLÄGGELSE

Undersökningens objekt är ett sågverkssamhälle i Norrbotten med 600 invånare. I närmare ett sekel har befolkningen fått sin huvudsakliga försörjning genom sågverket, som sedan 1930-talet är i statlig ägo. I mars 1965 offentliggjordes en strukturutredning inom den statliga skogsindustrin, vilken mynnade ut i ett beslut att lägga ned driften i Norrbygrund och i stället modernisera ett annat av koncernens äldre sågverk i Norrbotten. Den rationaliseringsvinst man härigenom skulle göra berodde bl.a. på att arbetsstyrkan vid det moderniserade sågverket inte skulle behöva utökas, trots den högre kapaciteten.

Avhandlingens syfte är att förklara den intensiva opposition, som från arbetarnas sida mötte beslutet att lägga ned sågverksdriften. Den utgör alltså ett försök att knyta en etnologisk samhällsundersökning till ett aktuellt socialpolitiskt tema. Tanken bakom detta är att det etnologiska perspektivet, d.v.s. betoningen av det lokala och den flersidiga belysningen av lokala förhållanden, borde kunna ge ett kunskapsmaterial av visst värde för samhällsdebatten.

Arbetarnas reaktion vid industriredläggelser är lättförståelig och välkänd från andra samhällen, men någon svensk case-study hade tidigare inte gjorts (däremot en undersökning av utflyttningen av ett företag från Stockholm). Arbetarnas reaktion var dessutom intressant genom att den föreföll starkare än på andra håll. Intressant var också att de två jämstarka politiska partierna i samhället – socialdemokrater och kommunister – förmådde samarbeta så väl och att socialdemokraterna accepterade att kommunisternas ledande man i samhället ställde sig i

spetsen för aktionerna, vilka ju ytterst riktade sig mot den socialdemokratiska regeringen. Problemet tillspetsades av att de politiska motsättningarna sedan länge slog igenom på formellt icke-politiska områden, inom umgängesliv och hobbyverksamhet m.m.

Avhandlingens huvudfråga "varför fick arbetaraktionerna denna form" besvaras dels genom en detaljerad granskning av kommunisternas ledande man, han som organiserade aktionerna, dels genom en studie av befolkningens levnadsförhållanden, d.v.s. såväl själva handlingsmönstret som den ekonomiska sidan av detta. Arbetaraktionerna blir begripliga mot bakgrunden av det faktum att de organiserades av en kommunist (som inte besvarades av någon lojalitetskonflikt visavi regeringens politik) och mot bakgrunden av det faktum att befolkningen var kulturellt väl anpassad till miljön, d.v.s. dess grundläggande värderingar svarade mot miljöns möjligheter och begränsningar. Arbetaraktionerna blir slutligen begripliga mot bakgrunden av de ekonomiska fördelar som det innebar att bo i Norrbygrund. Svaret på avhandlingens huvudfråga ligger både i beskrivningen av levnadsförhållandena och i granskningen av hur dessa levnadsförhållanden utnyttjades politiskt.

Den första hälften av avhandlingen består av en redogörelse för arbetarnas kritik och aktioner, samhällets politiska struktur samt den nämnda granskningen av den kommunistiska ledarpersonen. Det sistnämnda utgör vad man brukar kalla en politisk entreprenörstudie: en detaljerad granskning av politikerns individuella resurser (begåvning, status etc.), individuella intressen (att tjäna sitt levebröd, få prestige

etc.), strategier (sätt att främja sina intressen i sociala sammanhang) samt opportunitetssituation (yttre möjligheter och begränsningar att främja sina intressen, t.ex. andra människors status och intressen).

Detta sätt att analysera omständigheter, vilka s.a.s. kanaliserar handlingar, har i avhandlingen även tillämpats vid förklaringar av de övriga arbetarnas handlande. Sålunda främjade socialdemokraterna – och befolkningen i övrigt – sina intressen genom att stödja kommunistledaren och de av denne organiserade aktionerna. Dessa syftade till upprustning i stället för nedläggning av sågverket och alternativt till att få en annan industri lokaliserad till samhället. Kommunistledarens politiska begåvning utgjorde en resurs för befolkningen, både när det gällde att förena de två konkurrerande arbetarpartierna i gemensamt arbete. Till befolkningens opportunitetssituation hörde bl.a. att sågverket ägdes av staten. Det faktum att nedläggningen i och för sig motverkade de statliga strävandena att minska den stora arbetslösheten i Norrbotten kunde med fördel utnyttjas politiskt. Till socialdemokraternas opportunitetssituation hörde det stora antalet kommunister i samhället, eftersom de kunde ställa sig bakom dessas front mot arbetsgivaren och därigenom undgå den extra lojalitetskonflikt, som det skulle ha inneburit att själva leda aktionerna. De valde att förena sig med kommunisterna därför att det betydde mer för dem att få chansen att bo kvar än att visa lojalitet mot bolaget och den socialdemokratiska regeringen.

Det faktum att folk ville bo kvar innebär i sig ett etnologiskt problem. Avfolkningen av landsbygden är inte endast resultatet av s.k. tvingande ekonomiska omständigheter, utan även av motsatsen – önskemål om att bo i tätort. Norrbygrundsbornas bundenhet till sitt samhälle förklaras i korthet av deras välanpassning till miljön. Det innebär att de dels var intressemässigt bundna till vissa aktiviteter, såsom fiske och föreningsliv, dels var bundna till den sociala miljö, som de till aktiviteterna knutna gemenskapshandlingarna konstituerade. Det var inte endast så att de fiskade tillsammans, fritidsaktiviteterna utgjorde ett gemen-

samtalsämne, som kommunicerade enigheten om det värdefulla att ägna sig åt dessa aktiviteter. Människorna i Norrbygrund hade just genom frekvent interaktion blivit i hög grad kulturellt integrerade, d.v.s. de delade vissa grundläggande värderingar, och de sociala relationerna förstärktes genom att enigheten om dessa värderingar fortlöpande kommunicerades i samtal och övrig interaktion. Det är alltså fråga om vad man kallar feed-back: värderingarna inverkar på handlingarna, vilka i sin tur återverkar på värderingarna.

Huvudpunkten i ovanstående resonemang är att människorna blev integrerade genom att ägna sig åt de typiska aktiviteterna och att de därigenom blev bundna till samhället. Denna hypotes fick stöd av det faktum att personer som inte hade samma negativa inställning till nedläggningsbeslutet inte heller ägnade sig lika mycket åt de typiska aktiviteterna. En granskning av dem, som hade flyttat från samhället sedan nedläggningsbeslutet offentliggjorts, stödde likaledes hypotesen och uppbarade dessutom även andra faktorer bakom lägre integrationsgrad, t.ex. att vederbörande inte var uppvuxen i samhället eller utmärktes av sådana personlighetsdrag, som försvårade social anpassning.

Den tredje ovan nämnda delförklaringen var de gynnsamma ekonomiska förhållandena. Trots den ganska låga sågverksarbetarlönen hade folk en jämförelsevis hög levnadsstandard. De bodde i villor med rymliga trädgårdar, många hade egen villa, sommarstuga, båt och bil. De ansåg själva att de levde gott, d.v.s. att de kunde leva som de önskade leva. Detta möjliggjordes av låga levnadskostnader, naturaförmåner och extrainkomster. De bodde billigt, gjorde få resor, hade enkla klädvanor och ägnade sig på fritiden åt sådant som i stort sett inte kostade något, utan tvärtom gav ekonomiskt utbyte dels in natura dels i kontanter: fiske, jakt, bärplockning, potatisodling m.m. Dessutom specialiserade sig åtskilliga på tjänster på fritiden – bl.a. hantverk av olika slag – som gav extrainkomster, och som innebar billigare tjänster än på den öppna marknaden för dem som utnyttjade tjänsterna.

Åke Daun.

FOLKVISAN I DAG

Folkvisan var aktuell i Finland i slutet av februari då ett tjugotal kulturella riksorganisationer ordnade "folkvisans vecka". Organisationerna ville fästa uppmärksamhet vid folkliga vistraditioner från kalevalvisor till modernt folk—inspirerade pop—musik. Just före veckan kom ut docent Matti Hakos nya folkviseantologi "Suomalaisia kansanlauluja" (utg. av Suomalaisen Kirjallisuuden Seura) och doctor Leea Virtanens studium om sättet att framföra kalevalvisor i Karelen (Kalevalainen laulutapa Karjalassa, utg. av Suomalaisen Kirjallisuuden Seura). Doktor Virtanens framställning vederlägger den gamla uppfattningen att kalevalvisor sjöngs uteslutande av gamla gubbar, som satt på bänken hand i hand. I stället ger hon oss en levande bild om kalevalvisor som mångsidig vistradition, som hade sin plats både i vardag och fest hos karelska bönder och fiskare.

För att visa denna nya uppfattningen om kalevalvisor i praktik har nio unga sångare

under ledning av Leea Virtanen och Anneli och Roy Asplund berett en 17 cm LP—skiva "Pääskylintu, päivälintu, kalevalaisia lauluja" som innehåller rekonstruktioner av sju gamla sånger, tre från Dvina län, två från Gräns—Karelen och två från Ingermanland. Eftersom inga samlare har kunnat göra inspelningar i 1800—talets riktiga sångsituationer har rekonstruktionerna gjorts så noggrant som möjligt efter de inspelningar och alla andra arkivkällor som kan belysa det gamla sångsättet, principen är densamma som i Sveriges radios balladskivor. "Pääskylintu/Swallowbird"—skivan är publicerad av Kalevalaseura och Suomalaisen Kirjallisuuden Seura och den kan beställas från SKS, Hallituskatu 1, Helsinki 17. (Pris 10 Fmk — oms.). Finns även i federal med engelsk tekst.

Outi Lehtipuro.

GÅRDSHAUGENE I NORD-NORGE

De nordnorske gårdshaugene er et felt hvor arkeologi og etnologi burde ha en viss tilknytning. En gårdshaug er en forhøyning i landskapet, dannet ved at folk gjennom århundrer har bygget og bodd på samme sted, har slengt all slags avfall fra husholdning og alle gjøremål på gården rett utenfor døren, har latt gjødselen bli liggende, og når husene er blitt for dårlige, bare har revet dem ned, jevnet litt ut og bygget videre på toppen. Disse haugene gjemmer da husgeråd, redskaper, dyreben og gjødsel lag på lag blant restene av nedrevne hus. En gårdshaug kan være mer eller mindre markert, og i det siste tilfelle kan det ofte være vanskelig å avgjøre om man skal gi et slikt kulturlag på en viss tykkelse betegnelsen gårdshaug, gårdsgrunn eller rett og slett kulturlag. Vurderingen her vil i mange tilfelle bli rent subjektiv.

Når det gjelder utbredelsen av gårdshaugene, har det ikke vært mulig å utarbeide noe detaljkart, bl.a. fordi landsdelen ennå ikke er gjennomregistrert. Haugene finnes imidlertid i alle de tre nordligste fylkene, fra Saltendistriktet i syd til enkelte spredte i Finnmark. Hovedområdet er fra ytterkysten av Lofoten og Vesterålen via Sør-Troms til Senja. På Andøya er det registrert 23 gårdshauger, og undersøkelsen i Berg og Torsken på Senja har vist at det her er 16 hauger, hvilket vil si på ca. hver annen matrikkelgård i Berg og hver tredje i Torsken, hvilket tilsvarer det inntrykk man får når man reiser rundt i disse områdene.

Gårdshaugene varierer både i omfang og i høyde. Enkelte er dannet av en eller kanskje et par gårder, mens andre skriver seg fra rene fiskevær. Gjennomsnittlig er haugene 40 – 60 m i tilnærmet diam. og ca. 2 – 4 m høye. De

største har en utstrekning på et par hundre meter og en høyde på opptil 6 – 7 m.

Typisk for gårdshaugene er deres tilknytning til sjøen, til ytterkysten. Enkelte steder har vi eksempler på at den tidligere bebyggelse har ligget et stykke fra kysten, mens vi finner gårdshaugsbosetningen nede ved sjøen.

Når det gjelder datering av gårdshaugene, sier det seg selv at bebyggelsen må strekke seg over et visst tidsrom for at det i det hele tatt skal kunne danne seg en haug. På en rekke gårdshauger bygger og bor folk den dag i dag, mens andre er fraflyttet for kortere eller lengere tid siden, noen i forrige århundre, andre allerede i tidlig middelalder. Hva den bakre dateringsgrense angår, er det en stor vanskelighet at det bare er foretatt en viss undersøkelse i et par hauger. Dette gjør at den store mengden av gjenstander som hvert år kommer inn til Tromsø Museum, i alt vesentlig er sammenblandete funn fra tilfeldige gravninger, som ved husbygning, grøftegraving, dyrking o.s.v. Disse har vist at enkelte av gårdshaugene må gå helt tilbake til vikingetid, men forøvrig tilhører den store mengden av funn først og fremst middelalder og nyere tid.

Som nevnt er det bare et par gårdshauger hvor det er foretatt noen arkeologisk utgravning, nemlig på Steigen og på Grunnfarnes på Senja. På Grunnfarnes ble det gravet en 4 x 4 m stor sjakt som ble ført helt til bunns. Dessverre ga sjakten så godt som ingen bygningsrester og relativt få funn. Det var allikevel tilstrekkelig til å få en kronologisk oppbygning av gårdshaugen fra en viss virksomhet i vikingetid og frem til våre dager. Dessuten kunne den fortelle endel om driftsmåter og næringsveier. (Se Viking 1966). Når det gjelder funn fra gårdshauger, har

Tromsø Museum en mengde ubearbeidet materiale. Her er det stoff til belysning av mange sider av livet hos gårdshaugens mennesker ned gjennom tidene; sysler innendørs og utendørs, kontakt med omverden, materialvalg i forskjellige perioder o.s.v. For en hel del gjenstanders vedkommende er dateringen kjent. Men der er også en rekke enkeltfunn og funngrupper hvor dette er mere usikkert, bl.a. når visse grupper kommer i bruk, og når de går ut av bruk. Her ville flere systematiske undersøkelser av gårdshauger være til stor nytte, både når det gjelder absolutt og ikke minst relativ kronologi. Imidlertid er det ikke bare gjenstandene som det er om å gjøre å få datert, men like meget de forskjellige lag i gårdshaugene, fiskeavfall, gjødsel o.s.v.

Det første skritt når det gjelder gårdshaugundersøkelse, må være å få alle haugene inn på kart. Dette vil komme etter hvert som registreringen i forbindelse med det økonomiske kartverket skrider frem. Dernest bør man prøve å få fredet flere av de fraflyttede gårdshaugene. Mange er allerede fredet, men flere burde nok komme med. Endelig er det den arkeologiske utgravning. Her er selvfølgelig hovedproblemet at slike utgravninger nødvendigvis må være omfattende og derfor også blir kostbar. Imidlertid er materialet her så viktig at man må håpe på det vil bli mulig å få undersøkt i hvert fall enkelte av våre mange gårdshauger.

Gerd Stamsö Munch.

Fra utgravning av gårdshaugen på Grunnfarnes, nær bunden. 1963.

PROGRAM FÖR UPPTECKNINGEN AV LAPSKA FOLKLORE

ÖVERSATT FRÅN FINSKA AV HINDRIK STRANDBERG

De finska minoritetsgrupperna har under de senaste åren varit föremål för en mångsidig forskning. Inom sociologin kan som exempel nämnas de doktorsavhandlingar som blivit färdiga under prof. Esko Aaltonens ledning och som berört karelarna, lapparna och zigenarna. På den folkloristiska sidan har man sedan år 1956 hållit på med forskningar inom den ingermanländska folktraditionen, vilket hittills har lett till att två verk har utkommit. Vid planeringen av den systematiska insamlingen av lappsk folklore har man som mål även haft att utveckla forskningen och att avlägsna de bristfälligheter som finns i materialet. Trots att det finns betydande samlingar av lapska traditioner redan från 1600-talet, har materialet hittills varit otillräckligt, t.ex. för att skapa en traditionsgeografisk och historisk helhetsbild. Ledamoten av Finlands Akademi prof. Erkki Itkonen påpekar sakkunnigt i företalet till sin artikel "Lapsk folkdiktning" (Suomen kirjallisuus 1, 1963): "Då den lapska folkloren är, med undantag av trosföreställningarna, ett nästan orört område ur den jämförande forskningens synpunkt, dess historia kan ur många synpunkter belysas bara med allmänna hänvisningar, eller med försiktiga antaganden, och ännu är inte tiden inne för uppbyggandet av en deskriptiv bild av den, eftersom man ännu borde få betydande kompletteringar till de insamlingsresultat som numera föreligger".

Insamlandet av lappsk folklore kunde man inleda på bredare bas år 1967 efter det Statens Humanistiska Kommission hade ställt sig positivt till det arbetsprogram, som professorerna Erkki Itkonen och Lauri Honko hade framlagt. Till uppgörandet av planen ledde de positiva

resultat, som hade uppnåtts på de uppteckningsresor, vilka under åren 1965-1966 hade arrangerats av Folkdiktforsknings- och Religionsvetenskapliga Institutionen vid Turun yliopisto (Åbo finska universitet). Under dessa år gjorde Olavi Korhonen, Juha Pentikäinen och Olli Aho tre resor till den lapska Finmarken. Deras gemensamma insamlingsresultat uppgår till omkring 80 timmar på lapska bandat traditionsmaterial.

Efter den första intensiva arbetsperioden kan man konstatera, att insamlingsverksamheten hade inletts i rätt tid. Bandandet av den lapska folkloren, sedvanjo- och trostraditionen måste nämligen nu anses som en av de mest brådskande arbetsuppgifter även på det nordiska planet. Lapparnas traditionella livsformer håller snabbt på att försvinna och förändra sig. De förändringar som inträffat inom näringslivet och skolförhållandena, de nya vägarna och kommunikationsmedlen, turismen, radion, tidningarna, bösätningens koncentration till tätorterna samt andra faktorer har lett till den accelererande akulturationen. Detta förenhetligande framkommer bl.a. som förändringar, vilka berör näringslivets uppbyggnad, boningssättet, klädelsen och språket. Ur det andliga arvets synpunkt är den pågående omvandlingsprocessen i fråga om inställningar och värdesättningar avgörande, vilket betyder att de aktiva och sakkunniga traditionsbärarna ständigt minskar. Under de utförda fältarbetets gång har man speciellt i tätorterna märkt, att det har blivit allt svårare att finna sådana personer under 40 år som minns, eller som vill minnas t.ex. den religiösa traditionen.

De uppnådda resultaten övertygar en dock

säkert om att verkligen värdefullt traditionsmaterial ännu står att få. Redan det till sin mängd insamlade bandupptagningsmaterialet, vilket under 1967 växte till 255 timmar, är även internationellt sett en av de största lapska samlingarna. Till sin kvalitet är materialet såpass mångsidigt, att det på ett avgörande sätt kommer att klargöra och komplettera den lapska traditionens helhetsbild samt förbättra forskningsarbetets förutsättningar. Det är skäl att påpeka, att det insamlade materialet – bandat med magnetofoner av hög klass – betjänar förutom folkdiktsforskningen, religionsvetenskapen och etnologin även den lingvistiska och fonetiska forskningen.

Under år 1967 utförde sju personer insamlingsarbete i Lappland med Humanistiska Kommissionens medel. Eftersom det skulle ha funnits flera villiga insamlare som kunde lapska så hjälpte Suomalais-Ugrilainen Seura (Finsk-Ugriska Sällskapet) till genom att bevilja ett en månads stipendium åt fil. stud. Pekka Sammallahti. På grund av att många stipendiater för första gången var med i fältarbete anordnades tre övningstillfällen, av vilka ett försiggick på Turun yliopistos forskningsstation Kevo i Utsjoki. Ett mera detaljerat program framgår här nedan.

1) Fil. mag. Olavi Korhonen (Uppsala) insamlade under 3 1/2 månads tid, av denna tid en månad tillsammans med prof. Lauri Honko och fil. lic. Juhä Pentikäinen. Den egna insamlingsverksamheten skedde bland lapparna i Sverige (Tärnby, Arjeplog, Jokkmokk, Gällivare, Jukkasjärvi) samt i de lapska byar, som finns på gränsen mellan Norge och Finland (i socknarna Enare, Utsjoki, Karasjok och Kautokeino). Insamlingsresultatet av det på egen hand utförda arbetet var 60 timmar.

2) Juhä Pentikäinen och Olavi Korhonen utförde tillsammans en veckas orienteringsfärd till trakten av Varangerfjorden (Polmak, Tana, Nesseby, Vadsø), resultatet var 8 1/2 timmar. I år är det meningen att man skall fortsätta insamlandet bl.a. inom detta område.

3) Lauri Honko utförde under tre veckors tid fältarbete med djupundersökning som mål i några byar i Enare (Angeli, Rantila) och Utsjoki

(Talvadas, Nuvvus, Seitala), resultatet blev 69,5 timmar.

4) Fil. stud. Helvi Nuorgam-Poutasuo arbetade 1 1/2 månad i Utsjoki, närmast i byarna mellan Karigasniemi och Utsjoki. Resultatet var 48 timmar, av vilka 1,5 timme från Karasjok.

5) Fil. stud. Nils-Henrik Valkeapää insamlade 2 1/2 månad från Enontekis. Resultat 29 timmar.

6) Stud. Rauni Lukkari arbetade 1 1/2 månad i de östra byarna av Utsjoki, resultatet var 15 timmar.

7) Fil. stud. Samuli Aikio insamlade under tio dagars tid från Utsjoki tillsammans 2,5 timmar.

8) Fil. stud. Pekka Sammallahti insamlade som Finsk-Ugriska Sällskapets stipendiat under en månads tid i Sodankylä 22,5 timmar lapsk tradition.

Största delen av materialet är bandat med de lappar som bor i Finland som sagesmän (190 timmar). Emedan den tidigare insamlingsverksamhetens tyngdpunkt har legat i Enare och Enontekis betyder det riktiga materialet från Utsjoki (120 timmar) och Sodankylä (22,5 timmar) ett betydande tillskott med tanke på forskningen.

Hos lapparna i Sverige bandades en samling på 29 timmar, (Tärnaby, Arjeplog, Arvidsjaur, Jokkmokk, Gällivare, Jukkasjärvi), hos lapparna i Norge en 36 timmars samling (i huvudsak från Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Polmak). Materialets användbarhet ökas i hög grad av det faktum, att insamlarna har uppgjort noggranna protokoll och innehållsförteckningar över sitt material.

Eftersom det är fråga om ett samarbete mellan Helsingfors och Åbo uppbevaras materialet på två ställen, nämligen på Turun yliopistos Folkdiktforsknings- och Religionsvetenskapliga institution samt i Helsingfors universitets bandarkiv för finska språket.

Det är skäl att nu intensivt fortsätta detta slags insamlingsverksamhet, speciellt nu då det redan finns sådana insamlare, som har erfarenhet av fältarbete och är folkloristiskt skolade samt kan lapska.

Erfarenheten av att aktivera samesstudenter-na för att bevara sin minoritetsnations kultur

visade sig framgångsrik; det fanns villiga t.o.m. mer än de medel som var tillgängliga.

Det är meningen att 1968 utdela några stipendier åt studenter för en-två månaders verksamhet i Lappland speciellt på de områden, där insamlingsarbete i nämnvärd grad inte tidigare har utförts. Ett detaljerat program håller som bäst på att utarbetas. För närvarande är det dock klart, att Utsjoki blir centrum för den arbetsgrupp till vilken prof. Erkki Itkonen, fil. lic. Juha Pentikäinen, samt magistarna Olavi Korhonen och Helvi Nuorgam-Poutasuo hör.

Som ett gott hjälpmedel torde man redan till nästa sommar få den insamlingsguide om lapsk folktradition, som håller på att utarbetas.

Som en ännu viktigare uppgift än att insamla lokalt och allmänt material måste ses den under den gångna sommaren startade djupundersökningen i några byar vid Tana älvs strand.

Forskargruppen Lauri Honko – Juha Pentikäinen – Olavi Korhonen – Helvi Nuorgam-Poutasuo arbetade på detta område under några veckor och fick sålunda insamlat ett bandmaterial på omkr. 80 timmar och gick sålunda – med i det närmaste alla invånare – igenom två

grundiga frågeserier. Det är skäl att påpeka, att det är fråga om den första folkloristiska och religionsvetenskapliga byundersökningen till vilken man inte finner direkt undersökningsmodell ens i den internationella litteraturen. Detta betyder att man i början av arbetet måste sätta sig in i planeringen av metoden och uppskisseringen av problemen. Det är nödvändigt att grundligt inventera materialet och att i samband därmed uppgöra förhandsplanering av fältarbetet samt frågeserier. Det vore skada om arbetet – t.ex. i brist på medel inte kunde slutföras under de närmaste åren.

Vid Tana älvs strand håller man på både Finlands och Norges sida på med att planera en väg, vilken på den norska sidan torde bli färdig ännu inom de närmaste tio åren. Dessa väglösningar betyder en brytning inom områdets traditionella livsformer och förändrar direkt näringslivets uppbyggnad. Eftersom insamlingsverksamheten vid Tana älvs strand under de närmaste åren betydligt försvåras planerar forskargruppen att slutföra djupundersökningens fältarbete under 60-talets lopp.

Juha Pentikäinen.

NILS STORÅ, MASSFÅNGST AV SJÖFÅGEL I NORDEURASIEN

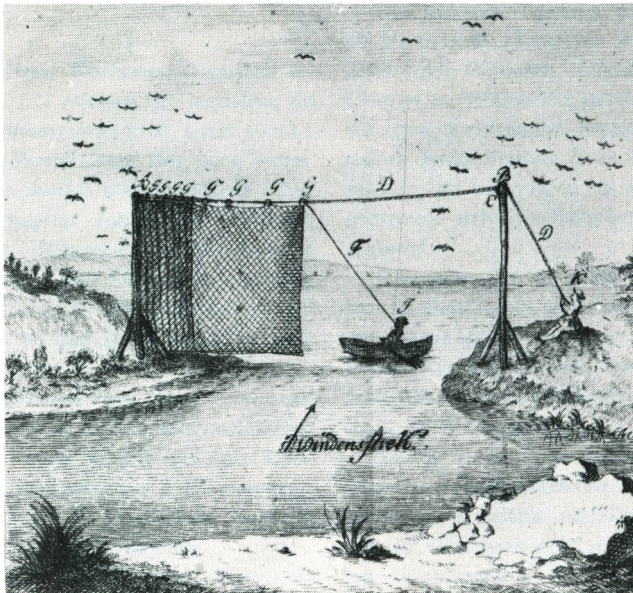
EN ETNOLOGISK UNDERSÖKNING AV FÅNGSTMETODERNA

Den 15. maj framlade fil. lic. Nils Storå vid Åbo Akademi sin doktorsavhandling *Massfångst av sjöfågel i Nordeurasien*, en etnologisk undersökning av fångstmetoderna, till offentlig granskning. Som fakultetsopponent fungerade ledamoten av Finlands akademi, professor Kustaa Viikuna.

Lic. Storås avhandling inleds av en kort resume över den nordiska jaktforskningen där också den terminologi, som använts inom jakt-systematiken ägnas speciell uppmärksamhet. Förf. konstaterar att man i översiktliga framställningar indelat jakten i egentlig jakt (bedri-

ven med aktiva metoder) och fångst (bedriven med passiva metoder). Han anser att detta leder till oklarheter inte minst med tanke på att såväl jakt som fångst dessutom nyttjas som gemensamt namn för de båda delarna. Det är också så många faktorer som spelar in i fångstsituationerna att det blir tämligen omöjligt att skilja mellan aktiva och passiva metoder. De går in i varandra.

Avhandlingen sammanfaller i två klart skilda delar. I undersökningens första del har lic. Storå lagt speciell uppmärksamhet vid material, som är hämtat ur äldre reseskildringar. Man fäster sig

Sjöfågel fångst med luftnät i Stockholms skärgård, enligt Samuel Ödmann 1786.

vid att de avsnitt som är citerade ur källorna är återgivna på originalspråket, vilket gör att läsaren själv har möjlighet att jämföra tolkningarna. Utförligt behandlas fångsten av sjöfågel i det nordliga området med enkla redskap speciellt under fåglarnas ruggningstid, då vissa arter tillfälligt helt saknar flygförmåga. Men författaren har även påvisat andra fångstsituationer när han systematiskt går igenom fångstområdena från Nordsibirien och Nordryssland över Fennoskandien med Island, Färöarna och Grönland till Nordamerika. I ett sammanfattande kapitel behandlar författaren de fångstsituationer i vilka massfångst med enkla redskap varit möjlig. Fåglarna har angripits i situationer då de av olika orsaker befunnit sig i ett ogynnsamt läge, antingen beroende på faktorer hos fåglarna själva eller i fångstmiljön. I det första fallet särskiljer han två grupper. Fysiologiskt betingade fångstsituationer, där fångstdjuret befinner sig i ett fysiskt svaghetstillstånd genom t.ex. ruggning, trötthet, sömn o.s.v. och därför inte kan försvara sig. *Psyko-logiskt* betingade situationer där djurpsykologiska metoder används som t.ex. att genom täckdjur eller förklädnad nalkas djuren eller med lockrop, lockdjur eller lockpipa få fångstdjuret till sig.

I det senare fallet är indelningen grupperad i: 1) *topografiskt* betingade fångstsituationer, där djuret befinner sig i ogynnsam terräng, t.ex. sjöfågel på land, och 2) *klimatologiskt* betingade situationer, där fångstdjuret genom klimatets inverkan är hämmad i den normala rörelseförmågan. Som författaren påpekar gäller denna indelning inte enbart sjöfågelfångst utan också andra former av fångst med enkla metoder och redskap.

När lic. Storå diskuterar de enkla redskapen t.ex. käpp, klubba, spö och stång behandlar han även fångst med händerna och gör här ett viktigt påpekande. När fångstmannen smyger sig på en sovande fågel och griper den med händerna är det inte en metod som representerar det specifikt primitiva. Fångsten måste tillgå så ljudlöst som möjligt; varvid händerna är det bästa tänkbara hjälpmedlet. Vilket redskap som helst kan i detta fall inverka störande på fångsten.

Särskild uppmärksamhet har författaren

ägnat de fångstfällor som användes under drevjakterna på ruggande gäss och andra sjöfåglar. Här berörs bl.a. de isländska stenfällorna för gäss, fångstfällor av nät, som förekom i Nord-sibirien, Nordryssland och Nordamerika och naturliga "stängsel" i form av terrängformationer av olika slag. Direkta belägg för att fångstfällor skulle ha använts i Fennoskandien saknas.

I sin undersökning påvisar lic. Storå även att vissa fångstmetoder med enkla redskap, som använts redan under förhistorisk tid, ställvis har levt kvar intill våra dagar vid sidan av mera avancerade metoder.

Den senare delen av avhandlingen ägnas fångst av flygande sjöfågel med tillhjälp av nät, huvudsakligen av en typ som förf. kallar *luft-nät*. Metoden har ända till senaste sekelskifte nyttjats i den åboländska skärgården. Paralleller till de nät som användes i skärgården förekommer bl.a. i Sibirien och Mellanuropa. Fångsten i Norden har framför allt gällt alfågarna, vilka på väg till och från sina nordliga häckningsplatser rastar i den yttre skärgården. Liksom vid fångst av ruggande sjöfågel riktar sig även denna fångst mot fågelkollektivet. Alfågarnas flyttningvägar är, som förf. påvisar, bestämmande för luftnätens utbredning.

Lic. Storå har utgått från fångsten med luftnät i Fennoskandien, och noggrannt undersökt de uppgifter som en tidigare forskning stått för samt tagit del av äldre handlingar som t.ex. bouppteckningar, tingsprotokoll, slottens räkenskapshandlingar m.m. Med detta material som grund diskuterar förf. de olika konstruktionerna i samband med näten och fångstplatserna. Han understryker också luftnätens beroende av speciellt klimatologiska men naturligt även topografiska betingelser.

Som parallell har tagits upp luftnätets användning i områdena öster om Fennoskandien. Förf. behandlar utförligt det ryska luftnätet, kallat *pereves*, som nyttjas i skymningen, uppsända tvärs över upphuggna skogsgator. I dessa trakter har vegetationen varit tillräckligt hög för att dölja nätet. Det närliggande *kyskan*-nätet kunde däremot användas på dagen.

I kapitlet om Luftnätens sydliga paralleller konstaterar lic. Storå att den sydligaste trakten i Fennoskandien där luftnät kunnat spåras är

den nordliga delen av Smålands skärgård. Liksom i det baltiska kustområdet saknas de geografiska förutsättningarna längre söderut. På samma sätt som i de tidigare avsnitten berörs även här nätanordningar som står luften nära.

Avslutningsvis berör förf. sjöfågel fångstens betydelse, speciellt inom nordryskt och nord-sibiriskt område. För de nordliga fångstfolkens

dagliga liv och ekonomi har de stora mängder av sjöfågel som massfångsterna inbragt haft en avgörande betydelse.

Avhandlingen innehåller även ett stort antal fotografier, ritningar och kartor, vilka på ett förtjänstfullt sätt belyser författarens intentioner och de tankegångar han utvecklar.

Ulf Vasström

MÆRKNING AF KERAMISKE KOPIER

Da Historisk—Arkæologisk Forsøgscenter i Lejre havde arbejdet en sommer med at efterlave genstande af keramik efter arkæologiske fund, opstod problemet at finde et middel til entydigt at kunne skelne selv små skår af kopierne fra originalerne og således undgå, at den keramik, som fremstilles i Lejre, kan anvendes som forfalskninger eller give anledning til tvivls-spørgsmål for fremtidens arkæologer.

Man henvendte sig — så vidt det er mig bekendt — til flere sider om hjælp til løsning af problemet. To af disse henvendelser endte på Universitetets Mineralogiske Museums kemiske laboratorium, begge kom fra stud. mag. Peter Ottosson, den ene direkte til Museets laboratorium og den anden via Forsvarets Forskningsråd, hvorfra en ung geolog bragte den til Mineralogisk Museum.

Til den foreliggende opgave er det nærliggende at forsøge at finde et passende mineral, som ved blanding med de keramiske råmaterialer ville kunne påvises efter brændingen uden alt for vanskelige metoder. Et fluorescerende mineral — d.v.s. et mineral, som lyser med en farve forskellig fra dets egenfarve, når det bestråles af ultraviolet lys eller katodestråler — ville egne sig til formålet, da man kun behøver en god ultraviolet lampe og et mørkt arbejdssted for at kunne se mineralet. Det gælder da om at finde et fluorescerende mineral, som kan tåle keramikens brændingstemperatur uden at miste evnen til at fluorescere.

Nu ved man, at syntetisk rubin ikke mister evnen til at fluorescere ved ophedning, og da den tilmed udsender et intensivt dybrødt lys i ultraviolet bestråling, indforskrev man en prøve

deraf fra Wiedes Carbidwerk i Tyskland. Desuden valgtes til eksperimenterne det grønlandske mineral sodalit, som i u.v.-bestråling udsender lys af en rødorange farve.

Den syntetiske rubin viser sig allerede ved nedknusningen at have en for vore forsøg uheldig egenskab, idet den splintrer i fine, meget skarpe nåle, som skærer i hænderne under tilberedningen af lerblandingen. Da tilmed dens dybrøde farve i u.v.lys ikke ses så let, når den i pulveriseret tilstand er brændt ind i det mørktfarvede rødler, koncentrerede man sig om mineralet sodalit. Dette findes i Grønland på en lokalitet i Julianehåbsdistriktet som bestanddel af forskellige bjergarter, heriblandt naujait, som anvendes til disse forsøg.

For at undersøge, om sodalit bevarer sin evne til at fluorescere efter brænding, nedknyttes en portion naujait til ærtestørrelse og brændes ved forskellige temperaturer (600°C, 700°C, 800°C og 1040°C). Det viser sig, at mineralet bevarer sin fluorescens efter alle brændinger — selv efter 1040°C, hvor mange af de mørke mineraler i bjergarten begynder at smelte. Farven af det lys, som sodaliten udsender i u.v.lys, er lys rødorange ligesom gløder, og den danner en køn kontrast til rødleret, som i samme belysning nærmest ligner brunsort fløj.

Undersøgelserne går herefter ud på at finde

den mængde og de kornstørrelser af røbestoffet, som gør det muligt at genkende selv små skårstykker.

Til dette formål nedknyttes naujait til korn på 2—3 mm's størrelse, og af denne gennemsnitsprøve udtages portioner, som nedknyttes til forskellige kornstørrelser. Disse fraktioner sættes derpå i forskellige mængder til den lerblandning, som bruges i Lejre. Denne lerblandning bestod i 1966 af rødler, hvori der var blandet ca. 25% granit som magringsmiddel. Det er nu meningen at erstatte en del af dette magringsmiddel med pulveriseret naujait og derved at tilføre røbestoffet sodalit samtidig med, at naujaitens øvrige bestanddele kommer til at virke som magringsmiddel.

Det skal bemærkes, at knust naujait ligner knust granit, og at man med det blotte øje ikke kan se på de færdige genstande, at der er tilsat naujait — lergenstandenes andre egenskaber ændres heller ikke af naujaittilsætningen.

Til et orienterende forsøg fremstilles små prøvelinealer af ler fra Lejre med naujait af forskellige kornstørrelser. Prøverne brændes ved 700°C. Ved sigtningerne anvendes tre finheder i sigteduge: 0,3 mm, 1 mm og 2 mm. Til de orienterende forsøg er naujaiten nedknust for hånden, til de store portioner er anvendt kæbeknuser og valseværk.

Brændingsprøver til orienterende forsøg.

1. Alm. ler fra Lejre til sammenligning.
2. — — — — 1/2 % naujait, korn mindre end 0,3 mm.
3. — — — — 1 % — — — — 0,3 mm.
4. — — — — 1 % — — mellem 0,3 og 2 mm.
5. — — — — 1 % — — mindre end 1 mm.
6. Jydepotteler 1 % — — — — 0,3 mm.

I u.v.lys ses sodalitkornene klart i brudflader af prøvestykkerne. En lignende virkning kan fås, hvis man inden brændingen forsigtigt vasker prøvernes overflade fri for det tynde lerlag, som dækker mineralerne.

I de fremstillede prøver ses sodalitkornene tydeligt i u.v.lys, men der er for få korn, naujaitindholdet må forøges væsentligt, når man skal sikre en tæt fordeling af rødestoffet.

Prøve nr. 4 viser, at korn på 2 mm er for store.

En større portion naujait nedknyttes i kæbeknuser og males på valseværk til maksimal kornstørrelse på 1 mm, derpå sigtes og knuses i følgende fraktioner:

Fraktion I: korn mindre end 0,3 mm (sigtet fra hovedportionen) Fraktion II: sigteresten fra I nedknust under 0,3 mm.

Denne opdeling blev foretaget, da det efter sigtningen så ud, som om sodaliten fordelte sig forskelligt i de to portioner, brændingen viser imidlertid, at eventuelle forskelligheder ikke spiller nogen rolle i det færdige resultat.

Desuden fremstilles prøver med korn mindre end 1 mm (frakt. III) og korn knust direkte ned til 0,3 mm uden sigtning (frakt. IV).

Af fraktion	I fremstilles prøver med	2 %, 3 % og 4 % naujait
— — II	— — —	2 %, 3 % og 4 % —
— — III	— — —	1 %, 2 %, 4 % og 7 % —
— — IV	— — —	1 %, 2 % og 4 % —

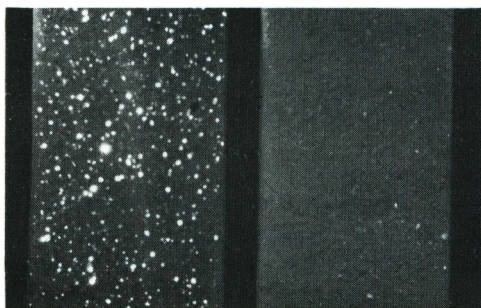
Brændingen viser, at prøverne med 3% og 4% naujait af kornstørrelser under 0,3 mm er bedst, og at bestemmelsen er sikker.

For at opnå et godt resultat ved tilsætning af røbestof er det vigtigt, at den knuste naujait bliver fordelt ensartet i leret, det gøres lettest ved først omhyggeligt at blande naujaitfraktionen med den knuste granit og derpå ælte

blandingen i leret. Det må understreges, at disse blandinger skal være grundige og udføres med stor omhu for at sikre en ensartet fordeling af røbestoffet.

Som illustration til forsøgene er nogle prøvestykker og et skår af et kar fremstillet i Lejre (med 4% naujait) fotograferet i u.v.lys.

Optagelser i ultraviolet lys.

Ler med 4 %
naujait

(ca. 1,6 gange forstørret)

Ler uden
naujait

Skår af lerkar med naujait.

Fremstillet i Lejre
(ca. 2 gange forstørret)

Direktøren for Grønlands Geologiske Undersøgelse, lektor Knud Ellitsgaard-Rasmussen, har beredvilligt givet tilladelse til, at mag. scient John Hansen (som er en af ophavsmændene til ideen med at anvende sodalit som røbestof) har

hjembragt naujait fra Grønland til brug ved mærkning af kopier af gammel keramik. Dette lager af naujait ligger i depot på Mineralogisk Museum.

Me Mouritzen.

FORSKNING

DANMARK

KØBENHAVNS UNIVERSITET

Den litterære vise i folketraditionen I–II, 1968, 270 s. og 157 s. & L.

Formålet med afhandlingen, der er skrevet som speciale til magisterkonferens i almindelig litteraturvidenskab, er at efterspore de veje den litt. vise, d.v.s. en vise af en navngiven forfatter, følger gennem den skriftlige og mundtlige tradition og hvilke ændringer og omsyngninger af teksten – både af sproglig, stofflig og strukturel art – der finder sted undervejs.

Grundstammen i afhandlingen er en seddelregistrant, der tilstræber en fuldstændig oversigt over de litt. viser i folketraditionen, d.v.s. i skillingstryk og mundtlige optegnelser. I alt har jeg gennemset 35.660 tekster, hvoraf 2.149 er litterære. Af dette materiale har jeg udvalgt 4 digte: G.A. Bürgers "Præstens Datter i Taubenhain" (1781), K.L. Rahbeks "Den Dødes Igenkomst" (1788), A. Oehlenschlägers "Vilhelm" (1801) og B.S. Ingemanns "Det var en Aften silde" (1813) og opsporet alle tilgængelige versioner, ialt 106.

De konstaterede textændringer manifesterer sig som omsyngninger, der ofte kan bestemmes nærmere som itu- eller tilrettesyngninger. Fig. omsyngningsårsager er fastslået: 1. en bevidst ændring, der oftest hænger sammen med 2. et følelsesmæssigt engagement hos traditionsbæreren, 3. sproglige og betydningsmæssige, ofte mekaniske associationer.

Disse ændringsformer og –årsager er i afhandlingen exemplificeret og analyseret. Man kan skelne to klare tendenser: på den ene side en fæstnelse og koncentration af strukturen gennem en udeladelse af alt fremmedartet, på den anden side en øget ændringsfrekvens gennem en konstant indpodning af nye elementer i teksten. Denne balance (og vevselvirkning) mellem stabilitet og variabilitet er muligvis een af hovedårsagerne til den litt. visers overlevelse i folketraditionen, for ligesom variabiliteten er det nødvendige udtryk for den indre forbindelse mellem sanger og vise, således hindrer stabilitetsprincippet en opløsning af denne forbindelse gennem fremmede elementer.

Sven Hakon Rossel

FINLAND

Registrering på Jan Mayen

TURUN YLIOPISTO

Jämförande folkdiktsforskning och religionshistoria

Inom ramen för insamlings- och forskningsprogrammet för lapsk folktro har fortsatt med fältarbete i sameområdet i Lappland. Lauri Honko och Juha Pentikäinen deltog sommaren 1967 Finlands Rundradios tvärvetenskapliga forskningsresa till Satakunta och Egentliga Finland för att samla och studera traditionen om biskop Henrik. Resan radierades i 20 min. utsändningar under en vecka.

Studerandena för approbatur (1-betyg) har utfört intervjuer huvudsakligen i Egentliga Finland, bl.a. bland de "goda berättarna" som anmäls till radios och folkminnesarkivs tävling.

På sommaren fortsätter i Lappland och bland ingermanländska emigranter i Finland. Juha Pentikäinen medverkar i en byundersökning i Pyhämaa socken. Han kommer också att företaga en tvåmånads forskningsresa till ungerska institutioner och arkiv.

Under höstterminen skall institutionen flytta till större lokaler i en ny institutionsbyggnad (Humaniora I) vid Henriksgatan nära universitetet.

Tromsø Museum har engasjert magistergradsstudentene Reidar Bertelsen, Åsmund Eknæs og Per Hvamstad for en to måneders ekspedisjon til Jan Mayen. De skal registrere rester av hvalfangststasjoner fra første halvdel av 1600-tallet og eventuelle andre kulturhistoriske minnesmerker. Dessuten skal de foreta utgraving av en fangststasjon som man mener har vært hovedbase for de hollandske hvalfangere. Denne ble antagelig forlatt i 1630-årene. De skal også katalogisere gjenstandsmaterialet som finnes på det stedlige museum og lage en permanent utstilling. For å skaffe seg forhåndskunnskaper har de gått igjennom samlinger og bibliotek på Hvalfangsmuseet i Sandefjord.

NORGE

Undervannsutgravning på hvaler

Norsk Sjøfartsmuseum vil fortsette utgravningen av fregatten "Lossen". Som ifjor utgjøres gravningsmannskapet, ca. 25 personer, av arkeologi og etnologistudenter med froskemannstrening og amatørfroskemenn som i år kommer fra hele landet. Gravningen som vil strekke seg over ca. en måned starter 10. juni. Ifjor ble det tatt opp 500 enkeltgjenstander og en seksjon av skipet ble målt opp ved hjelp av 3-punkts metode. I år vil i tillegg til fjorårets målemetode også bli gjort forsøk med stereofotogrammetri.

UNDERSVISING

DANMARK

INSTITUT FOR EUROPÆISK FOLKELIVS-
FORSKNING, KØBENHAVNS UNIVERSITET

Efterårssemestret 1968

A. For alle, der ønsker at deltage:

Gennemgang af etnologiske filmoptagelser med henblik på sagligt indhold og filmisk udtryksform (D. Yde-Andersen).

Kursus i nivellering.

Museumsteknik (Holger Rasmussen)

B. For cand-art-studerende og konferensstuderende i andre fag:

Forelæsninger og samtaler vedrørende fagets metode (Axel Steensberg).

Samtaler og øvelser over udvalgte emner (Birte Stig Jørgensen).

Videregående øvelser over museumsgenstande og museumsbesøg.

Litteraturgennemgang.

C. For konferensstuderende 1-2 år

Elementær gennemgang af museumsgenstande fra 1600-1900. Glas, sølv, porcelæn, fajance etc. Med tilhørende stilhistorie (D.Yde-Andersen).

Øvelser i undersøgelse af købstadsbygninger (Poul Strømstad).

Kursus i opmåling af bygninger (Kjeld Kayser).

Kursus i skriftlæsning og arkivbenyttelse (Knud Prange).

D. For studerende, der har skrevet hjemmeopgave efter 2 års studium.

Øvelser i dialektlæsning (Poul Andersen).

Forelæsninger over keramik (Svend Nielsen).

Elementær kursus i fotografering.

Øvelser over tingbøger som etnologisk kilde (Axel Steensberg).

Øvelser over høstredskaber og -metoder (Ole Højrup).

Forelæsninger og øvelser over kystkultur (Bjarne Stoklund).

Gennemgang af udvalgte industriers historie. Med ekskursioner (D.Yde-Andersen).

Forelæsninger og øvelser i dansk epigrafik (Anders Bæksted).

Forelæsninger over bygningskultur (Axel Steensberg).

Gennemgang af Nationalmuseets borgerlige samling med særligt henblik på glas (Inger Mejer Antonsen).

Forelæsninger og øvelser over genstande til fødemidlers tilberedning og opbevaring (Lily Friis).

Gennemgang af etnologiske hovedværker.

Forårssemesteret 1968

Opgaver

Minna Holm Clausen: Strikkemetoder og strikkede dragtdele især hos dansk bondestand. Kbh. 1967. 11 s.

Marianne Therkildsen: "Hvad sker der i Bergen". Kbh. 1968. 18 s.

Tilforladelig Beskrivelse Over BERGEN Udi tvende Aarhundreder. Forfattet af Ellen Damgaard. Kbh. 1968. 17 s., ill.

INSTITUTTET FLYTTET

Gennem nogle år har Institut for europæisk Folkelivsforskning lidt under meget trænge lokale forhold, og den store tilstrømning af nye studerende gjorde en løsning af problemet absolut nødvendig. I forårssemesteret afsluttedes forhandlingerne med et positivt resultat, idet Københavns Universitet for en årrække lejede en stor villa i Brede midt imellem Nationalmuseets Brede-afdeling og Frilandsmuseet.

I sommerens løb vil flytningen finde sted, og ved semesterets begyndelse vil instituttet stå klar til at modtage de studerende. En nyhed er det, at der er planer om at indrette en mindre beboelse beregnet for gæsteforelæsere o.l.

Instituttets nye adresse: Institut for europæisk Folkelivsforskning, Brede Alle 69, Brede, 2800 Kgs. Lyngby, Danmark.

NORDISK FOLKEMINDEVIDENSKAB, KØBENHAVNS UNIVERSITET

Efterårssemesteret 1968

Mag. art. I og Bifag:

Sagn: tekstlæsning (Mathiesen). Mandag kl. 14-16.

Forelæsninger og øvelser over skik/brug (Bødker, Jensen). Onsdag kl. 9-11.

Øvelser over indsamlingsteknik og arkivbrug (Bregenhøj). Torsdag kl. 15-16.

Mag. art. II:

Øvelser over heltedigtning og folkesagn (Bødker). Mandag kl. 9-11.

Øvelser over eventyr og folkeviser (Bødker, Knudsen). Fredag kl. 9-11.

Øvelser over dialektlæsning (Poul Andersen) Fredag kl. 11-12.

Gennemgang af udvalgte stykker af Erik Pontoppidan: Everriculum fermenti veteris... (Kragelund). Onsdag og fredag kl. 10.11.

FINLAND

TURUN YLIOPISTO

INSTITUTIONEN FÖR FOLKLORE OCH RELIGIONSHISTORIA

Prof. Lauri Honko och FL Juha Pentikäinen ledde seminarieövningar. FL Juha Pentikäinen höll kurserna i folktrö och folkminnesforskning samt i folkloristisk insamlingsteknik.

Docenten i religionssociologi Ari Haavio föreläste om religionssociologins teori och om religiösa organisationer.

Laudaturseminariet behandlade närmast genanalytiska och terminologiska problem. Under läsåret ventilerades 16 proseminarieuppsatser för cum-laude (2-betyg). Arbetena behandlade fornsånger, trossånger (FFC 182: H 101-300, L 51, L 301, M 401-500, P 251, Q 11), historiska sånger, religionshistoria, religiösa rörelser och metodik.

Färdiga laudaturarbeten: Marja Vehmas: Strukturanalys om folksången "I skeppet dödade broder".

Dissertationer: Juha Pentikäinen: The Nordic Dead-Child Tradition: Nordic Dead-Child Beliefs. A study in comparative religion. — FFC 202.

KULTURHISTORISKA INSTITUTIONEN VID ÅBO AKADEMI

Föreläsningar läsåret 1968-69

Professor Helmer Tegengren föreläser under höstterminen torsdagar kl. 18-20 i Humanisticum över ämnet Folkjustis samt behandlar under hela läsåret måndagar kl. 18-20 valda uppgifter ur finländsk och skandinavisk etnologi.

NORGE

INSTITUTT FOR FOLKELIVSGRANSKNING, OSLO

Undervisningen for grunnfag og mellomfag blir som meldt for høstsemesteret 1967.

For magistergradsstudenter:

Professor Knut Kolsrud vil fortsette sin gjennomgåelse av R.Linton: "The Study of Man".

På seminarene vil de studenter som er kommet igang med sine avhandlinger legge disse frem til diskusjon.

Ekskursjon til Bergen 5.–12. maj 1968

Konservator Rigmor Frimannslund Holmsen ledet magistergradsekskursjonen til Bergen, og bidro sterkt til å gjøre turen interessant og lærerik. I egenskap av lokalkjent trakk hun frem vesentlige trekk som vi hadde stort utbytte av.

Undervisningen forøvrig ble gitt av folk som var knyttet til stedene vi besøkte; et forhold som gjorde at vi opplevet mye ut over det rent faglige, skjønt sett fra en etnologs synsvinkel kan interessefeltet bli temmelig vidt. Opplegget for turen var utmerket, og de fleste foreleserne ga oss de riktige kulturhistoriske aspekter. Arkitekt Reimers og professor Kloster foreleste henholdsvis om "Bryggen" og Mariakirken-Rosenkrantz tårn, og satte disse inn i europeisk sammenheng samtidig som de ble ordnet inn i byplanen som levende og viktige elementer.

Direktør Kristian Bjerknes førte oss med nennsom hånd rundt i "Gamle Bergen" hvor han flettet inn mange fine kulturhistoriske bilder, samtidig som han plasserte gjenstandene typologisk. Dette gjaldt først og fremst husene hvor han bl.a. viste 1700-talls byhus med opprinnelig tredelt grunnplan, for deretter å følge utviklingen videre. Han drøftet også de praktiske problemer et slikt museum står overfor, og antydte de hensyn man etterhvert må ta

ved bevaring av bygninger på sine opprinnelige steder.

Utstillingstekniske spørsmål ble trukket frem under besøket på Historisk Museum og Sjøfartsmuseet, hvor vi som ellers fikk utmerket faglig assistanse.

Byens omland med landbruksmuseet på Stend, setermuseet på Fanafjellet og Havråtunet i Haus ble de neste besøksstedene, hvor museumsbestyrer Revheim ga oss mangt å reflektere over. Størst interesse hadde kanskje Havråtunet som ennå levet på et slags vis. To familier holdt en del av jordveien åpen, men det grodde stort sett igjen, og man måtte lete etter gamle grenser og merker.

Revheim og ordfører Midttun ga et friskt bilde av folket og fisket på Store Sotra ved neste dags ekskursjon. Begge stod i et nært forhold til strilene og deres næringsliv, og pendlet stadig mellom gammel tradisjon og de nye livsvilkår ute i øygarden.

Mølstertunet på Voss dannet avslutningen på en ekskursjon som rommet mye, men som i store trekk hadde en samlende faktor; vestlandskulturen med en tradisjonsrik by som sentrum – og så det typiske været naturligvis.

Trond Gjerdi

INSTITUTT FOR FOLKEMINNEVITSKAP, OSLO

Undervisning

Bente Gullvei Alver, mag. art. i folkeminnevitskap, skal i høstsemesteret gjennomgå utvalgte emner fra norsk folketro, og forelese over folkloristisk forskningshistorie.

Universitetslektor Brynjulf Alver vil for grunnfag forelese over folkloristisk forskningshistorie og metode, og over utvalgte deler av folkedikting. Dessuten vil han holde seminar over nyere faglitteratur for magistergradstudende. For mellomfag vil han gjennomgå utvalgte deler av det obligatoriske pensum.

Mag. art. Ådel Gjøstein Blom skal gjennomgå utvalgte folkevisetekster.

Olav Bø, førstearkivar, vil forelese over utvalgte ballader og sagn- og eventyrtekster. For mellomfag og magistergradstudenter vil han gå igjennom utvalgte deler av pensum.

Vit. ass. Inger Christiansen vil fortsette sine forelesninger over livets høytider, og deretter gjennomgå eventyrtekster for grunnfag.

Professor Svale Solheim har forskningsstermin dette semesteret.

Studier i ämnet kan påbörjas under såväl höst- som vårterminen. Introduktionsmöte hålles i samband med prof. Bringéus seminarieövning tisd. 3. sept. kl. 10.15.

- a. Föreläsningar: (se ovan under Offentliga föreläsningar a-b).
- b. Föreläsningar: Introduktion till studiet av folklivsforskning 4 tim. 4. och 5. sept. kl. 12.15, sal 1. Bringéus.
- c. Seminarieövningar i anslutning till kurslitt. under tiden 6. sept. - 15. jan. Bringéus, Egardt, Ek.
- d. Gruppundervisning: Folklivsarkivets och Kyrkohistoriska arkivets samlingar och bibliotek. Uppteckningsteknik. Föremålskänedom. Kurs i folkdikt med början tisd. 10. sept. Bringéus, Egardt, Lindström, Nilsson, Swahn.
- e. Uppmättningsövningar, 2 dagar i sept. oml. särskilt meddelande. Arvastsson.

SVERIGE

INSTITUTIONEN FÖR FOLKLIVSFORSK- NING (FOLKLIVSARKIVET) LUND

Undervisning höstterminen 1968:

All undervisning är, när ej annat särskilt meddelas, förlagd till Folklivsarkivet.

Offentliga föreläsningar:

- a. Socialantropologi, 14, 18, 23, 25, 30. oktober, kl. 9.15, sal 1: Rooth.
- b. Europeisk folkkultur, 13, 15, november, kl. 9.15, sal 1: Ek.

Undervisningen är trappstegsformad d.v.s. att stud. för högre betygsgrad skall ha deltagit i undervisningen för närmast föregående betygsgrad. Registrering i samband med introduktionsmötet, i övrigt genom expeditionen.

Undervisning för fil. kand. - och ämbetsexamina:

Betygsgraden Godkänd (en betygsenhet).

Examination:

Muntlig tentamen.

Examination: Egardt och Ek.

Betygsgraden Med beröm godkänd (två betygsenheter).

Introduktionsmöte hålles i samband med prof. Bringéus seminarieövning månd. 2. sept. kl. 18.15. Uppgifter om ämnen och tider för undervisningen anslås å institutionen.

Undervisningen omfattar för denna betygsgrad följande moment:

- a. Föreläsningar (se ovan under Offentliga föreläsningar a-b).
- b. Seminarieövningar: Valda uppgifter, 2 tim. per vecka under tiden 9. sept. - 13. jan. Bringéus, Egardt, Ek, Rooth.
- c. Gruppundervisning. Folklivsarkivets samlingar och bibliotek. Läsning av handskrifter och landsmålstext. 16. tim. med början tisd. 14. sept. Egardt, Johnson, Vide.
- d. Exkursion 1 dag.

Examination:

Muntlig tentamen.

Examinator: Bringéus och Ek.

Betygsgraden Berömlig (tre betygsenheter):

Introduktionsmöte hålles i samband med prof. Bringéus seminarieövning onsd. 4. sept. kl. 18.15. Uppgifter om ämnen och tider anslås å institutionen.

Undervisningen omfattar för denna betygsgrad följande moment:

- a. Föreläsningar (se ovan under Offentliga föreläsningar a-b).
- b. Seminarieövningar. Uppsats- och avhandlingsgranskning, 2 tim. per vecka under tiden 4. sept. - 17. jan. Bringéus, Egardt, Ek, Rooth.
- c. Deltagande i gruppundervisning under betygsgraden Med beröm godkänd i den mån vederbörande ej deltagit i motsvarande undervisning tidigare.
- d. Exkursjon:

Examination och examinerator:

Se ovan för betygsgraden Med beröm godkänd.

Undervisning för fil. lic. examen:

- a. Föreläsningar (se ovan under Offentliga föreläsningar a-b).
- b. Seminarieövningar (se ovan under betygsgraden Berömlig b).

Examination och examinerator:

Se ovan under Undervisning för fil. kand.- och ämbetsexamen betygsgraden Med beröm godkänd.

INSTITUTET FÖR NORDISK OCH JÄMFÖRANDE FOLKLIVSFORSKNING STOCKHOLM

Undervisning höstterminen 1968

Professor John Granlund föreläser över valda metodiska problem, onsdagar kl. 16 och leder som vanligt seminarieövningarna, torsdagar kl. 19.15.

Docent Mats Rehnberg håller proseminarier i anslutning till ettbetygskursen, onsdagar kl. 19.15.

Docent Bengt Johnsson håller en kortare föreläsningsserie "Orientering om kulturanthropologin," samt föreläser kring valda folkloristiska problem.

Fil. kand. Åke Daun föreläser över "Etnologiska samhällsundersökningar. Teori och metod".

I övrigt omfattar programmet de sedvanliga ettbetygskurserna, där fil. lic. Knut Weibust leder kursen i föremålskunskap, fil. kand. Bengt af Klintberg kursen i folkloristik, fil. lic. Anders Nyman kursen i fältundersöknings- och uppmätningsteknik, och fil. lic. Gertrud Nyberg leder kursen i textil- och dräktkunskap.

INSTITUTIONEN FÖR NORDISK OCH JÄMFÖRANDE FOLKLIVSFORSKNING VID UPPSALA UNIVERSITET

Undervisning höstterminen 1968

Kurser och föreläsningar för 1 betyg: Folkdikt-forskning (40 tim.) 14. okt. - 18. nov. (Nyström), Nordisk etnologi (52 tim.) 3. sept. - 12. okt. (Ehn), Landsmåls- och folkminneskän-nedom (15 tim.) 10. okt. - 21. nov. (Hedblom), Föreläsningar för 1-2-betygsstuderna över svenska ballader med början 12. sept. (Almqvist), samt över nordiskt kosthåll med början 27. sept. (Fjellström).

Kurser och föreläsningar för 2 betyg: Folkdikt-forskning vårterminen 1969, Nordisk etnologi (26 tim.) 9-13 sept. (Rosander), Hand-skriftsläsning vårterminen 1969, Orientering i museitekniska frågor (10 tim.) (etnologisk linje) (Harnesk), Föreläsningar, se under 1 betyg, Pro-seminarieövningar: folkloristisk linje under hela höstterminen med början 9. sept. (Almqvist), etnologisk linje under hela höstterminen med början 10. sept. (Fjellström).

Föreläsningar med mera för 3 betyg och högre: Föreläsningar över europeisk byggnads-teknik (Fjellström), Seminarieövningar över valda folkloristiska och etnologiska problem under hela höstterminen med början 11. sept. (Almqvist).

Exkursion

företogs av högre seminariet den 6.-10. maj 1968. Målet för årets färd var Gotland. Exkursionsledare var docent Bo Almqvist och amanuens Ingegerd Edling. Kunnig, inspirerande och entusiasterande ciceron under hela resan var f.d. förste arkivarien vid ULMA FD Nils Tiberg. Samlingarna i Gotlands fornsal visades av landsantikvarie Gunnar Svahnström, rektor Anders Dahlgren höll föredrag om gotländska idrottleder och visade film. Fru Ada Block demonstrerade sina rika samlingar i Visby. En dag anslogs till en utfärd till norra Gotland. Därvid gjordes ett besök på Kulturhistoriska museet i Bunge, vars samlingar visades av intendent Anna Erlandsson. Vidare företogs en rundresa på Fårö. Den mycket intressanta Strandridaregården i Kyllaj besågs även. Dagen avslutades hos spelmannen Svante Pettersson i Lärbro, som spelade och berättade om gotländsk folkmusik. Nästa dag gick färden till södra Gotland. Konstnären Erik Olsson visade sitt fiskerimuseum i Kovik, fru Ada Block var ciceron på den gamla gotlandsgården Petes vid Hablingbo. Vidare besågs den medeltida gårdsanläggningen Kattlunds, liksom Fide och Öja kyrkor. Roma kloster demonstrerades av FL Lars Olsen. Under exkursionens sista dag ledde dr. Tiberg en rundtur i Visby.

Gästföreläsningar

- 2.11 1967: Professor Einar Ólafur Sveinsson, Reykjavik: Svipdags långa resa.
- 7. 2. 1968: Docent Bertil Lundman, Uppsala: Kulturväxter och husdjur.
- 20. 3 1968: MA Michael Chesnutt, University College, Dublin: Irish-Norse Tradition.

Högre seminariets sammenträden höstterminen 1967

- Ordförande t.f. professor, docent Bo Almqvist.
- 20. 9: Diskussion om förslag till bunden studiegång i folklivsforskning.
 - 4.10: Redogörelse för NEFA:s fältseminarium i Jokkmokk 1967 (Åsa Ljungström, Kerstin Pettersson, Jan Hodann).

- 18.10: Mats Jansson: Arbetare och arbetsliv på Kungshamns gård i Alsike socken 1900-1916. 3-betygsuppsats.
- 1.11: FL Åsa Nyman: Färöiska folksagor. Parti av doktorsavhandling.
- 2.11: Professor Einar Ólafur Sveinsson, Reykjavik: Svipdags långa resa. Gästföreläsning.
- 8.11: FL Åsa Nyman: Färöiska folksagor. Parti av doktorsavhandling.
- 15.11: Docent Phebe Fjellström: Amerikansk kulturanthropologi – nordisk etnologi. En jämförelse utifrån eget material. Föredrag.
- 23.11: Docent Göran Rosander: Pärllfiske i Sverige. Föredrag.
- 29.11: Docent Bengt R. Jonsson: Svensk balladtradition II. Föredrag.
- 12.12: Göte Edström: Richard Dybeck som folklorist. Del av lic. avh.

Högre seminariets sammenträden vårterminen 1968

- Ordförande t.f. professor, docent Bo Almqvist.
- 24. 1: Docent Bo Almqvist: Amerikansk folklore och amerikansk folkloristik.
 - 7. 2: Docent Bertil Lundman: Kulturväxter och husdjur. Gästföreläsning.
 - 14. 2: Docent Stig Björklund, ULMA: Kring uppkomsten av några hantverk i Ovan-siljan. Föredrag.
 - 28. 2: FL Wolter Ehn och FL Per-Ola Räf: Bouppteckningar och i dessa upptecknat material.
 - 13. 3: Förste arkivarie Richard Broberg, ULMA: Värmlandsfinska bebyggelse-traditioner. Föredrag.
 - 20. 3: MA Michael Chesnutt, Dublin: Irish-Norse Tradition. Gästföreläsning.
 - 3. 4: Anna Karin Nyström: Om kämpavisan Kappen Illugjen. 3-betygsuppsats.
 - 17. 4: Göte Edström: Richard Dybeck som folklorist. Lic.-avhandling.
 - 29. 5: Per Tamm: Kaffe. Tillagning och förtäring till vardags och fest i svenska hushåll. 3-betygsuppsats.
 - 31. 5: Pär Hallinder: Humle, ölets krydda. Centraldirigering, produktionsprocess och produktionsområden. 3-betygsuppsats.

Innehållsredogörelser för lic.-avh. och 3-betygsuppsatser kommer att publiceras i kommande nummer av NORD-NYTT.

Folkloristiska proseminariets sammenträden höstterminen 1967

Ordförande t.f. professor, docent Bo Almqvist.

13. 9:Handledningssammenråde.
 27. 9: Docent Bo Almqvist: Råd för uppsatsskrivning och Göte Edström: Bibliografisk orientering.
 11.10: Studiebesök vid Landsmåls- och Folkminnesarkivet.
 25.10: Ingegerd Bergström: Julspelen i Vansö – en studie på grundval av äldre material och egna uppteckningar. 2-betygsuppsats.
 7.11: Harald Larsen: Den skattevaktande draken i svensk folketro – en genomgång av ULMA-uppteckningar. 2-betygsuppsats.
 22.11: Jan I. Wall: Bjäran – redovisning av ett kartarbete av Å. Campbell och granskning av en uppsats av J. Pape. 2-betygsuppsats.
 30.11: Eva Danielsson: De två systrarna – ett kritiskt referat av Paul G. Brewsters The Two Sisters med hänsyn till en uppsats av K. Liestøl. 2-betygsuppsats.
 6.12: Barbro Svallingson: Svanjungfrusagan – ett referat av Helge Holmströms bok "Studier över svanjungfrumotivet i Volundarkvida och annorstädes". 2-betygsuppsats.

Folkloristiska proseminariets sammanträden vårterminen 1968

Ordförande t.f. professor, docent Bo Almqvist.

29. 1:Handledningssammanträde.
 5. 2: Studiebesök vid Landsmåls- och Folkminnesarkivet.
 19. 2: Kersti Widlund: Sägner om den starka hustrun – ett referat av Hans-Egil Hauges uppsats "Den sterke hustruen" kompletterad med egna motivstudier. 2-betygsuppsats.
 18. 3: Barbro Wallström: Ingolv-episoden i Viga- Glums saga. 2-betygsuppsats.
 18. 4: Gunilla Lundquist: Visan om helig Olovs seglation. 2-betygsuppsats.

29. 4: Eva Hjalmarsson: Folklig läkekonst i Per Kalms Västgötha och Bohusländska resa. 2-betygsuppsats.
 29. 4: Kurt Hansson: Hugsning i Dalarna. 2-betygsuppsats.
 3. 5: Kristina Helge: Kung Lindorm – ett referat av Anna Birgitta Waldemarsson Rooths artikel "Kung Lindorm. En orientalisk saga i dansk-skånsk sagotradition". 2-betygsuppsats.
 13. 5: Eva Brylla: Audun Västfjording med den tama isbjörnen – Motiv och vandringar i folktraditionen. Referat av uppsatser av R. Th. Christiansen, K. Liestøl och S. Einarsson. 2-betygsuppsats.
 13. 5: Sven Johansson: Botemedel från växt- och djurriket i lapsk tradition. 2-betygsuppsats.
 20. 5: Margaretha Ingeborn: Nationer och svenska landskap i svenska och finlandsvenska ordstäv. 2-betygsuppsats.
 20. 5: Björn Oddmar: Fårklippingens folklore. 2-betygsuppsats.

Etnologiska proseminariets sammanträden vårterminen 1968

Ordförande docent Phebe Fjellström.

19. 9: Docent Phebe Fjellström: Orientering rörande uppsatsämnen om hantverkare i Uppsalatrakten.
 3.10: FL Wolter Ehn: Intervjuteknik vid bandinspelning och Göte Edström: Bibliografisk orientering.
 17.10:Handledningssammanträde.
 31.10:Handledningssammanträde.
 21.11:Handledningssammanträde.
 5.12:Handledningssammanträde.

Etnologiska proseminariets sammanträden höstterminen 1967

Ordförande docent Phebe Fjellström.

23. 1: Docent Phebe Fjellström: Orientering rörande uppsatsämnen om Vålamagasinet och Saluhallen i Uppsala.
 30. 1:Handledningssammenråde.
 20. 2: Anna Kristina Pettersson: Fäbodrar i Norrbotten. 2-betygsuppsats.

27. 2: Charlotte Axelson: Några anteckningar om två bagerier i Uppsala. 2-betygsuppsats.
5. 3: Ulla Pihl: A.B.Levins bokbinderi Uppsala bokband – ett studium av ett privatbokbinderi och arbetet på detta. 2-betygsuppsats.
12. 3: Roland Andersson: Något om skorstensfejaryrket, dess utbildning och miljö under 1800-talets slut och i våra dagar. 2-betygsuppsats.
19. 3: Stina Lindberg: Ett försök att ge en liten historisk bakgrund till hantverk i Uppsala. 2-betygsuppsats.
26. 3: Lars Gustafson: Ett krukmakeri i Arvikabygden. 2-betygsuppsats.
9. 4: Catarina Sandgren: Trävattenledningsmakeri. Ett studium av en ledningsmakares arbete i början på 1900-talet. 2-betygsuppsats.
23. 4: Anne Barnö: Om handelsträdgårdar. 2-betygsuppsats.
29. 4: Cecilia Magnusson: Att hugga i sten. Ett stenhuggeri på Vätö. 2-betygsuppsats.
7. 5: Karin Säflund: Värmländska sätrar. 2-betygsuppsats.
27. 5: Anders och Lena Huggert: Något om G. Ad. Nilssons vinhandel, Firma Seth Johansson och Herr Boivie i Uppsala saluhall. 2-betygsuppsats.
30. 5: Karin Söderström: En mjölk- och brödbutik i Uppsala under 1950- och 60-talen. 2-betygsuppsats.
1. 6: Bengt Åkerlund: Ett möbelsnickeri i Östervåla. Presentation av ett intervju- och fältmaterial. 2-betygsuppsats.
7. 6: Thomas Knuthammar: Firma August Andersson. En presentation av intervju-material. 2-betygsuppsats.
10. 6: Karl Johan Eklund: Relationerna mellan jordbruk och binäringar i Harbo socken, Uppland. 2-betygsuppsats.

P E R S O N A L I A

JUHA ÄR DOKTOR

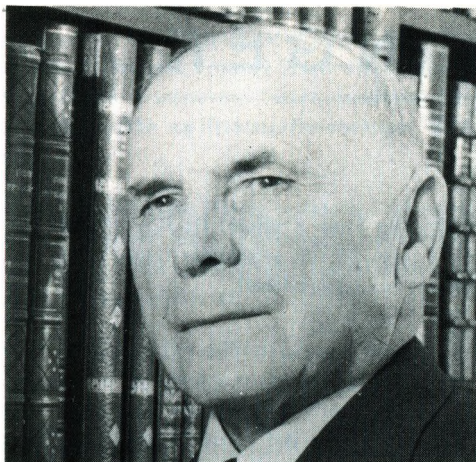
11.5. var auditorium I vid Turun Yliopisto full av folk. Da åtog fil. lic. Juha Pentikäinen sig att försvara sin avhandling "The Nordic Dead-Child Tradition", som behandlade tradition om de dödade infanterna i Norden. Han har föreställt i sitt verk bakgrunden av föreställningar om dödade nyfödda barn på grund av gamla lagtexter och folktradition. Han har konstaterat, att först kristendomen kriminaliserade vanan att döda infanter. – Omkring frågan om status skriver han, att dopet och namnet gav barn ställning och status i samhället, därför hade barnet inte någon status i de dödas samhälle.

Huvuddelen av dissertationen behandlar oli-

ka varelser, i vilkas gestalt de dödade barn framställer sig, och deras benämningar. Ofta har benämningarna framkallat andra funktioner än de som egentligen är förbundna med de dödade infanterna. Somliga varelser har visat sig att vara av ett annat ursprung.

Opponenten var akademiker Martti Haavio. Han gjorde påminnelser om olika detaljfrågor, till exempel om kartor och corpus-tabeller. Dessutom framkallades några tvistefrågor "mellan vetenskapsmännen". Opponenten yttrade, att verket i själva fallet var en värdefull vetenskaplig undersökning i stället för en vanlig avhandling. – Andra delen av "Dead-Child Tradition" kommer att publiceras också i FFC.

Marja Vehmas

Den 18. februari i år avled hastigt och oväntat den nordiska folklivsforskningens pionjär och nestor, professorn em. Sigurd Erixon.

Sigurd Erixon var född i Söderköping den 26. maj 1888. 1925 blev han fil. lic. efter studier i bl.a. nordiska språk och arkeologi. 1927 blev han i Uppsala la gången fil. dr. honoris causa. Redan 1912 startade Sigurd Erixon vid Nordiska museet det som skulle bli hans etnologiska livsgärning. 1926-36 verkade han dessutom som lärare i nordisk etnologi vid Uppsala universitet och 1933-35 även vid Lunds universitet. 1934 kallades han till professuren i Nordisk och jämförande folklivsforskning vid Nordiska museet och Stockholms universitet i förening. 1955 avgick han som emeritus.

1958 publicerades Sigurd Erixons 111 sidor långa bibliografi. Omfånget, som om den publicerats idag skulle ha varit betydligt större, säger något om hans väldiga produktion, vilken berör hela det etnologiska fältet. I den mångskiftande kavalkad som titlarna erbjuder kan man urskilja de två huvudintressena folklig byggnadskultur och den gamla bondekulturens sociala organisation. I mycket hög grad har Sigurd Erixon baserat sin forskning på egna fältundersökningar vilka tidvis bedrivits i mycket stor skala. Vid sin död stod Sigurd

Erixon fortfarande mitt uppe i ett vittomspännande och framåtsyftande forskningsarbete. Längst hade han hunnit med sista delen av Skultuna bruks historia, vilken skall publiceras posthumt. Till hans åttioårsdag förbereddes två stora festskrifter, en i Storbritannien och en i Frankrike, den senare med bidrag av forskare runt om i Europa.

Sigurd Erixons död innebär inte bara en oersättlig förlust för svensk etnologi, den innebär också att en av de sista stora europeerna är borta.

Titlar i Sigurd Erixons produktion:

Skultuna bruks historia, sedan 1921

Möbler och heminredning i svenska bygder, 1921

Svenska kulturbilder, 1929-39, redaktör tillsammans med Sigurd Wallin

Svenskt folkliv, 1938

Strövtåg i svenska bygder, 1941

Mässing, 1943

Svensk byggnadskultur, 1947

Stockholms hamnarbetare, 1949

Atlas över svensk folkkultur, 1958, redaktör

Svenska byar utan systematisk reglering, 1960

Nordisk kultur, 1929-55, redaktör

Folk Liv, sedan 1937, redaktör

Laos, 1951-55, redaktör

K.O.Arnstberg.

UDSTILLINGER

NORGE

Norsk Sjøfartsmuseum, Bygdøy

Som ledd i Uke 68-arrangementene skal

båtbygger Einar Kolltveit fra Røyrvik i Hardanger i tiden 16.-29. september bygge en Oselverfæring i museets båthall.

ANMELDELSER

Bøger, tidsskrifter o.lign., der ønskes anmeldt eller nævnt i vor bibliografi, bedes sendt til redaktionens adresse.

The Role of the Entrepreneur in Social Change in Northern Norway. Red. av Fredrik Barth. 83 s. Universitetsforlaget, Oslo 1967. Pris: 40 N.kr.

1963 publicerade Fredrik Barth och några av hans medarbetare en samling studier över social förändring och företagaverksamhet i några norska lokalsamhällen. Boken blev redan efter ett par år något av en antropologisk klassiker och originalupplagan såldes snabbt slut. Universitetsforlagets nyutgåva är därför välmotiverad.

Författarna vill främst visa vilken roll "entreprenören" spelar i formandet av ett lokalsamhälles utveckling. Entreprenören får här inte förstås som en affärsföretagare i inskränkt betydelse. Han kan vara lanthandlare, kommunalpolitiker, fiskuppköpare eller en driftig bon-

de som startar traktoruthyrning. Det gemensamma draget för dem alla är, att de ofta blir innovatörer. Med ganska stora mått av risktagande söker de nya vägar att ackumulera profit i olika former – det må vara prestige, röster i kommunalvalet eller reda pengar. Intressant är också författarnas kartläggning av entreprenörens strategiska balansgång, där rädslan för sociala kostnaderna i form av brutna vänskapsrelationer eller försämrade grannsämja hela tiden påverkar hans agerande.

Boken består av fyra olika studier från nordnorska samhällen och en sammanfattande inledning av Barth, där entreprenörbegreppets användbarhet diskuteras. Intresse för nordiska folklivsforskare har boken inte bara genom den geografiska lokaliseringen utan också som ett exempel på hur antropologen studerar ekonomiska, sociala och politiska förhållanden ur en helt annan synvinkel än nationalekonomen, sociologen och den statspolitiska forskaren.

Orvar Löfgren

MATS REHNBERG: Blå välling – sur sill. Vällingklockor och vällingklocksramsor. Skrifter utgivna av Svenskt Visarkiv 3. Nordiska Museet, 1967, 255 s. 8 plancher, 7 kort, musikeksemplere, noter, kilde- og litteraturhenvisninger, 24 S kr.

RICHARD BERGH: Tro og trolldom. Folkeminner fra Porsanger. Norsk Folkeminnelags skrifter 101. Oslo 1968, 247 s. ill., fortællerliste og ordforklaringer. 20 N kr.

Mats Rehnbergs Blå välling – sur sill og Richard Berghs Tro og trolldom hører begge til den slags bøger, som vil få mange efterfølgere, men grundene hertil er dog i høj grad forskellige. Rehnbergs bog sætter en bestemt genre, välling-klocksramsorna, ind i den sociale kontekst – menneskene og deres omgivelser sættes i relation til kulturproduktet, og dette giver igen et indblik i miljøet. Alle aspekter er så vidt jeg kan bedømme taget med i beskrivelsen af remserne og deres grobund, ja, et blik ned over indholdsfortegnelsen kan næsten forbavse læseren: "Findes der virkelig så mange sider af så forholdsvis lille en sag?" Det gør der, og det viser lidt om, hvor svensk folkelivsforskning står i dag. For sin metodes skyld vil denne bog få mange efterfølgere. Skønt jeg ikke kan udsætte noget på bogen, kunne jeg dog tænke mig at foreslå, at en så facetteret bog som Blå välling – sur sill fortjente en EP-plade med vällingklocksramsor – som prikken over i'et.

Berghs bog er Rehnbergs diamentrale modsætning. Den sætter optegnelsen i centrum, er hvad man vil kunne kalde en materialesamling. Og materialet er meget forskelligartet. Kun med yderst sparsomme kommentarer knyttes stoffet til en meddelelse, aldrig til det levende samfund det er udsprunget af. Hvad vil Norsk Folkeminnelag med denne bog? Norsk Folkeminnelag har til opgave at "spre kunnskaper om folkeminnene og folkeminneskaben...". Det gør laget ved at udgive folkemindebøger fra forskellige egne af Norge, og for den sammenlignende forskning kan materialet være af udmærket orienterende karakter. For denne forskning er bøger som Svale Solheims: Register til NFL's skrifter nr. 1-49 (NFL 50, udsolgt) dog en nødvendighed; uden sådanne oversigtsværker er

de mange spredte bidrag ret intetsigende. Skønt fortræffelige samlinger kan nævnes blandt NFL's skrifter (f.x. Andreas Faye: Norske folkesagn, NFL 63 udsolgt) har dog flere af bøgerne alvorlige brister, bl.a. Tro og trolldom. En bog som Rehnbergs ville give NFL's medlemmer både kendskab til materialet og forståelse for dets vækstbetingelser. I denne bog derimod, får man kun kendskab, ingen forståelse. Dertil kommer at optegnelserne virker upålidelige. Selv med mit ringe kendskab til Norske dialekter, tør jeg dog påstå, at ordret nedskrevet efter meddelelsen eller efter en båndoptagers gengivelse af meddelelsen er disse tekster ikke. Det kendskab man får til stoffet er altså end ikke det rette; Denne bog vil for de fleste være nem at fordøje, og letfordøjelige samlinger af folklore vil der fortsat komme mange af.

CaB

Volkskundliche Informationen. Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Sektion für Völkerkunde und deutsche Volkskunde. Berlin. Redaktion: Dr. Manfred Bachmann, Dr. Karl Baumgarten, Dr. habil. Wolfgang Jacobeit, Prof. Dr. Paul Nedo, und Dipl. ethn. Hainer Plaul.

Den stærke udvikling, som folkelivsforskningen – i de tysksprogede lande "Volkskunde" – i de seneste år har gennemgået, har forstærket behovet for *aktuel* information om pågående forskningsprojekter, faglig diskussion, ny litteratur og om institutionernes arbejde i almindelighed. Dette behov har NEFA for de nordiske landes vedkommende søgt afhjulpet gennem udgivelsen af dette tidsskrift. I DDR påbegyndte "DAW, Sektion für Völkerkunde und deutsche Volkskunde" sidste år udgivelsen af et lignende informationstidsskrift, "Volkskundliche Informationen", som udkommer to gange årligt. Indholdet af de to første hefter omfatter emner som rapporter og en lang række institutioners arbejde, bibliografiske meddelelser af forskellig art, debatindlæg m.m.; tidsskriftet kan erhverves ved henvendelse til Institut für deutsche Volkskunde der DAW, Volkskundliche Informationen, 108 Berlin, Unter den Linden 8, DDR.

K.L.

ODD RAMSØY: Trekk fra en saneringsprosess. Universitetsforlaget, Oslo 1967. 63 pp. 15 N.kr.

Den undersøgelse, der her publiceres, er en interviewundersøgelse foretaget af Sociologisk Institut ved Oslos universitet, i 1963 i Vestre Vika kvarteret i Oslo – altså i en del af det kvarter som i Sundts arbejde hedder Piperviken. Forfatteren henviser i et indledende historisk "tilbageblik" til Sundts arbejde, men dermed hører forbindelsen egentlig også op. Der er i modsætning til Sundts arbejde tale om en rent sociologisk undersøgelse, hvis erklærede hovedformål er "å gi et bilde av et strøk som er under sanering, og av beboernes skjebne i et slikt strøk". Selve det undersøgte kvarter adskiller sig netop fra det, Sundt beskrev, ved at være et saneringskvarter, præget af en usædvanlig gammel befolkning med mange enlige, sammenlignet med det øvrige Oslo. Der er dog tale om en undersøgelse, som i noget højere grad end det fremgår af den citerede målsætning, må kaldes en specialundersøgelse – nemlig over hvad der sker i et strøg, som ikke blot er saneringsmodent, men hvor nedrivning er umiddelbart forestående, hvor beboerne i 1-2 år har vidst, at der skulle saneres og hvor udflytningen derfor allerede er begyndt. Forfatteren foretager ikke en egentlig analyse af de sociale forhold i kvarteret inden saneringen (bortset fra en kort omtale af beboernes holdning til kvarteret og af deres "sociale relationer") og medtager kun i ringe grad den (mindre) undersøgelse, der er gjort over beboernes forhold efter udflytningen – hovedspørgsmålet i bogens konklusion bliver derfor det måske noget snævre problem med selve tømningen af saneringshuse. Konklusionen er præget af ønsket om at kunne opstille lovmæssigheder for sådanne saneringssituationer, men virker dog mere præget af en generel, noget vag opfattelse af hele problemet, end af det materiale, som undersøgelsen har bragt tilveje.

Dorte Haahr Carlsen

EILERT SUNDT: OM PIPERVIKEN OG RUSELØKBAKKEN. Tidens Tema 14, Tiden Norsk Forlag, Oslo 1968. 88 s. N.Kr. 10.-

Det er med glæde, at man ser, at forlagene er begyndt at genudgive Eilert Sundts værker. Først kom "Om Giftermålet i Norge" på Universitetsforlaget (anmeldt i NORD-NYTT, 1, 1968), og nu har Tiden Norsk Forlag 110 år efter første udgave genudgivet "Om Piperviken og Ruseløkkbakken".

I denne bog fremlægger Sundt resultaterne af en undersøgelse foretaget i to nabokvarterer Piperviken og Ruseløkkbakken i Kristiania. Undersøgelsen var foranstaltet af almueskolevæsenet, hvorfor man kun medtog familier med almueskoleøgende børn. Sundt fremhæver imidlertid, at disse familier udgør størsteparten af lokaliteternes befolkning, da der er tale om udprægede fattigkvarterer.

Sundts fortjeneste er, at han i denne bog foretager en opdeling af by-almuen i socialøkonomiske klasser og påpeger forskelle indenfor en befolkningsgruppe, som før regnedes for en homogen masse. Ved at gå tæt på en række områder som boligens størrelse, kvalitet og udstyr, familiens indkomst, fødsler og børnedødelighed og forældrenes ønsker om børnenes uddannelse, får han et materiale til at opdele almuen i tre sociale grupper: bestillingsmænd (d.v.s. selvstændige erhvervsdrivende og funktionærer), svende og arbejdsmænd.

Sundt undersøger videre familiefædrenes fødested fordelt på de socialøkonomiske klasser for derigennem at se, til hvilke klasser de mange tilflyttere, især fra landdistrikterne, rekrutteres. Dermed antyder han den sociale mobilitet indenfor klasser og generationer.

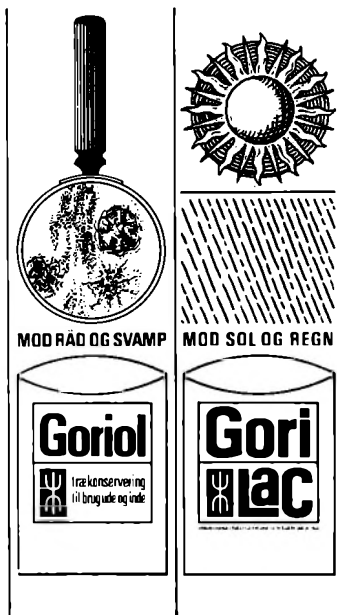
En anden af Sundts fortjenester er, at han overfor sin samtid påpeger rækkevidden af sin undersøgelse, d.v.s. at hans metode med ved optegnelse og skematiske opstillinger at kunne uddrage de vigtigste karakteristika i en given befolkningsgruppe. Med dette er han helt på linie med moderne etnologer.

Michael K. Carlsen

Hvad enten De har restaureringsopgaver med bekæmpelse af skadedyr eller råd og svamp i træværk, eller De vil beskytte nyt træværk – er der en Goriol-type til Deres formål. Spørg Deres tømmerhandler eller ring til os, vi hjælper Dem gerne.

Goriværk, Dyrehavevej 38, Kolding.
Telefon (055) 2 77 22.

HÅNDBØGER I NORDISK KULTUR OG FOLKLORE

Dagligliv i Danmark i det 19. og 20. århundrede I/II
under red. af dr. phil. Axel Steensberg.
Billedred. Anders Bæksted.

Et væld af illustrationer i såvel farve som sort-hvid ledsager teksten. (Kun få eksemplarer tilbage).
1404 s. ill. 1964. Hft. 195,00 – helshirt. 238,50 – halvlæder 280,00

I efteråret 1968 udsendes fortsættelsen, der omhandler:
Dagligliv i Danmark i det 17. århundrede (1620–1720)
red. af dr. phil. Axel Steensberg.
Hft. ca. 110,00 – helshirt. ca. 125,00 – halvlæder 145,00

I efteråret 1968 genudsendes endvidere det stærkt savnede kulturhistoriske værk:

Troels-Lund: DAGLIGT LIV I NORDEN I/VII

Bd. I – II udkommer efteråret 1968. Prisen bliver pr. bind hft. ca. 55,00, fiberskind ca. 73,50.

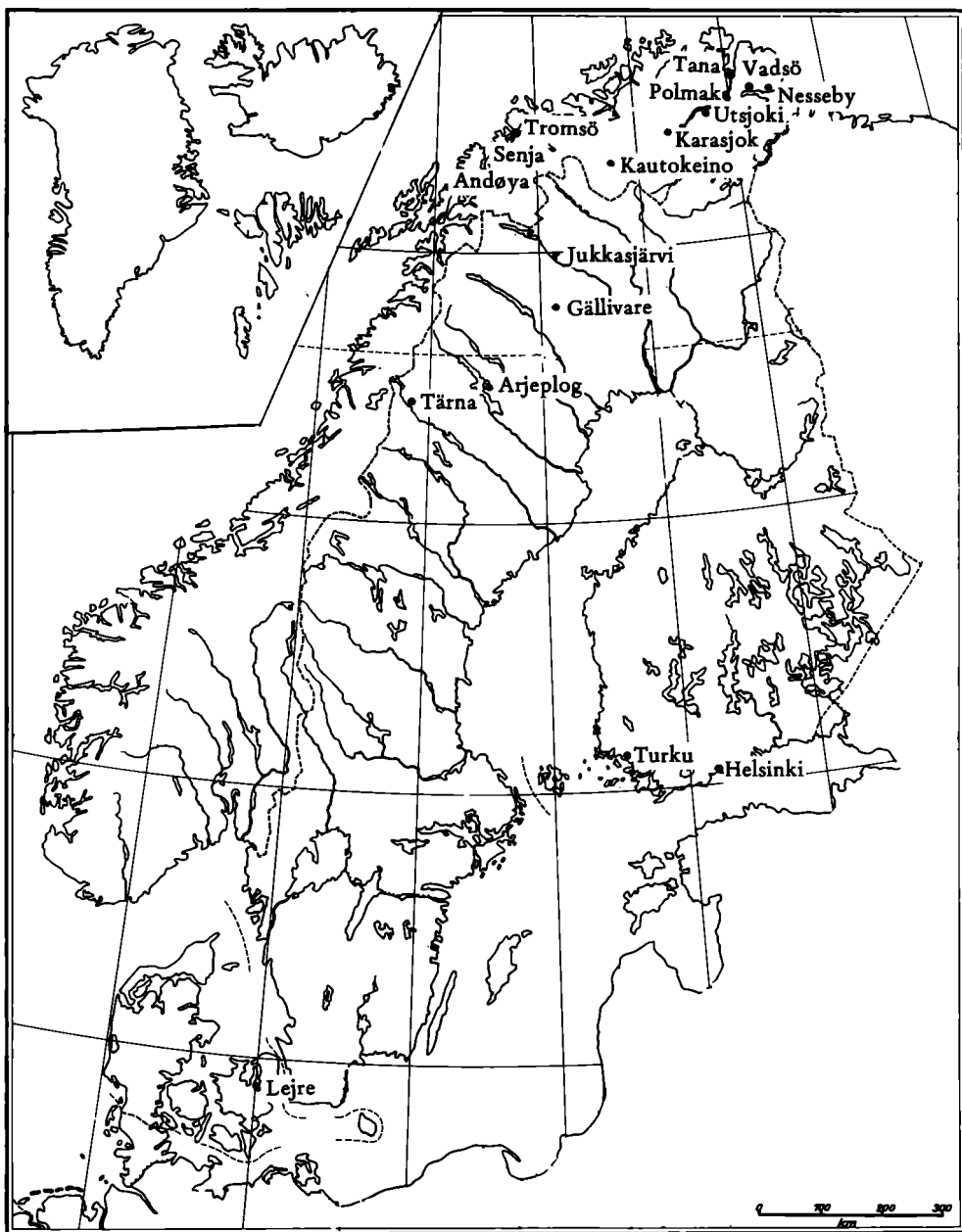
For at føre værket ajour forsynes den nye udgave med en grundig, kommenterende litteraturliste ved mag. art. Lilli Friis: Side for side giver denne liste henvisninger til, hvad der er skrevet på de nordiske sprog om samtlige emner.

FORUDBESTILLINGER MODTAGES

CAREITZELS BOGHANDEL A/S

INTERNATIONAL BOGHANDEL · NØRREGADE 20 · KØBENHAVN K · TELEFON (01) 12 24 00

BØGER SIDEN 1819

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indbydelse til læserne	2
Nils–Arvid Bringéus: Förslag till fasta studiegångar i folklivsforskning i Sverige	5
Carsten Bregenhøj: Feltseminarer – er det fremtiden? ..	12
3 ekskursioner i søgelyset:	
Orvar Löfgren: Rundresa eller fältvecka?	17
Poul H. Moustgaard: Erhvervsforhold og byggeskik ..	18
Gösta Arvastsson & Inger Eriksson: En ekskursion til CSSR	20
Thorkild Knudsen: Noter om folkemusikforskning	24
Ulf Vasström: Tvärvetenskaplig fältforskning	28
Karl–Olov Arnstberg: Gruppen bakom Ethnologia Europaea	30
Forskning	33
Personalia	34
Anmeldelser	35
Olav Bø: Norsk Skitradisjon. Arne Emil Christensen jr.: Frå vikingskip til motorsnekke. Halvor Landsverk (red.): Gilde og gjestebod. (Åse Enerstvedt)	35
Juha Pentikäinen: The nordic dead–child tradition. Nordic dead–child beings. A study in comparative religion. (Inger Christiansen)	36
Gabrielle Jeansson – Inga Kindblom: Kring Livets Högtider i Örkelljunga Forsamling. (Margit Brandt) ..	37
Øyvind Midboe: Eilert Sundt og Fantesaken. (Karsten Lægdsmand)	38

I DETTE NUMMER

Universitetsundervisningen i folkelivsforskning undergår i disse år store forandringer, forandringer, som skyldes dels en ændret holdning til universitetsundervisningen og dels en ændret holdning til faget. En række af artiklerne i dette nummer tager sit udgangspunkt i dette forhold.

☆

Således gennemgår professor, fil. dr. Nils–Arvid Bringéus, Lund, som har ledet det omfattende arbejde med udarbejdelsen af den nye studieplan i folkelivsforskning i Sverige, baggrunden for og intentionerne med dette arbejde, ligesom han for første gang fremlægger det nu vedtagne endelige forslag for offentligheden.

☆

En pædagogisk nykæbeløs inden for faget, NEFA's fællesnordiske feltseminarer er endvidere gjort til genstand for en dybtgående analyse. I artiklen "feltseminarer – er det fremtiden?" gennemgår Carsten Bregenhøj, der underviser i indsamlingsteknik ved Institut for folkemindvidenskab i København, visse pædagogiske aspekter ved feltseminar-tanken.

☆

Værdien af ekskursionen som undervisningsform er ikke tidligere blevet vurderet inden for faget. Ud fra et ønske om at rejse en debat herom har redaktionen sammenført tre indlæg, som hver for sig er baseret på erfaringer fra vidt forskellige ekskursioner gennemført i denne sommer. Og herudover indeholder NORD–NYTT en række artikler af aktuelt informerende karakter.

☆

Redaktionen har fra og med dette nummer midlertidigt måttet tage afsked med NORD–NYTT's tilrettelægger, Gitte Pasternak, som for en periode må vende sig mod andre opgaver. Vi håber dog snart at kunne byde hende velkommen i medarbejderstaben igen, og vi vil her takke hende for den store indsats, hun siden bladet's start har ydet. Redaktionen ønsker endvidere at takke Hanne Mogensen, som har fremstillet de meget charmerende vignetter specielt til NORD–NYTT.

**vor
annonce-
afdeling
beder
os
meddele**

at:

Vort højtuddannede og intelligente personale venter ivrigt på at betjene DEM!

Det her ovenfor benyttede billede er på en måde "gået i traditionen" og kan kaldes et folkeligt flyveblad. Billedet "traderes" i fotokopiers fotokopier og overleveres så vidt vides ofte blandt mekanikere. Signaturen, der nu næsten er ulæselig på grund af de mange kopier, kunne tyde på, at billedet oprindeligt stammer fra et magasin. Noget i klædedragterne leder tanken hen på Amerika. I traditionen forekommer undertiden forskellige forandringer, således er personen yderst t.h. også set med en flaske i venstre hånd, og anden ungersvend fra v. havde på samme billede fået rørtangen erstattet af et oversavet gevær.

Vor illustration er venligst stillet til rådighed af CaB, der har fotokopieret sit eks. efter et forlæg beroende hos Tårbæk Auto Service, Tårbækdalsvej 2, pr. Klampenborg.

FÖRSLAG TILL FASTA STUDIEGÅNGAR I FOLKLIVSFORSKNING I SVERIGE

I en tidigare artikel i Nordnytt ställde jag i utsikt att återkomma med en presentation av den nya riksgiltiga studieordning i Nordisk och jämförande folklivsforskning som var avsedd att införas i Sverige höstterminen 1968. Genom regeringsbeslut kommer de s.k. fasta studiegångarna att fungera först fr.o.m. höstterminen 1969 vilket givit ett välbehövt andrum för planeringsarbete och utarbetande av läromedel. Den av universitetskanslersämbetet tillsatta arbetsgruppen (UKAS) framlade i början av året förslag till utbildningslinjer vid de filosofiska fakulteterna, och dessa förslag har under våren behandlats av de olika remissinstanserna.

Om nödvändigheten av en genomgripande reform av utbildningen vid de filosofiska fakulteterna i Sverige är alla ense. En sådan reform svarar mot krav såväl från samhället som gör stora investeringar inom utbildningssektorn som från den starkt svällande kadern av studenter som har rätt att få en utbildning, vilken är användbar i deras kommande yrkesverksamhet.

Om sättet för utbildningsreformens förverkligande har däremot meningarna i hög grad varit delade. Motsättningarna har varit stora mellan dem som kämpat för universitetsutbildningens frihet och dem som krävt en målinriktad styrning av universitetsstudierna. Kraven på en utbildningsreform som både kan ge en ämnes-teoretisk allmänorientering och lägga en grund för forskarutbildning har även i många fall varit svåra att förena.

Förslaget till fasta studiegångar har främst anpassats efter det högre skolväsendets behov, medan avnämare inom andra verksamhetsområden ej i lika hög grad tillgodosetts. Med rätta har framhållits att införandet av fasta studiegångar ej får innebära en definitiv fastläsning av universitetsutbildningen utan att successiva reformer skall kunna ske, och nya utbildningslinjer skall kunna inrättas. Från såväl universitets-

läsare som från studenthåll har även krävts att fixeringen endast skall omfatta första avdelningen av studierna till primärexamen och att möjligheterna till breddning av kunskaperna genom tillvalsämnen eller till fördjupning genom påbyggnadskurser i andra avdelningen bör vara helt fri. För vårt ämnes vidkommande är detta krav viktigt, då folklivsforskning är lämplig som tillvalsämne till en rad grundkombinationer med såväl historisk som samhällsvetenskaplig och språkvetenskaplig inriktning.

Det framlagda förslaget innebär, att folklivsforskning ingår i en enda baskombination tillsammans med arkeologi och konsthistoria, en s.k. museikombination. Dessutom kan påbyggnadskurser i folklivsforskning väljas ovanpå grundkurser i folklivsforskning, arkeologi, konsthistoria, historia, svenska och religionskunskap. Principiellt är det även möjligt att kombinera påbyggnadskurser i folklivsforskning med påbyggnadskurser i ett flertal andra ämnen såsom nordiska språk, sociologi, socialantropologi, kulturgeografi, musikvetenskap. Inom ramen för en treårig primärexamen är möjligheterna härtill i praktiken dock mycket små. Även om man kan glädja sig över att UKAS beaktat folklivsforskningens värde som tillvalsämne för lärare i historia, svenska och religionskunskap, kvarstår berättigade önskemål om ytterligare kombinationsmöjligheter samt om en särskild s.k. massmedialinje vari folklivsforskning bör ingå.

I avvaktan på myndigheternas ställningstagande till den nya universitetsutbildningens konstruktion föreligger nu även UKAS förslag till studieplaner i de enskilda ämnena. Dessa förslag torde främst vara kontroversiella i fråga om kurser som konstruerats med delar från flera universitetsämnen, s.k. blockämnena. För folklivsforskningen har ej detta problem funnits. Som ansvarig för det framlagda förslaget

till studieplaner (avtryckt nedan å s. 8 ff.) vill jag göra några personliga kommentarer till detsamma.

I fråga om *ämnesbeteckningen* har meningarna varit delade. I en tid med ökade internationella kontakter är det onekligen en olägenhet med en nationell eller nordisk ämnesbenämning, vilken därtill är språkligt svåränvändbar: Nordisk och jämförande folklivsforskning. Då *etnologi* är en god internationell benämning (ehuru fortfarande ej helt entydig), har framförallt studenterna i Stockholm och Lund hävdad, att denna borde införas eller återinföras. Med etnologi avses ej blott som i den nuvarande kursplanen i Uppsala materiell och social kultur, utan häri innefattas även folkloristiken eller folkminnesforskningen. Denna enhetsbenämning har nu även kommit till användning i rubriken på denna tidskrift. I Uppsala har emellertid ändringsförslaget mött motstånd, och det nu framlagda förslaget innebär praktiskt taget status quo. Förkortningen till enbart folklivsforskning är en praktisk åtgärd (den fullständiga benämningen brukas blott i föreläsningsskataloger och tentamensböcker). Den svarar dock emot ett berättigat krav på en mera internationellt inriktad folklivsforskning (fem lundalicientiander håller f.n. på med utomsvenska avhandlingsarbeten). Att Norden likväl ändå förblir den givna utgångspunkten framgår såväl av kursernas uppläggning som av anvisningens ordalydelse, att folklivsforskningen är "en gren av den allmänna etnologin med huvudvikten lagd på nordiska och europeiska kulturförhållanden". En diskussion av ämnesrubriceringen på nordisk basis skulle vara värdefull och anbefalles för nästa folklivsforskarkongress.

Enligt direktiven har studiekurserna som omfattar 20 poäng efter en termin uppdelats på smärre kurser med skiftande poängtal. Varje kurs om minst 2 poäng åsättes ett graderat betyg (siffrorna 2–5) och ett medelbetyg uträknas för hela studiekursen. Examinationen sker i anslutning till varje enskild kurs vilket avser att underlätta genomströmningen. Detta är ett väsentligt syfte med de fasta studiegångarna.

Förslaget till studiekurser i folklivsforskning är präglad av en helhetssyn på ämnet som har gammal hävd i Sverige (jfr Rig 1968 s. 45). Det kännetecknas även av en strävan att markera

ämnesprofilen. Detta bör även ske i litteraturlistorna som i motsats till studieplanerna ej skall vara riksgiltiga utan uppgöras vid de olika universiteten. Det är därvid av vikt att ej för stora överlappningar sker genom att litteratur från grannämnena medtages i litteraturförteckningarna. När möjligheter därtill öppnas bör däremot enskilda kurser kunna utbrytas ur studiekurserna och kombineras med kurser i andra ämnen utan att man behöver läsa en hel studiekurs. En litteraturhistoriker skulle då t.ex. kunna läsa enbart kurs 3 i grundkurs A, folkdiktning, och därvid få 4 poäng.

Kurser i museiteknik har fått utgå, då museiteknik sannolikt kommer att bli en särskild akademisk studiekurs. Kurserna i folklivsforskning tar således ej speciellt sikte på museiyrket, även om de flesta av de studerande som fördjupar sina studier i ämnet sannolikt alltjämt kommer att välja denna levnadsbana. Hittillsvarande smärre kurser i olika färdigheter såsom läsning av äldre handstilar och läsning av landsmålstext kommer att anordnas i mera direkt anslutning till uppsatsförfattandet och kompletteras med undervisning i fältteknik.

De olika kurserna i folklivsforskning är konstruerade som självständiga enheter. Studierna i ämnet kan således avslutas, sedan man erhållit 20, 40 eller 60 poäng, d.v.s. efter en, två eller tre terminers studier. Grundkurs A är både en grundkurs för dem som tänker fortsätta sina studier i ämnet och en tilläggskurs för dem som vill komplettera en baskombination i andra ämnen med folklivsforskning. Detta är en fördel, då all undervisning och examination på samma nivå kan ske enhetligt.

Som framgår av studieplanerna är avsikten, att de studerande först får en faktagrund inom ämnets skilda delar. Därefter kommer de enskilda söreteelsernas funktion i samhälls- och livsformernas skilda mönster att behandlas. Metodfrågorna har fått ett stort utrymme och dominerar grundkurs B (andra terminens studier i ämnet). Metodstudiernas huvudinriktning anges i förslaget till studieplan, men möjlighet till flexibilitet finns såväl i fråga om undervisningens anordnande som i fråga om litteraturvalet.

Utnyttjande av studenterna som fältarbetare för institutionerna är knappast förenligt med de hårt tidsbundna studierna som ej möjliggör

någon längre tids bortovaro från universitetsorten under terminerna. Det har ej heller funnits skäl att föreskriva fältarbete under den undervisningsfria delen av året, vilket ej hindrar att studenterna ibland med fördel kan kombinera fältarbete med förordnanden som semestervikarier vid museer och andra institutioner. Kunskaap i fält- och arkivteknik är dock i viss utsträckning nödvändigt från och med andra terminens studier ur utbildningens synpunkt. De som så önskar kan även utbyta den skriftliga uppgiften mot särskilt planerat fältarbete, vars resultat skall redovisas och ej blott inlämnas.

I motsats till vad fallet f.n. är i Lund och Uppsala kommer specialiseringen först att ske under tredje studietermen enligt förslaget. Det är nämligen nödvändigt, att de studerande har mer än en termins studier bakom sig, innan de ger sig in på ämnets specialiteter. För huvudparten av de studerande vilka avslutar sina studier efter två terminer torde detta vara en fördel. För de mera specialinriktade som fortsätter till högre poängtal är å andra sidan en relativt bred grund med metodisk inriktning det bästa underlaget för självständiga forskningsuppgifter.

Specialkursen i påbyggnadskursen har konstruerats så att den dels möjliggör fördjupning inom ett område, dels möjliggör kombination av två områden allt efter önskan eller behov med hänsyn till valet av uppsatsämne.

Uppsatsen har tillmätts ett högt poängtal. Erfarenheten visar, att den självverksamhet som uppsatsförfattandet innebär ofta ger studietidens rikaste behållning. Det är emellertid samtidigt det svåraste momentet, och det är därför av vikt att de studerande får nödig hjälp så att uppsatsskrivandet ej sträcker sig över alltför lång tid. Introduktionskursen i början av tredje studietermen avser att vara till hjälp härvidlag. De studierådgivare som kommer att fungera fr.o.m. innevarande termin vid institutionerna har även att enligt sin instruktion lämna personlig handledning vid uppsatsförfattandet. Väsentligt är även att uppsatsämnena blir väl avgränsade och att uppsatsventilerandet avdramatiseras och ej förvandlas till en avrättningsakt. Seminarieövningarna bör ej heller mer än undantagsvis omvandlas till föreläsningar eller nyttjas till referat av tidigare framställningar, vilket visserli-

A. Bregenhøj A/S · København

gen kan vara nyttigt för referenterna men merendels lämnar föga behållning för övriga deltagare. (I Lund har under det senaste läsåret samtliga seminarieuppsatser stencilerats och utsänts till samtliga deltagare några dagar före seminarieövningen).

De uppställda normerna för litteraturkursernas omfång är preliminära och bör i vissa fall

modifieras. Som riktmärken för vad som kan anses rimligt med hänsyn till de givna tidsramarna kan de möjligen likväl fylla en funktion vid uppgörandet av litteraturlistorna.

Endast erfarenheten kan till fullo visa de föreslagna studieplanernas fördelar och nackdelar. Det hade i och för sig varit önskvärt att de fått prövas under en tid, innan de spikats. (I Lund kommer inom ramen för den nuvarande organisationsplanens lärartilldelning ettbetygsstudierna att anpassas efter den nya studieplanen redan fr.o.m. hösten 1968). Förhoppningsvis kommer det emellertid framdeles att bli möjligt att *successivt* modifiera studieplanerna. Kontinuerlig anpassning till nya forskningsinriktningar och nya forskningsrön är nödvändig inom all vetenskaplig utbildning. Men även den

fasthet vartill den svenska universitetsreformen syftar är obetingat ett värde inte minst för de studerande som har rätt till och bör få klara besked om vad de ger sig in på.

Arbetet med de nya studieplanerna har givit alla därav berörda en välbehövlig anledning att se om sitt hus och fundera över sin roll som ämnessvenner. Vad som för ögonblicket synes angelägnast är att få en kurslitteratur som svarar mot de olika kursernas program. Här är plats för nordiskt samarbete. Läromedelsframställningen är en uppgift inte blott för professorer utan även för de mera erfarna studenterna, individuellt eller i arbetslag. Även frågan om läromedlen i folklivsforskning bör snarast möjligt dryftas på nordisk basis.

Nils-Arvid Bringéus

F O L K L I V S F O R S K N I N G

Grundkurs A i folklivsforskning, 20 poäng

Studiekursen ingår i filosofie kandidatexamen dels i första avdelningen av utbildningslinje 33 (alternativ studiekurs), dels i andra avdelningen av utbildningslinjerna 31, 32, 33 och 34; studieplanen är fastställd av universitetskanslersämberbet den

Allmänt

Beskrivning av studiekursen; målsättning

Studiekursen består av kurserna:

1. Introduktion (1 poäng)
2. Materiella kulturprodukter och näringsliv (4 poäng)

3. Folkdiktning (4 poäng)

4. Samhällstyper och livsformer (6 poäng)

5. Metodiska grundfrågor (5 poäng)

Utbildningens mål är

att ge grundläggande kännedom om den folkliga kulturens materiella och verbala yttringar och dessas växlingar under olika tider i Sverige och grannländerna och om livsformernas gestaltning i skiftande sociala miljöer samt att ge kunskap om folklivsforskningens arbetsätt.

Förkunskaper och andra särskilda villkor för tillträde till studiekursen

För tillträde till studiekursen uppställs inga särskilda förkunskapskrav.

Kurserna

Kurs 1. Introduktion (1 poäng)

Introduktion i folklivsforskningen samt översiktlig orientering om institutionsbibliotek och samlingar.

Litteraturfordringar: c 100 sidor.

Kurs 2. Materiella kulturprodukter och näringsliv (4 poäng)

Föremåls- och litteraturstudier omfattande jordbruk, boskapsskötsel, fångst, skogsbruk, hantverk, handel, folkkonst, byggnadsskick, heminredning, textilier, dräkt och kost avseende Sverige. Översikt över folkkulturen i Lapp-land och grannländerna.

Litteraturfordringar: c 700 sidor.

Kurs 3. Folkdiktning (4 poäng)

Den folkliga diktningens kategorier, form, teknik och källor. Textinterpretation.

Litteraturfordringar: c 800 sidor, därav c 300 sidor kursivt.

Kurs 4. Samhällstyper och livsformer (6 poäng)

Kulturlandskapet; jordbruks-, fiske- och industrisamhällen (exemplifierade med några lokalstudier), samhälls- och arbetsorganisation, informella grupperingar; livsformer och beteendemönster i stad och på landsbygd; lagstiftningens och de religiösa förhållandenas inverkan på folklivet; den folkliga kalendern.

Litteraturfordringar: c 1 000 sidor.

Kurs 5. Metodiska grundfrågor (5 poäng)

Folklivsforskningens utveckling, begrepp, problemställningar och arbetsätt; exempelstudier inom ämnets skilda grenar.

Litteraturfordringar: c 500 sidor.

Undervisningen

I anslutning till de olika kurserna ges undervisning i form av föreläsningar, lektionsundervisning och demonstrationer. De olika kurserna

följer på varandra i den ordning de angivits. Sista veckan inom varje kurs är undervisningsfri.

Proven

Kurserna 2–4 avslutas normalt med skriftlig tentamen. Kurs 5 avslutas normalt med muntlig tentamen.

För studerande, som erhållit s k rest och sålunda icke blivit fullt godkänd på en kurs, bör möjlighet normalt finnas att kort tid efter det icke helt godkända provet, t ex inom fjorton dagar, genom "resttentamen" uppnå godkänt betyg på kursen.

För övriga studerande, vilka icke blivit godkända, anordnas ett ytterligare provtillfälle utöver de reguljära provtillfällena i anslutning till vederbörande kurs. Sådant prov anordnas i första hand omkring 1 september.

Anvisningar

Kurslitteraturen utgörs endast delvis av särskilt för undervisning avfattade läroböcker. Den måste därför läsas med urskillning och koncentration på att förstå och fasthålla väsentliga sammanhang, ledande idéer och metoder. Undervisningen avser att härvidlag vara en hjälp. Litteraturen bör regelmässigt studeras i omedelbar anslutning till och så nära som möjligt följa de kursmoment som behandlas i undervisningen.

Folklivsforskningen, som är en gren av den allmänna etnologin med huvudvikten lagd på nordiska och europeiska kulturförhållanden, får sin särart bl.a. därigenom att tyngdpunkten av dess material utgörs av föremål och byggnader i fält och museer samt av upptecknade eller levande traditioner. Musei- och arkivstudier utgör därför ett viktigt komplement till litteraturstudiet och bör självständigt idkas jämsides med den anordnade undervisningen.

Grundkurs B i folklivsforskning, 20 poäng

Studiekursen ingår i filosofie kandidatexamen dels i första avdelningen av utbildningslinje 33 (alternativ studiekurs), dels i andra avdelningen av utbildningslinjerna 31, 32, 33 och 34; studieplanen är fastställd av universitetskanslersämbetet den. . .

Allmänt**Beskrivning av studiekursen; målsättning**

Studiekursen består av kurserna:

1. Europeisk folkkultur (6 poäng)
2. Metodstudier (9 poäng)
3. Skriftlig uppgift (5 poäng)

Utbildningens mål är

att vidga kunskaperna om nordisk folkkultur och utomnordiska kulturområden, som är av särskilt intresse från komparativ synpunkt samt att ge ökade insikter i metodiken inom skilda delar av folklivsforskningen och viss förtrogenhet med primärmaterial.

Förkunskaper och andra särskilda villkor för tillträde till studiekursen

För tillträde till studiekursen krävs genomgången Grundkurs A i folklivsforskning.

Kurserna**Kurs 1. Europeisk folkkultur (6 poäng)**

Översiktlig kännedom om folkkulturen i Danmark, Finland, Norge samt på Island och Färöarna. Kulturkontakter i Nordeuropa. Valda europeiska kulturområden.

Litteraturfordringar: c 1 000 sidor.

Kurs 2. Metodstudier (9 poäng)

Analys och källkritik. Övningar i fältteknik. Studier av olika typer av forskningsmetodik såsom

- a) komparativa studier av enskilda kulturelement med särskilt avseende på form, funktion, spridning, förändring;
- b) lokala studier av samhällen och folkgrupper med särskilt avseende på helhet, ekologi, struktur;
- c) viktigare forskningsriktningar inom den allmänna etnologin och folkloristiken.

Litteraturfordringar: c 1 500 sidor.

Kurs 3. Skriftlig uppgift (5 poäng)

Skriftlig uppgift, baserad på någon form av materiellt eller verbalt primärmaterial, omfattande 15–20 A4-sidor. Alternativt fältarbete, som redovisas vid seminarieövning.

Undervisningen

Undervisningen består av seminarier, lektionsundervisning, handledning och studiebesök. De olika kurserna följer på varandra i den ordning de angivits. De två sista veckorna inom Kurserna 1 och 2 är undervisningsfria.

Proven

Kurs 1 avslutas normalt med skriftlig tentamen och Kurs 2 med muntlig. Betyget på Kurs 3 är avhängigt av kvaliteten på den skriftliga uppgiften.

Angående omprov se Grundkurs A.

Anvisningar

Se Grundkurs A.

Påbyggnadskurs I i folklivsforskning, 20 poäng

Studiekursen ingår i filosofie kandidatexamen i andra avdelningen av utbildningslinjerna 31, 32, 33 och 34; studieplanen är fastställd av universitetskanslersämbetet den

Allmänt**Beskrivning av studiekursen; målsättning**

Studiekursen består av kurserna:

1. Introduktion till uppsatsen (2 poäng)
2. Exkursion (1 poäng)
3. Specialkurs (8 poäng)
4. Uppsats (9 poäng)

Utbildningens mål är

att ge ökad förtrogenhet med fakta och specialmetoder inom folklivsforskningen samt att ge övning i tillämpning av kunskaperna på en konkret uppgift.

Förkunskaper och andra särskilda villkor för tillträde till studiekursen

För tillträde till studiekursen krävs normalt godkänt resultat på Grundkurs A och Grundkurs B i folklivsforskning.

Kurserna

Kurs 1. Introduktion till uppsatsen (2 poäng)

Kursen avser att göra den studerande förtrogen med material av det slag varpå uppsatsen kommer att baseras samt att förbereda själva uppsatsförfattandet.

Kurs 2. Exkursion (1 poäng)

Studium av en levande kulturmiljö och/eller besök i museer och arkiv.

Kurs 3. Specialkurs (8 poäng)

Studium av ett eller två av följande områden med beaktande av såväl fakta som metoder: a) Arbetsliv och kosthåll. b) Folkkonst, kläder, textilier. c) Bebyggelse, hus och hem. d) Samhälleliv. e) Sed. f) Folktro. g) Folkdikt.

Särskilda litteraturlistor tillhandahålls för varje område.

Litteraturfordringar: c 2 000 sidor.

Kurs 4. Uppsats (9 poäng)

Uppsats omfattande c 30 A4-sidor inom i Kurs 3 valt område. Uppsatsen utarbetas enskilt eller i arbetslag och ventileras.

Undervisningen

Undervisningen består av seminarier, gruppundervisning och handledning.

Undervisningen inom Kurs 4 består av handledning och seminarier och syftar till att ge den studerande sådant stöd att uppsatsarbetet fullgörs på ett effektivt sätt inom den avsedda tidsramen.

Proven

Kurs 3 avslutas med muntlig tentamen. Betyget på Kurs 4 är avhängigt av uppsatsens kvalitet.

Angående omprov se Grundkurs A.

Anvisningar

Studieplanen tar stor hänsyn till de studerandes skiftande yrkesinriktning. Specialkursen har konstruerats så att den ger lika goda möjligheter för studerande med "etnologisk" som "folkloristisk" inriktning. Därjämte har även utrymme beretts för samhällssektorn inom ämnet. Den studerande har möjligheter att med hänsyn till uppsatsval eller yrkesinriktning utforma specialkursen på lämpligt sätt. Sålunda kan t ex enbart Sed läsas eller (med reducerad litteraturkurs) kombineras med Samhälleliv av den som är intresserad av modern sed eller kombineras med Folktro av den som är intresserad av äldre sed o.s.v. Det finns således ett mycket stort antal specialiseringsmöjligheter inom ramen för de sju alternativen.

Den studerande har att redan vid studiekursens början välja uppsatsämne och skaffa sig de nödvändiga praktiska färdigheterna för den kommande materialbearbetningen. Under de två första veckorna anordnas därför i regel undervisning i sådana färdigheter som de studerande har omedelbar nytta av såsom föremålsanalys, fältteknik, handskriftsläsning, läsning av landsmåltext o.s.v. Denna undervisning anpassas flexibelt till aktuella behov. Tiden mellan Kurserna 1 och 4 utnyttjas av institutionen för materialrekvisition o.s.v. så att den studerande senare vid uppsatsskrivningens början omedelbart kan ta itu med sin uppgift. Den studerande får genom tidigt ämnesval även möjlighet att tillämpa lärdomarna från specialkursen vid sitt senare uppsatsarbete. Uppsatsen står i blickpunkten under hela terminen.

Exkursionen förläggs till den lämpligaste tidpunkten och bör ej bryta sönder någon kurs utan anordnas antingen före, efter eller emellan övriga kurser.

Specialkursen är huvudsakligen en litteraturkurs som den studerande inhämtar på egen hand. Det kan dock finnas behov att kommentera viss litteratur, varför seminarieövningar eller gruppundervisning kan komma att meddelas även under denna period.

FELTSEMINARER – ER DET FREMTIDEN?

Blandt yngre universitetsfolk har der i de sidste år vist sig en voksende forståelse for, at de hidtil praktiserede undervisningsformer i høj grad kan forbedres og effektiviseres, hvis de da ikke helt bør erstattes af nyere former, der mere bygger på socialpsykologiske forskningsresultater end på undervisningstraditioner. Denne forståelse har i København manifesteret sig i en "Betænkning om pædagogisk vejledning og bistand for universitetslærere",^{☆)} hvori det bl.a. hedder under afsnittet undervisningsformerne og deres anvendelse:

"Det synes, som om især de undervisningsformer, der har opøvelsen af studenternes selvstændige arbejde med stoffet som formål, kræver særlige teknikker, som kun de færreste umiddelbart behersker. De pågældende undervisningsformer, hvortil f.eks. hører gruppediskussionen og seminaret, medfører ofte, at læreren får en uvant rolle som underviser. De fordrer, at han er opmærksom på forhold, som han ved forelæsnings- og eksaminatoriet i den traditionelle undervisning ikke behøvede at hæfte sig ved. Således medfører de, at læreren i stedet for selv at tale og være den mest aktive er opmærksom på, hvordan han kan stimulere debatten ved at opmuntre studenterne til aktivitet i en for undervisningens emne gunstig retning. Det er under arbejdsgruppens drøftelser blevet nævnt, at det ville være en uheldig følge af den øgede anvendelse af diskussionen i mindre grupper, om det blot gav anledning til, at lærerne fortsatte med at forelæse, nu bare for en mindre gruppe – og tilmed uden forberedelse".

Gruppediskussioner og seminarer fremføres som noget nyt og uvant for universitetslærere i København generelt, men studerende i fagene materiel folkekultur og folkemindevidenskab vil kunne bekræfte, at dette også gælder deres fag.

Det kan synes besynderligt, eftersom den internordiske kontakt inden for disse fag gennem en årrække har været ret stor, og fordi man netop i Sverige og Finland har en lang tradition for at afholde seminarieövningar. Men det må konstateres, at denne tradition ikke har vundet fodfæste herhjemme, og en af grundene hertil kan vel være, at institutionen "seminarer" aldrig har haft nogen fremtrædende plads i det københavnske universitetsliv. De i øjeblikket til rådighed stående lærerkræfter mangler altså denne tradition og har på grund af manglende pædagogisk skoling ikke den indsigt der skal til for at give sig i kast med nye undervisningsformer.

Det må derfor særlig påskønnes, at der inden for faget folkelivsforskning i videste forstand fandtes fremsynede yngre forskere, som i august 1963 i Rörös stiftede det der i dag hedder Nordisk Etnologisk—Folkloristisk Arbejdsgruppe. I Arbejdsgruppens regi fik yngre finske folklorister udvirket, at der i tilknytning til sommeruniversitetet i Vasa 1965 blev anordnet et nordisk seminar i feltforskning i Vörå for folkelivs- og folkemindestuderende. Dette feltseminar og det efterfølgende i Jokkmokk i 1967 blev begge store succeser og det blev derfor besluttet, at der skulle afholdes nordiske feltseminarer hvert andet år på skift i de nordiske lande.

Man kan spørge sig selv, hvorfor disse to arrangementer blev heldigt og for deltagerne udbytterigt gennemført. Der var nok af praktiske vanskeligheder, ikke mindst økonomiske og sproglige. Der var også store forskelle mellem de to feltseminarer, det første var et eksperiment i kraft af, at det var en ny og uprøvet måde at samle yngre forskere og studerende på, det andet var det på grund af sit næsten socialantropologiske sigte. Det første var indret-

☆) Afgivet den 15. august 1967 af den af rektor for Københavns universitet nedsatte universitetspædagogiske arbejdsgruppe.

for Københavns universitet nedsatte universitets-

Fra feltseminaret i Vörå.

tet mest på genstandsforskning, det andet var lagt an på samfundsforskning. Det første var i et finsk reliktområde, det andet var i et svensk affolkningsområde. Men disse vanskeligheder og forskelle blev udjævnet, og en af de vigtigste grunde hertil var den anvendte organisations- og undervisningsform.

Organisations- og undervisningsformen er direkte afhængig af begrebet feltseminar. Ordet feltseminar er en forkortelse af "seminar i feltforskning". Et seminar vil inden for folkelivsforskningen sige en diskussion for et bredt fagligt forum af et igangværende eller afsluttet projekt, der er deltagerne bekendt gennem et mangfoldiggjort oplæg, og hvis hovedpunkter kort ridses op af projektets leder (eller ophavsmand) ved diskussionens begyndelse. Seminaret har tillige det pædagogiske aspekt at træne studerende i videnskabelig debat. Feltforskning vil sige indsamling og studium af data fra genstande eller personer i disses givne miljø. Feltseminar kan kort skitseres som den forsknings-/undervisningsform i hvilke resultaterne af feltarbejde løbende bliver gjort til genstand for diskussion, således at der opstår en vekselvirkning: diskussionen indvirker på feltarbejdet,

feltarbejdet er bestemmende for diskussionen. Feltseminar er imidlertid ikke blot "seminar i feltforskning" = diskussion af et projekt, men tillige et seminar i feltforskningsteknik = diskussion af og stillingtagen til de anvendte og alternative former for indsamlingsteknik (herunder film, lydbånd, participant observation, spørgeskemaer etc.) og interviewteknik i et givet indsamlingsområde.

De to afholdte (og de kommende) nordiske feltseminarer har frem for anden undervisning deres store styrke på to meget væsentlige punkter:

1. De søger at underbygge samarbejdsbestrebelse og at dæmpe konkurrencementaliteten. Opnåelsen af dette mål fremmes ved, at deltagerne placeres i grupper af en sådan størrelse, at hver enkelt kommer til at yde det optimale i gruppens arbejde og drøftelser, således at det tydeligt fremgår, at de opnåede resultater skyldes gruppen som helhed. Gruppernes størrelse vil afhænge af opgaverne.

"Forsøg med spørgeleg af typen "20 spørgsmål til professoren" (Taylor & Faust, 1952) har vist at grupper på 2 var bedre end enkeltpersoner, brugte færre spørgsmål, havde

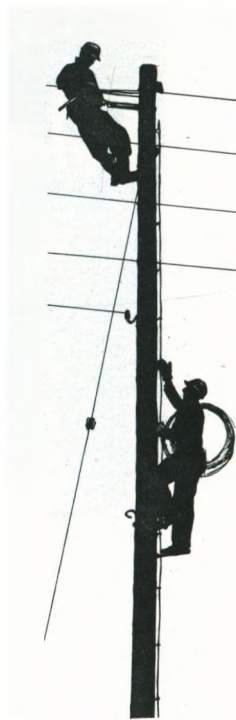
færre fejl og fik hurtigere det rigtige resultat. Grupper på 4 var på et af disse områder endnu bedre end grupper på 2, idet de havde færre fejl. Større grupper var ikke bedre.

Hvad diskussion eller meningsudveksting angår, må gruppestørrelsen afbalanceres mellem ønskerne om at have så megen lejlighed som muligt for den enkelte til at udtrykke sig – altså mindre grupper – og på den anden side ønsket om at have så mange meninger som muligt til rådighed i gruppen – altså større grupper.

Thelen (1949) konkluderer i sin diskussion af gruppestørrelsen, at der må være folk nok, når det drejer sig om en fællesopgave, til at opfylde to krav til færdigheder. For det første må der være tilstrækkelig færdighed til stede i gruppen til at udføre, hvad der hører til opgaven. For det andet må der være "social færdighed" nok til stede til, at individernes anstrengelser kan koordineres og komme til at komplettere hinanden. Han inddelte i to typer færdigheder: "præstationsfærdighed" og "social færdighed". Herudfra formulerede han, hvad han kaldte "den mindste gruppestørrelses princip": Grupphestørrelsen skal være den mindste gruppe, i hvilken det er muligt at have repræsenteret og få udnyttet alle de "præstationsfærdigheder" og "sociale færdigheder", der er nødvendige for den givne aktivitet".^{☆)}

Feltseminarernes deltagere er ud fra disse og lignende betragtninger fordelt i grupper med ca. 4 personer i hver gruppe. Hver gruppe har en gruppeleder, hvis opgave det er at vejlede og aktivisere gruppens medlemmer. Der er ca. 8 grupper med hver sin leder. Feltseminarernes ledelsesform er en vigtig faktor. Feltseminarerne ledes af gruppeformændene og ikke af en enkelt person. "En lang række eksperimenter og iagttagelser har vist, at "det psykologiske klima" i en gruppe er afhængigt bl.a. af den ledelsesform, som gruppen påvirkes af..."^{☆)} I feltseminarerne undgås den normale undervisnings ledelsesform, fordi den ofte er autoritær.

"Under en *autoritær* ledelse, hvor lederen bestemmer det hele, og hvor gruppens medlemmer får dikteret, hvad de skal gøre, vil der udvikles en fast etableret rangorden mellem gruppemedlemmerne, hvilket hænger sammen med diktaturformen, der netop forudsætter fast

Ved feltseminaret i Jokkmokk blev kraftværkernes betydning behandlet.

afstukne pladser i den sociale orden. De enkelte gruppemedlemmers sikkerhed er afhængig af, at de kan tækkes lederen eller dem der står højere i position, hvilket forstærker tendensen til at se ned på dem, der står lavere end en selv. Tit samler denne tendens hos medlemmerne sig om en eller få, der må optræde som "syndebukke".^{☆)}

Feltseminarerne har en ledelsesform, der kan betegnes som gruppeorienteret.

"Lederen og gruppens medlemmer taler om tingene, idet man søger at skabe forståelse hos hver enkelt for, hvad det drejer sig om ud fra en erkendelse af det berettigede og nødvendige, således at afgørelser træffes i fællesskab og fuld enighed. I sådanne grupper betragter medlemmerne i højere grad hinanden som lige, omend ikke ens, og der hersker en udpræget fællesfølelse eller vi-følelse hos medlemmerne i modsætning til "individualistiske" grupper og autoritært ledede grupper, hvor det er jæg-følelsen, der er fremherskende".

Det andet væsentlige punkt er:

2. Feltseminarerne søger at lette tillæringen

☆) Arne Sjølund: Gruppopsykologi, Kbh. 1965.
 Danskernes Historie Online
 Danske Slægtsforskere Bibliotek

af praktiske færdigheder i feltforskning ved, gennem uforpligtende indsamlingsforsøg og afslappede diskussioner at lade deltagerne nå til klarhed over deres eget "standpunkt", for at de senere kan forbedre deres feltforskningsteknik. Opnåelsen af dette mål fremmes ved, at så at sige alle deltagerne er jævnaldrende, det praktiske arbejde fordeles mellem jævnyrdige grupper, og alle deltagere, undervisere, gruppeledere og "menige" gruppemedlemmer møder med det fælles ønske "at lære noget om hinanden og af hinanden". I de fleste tilfælde kommer man hinanden så tæt ind på livet, at den videnskabelige måske kan kastes bort. Man kommer på så fortrolig fod, at man kan dumme sig uden at blive til grin. Og det faktum, at feltarbejdet under et feltseminar har to lige vægtige sider, en forskningsmæssig og en pædagogisk side, gør tillige, at den enkelte deltager med større frihed kan give sig i lag med opgaver, som ellers ville være forbeholdt trænede feltarbejdere. Kahn og Cannell¹⁾ siger om færdighedstræning:

"One of the first principles of a . . . training program is that skill practice is more effective if carried out in a group rather than on an individual basis. Experience has shown that the behavior changes involved in learning new skills are made easier by group participation. This is especially true when the desired changes involve increasing sensitivity to human relationships.

A corollary of this principle is that skill training is best accomplished by observation, practice, critical review, and discussion of practical experience rather than by lecture. People learn to interact with others by interacting rather than by reading about interaction. Trainees learn more readily if they are actively involved in the learning process. The essence of this approach is the assertion of John Dewey that we learn by doing. "That education is not an affair of "telling" and being told, but an active and constructive process, is a principle almost as generally violated in practice as conceded in theory".²⁾

"Actually, both casual observations and research indicate that the quality of personal relationships depends upon specific social skills, and that like other skills they may be learned by practice. They cannot be learned out of books to any greater extent than skill in playing tennis can be acquired by reading a book What appears to be the most effective method of teaching skills is a common sense one—watch others, let others watch you, discuss and evaluate differences, and try again".³⁾

"People must have an opportunity to practice new ways of behaving if these are to become part of themselves. This fact lies behind the frequently stated principle that we learn to do by doing. The principle is true as far as it goes. But doing will lead to desirable learning only if certain conditions are present in the practice situation. What are these conditions?

First, the learner must be free to try something new. This means that he must be free to make mistakes as well as to achieve successes

Second, the learner must be able to see and know the effects which his behavior achieves if he is to weed out behavior which gets effects he doesn't want and establish those behaviors which lead to the effects he desires. Otherwise he doesn't acquire the *meaning* of his acts as he practices them This process of getting feedback on the effects of what we do, in order to improve what we do in terms of better achieving some desired effect, is a part of all intelligent practice".⁴⁾

Med det ovenfor anførte som program må man sige, at i pædagogisk henseende er Nordisk Etnologisk—Folkloristisk Arbejdsgruppes feltseminarer af høj standard. Det må tillige erkendes, at organisationens styrelse består af initiativrige og handlekraftige fagfolk, der får sat noget i sving og ikke bare snakker. Deres initiativer bliver til virkelighed.

Der findes imidlertid endnu et initiativ der angår faget folkelivsforskning. Det drejer sig om

¹⁾ Kahn and Cannell: The dynamics of interviewing, New York 1957.

²⁾ John Dewey, Democracy in Education, Macmillan, New York, 1916, p. 46.

³⁾ Alex Bavelas, "Role Playing and Management Training," Sociatry, 1, No. 2, (June 1947).

⁴⁾ See Adult Leadership, 2, No. 2 (June 1953), especially pages 5—8 and 31. The issue committee consists of Ralph Canter, Hubert S. Coffey, William P. Golden, Jr., Gordon Hearne, and Theodore G. Kroeber.

3 E K S K U R S I O N E R I S Ø G E L Y S E T

RUNDRESA ELLER FÄLTVECKA?

Några exkursionserfarenheter från Stockholm.

Till undervisningstraditionen inom folklivsforskningen hör vårterminens avslutande exkursion. Till traditionen har också kommit att höra en reserapport i Nord—Nytt. Denna reserapport kommer dock att få ett något avvikande utseende. I samband med de planerade omläggningarna af svensk universitetsundervisning syns det angeläget att få till stånd en diskussion om exkursionens och fältarbetets roll i den etnologiska undervisningen.

Sista veckan i april begav sig en grupp äldre studenter från Institutet för folklivsforskning under ledning av professor John Granlund till Finland för en veckas rundresa i Nylands finlandssvenska bygder. Exkursionen var så tillvida traditionell att vi inom den knappa tiden ville försöka täcka så mycket som möjligt av nyländsk folkkultur. De första dagarna ägnades åt de gamla gränsbygderna i öster, där vi besökte en rad skiftande miljöer. Gustavianska herrgårdar, välbevarade borgarkvarter i städer som Lovisa och Borgå, det expanderande bruksamhället Strömfors och bondbyar i kustsocknarna stod på programmet. Andra stående exkursionsinslag som sockenkyrkor och hembygds museer saknades inte heller. Denna kraftiga blandning var stimulerande men något mäktigt. Mot slutet av veckan förflyttade vi oss mot väster och avslutade med småstadsidyllen Ekenäs, som trots Gustav Wasas storstilade planer på ett baltiskt handelscentrum, förblivit ett samhälle vid sidan om allfartsvägarna. Resans största utbyte gav utan tvivel den "fältkontakt" deltagarna fick genom en intervju färd runt bondbyarna kring Lovisa med Bo Lönnqvist från Folkkultursarkivet som sakkunnig ledare. En stunds improviserat samtal med en ortsbö gav ofta betydligt mer än det efterhand allt snabbare genomvandrandet av lokala hembygds museers samlingar. Åran av att vår vecka

blev så lyckad måste tillskrivas vårt generösa värdfolk, som inte bara hjälpte oss med programläggning utan också mönstrade sakkunniga färdledare vid våra nyländska strövtåg.

För några somrar sedan gjordes i Stockholm ett försök med en annan exkursionsform. Istället för den sedvanliga rundresan beslöt man pröva en tids intensivt fältarbete i ett litet lokalsamhälle. Under docent Albert Eskeröds ledning begav sig en grupp studenter ut i Roslagens skärgård och studerade under en vecka ön Söderöra. Ön hade valts med tanke på att Nordiska museet där utfört en fältundersökning vid 1940—talets slut. Det fanns alltså gott om material till deltagarnas förberedelser. Man arbetade i lag om två med olika temata som umgängesliv, näringsfång och kontakter med yttrevärlden. Erfarenheterna från experimentet i skärgården var positiva. Trots den knappa tiden fick deltagarna en god överblick över livet i ett skärgårdssamhälle.

"Traditionella" typer av exkursioner, som syftar till att ge en översiktlig kunskap om ett okänt kulturområde eller att lära känna forskningssituationen vid andra lärostolar och institutioner har sitt självklara berättigande. Frågan är bara om inte dessa exkursionsformer främst borde föras till den högre undervisningen, medan en kortare fältexkursion till ett närbeläget lokalsamhälle borde vara ett obligatorium i den lägre undervisningen. Den pedagogiska nyttan av att folklivsstudenter redan på ett tidigt stadium tvingas pröva sine nyförvärvade metodiska och teoretiska kunskaper i praktiken kan väl knappast ifrågasättas. En grundläggande undervisning i fältmetodik kan inte heller begränsas till en kurs i föreläsningsform, utan måste kompletteras med övningar ute i fältet.

De praktiska problemen vid arrangerandet av en sådan fältvistelse kan kanske verka avskräckande. Danskernes Historie Online
Dansk Folkehistorie Bibliotek

kande. För att veckan i fältet skall ge maximalt utbyte krävs ju inte bara att man koncentrerar sig till ett litet, välavgränsat och lättbearbetat område, utan också att både ledare och deltagare kan finna tid till nödvändiga förberedelser. Här finns det kanske skäl att ta lärdom av grannvetenskaperna. I Sverige har t.ex. kultur-

geograferna ett välutvecklat system av fält-exkursioner, där en veckas intensivstudium av ett mindre område under ledning av fältvana undervisningsassistenter bildar avslutningen på vårterminens undervisning.

Orvar Löfgren

ERHVERVSFORHOLD OG BYGGESKIK EN TEMATISK EKSURSION TIL VESTNORGE

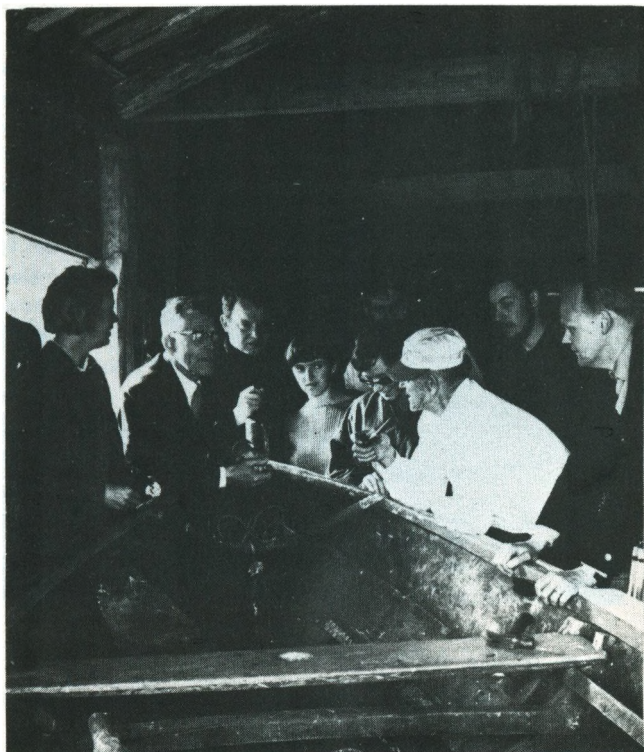
”Det kan være nyttig å få slått noen huller i nasjonale tak”, skrev Stein Mathisen i sin omtale af Oslo—studenternes ekskursion fra Han Herred til Holsten (NN. 68, 1). Som det gik de norske etnologistuderende i Danmark, gik det et hold danske kolleger, da de i maj—juni 1968 med museumsinspektør Bjarne Stoklund som leder foretog en følsom rejse til det sydvestlige Norge. Også de gennembrød et nationalt loft og stod pludselig konfronteret med hidtil uænsede nordiske og atlantiske sammenhænge.

Rejsens første station var Egersund. Herfra fortsatte man langs kysten over Stavanger og Karmøy til Stord for så, via Hardanger og Voss, at slutte af i Bergen. Undervejs besøgte gruppen forskellige egns museer og blev her modtaget med en rentud overvældende gæstfrihed og hjælpsomhed. I disse samlinger etablerede man det fornødne egns historiske perspektiv på det egentlige rejsemål, som var de små lokalsamfund.

Ofte med stedlige museumsfolk som cicero-ner nåede gruppen frem til en række sådanne

Vejen faldt også gennem områder med egentligt jord- og husdyrbrug. Ved Bryne på Jären og på Agagård i Hardanger var driften tilpasset nutidige afsætningsforhold gennem specialisering i henholdsvis mælkeproduktion og frugtavl. En ældre, mere bredspektret driftsform — eller resterne heraf — blev bl.a. opsøgt på tunene i Staup og Havrå og suppleret med besøg på nedlagte sætere i Opedal og Kvassdalen.

Ved besøg på storindustrier i Sogndal og i Leirvik kom man nutiden på nærmeste hold. Deres betydning for oplandets befolkning blev anskueliggjort på Stord Verft. Her ankom forhenværende fiskere i små kuttere til deres nye miljøer. For deltagerne er navne som Nesvåg, Sogndalstrand, Veavåg m.m.fl. blevet impulser, der blandt andet udløser erindringer om en særpræget erhvervsstruktur sammensat af varierende dele søfart, fiskeri og landbrug med et tilhørende kompleks af både, bygninger og redskaber. Betegnende var fiskeren, der trak sine kvier på græs bag bådhusene, og reklame-skiltene for frø- og maskinforretninger slået op på en søbod i Åkrehamn.

Ekskursionsholdet i samtale med en fisker.

job som arbejdere på bygningen af en 80.000 t super-tanker.

I tilgift til de givtige uger i landdistrikterne kom ophold i Stavanger og Bergen med institutionsbesøg og vandringer i de levende og umanerligt tiltalende kvarterer, der præger disse steder. . .

Her kunne rapporten om en vellykket rejse passende være afsluttet. En ekskursion er dog ikke kun en rejse. Den er primært en undervisningssituation, og det må derfor være rimeligt også at omtale et par af de pædagogiske erfaringer, som blev høstet undervejs.

Allerede ved begyndelsen af de 2 semestres forberedelser blev det klart, at ekskursionen måtte lægges tematisk an, hvis udbyttet skulle stå mål med indsatsen. Man valgte da at koncentrere sig om emnerne byggeskik og erhvervsstruktur. Begrænsningen gav resultater i dybden. Ankommet til Vestlandet var det

muligt for deltagerne at orientere sig nogenlunde sikkert inden for de behandlede områder, efterhånden som rejsen skred frem, at følge diverse udviklinger i tid og rum.

Nu kan det forekomme at være et elementært krav til en ekskursion, at den som anden undervisning samles om et enkelt eller et par emner. Det burde være reglen; men det synes som om man ofte falder for fristelsen til at ville nå det hele, når man nu er på farten. Besøg på tre museer, to middelalderlige kirker, et udsigts-tårn og et par bøndergårde er næppe noget helt ukendt dagsprogram på en ekskursion. — Heller ikke Norgesrejsen kan gå helt fri. Enkelte dage rummede for mange programpunkter, hvad der ikke mindst gik ud over opholdene i lokalsamfundene. Netop disse besøg krævede langt mere tid end beregnet. Undertiden måtte man stille sig tilfreds med en ret så overfladisk orientering på stedet, inden rejsen igen gik videre.

"Fisker — har du jord? Øk kornavlén — hvor det passer". Åkrehamn 1968. Foto: Poul Høst Moustgård.

Af behovet for at uddybe kendskabet til disse miljøer opstod tanken om en særlig ekskursionsform i tilknytning til den etnologiske metodeundervisning. Målet for sådanne ekskursioner skulle være afgrænsede lokalsamfund, i hvilke deltagerne kunne skaffe sig øvelse i observations- og optegnelsesteknik og gennem diskussioner pejle sig frem til en adekvat beskrivelse af det foreliggende miljø. Udbyttet skulle da ikke måles på mængden af indsamlede data, men på opøvelsen af de nævnte færdigheder og især på de metodiske overvejelser, som arbejdet resulterede i.

Det får her blive ved antydningen af de muligheder, som ligger i en mere intensiv ekskursionsform. De, der var med i Vestnorge, er overbeviste.

Poul H. Moustgaard

EN EKSURSION TIL CSSR

Den 27. maj i år reste 11 deltagere från högre seminariet i Lund på en 10—dagers studieresa till Tjeckoslovakien. Reseledare var doc. Sven B. Ek.

Besöket hade noga förberetts genom seminarieövningar till vilka deltagarna hade fått uppgifter att förbereda. Dessa uppgifter bestod i referat av valda delar av den litteratur kring tjeckoslovakisk folkkultur, som finns tillgänglig för oss. Tyvärr måste man konstatera, att litteraturen är aningen föråldrad och samman dragen på engelska, tyska eller franska mycket knapphändig. På grund härav är en studieresa väl motiverad. Det är inte bara de nordiska ländernas folkkultur, som en folklivsforskare bör känna till. Enligt vår nya studieplan är syftet med ekskursioner "i främsta rummet att ge deltagarna en inblick i en levande kulturmiljö på avstånd från studieorten. Den kan även

förenas med besök i museer och arkiv". Därutöver kan man kanske också få en liten inblick i hur de etnologiska institutionerna arbetar i landet och vilka arbetsprojekt som är igång, liksom att få kontakt med studenter och lärare.

Besöket hade av praktiska skäl planerats av vårt tjeckoslovakiska värdfolk. Det enda vi visste när resan anträdde var vilka städer vi skulle besöka, nämligen Prag, Brunn och Bratislava.

Vistelsen i Prag varade hela 5 dagar. Programmet bestod nästan uteslutande av besök på olika museer, besök på Prags borg m.m. och fick kanske en något rutistmässig prägel.

Statens intresse för museiverksamhet verkar vara stort. Museerna har i regel gott om pengar och är synnerligen välordnade och moderna. Man ligger långt framme på det museitekniska området. Tidigt startades insamlings- och upp-

Vad skulle inte kvinnan kunna berätta, om vi blott förstått hennes språk.

byggande av museer i landet, delvis beroende på att man ville hävda sin nationella särprägel gentemot Österrike.

Ett givande inslag blev den utflykt, som gruppen företog en av dagarna till landsbygden utanför Prag. Vi fick tillfälle att besöka flera byar och mindre städer och kunde bilda oss en god uppfattning om byggnadsskick och byarnas utseende i Böhmen. Detta underströks av inte minst besök på små hembygdsmuseer.

Nästa etapp av resan gick till Brunn. På ditvägen gjordes ett kortare upphåll i Kutenberg. Staden har haft en rik silvergruva, som nu är nedlagd. Stadens kyrka är byggd ovanför schakten och innehåller flera målningar med ålderdomliga bergsmanstraditioner. Endast några av seminariets deltagare fick tillfälle att besöka bergsmansmuseet, inrymt i en gammal borg. Där fanns bl.a. bevarad en rundvandring för hästar från 1600-talet.

Under besöket i Brunn var tonvikten lagd på utflykter på landsbygden. Genom dessa fick vi verkligen en liten inblick i den "levande kultur-

miljön". Tjeckerna är mycket gästfria och vi fick helt improviserat besöka flera hem. Kontakten med människorna blev trots allt ganska ytlig, då språksvårigheterna är oöverstigliga. Vi fick helt förlita oss på vår tolk och färdledare.

Museet i Bruun, NaropisneŠbirky Moravské Museum, var en stor överraskning. Där fanns på många sätt förverkligat de ideer, som för närvarande diskuteras i Sverige om museernas roll som kulturhus. Här fanns en väl utrustad lektionssal för besök av skolklasser med repliker av flera föremål. Eleverna får tillfälle att ta i föremålen och använda dem utan att oskattbara värden står på spel. En stor konsertsal finns och ett klubbрум med servering. I detta klubbрум träffas bl.a. medlemmarna i föreningen "Museets vänner" och diskuterar framtida projekt och utställningar. På pingstdagen företogs en utflykt till den lilla byn Vlcno ve i Ostmähren. I denna by har den gamla seden med pingstryttare återupplivats av en ungdomsförening. Här kunde vi också studera några av de praktfullt broderade folkdräkter,

som vi tidigare stiftat bekantskap med i litteraturen. För dem av oss med ämne inom den kyrkliga seden blev deltagandet i ett barndop i den katolska bykyrkan en verklig höjdpunkt.

För besöket i Slovakien återstod nu endast en dag, tyvärr en alltför kort tid. Vi fann nämligen vistelsen där så stimulerande och intressant, att vi kanske skulle ha föredragit att tillbringa större delen av tiden där.

På denna enda dag hann vi dock med en hel del. Vi fick tillfälle att göra ett besök på institutionen för Ethnologi vid Komensky universitet i Bratislava och kunde där stifta bekantskap med dr. Podolak och några av hans studenter. Dessa presenterade ämnets struktur och nuvarande forskningssituation. Vi fick se färgbilder från de trakter av Slovakien, som vi inte hade tid att besöka.

Därefter företogs en utfärd till en av förorterna, byn Vajnory. Vi blev mottagna av byns president, som redogjorde för by—kooperationen, en närmast politiskt—ekonomisk och funktionell bygemenskap. Presidentposten är på så sätt närmast att jämföra med en VD i ett företag. Presidenten i denna by hade ett stort intresse för den folkliga kulturen och var institutionens korrespondent, en motsvarighet till våra ordsmeddelare. Med honom fick vi en intressant fråge- och pratstund, dels om slovakisk folkkultur, dels om hur en by—kooperation fungerar och arbetar. Det brinnande intresset bland slovakerna för deras folkkultur fann vi bl.a. insatt i ett politiskt sammanhang och vi upplevde en nog så intressant diskussion kring slovakisk—nationalistiska problem.

Vårt helhetsintryck från resan är mycket positivt. Vi har någorlunda lärt känna ett land och många folk, som vi visste alltför lite om. Exkursioner av detta slag ger erfarenheter, som ingen litteratur kan meddela. Eftersom vi gjorde en resa till ett helt främmande språkområde, var vi hänvisade till värdlandets välvilja. Praktiska detaljer kan ordnas före resan, men då det gäller att få insikter i ett lands sätt att leva behövs en väl genomarbetad introduktion och planering. Den introduktion, som vi fick genom det förberedande seminariet gjorde att vi själva genom praktiska erfarenheter kunde följa upp utvecklingslinjer inom den traditionella folkulturen. Den mestadels äldre litteratur, som finns

De två kvinnorna i Olsi visade med glädje sitt hem för oss.

tillgänglig för oss hade på så sätt en positiv sida. Litteratur och praktisk erfarenhet kompletterade varandra.

Beträffande värdlandets organisation av vår vistelse kan man konstatera: Ur en folklivsforskarens synvinkel sett borde en bättre fördelning av de få dagarna skett. Att vistas 5 dagar i Prag, visserligen mycket vacker och kulturhistoriskt intressant stad, är kanske slöseri med tid. Museibesöken var för många, och blev om inte en rutin, så i varje fall på grund av sin myckenhet för lite givande. Exkursioner och museibesök hör på något sätt slentrianmässigt samman, museibesök får inte bli ett självändamål. Man skulle med andra ord önska att koordinationsvärdigheter mellan fält- och museistudier kunde skapa en helhet. Nu gav utflykterna till landsbygden med guider en större behållning, och förvisso är etnologerna i Prag, liksom vi själva, inte bara föremålsforskare utan även intresserade av moderna beteendemönster och äldre kvarlevande sådana. Men hur en folklivsforskare i Prag egentligen arbetar är vi fortfarande

de ovetande om. Endast ett kort besök gjordes på institutionen då praktiska detaljer kring vårt besök diskuterades.

De tre dagarna i Brunn var givande. Huvudparten var här lagd på utflykter med god vägledning. Ett besök gjordes också på institutionen och vi fick en kort presentation av arkivens uppläggning, registrering, insamling och forskningsprojekt.

Besöket i Bratislava blev trots allt resans clou. Under ett dygn fick vi på engång uppleva, vad vi organisatoriskt saknat under de tidigare dagarna. Vi blev insatta i institutionens arbete och dess problem, politiska och praktiska. De olika etnologiska institutionerna arbetar endast med sina egna områden, Böhmen, Mähren eller Slovakien. Slovakerna bedriver ett omfattande fältarbete och vi nordiska studenter har här ett utsökt tillfälle att genom deras seminarier knyta närmre kontakter både med forskningen och studenterna i Slovakien. Under sommarmånaderna bildas ett s.k. Seminar Ethnologi med stipendiater från de tjeckiska universiteten och andra öststater. Utflykten till byn Vajnory gav oss en liten inblick i hur landsbygden fungerar idag, i slavisk folkkultur i "fältet" kultur- och bygemenskap i praktiken.

Ett resultat av resan var de mycket goda kontakter som knöts mellan oss lundensare och ex. studenter och lärare i Bratislava. Det var påfallande att märka, hur deras stora glädje över att få träffa oss mynnade ut i en informell och

kamratlig hjärtlighet. Kanske smittades en och annan av oss också av deras stora entusiasm, över det ämne och det fältmaterial de arbetar med i Slovakien. Mer än vår egen forskning gick deras arbeten ut på att samla in och registrera en i allra högsta grad levande, men ålderdomlig traditionskultur, både av materiell och andlig art. Kanske var det en räddningsoperation, men hellre borde man säga att det i mycket var en för dem unik forskningspolitisk situation. Det gällde att finna en egen väg för den etnologiska forskningen i ett jämförande och globalt sammanhang, snarare än att bevara folkkulturen såsom ett geografiskt slutet, pittoreskt reservat, vilket företrädare för en stalinistisk centralregering en gång önskade.

Såsom avslutning kan sägas att, för att en kort exkursion till ett annat land skall bli givande, måste den i förväg noga planeras. Museibesöken får inte överväga, men får inte heller uteslutas. De bör kunna kombineras med utflykter och diskussioner på ett fruktbart sätt. Genom besök på museer kan man bilda sig en klar uppfattning av kulturen, hur den har varit, genom utflykter hur den är idag. På så sätt får man en god bild av den utveckling som skett. Genom diskussioner och informationer av värdfolket kan man få en uppfattning om hur forskningen arbetar för att registrera denna förändring.

*Gösta Arvastsson &
Inger Eriksson*

NOTER OM FOLKEMUSIKFORSKNING

Jeg er ikke overbevist om at de følgende synspunkter og deres konsekvenser er almindelig anerkendt. Men jeg tror de er nyttige dersom folkemusikforskningen skal forsvare sin selvstændige stilling indenfor almindelig musikforskning og overfor nyere samfundsvidenskaber. Samtidig er synspunkterne polemiske, rettet mod akademisk formalisme og kommerciel kynisme eller mod naive sammenblandinger af det ene og det andet.

Funktion og program i folkemusik

Jeg foretrækker at bruge betegnelsen folkemusik alene når der optræder en gensidig funktion imellem et program fra folkelivet og en musikalsk struktur: en sammenhæng som indebærer at tilstanden i det ene område afspejles lovmæssigt i det andet område, og omvendt.

Musik begynder hvor ordet slipper op. Musik kommer ind i livet når mennesket ikke kan finde ord til at udtrykke sig selv. Og, lad os med et suk erkende, tit og mange gange forstummer musikken når mennesket lærer nye ord.

Som meddelelsesmiddel videregiver musik, mere umiddelbart end talesproget, bevægelserne i en sjælelig tilstand såvel som naturen af et fysisk forløb. Og samtidig stimulerer den både dette og hint.

Den iboende sum af oplysninger om menneskelige relationer og situationer er musikkens program: efter min mening er folkemusik grundlæggende programmatisk og dens kvalitet står i forhold til hvor vellykket programmeringen er gennemført.

Imidlertid, musik er en form for kunst, et kunstnerisk meddelelsesmiddel. Et hvilket som helst signal og enhver oplysning integreres altså i et kunstnerisk udtryk. Derfor er folkemusikforskningens særlige mål en udtømmende beskrivelse af musikalske strukturer.

Men! Principielt er der god grund til at tage forbehold om forskeren, i den musikalske analyse, ikke medregner mennesket eller nogen samfundsmæssig virkelighed. Dette fordi folkemusik forudsætter en gensidig funktion imellem et program fra folkelivet og en musikalsk struktur: forskningens selvfølgelige udgangspunkt og stadige kontrolmiddel må være iagttagelse af møder mellem et musikalsk tema og en talsmand for folket, i typiske situationer. Forløbet af sådanne møder er studiematerialet, folkemusikforskningens tekst.

Indsamlingsplan

Howdan kan folkemusikforskeren få fat i et studiemateriale af tilstrækkelig autenticitet og kvalitet, en vel programmeret tekst?

I nogle områder, udenfor og i Europa, ytrer folkekulturen sig måske så selvstændigt og spontant at indsamleren kan fristes til uden videre at acceptere den blotte samtidighed eller traditionelle koeksistens af en musikalsk struktur og en situation i folkelivet som udtryk for en forbindelse ved gensidig funktion, — dersom et sådant afhængighedsforhold overhovedet diskuteres. Under sådanne forhold, med tilsyneladende let adgang til studiemateriale, er der vel nok stor fare for at kvaliteten sættes over styr, på grund af overfladisk tilrettelæggelse af indsamlingen.

Anderledes er forholdet i Nordvesteuropa når det gælder den traditionelle folkemusik. Dens tilstand gør det vanskeligt, overordentligt vanskeligt eller umuligt, at oplede et materiale som uden videre demonstrerer sammenhæng mellem strukturer og program. Ofte har den folkemusikalske tekst karakter af kun en usikker andenhånds oplysning om hvad som éngang blev sunget eller spillet som folkemusik: det gælder i de fleste tilfælde optagelserne i de

På Barra i Hebriderne standsede valkingen i mellemkrigsårene. I løbet af en række optagelser fordelt på tre år lykkedes det at få den i gang igen (1964–67) med en enkelt gruppe. Ved således at "forlænge" fortiden" ændredes billedet af valkesangen: En broget mangfoldighed af formtyper afløstes efterhånden af en alt dominerende formtype som umiddelbart udtrykte og underbyggede arbejdets organisering og forløb.

historiske manuskriptsamlinger, og ikke stort bedre er de lydoptagelser som er en meddeleres uengagerede svar på indsamlerens yndlings-spørgsmål "hvad kan du huske". Imidlertid, erfaringen viser eftertrykkeligt at indsamleren ikke helt sjældent har mulighed for at forlænge fortiden eller forandre nutiden. Dette således at det musikalske tema får en samtidig virkelighed, – det oprindelige program eller et nyt.

Lad indsamleren, forskeren, erkende vanskelighederne! Og så konkret som muligt. Lægger han en ordentlig indsamlingsplan kan den tilvebragte tekst blive mere end et forskningens udgangspunkt. Udbyttet af en vel tilrettelagt indsamlingsaktivitet markerer samtidig højdepunkter i forskningen.

Og indsamlingen af en ønsket folkemusikalsk

tekst svarer til udførelsen af et eksperiment som led i et forskningsprogram:

En indsamlingsplan, en indsamlingsopgave med et forudsagt resultat, defineres ud fra hvad forskeren allerede ved om emnet. I overensstemmelse hermed opsøges eller fremkaldes en fremførelsessituation, i form af et møde mellem et musikalsk tema og en talsmand for folket. Det iagttagede eller indspillede forløb af mødet er en tekst som analyseres. Herved udvikler forskeren sin forståelse af emnet og dets potentielle program og finder normalt anledning til at forberede og inspirere en næste indspilningsopgave, et nyt eksperiment i en forudset række.

Folkemusikforskerens meddelelser er ikke en stille dam som skal tømmes. Men et bål at tænde.

Folkemusikforskningens udgangspunkt må være iagttagelser af møder mellem et musikalsk tema og en talsmand for folket, i typiske situationer. Foto: Fred Kent.

Musikalsk folkekultur og folkemusikforskning

Musikalsk folkekultur, i alle dens former, det er folkemusikforskningens retmæssige område.

Nu har forskningens ide, i hvert fald i Norden, i lange perioder været bundet til en nostalgisk forestilling om en strålende fortid som kun fattigt afspejledes i samtidens folketradition. Og forskerne har forlangt af teksten anonym oprindelse, stor alder, og mundtlig overlevering.

Man vogte sig for at underkende adskillige generationers indsats så længe resultaterne forbliver uendelig værdifulde!

Det er nu engang sådan at ønsket om at have en stor fortid inspirerer til ekstraordinære anstrengelser.

Endvidere, og hvad enten det var forudset eller ej, så har den stædige bestræbelse efter at finde fortidige udtryksformer resulteret i tilvejebringelsen af et materiale som i dag gør det muligt for os at erkende traditionens dynamiske natur.

Kun derfor ved vi nu, med sikkerhed, at lange traditioner er meningsfulde erfaringer som stadig er en del af fremførelsens program, hvad enten folkemusikeren ved det eller ej. Og indsamleren, forskeren, kan og må disponere i overensstemmelse hermed.

Ikke desto mindre, om jeg foretrækker at bruge betegnelsen folkemusik hver gang der optræder en gensidig funktion mellem en situation fra folkelivet og en musikalsk struktur, så ligger heri at folkemusikforskningens emne er enhver typisk manifestation indenfor det meget store område, musikalsk folkekultur, – som ikke kan afgrænses med udelukkende historiske eller musikalske kriterier.

– Politiske, religiøse og kulturelle institutioner udbreder deres program i nationale, sociale og religiøse vækkelsessange.

– Underholdningsindustrien sælger popmusik i overensstemmelse med ethvert iagttaget eller fremkaldt behov.

– Det anonyme folk og dets talsmand søger til enhver tid at opdage, bekræfte og fortolke

sin identitet i sang: i traditionel folkemusik og dens nutidige former, moderne folkemusik, beatmusik, jazz.

Om forskeren, nu med relevante forventninger, indstiller sig på at møde folkemusikalske fænomener hvor som helst den musikalske folkekultur manifesterer sig, da bliver den historiske forsknings krav meningsløse når de stipulerer anonym oprindelse, stor alder, og mundtlig overlevering. Tingene stilles derved på hovedet, i ydertilfælde. Og en fortsat ensidig interesse for historiske og æstetiske ejendommeligheder må nødvendigvis føre til overhøring af samtidige kvaliteter, i nye strukturer men også i traditionelle fremførelser.

Thorkild Knudsen

**Der skal ikke
mangle noget i
NORD-NYTT**

heller ikke debat!

TVÄRVETENSKAPELIG FÄLTFORSKNING

EN PUNKTUNDERSÖKNING I ÅLANDS SKÄRGÅRD

Det fältarbete som Kulturhistoriska institutjonen vid Åbo akademi under flera år bedrivit på Åland har under de två senaste somrarna koncentrerats till Enklinge by i Kumlinge socken. Arbetsgruppen, som letts av fil. dr. Nils Storå, har bestått av 8–10 studenter representerande etnologi, folkloristik, konsthistoria, sociologi och filologi.

Avsikten med undersökningen av den lilla ön i Ålands östra skärgård har vid sidan av inventeringsarbetet varit att göra en jämförande undersökning av näringslivets struktur vid sekelskiftet och idag samt att undersöka de speciella problem ett tämligen isolerat skärgårdssamhälle ställs inför.

De ursprungliga sex hemmanen i byn har alla blivit kluvna, det sista så sent som 1908, och ur de nuvarande 12 hemmanen har efter hand ett 20-tal torp utbrutits. Befolkningen utgör för närvarande drygt 100 personer. En stor del av arbetet första sommaren bestod av registrering av det synnerligen rika föremålsbeståndet på gårdarna och i de två fiskelägena på ön. Samtidigt inregistrerades de intressantaste byggnaderna genom grundplaner, skärningar och skisser. Resultatet blev ca. 1000 fotografier och ett hundratal ritningar. För att kunna visa förändringarna i det stelnade ösamhället, som först de sentida färjförbindelserna blåst liv i, följde man upp undersökningen fram till våra dagar och tecknade upp när och hur electricitet, moderna arbetsmaskiner, motorer, telefon mm. börjat tas i användning på de olika gårdarna och hur utvecklingen i allmänhet förtgått.

Gruppmedlemmarna arbetade mestadels var för sig på fältet och samlades om kvällarna för gemensamma konferenser där man diskuterade den gemensamma målsättningen för hela fältarbetet.

Grund för den jämförande undersökningen utgjorde en längre frågelista som vid personliga intervjuer ifylldes på varje gård. Den gällde jämförelser av förhållandena för 50 år sedan

och idag bl.a. beträffande huvudnäring och binärningar, odlingsväxterna och den odlade arealen, djurbeståndet, fisket och fiskeredskapen och de olika gårdsbyggnaderna. Med dessa frågelistor som utgångspunkt arbetade gruppen under vintern ut det som ansågs vara av betydelse att få reda på för att kunna framställa en översikt av de förändringar som inträtt. Inför det fortsatta fältarbetet fick sedan varje gruppmedlem sin avskilda sektor att utreda.

Trots att allt material ännu inte är färdigt bearbetat kan man ändå se den tydliga omsvängning som skett i samhället. I början av 1900-talet var strömmingsfisket med rak- och krokskötar den klart dominerande näringen med kombinationen jordbruk och boskapsskötsel som binäring på sudan mera till husbehov. Fiskevattnen var strängt uppdelade mellan hemmanen i lotter, som växlade inom byalaget "nattom" eller "ärom". Strömmingen saltades ned och såldes på höstarna i Helsingfors och Reval. De obesuttna hade ingen del i fiskevattnen. Så småningom uppmjukades de fasta reglerna om fiskevattnen samtidigt som strömmingsfiskets betydelse minskade. På 1940-talet hade redan flera hemman inriktat sig på jordbruk och boskapsskötsel och idag fiskar man nästan enbart för eget behov med undantag av ett par yrkesfiskare som har en trålar i bolag.

Flera faktorer bidrog till den rätt hastiga omsvängningen. De uppmjukade reglerna kring fiskevattnen gjorde att allt fler tog dem i bruk. När fångsten under några år blev minimal antog man på flera håll i byn att vattnen började bli utfiskade och inriktade sig på andra näringar. Kriget spelade naturligtvis också sin roll. Efter avbrottet för det hade många lämnat ön och det var svårt att få ihop fiskelag. Dessutom inverkar även de transportsvårigheter som skärgården alltid haft.

Samtidigt som gruppen gemensamt arbetade på de förändringar som skett i näringslivet på Enklinge undersökte etnologerna det rika tradi-

Ett par av gruppmedlemmarna i färd med uppmätningar i ett av fiskelägena på Enklinge.

tionsmaterialet kring de skilda sysselsättningarna. Tack vara att byn varit tämligen isolerad hade många av de gamla traditionerna levt kvar in i sen tid och intervjuerne med den äldre generationen gav upphov till ett 20-tal bandinspelningar. Gruppens folklorister kunde av samma anledning kartlägga och insamla folkmusik, folkvisor och lokala sägner, som ännu levde kvar hos de gamla. Filologerna kompletterade helhetsbilden av det lilla samhället genom att undersöka såväl äldre som nyare dialektala benämningar på bruksföremål och platser runt om i bygden.

En viktig del av fältarbetet gällde de talrika problem en isolerad skärgårdsbygd har haft och fortfarande har att bekämpa. I det sammanhanget visade sig samverkan med en representant för sociologin vara en klar fördel. Frågeställningarna gällde bl.a. avbefolkningsproblemet och dess följdföreteelser, t.ex. risken att skolan skall indras. En undersökning visade att utflyttningen till fasta Åland och Sverige varit så stor att i det närmaste hela generationen mellan 20 och

35 år var orepresenterad på ön. Folkskolan i Enklinge har sex klasser men endast 11 elever för det inkommande läsåret.

Institutionens första experiment att låta folklivsforskarna arbeta intimt samman i grupp med representanter för sina grannvetenskaper visade sig vara synnerligen fruktbart. Vid försöket att skapa en helhetsbild av det utvalda samhället och dess utveckling fram till våra dagar är det knappast möjligt för folklivsforskaren att arbeta ensam på fältet.

För att ytterligare komplettera bilden av arbetsåret i denna skärgårdsby planerar institutionen att genomföra ännu ett kortare fältarbete under vintern, då livsrytmen är en annan. Dessutom är verksamheten inte så intensiv under vinterhalvåret vilket ger befolkningen mera tid att prata om gammalt och nytt.

Institutionen räknar med att kunna ge ut en monografi över Enklinge på det material som fältarbetet kompletterat med källforskning har givit.

GRUPPEN BAKOM ETHNOLOGIA EUROPAEA EUROPEISK ETNOLOGISK SAMARBETE

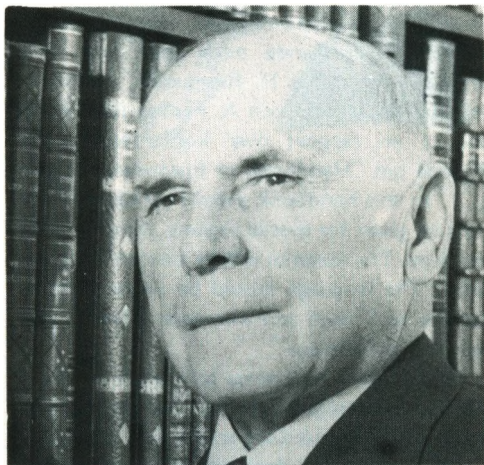
Hösten 1964 upplöstes efter inre stridigheter den redan 1928 bildade "Commission internationale des arts et traditions populaires" (CIAP). Efter några uppblomsstringsår i början på 50-talet hade kommissionen fört en tynande tillvaro och avsaker till både uppblomsstring och avtyning var, inte särskilt överraskande, ekonomisk. Man hade nämligen fått ganska generösa bidrag från UNESCO, bidrag som delvis ströps 1954. CIAPs språkrör var tidskriften LAOS, som utkom i tre årgångar 1951–53 (kan rekvireras från Nordiska museet).

Under sin långa tillvaro tog CIAP flera betydelsefulla initiativ, ett av dem tillsättandet av s.k. permanenta kommissioner t.en risken att skolan skall indras. En undersökning visade folkkultur och ett internationellt lexikon för agraretnografisk forskning. Eftersom dessa kommissioner var permanenta och möjligheten att erhålla pengar inte helt slut, fortsatte de att aktivt fungera även efter 1954. Till de viktigaste resultaten får man räkna de två volymerna av "International dictionary of regional european ethnology and folklore", som utkom 1960 respektive 1965 i Köpenhamn (förf. är Hult-

krantz 1960 och Bødker 1965). Dessa kommissioner lever fortfarande fast nu inte längre knutna till CIAP eller någon av dess efterträdare.

Efter CIAPs död bildades en ny förening, "Société internationale d'ethnologie et de folklore" (S.I.E.F.), som betraktade sig som CIAPs arvtagare. Alla ansåg emellertid inte detta helt tillfredsställande eftersom S.I.E.F. lade tyngdpunkten på den folkloristiska aspekten och till yttermera visso inte fått UNESCOs sanktion. Den vetenskapliga kompetensen be-
tvivlades även i vissa fall. De europeiska etnologer, som framför allt är inriktade på studiet av kulturanthropologi, materiell och social kultur och i viss mån även socialantropologi i anglosachisk mening, diskuterade därför möjligheten att bilda en ny europeisk organisation. Avsikten var därvid inte direkt att skapa någon front gentemot S.I.E.F. utan snarare att komplettera. Det kan dock inte nekas till att vissa spänningar uppstått.

Efter några inledande trevare inbjöds i början av augusti 1965 ett antal etnologer till en konferens "på toppnivå" på

Sigurd Erixon,
initiativtageren til *Ethnologia Europaea*

alldeles utanför Stockholm. Som värd och samlade gestalt stod den i år avlidne prof. Sigurd Erixon (se föreg. nummer av Nord-Nytt), tidigare red. för LAOS och vice president i CIAP. Presidenten, folkloristen R. Christiansen, var inte längre aktiv i internationella sammanhang. Försiktigt nog rubricerades mötet som en intern konferens och ledamöterna handplockades i egenskap av personliga forskare, även om man strävade efter att få så många länder som möjligt representerade. Till de drivande kraterna kunde förutom S. Erixon, räknas prof. B. Bratanić, Zagreb, dr. G. de Rohan-Csermak och prof. J. Dias, Lissabon.

Trots vad som ovan sagts, var den första avsikten med Hässelbymötet inte att direkt bilda en ny organisation utan snarare att fortsätta diskussionen om detta var lämpligt och möjligt. Viktigare än själva organisationen ansåg man däremot skapandet av en ny internationell tidskrift vara. Man tänkte sig därvid en europeisk motsvarighet till *Current Anthropology*. Flertalet av Europas länder, såväl från öst som väst, var representerade vid konferensen, en lista på dem får man i "Comité de rédaction"

och "Comité exécutif" i första numret av *Ethnologia Europaea* (E.E.), om man utesluter namnen Baroja, Dynowski, Gunda, Koren, Peate, Tokarev och Zender.

I inledningsföredraget påtalade Sigurd Erixon den stora splittringen och nationella fokuseringen inom etnologin och behovet av kvalificerade internationella initiativ inte bara på grund av ämnets egna forskningsintressen utan även p.g.a. trycket från grannvetenskaperna. Föredraget, liksom mötets övriga föredrag, är tryckt i E.E.s första nummer.

Särskilt energiska och vitala blev dessvärre inte diskussionerna på denna konferens. Deltagarna var försiktiga och det visade sig inte så lyckat att man inte fått taga del av föredragen före sammanträffandet. De långa uppläsningarna var tröttande och de efterföljande diskussionerna tvingades till att bli alltför improviserade. Resultaten blev därför föga revolutionerande, men det beslöts att deltagarna skulle bilda en arbetsgrupp med uppgift att hålla kontakt med varandra och arbeta för ämnets vidare utveckling. De första planerna för E.E. skisserades och det uppdrogs, ganska självklart, åt de

Rohan—Csermak att arbeta på tidskriftens förverkligande.

13 månader senare möttes gruppen på nytt under ledning av Sigurd Erixon. De Rohan—Csermak framlade ett första nummer av E.E. i korrektur och förutom allmänna princip-, metod- och programdiskussioner togs frågan om en handboksserie över europeisk etnologi upp på allvar. Till arbetskommittén, som skisserats redan vid föregående möte men inte varit särskilt aktiv, utsågs H. Rasmussen, Danmark, Bela Gunda, Ungern och A. Fenton från Skottland. I en rapport över konferensen sades följande om "Handbook of European ethnology": "In this handbook should certain descriptions be given for special regions, provinces and countries. The material will be treated comparatively. The language should be either English, German or French and wherever possible also the national language".

Mötet måste betecknas som mycket lyckat och allmänt ansågs det kunna bilda den verkliga inledningen till fruktbart arbete över gränserna.

Ett problem var dock att några, med prof. Bratanić i spetsen, ansåg att gruppen borde stabilisera sig som en sluten enhet innan friskt blod i form av nya medlemmar pumpades in. Andra, bland dem Sigurd Erixon, ansåg att gruppens existens mindre skulle vila på väl etablerade, men icke inom gruppen aktiva, forskare än etnologer, som var beredda att göra en rejäl insats. Resultatet blev en kompromiss och nya medlemmar har, vilket också framgår av "Comité de rédaction" i E.E., invalts även om det inte gått helt smärtfritt. En liten löjlighet uppstod t.ex. när Fenton inte förrän

senare blev medlem av gruppen, trots att det uppdrogs åt honom att arbeta med handboksfrågan. Samtidigt tynges gruppen, d.v.s. "Comité de rédaction" i E.E. av ett flertal namn, som inte har gjort eller kan tänkas göra några insatser överhuvudtaget, om ens deltaga i konferenserna.

I slutet av januari 1967 blev första numret av E.E. allmänt tillgängligt och äran därav får till över 90% tillskrivas redaktören, de Rohan—Csermak, även om tidskriften utåt är ett lagarbete. De därpå följande numren har tyvärr utkommit en smula orgelbundet, huvudsakligen på grund av ekonomiska problem.

Den tredje konferensen hölls på Utsteins kloster, nära Stavanger, hösten 1967 och som värd och arrangör stod prof. Knut Kolsrud. Gruppen var nu väl etablerad och som huvudämne hade valts etnologin som universitetsämne. Beträffande nyssnämnda handbok utsågs Rasmussen till huvudredaktör och det diskuterades dessutom ett europeiskt index, som vid sidan av handböckerna skulle kunna bidra till underlättandet av speciellt den jämförande forskningen.

Ett fjärde möte höll gruppen för någon månad sedan i Portugal. Dessvärre har jag inga informationer om detta men huvudämne lär ha varit etnologins gränsdragning gentemot grannvetenskaperna. Dessutom har med all säkerhet index- och handboksfrågor diskuterats och ytterligare förts några steg närmare sitt fullbordande.

Karl—Olov Arnstberg

F O R S K N I N G

NORSKE BARNERIM. EIN STRUKTURELL ANALYSE

Med barnerim forstår vi i denne analysen berre rim som vert sungne for born. Rim, regler og teljeramser som borna sjølve bruker, er haldne utanfor.

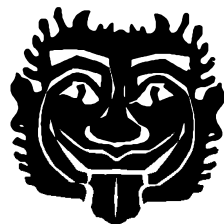
Eit problem i samband med barnerim som med alt anna folkloremateriale, er å finna eit brukbart grunnlag for inndeling i grupper. Barnerimas funksjon er kanskje eit slikt grunnlag. Ut frå dei kontekstuelle data vi har og ut frå innhaldet i rima, må det vera lov å slutta at dei primært har vorte skapte ut frå bestemte føremål. Det ser ut til å vera tre hovudgrupper av føremål som har størst råderom blant barnerima. I den første gruppa finn vi *rim som har ein pedagogisk karakter og som må ha hatt eit oppsøande føremål*. Den andre gruppa er *rim som må ha vore av rein underhaldningsverdi for born*, og i den tredje og største gruppa finn vi *rim som må ha hatt til føremål å få borna til å sova*. Sjølvsagt finst det også rim som oppfyller ikkje berre eitt, men fleire av desse føremåla.

Ved å analysere rima meiner vi å ha påvist at strukturen står opp under den funksjon dei har. Funksjonen kan vi berre døma etter kva verk-

nad rimet var meint å føra til, og ikkje kva den har ført til i det einskilde tilfellet. Analysen har vist at elementa i rimet er brukte og organiserte på ein slik måte at dei anten har ein oppsøande, underhaldande eller svevnfremjande funksjon. Den største av desse gruppene er gruppa med rim med eit innsovningsføremål. Denne gruppa kan delast i tre undergrupper. I den eine finn vi rim som er konsentrerte om å skapa ei tryggleikskjensle hos barnet. I den andre finn vi rim der barnet anten blir lova noko (bestikkelse) eller truga. I den tredje finn vi rim som er ei lita historie der det vert konstituert ei spaning som deretter vert oppløyst for slik å skapa ei kjensle av at alt er i orden like vel. Sams for desse tre gruppene må vera at dei har til oppgåve å få barnet til å sova.

Den viktigaste konklusjonen ein kan trekkja av analysen, må vera den at dei norske barnerima er strukturerte, og at det ikkje er rett å sjå dei som improvisasjoner med ei meir eller mindre tilfeldig samanstilling av handlingselement med ein viss relevans til førestellingar i barneverda.

P E R S O N A L I A

DANMARK

INSTITUT FOR EUROPÆISK FOLKLIVS- FORSKNING VED KØBENHAVNS UNIVER- SITET

Fil. dr. Olof Hasslöf, Malmö, har modtaget stillingen som lektor i maritim etnologi ved Københavns universitet. Lektoren holder forelæsninger torsdag og fredag på instituttet i Brede. Forelæserne vil til en vis grad lægge op til NEFA's feltseminar i Hanstholm, sommeren 1969, og Hasslöf har indvilget i at deltage i planlægningsarbejdet.

Mag. art. Lars Friis er udnævnt til amanuensis.

NORGE

INSTITUTT FOR FOLKMINNEVITSKAP. OSLO

Cand. philol. Jakob E. Ågotnes har våren 1968 tatt hovedfagseksamen i norsk, og som emne for sin hovedoppgave hadde han norske barnerim. Undersøkelsen av disse foregikk ved Inst. for folkeminnevitenskap, hvor Jakob E. Ågotnes forøvrig har tatt grunnfagseksamen i folkeminne tidligere.

SVERIGE

INSTITUTET FÖR FOLKLIVSFORSKNING. STOCKHOLM

1. september etterträdde fil. stud. Ulla Brück Orvar Löfgren som instituttets amanuensis.

FOLKLIVSARKIVET, LUND

Som ställföreträdande prefekt vid Institutionen

för folklivsforskning under tiden 1/7 1968–30/6 1970 har konsistoriet förordnat docent Brita Egardt.

Folklivsarkivarie docent Brita Egardt har förordnats att under tiden 1/7 1968–30/6 1969 inneha en docentbefattning vid Lunds universitet. Till innehavare å det ledigförklarade långtidsvikariatet å arkivarietjänsten har kanslersämbetet förordnat fil. kand. Åke Werdenfels from. 1/9 1968. Werdenfels har som vikarie uppehållit tjänsten under tiden 1/7–31/8 1968.

Kulturnämnden i Landskrona har till den nyinrättade tjänsten som intendent vid nämnden fr.o.m. 1/9 1968 utsett docenten fil. dr. Sven B. Ek. Docent Ek har i anledning härav entledigats från sin docentbefattning men kommer dock under innevarande läsår att meddela viss undervisning.

Kungl. Maj:t har medgivit att forskardocenten Anna Birgitta Rooths ansökan till professuren i Nordisk och jämförande folklivsforskning i Stockholm får upptagas till prövning oavsett att ansökningshandlingarna inkommit efter ansökningstidens utgång.

Professor Bringéus har kallats till ledamot av Emigrantinstitutets i Växjö representantskap samt utsetts till ordinarie ledamot i historisk-filosofiska sektionens utbildningsnämnd för tiden 1/7 1968–30/6 1969.

I konferenser m.m. har befattningshavarna vid institutionen under sommaren medverkat i följande utsträckning:

Professor Bringéus: Föredrag vid Smålands museums 100-årsjubileum i Växjö 15/6 1968 över ämnet "Smålands museum och wärend och wirdane" (se Meddelanden nr. 48 sept. 1968) samt vid utställningen ö-68 för hantverk och industri i Örkelljunga över ämnet "Att äga en hembygd". Licentiestipendier i folklivsforskning har för läsåret 1968--1969 tilldelats fil. kand. Nils Nilsson, fil. kand. Renée Valeri och fil. mag., teol. kand. Anders Gustavsson.

A N M E L D E L S E R

Olav Bö: *Norsk skitradisjon*. kr. 24,60.

Arne Emil Christensen jr.: *Frå vikingskip til motorsnekke*. kr. 22,90.

Gilde og gjestebod. Redigert av Halvor Landsverk. kr. 32,—.

I serien Norsk kulturarv.

Det Norske Samlaget 1966–1967.

Det Norske Samlaget har startet en ny populær–vitenskapelig serie, *Norsk Kulturarv*, der det allerede i 1966–67 er utkommet tre bøker. De er små perler for alle som er interessert i folklore. Som utfyllende lesning til pensum vil norske etnologi- og folkeminnestudenter ha stor nytte av serien, samtidig med at studentene i de andre nordiske land på en lettfattelig og morsom måte kan bli kjent med norsk kultur.

Utstyrmessig er de tre bøkene: lekke og innbydende. Innbindingen er delikat hvit med fristende omslagsbilder, og teksten er spekket med gode illustrasjoner. Dette er ikke uvesentlige momenter, idet en boks utstyr ofte kan være den primære årsak til at den åpnes. Og er man først kommet så langt, tror jeg de fleste vil bli så fengslet av innholdet i disse bøkene, at det snart blir hovedsaken.

Den første boken i serien er "Norsk skitradisjon" av Olav Bö. (120 sider). Olav Bö forteller om skienes historie fra de aller eldste helleristninger fram til våre dagers konkurranseidrett. Nordmenn har lett for å betrakte skiene som et norsk fenomen som andre nasjoner har hatt den frekkeheter etterhvert å bruke like godt – og ofte bedre enn oss. Da kan det jo være bra at vi her kommer ned på jorden igjen ved at vi får vite at skiene har vært kjent og brukt flere steder i Europa og Asia. Men vi får også vite at ord som "ski", "slalåm", "Telemarksving" og "Kristianiasving" er av de få norske ord som er internasjonalt brukt.

Først og fremst inneholder "Norsk skitradisjon" beretninger om hvordan skiene har vært i

daglig bruk i Norge gjennom århundrer. Vå får høre om store skihelter fra sagaer og folkeviser, om våre dagers langrensløpere som har sitt arbeid i skogene å takke for sin dyktighet. Vi får kjennskap til de første spede premieskirenn i norske daler, og de siste års verdensmesterskap og olympiader.

Neste bok i serien er "Frå vikingskip til motorsnekke" av Arne Emil Christensen jr. (91 sider). Her har man særlig stor nytte av de gode illustrasjonene, idet en ikke-båtvant kan ha vanskelig for å forstå tekniske uttrykk og beskrivelser. Men i tillegg til de gode hjelpemidlene som fotografiene og tegningene er, har forfatteren også utstyrt boken med en ordliste over de mest brukte og vanskeligste båtuttrykkene. Dermed vil også en landkrabbe kunne ha full glede av boken, og kanskje få lyst til å vite mer om livet på havet.

Det er særlig småbåtene "Frå vikingskip til motorsnekke" handler om, og bortsett fra at vi får et innblikk i den ubrutte båtbyggertradisjonen fra vikingskipenes tilblivelse til våre dagers småbåtbygging, får vi navn og beskrivelse av utallige av de robåter, motorbåter og seilbåter som ferdes langs Norges kyster idag.

Den siste boken som hittil er kommet ut, er "Gilde og gjestebod", redigert av Halvor Landsverk (175 sider). Her får vi kjennskap til festtradisjoner blant norske bønder, opp gjennom tidene. Flere forfattere har i hvert sitt kapittel tatt for seg forskjellige sider av bøndenes sammenkomster. Vi får beskrivelser av høytidene i menneskets liv, årets høytider, hva man spiste og hva man drakk, når og hvordan man spiste og drakk, og hvordan midlene ble skaffet til veie. Vi får vite om musikk, sang og dans i forbindelse med de forskjellige høytider, og forstår at mange elementer i vår egen tids høytidsfeiringer, har sin rot i eldgamle skikker.

Felles for de nevnte tre bøkene i serien "Norsk kulturarv", er at de er glimrende opp-

slagsverk for sine emner. Alle har dessuten litteraturlister, slik at de interesserte lett vil finne fram til annen litteratur om samme emne.

Nordiske folklorister bør være oppmerksom-

me på hva Det norske Samlaget har å by på i serien "Norsk Kulturarv" i tiden som kommer.

Åse Enerstvedt

JUHA PENTIKÄINEN: The nordic dead—child tradition. Nordic dead—child beings. A study in comparative religion. FF Communications No. 202. Helsinki 1968. 388 s. 14 kart.

Denne boken utgjør første del av et større arbeide med hovedtittel The Nordic dead—child tradition. Som selvstendig tittel på første del av arbeidet, som altså nå foreligger i FFC serien, er satt Nordic dead—child beings. A study in comparative religion. Som denne tittelen antyder, behandler forfatteren i første del sitt stoff ut fra et "religio—scientific" synspunkt, som han selv kaller det.

Pentikäinen tar her for seg det store og interessante forestillingskomplekset omkring det han med en fellesbetegnelse kaller "supra—normal dead children", d.v.s. det en i henholdsvis norsk og svensk tradisjon kjenner som utburd og myling, (eller utbörding).

Hovedmengden av det materialet som boken bygger på er som tittelen tilsier nordisk. Forfatteren foretar en inndeling i skandinavisk (herunder også islansk og færøysk), finsk og lappisk materiale; dessuten tar han også med eskimo materiale fra Grønland, idet han anser dette for å ha tradisjonshistorisk sammenheng med det øvrige nordiske materialet. I tillegg til dette nordiske grunnmaterialet trekker forfatteren dertil innledningsvis inn sammenlignende materiale fra de forskjellige kanter av kloden.

Boken åpner med en lengre og meget inngående generell innledning (91 s.) til hele arbeidet. Den inneholder bl.a. en språklig—geografisk orientering om tradisjonsområder innen Norden; vel fortrinsvis beregnet på ikke—nordiske lesere. Dernext et avsnitt om den religions—

fenomenologiske bakgrunn for det emnet boken omhandler, der det blir trukket inn sammenlignende fremmed materiale i form av funksjonelle, historiske og fenomenologiske paralleller til belysning av det hjemlige tradisjonsstoffet. Vi får en oversikt over den gamle skikken å sette ut barn på nordisk område, barna utburdr, belyst med eksempler fra islandske ættesagaer og nordiske middelalder lover. Til slutt et avsnitt der forfatteren kommer inn på ulike metoder og problemstillinger innen tradisjonsforskningen.

Etter denne grundige generelle innledningen kommer en så over på gjennomgåelsen av selve tradisjonsstoffet, som forfatteren velger å behandle i følgende fire atskilte avsnitt: skandinavisk, finsk, lappisk og eskimoisk tradisjon. Det blir bl.a. lagt vekt på de mange ulike navn og betegnelser som forekommer på "the dead—child beings" og utbredelsen av disse innen de forskjellige områder av Norden. Dette — samt andre særdrag ved tradisjonen i de ulike områder — blir godt belyst ved utstrakt bruk av den kartografiske metode, ialt finnes det 14 kart i boken. Boken inneholder også en fyldig litteraturliste. Dessuten må nevnes at hele grunnmaterialet som arbeidet bygger på er ført opp ved hjelp av et enkelt henvisningssystem bak i boken.

Til slutt skal det bare tas med at forfatteren i bokens forord opplyser at annen del av arbeidet om The Nordic dead—child tradition hovedsakelig vil bli viet rent folkloristiske problemer, særlig i forbindelse med gjennomgåelse av sagnmaterialet.

GABRIELLE JEANSSON – INGA KIND-BLOM: Kring Livets Høgtider i Örkelljunga församling. Forord, professor N.-A. Bringéus. Skrifter från Folkliksarkivet i Lund, n:r 10, Lund 1968. 15,00 S.kr.

Den foreliggende bog er resultatet af en lokal punktundersøgelse og indeholder studier af sognets skik og brug i forbindelse med nogle af livets højtider over en periode af 250 år. Undersøgelsen er foretaget af fil. kand. Gabrielle Jeansson (dåb, kirketagning, navngivning, vielse og giftermål) og fil. kand. Inga Kindblom (død og begravelse) under professor Bringéus' auspicier. Valget af undersøgelsesområde er truffet, dels på grund af Örkelljungas beliggenhed tæt ved landskabsgrænserne til Halland og Småland, og dels, fordi de to forfattere har et personligt tilhørsforhold til sognet – et forhold, som dog kun spores tydeligt i I.K.s afsnit om død og begravelse. Kildematerialet er det traditionelle: kirkebøger, visitatsprotokoller, offentlige indberetninger, nyere traditionsoptegnelser og avisreferater. Mangler, der skyldes pladsnød, er naturligt tilstede, hvor et så omfattende undersøgelsesmateriale skal klemmes ind på små 100 sider, men det kan ikke skyldes pladsnød alene, at GJ kun omtaler konfirmationen i 4 linjer, og det må skyldes en forglemmelse, når der ikke gives nødvendig præsentation af sognet og dets beboere, ligesom det ville have givet afsnittet om vielse og giftermål yderligere perspektiv, om alderen for ægteskabs indgåelse havde været nævnt. Det er naturligvis vanskeligt at fremlægge et materiale, så det tilfredsstillende både læg og lærd, men, uanset læsersigte, er kildekritik og konsekvens i stofudvælgelsen et krav, man må stille til enhver bog af denne art. Det statistiske materiale, der fremlægges i form af frekvenskort, diagrammer og tabeller, er det mest givtige, og de spørgsmål, der kan stilles ud fra dem, besvares så udtømmende som det er muligt her af de to forfatters kommentarer. GJ's afsnit om navngivning fortjener omtale, både fordi den slags undersøgelser er sjældne, men også, fordi man her mærker et engagement i stoffet, hvilket det ellers skorter på i hendes afsnit. GJ har gennemgået kirkebøgerne i 10 5-års perioder i tiden 1671–1959 og har på grundlag af resultaterne opstillet frekvenstabeller,

som viser, at der i den ældste periode var få navne med høj brugsfrekvens, hvorimod der efter år 1900 er mange navne med lav frekvens. Der påvises indflydelse på navnevalg fra meget forskellige kilder, bl.a. fra skillingsviser, kongelige, øvrigheds personer (vellidte), fra vækkelses- og emigrantperioder, ja, endog et børneblad (Linea) har haft en vis indflydelse. I tiden 1905–09 fik 28 piger dette navn.

Til belysning af giftermål har man af praktiske grunde indskrænket undersøgelsen til sognets piger. I perioden 1722–1921 er gennemgået alle pigers valg af livsledsager, og det har vist sig, at de foretrak at gifte sig indensogns, ja, helst indenbys, hvis det kunne lade sig gøre. Dog har pigerne i grænsebyerne ofte negligeret sogneskel og giftet sig ind i nabosognet. I 1722 var der ialt 9% udensogns-gifte, og skønt det reelle antal eskaleres stærkt, er procenttallet i 1921 kun steget til 14%.

Samfærdelsårer og handelsforbindelser har haft en naturlig betydning for sammenføring af de to køn. Det antydes, at den svensk–danske rigsgrænse, der afgrænser Örkelljungas nabosogn Fagerhult mod Småland, har dannet ægteskabsgrænse, da dette skel synes at have hæmmet en kontinuerlig spredning. GJ afviger her bevidst fra sin ellers godt underbyggede teori om, at afstandsfaktoren har større betydning end administrative grænser. Bogens tal og frekvenskort synes at understøtte teorien om afstandsfaktorens betydning, men det ville være interessant at få spørgsmålet nærmere belyst, hvilket GJ giver løfte om vil ske i anden sammenhæng.

Inga Kindblom giver i sit komprimerede afsnit om død og begravelse en underholdende orientering om to søklers begravelsesskikke. Hun fortæller interessant og fængslende og hæver derved sognet og dets indbyggere op af anonymiteten, men stoffet vil næppe tilfredsstille fagfællers krav om eksakte oplysninger. Bogens værdi for fagfolk ligger i det statistiske materiale, og også afsnittet om navngivning er som nævnt interessant. Det vil dog nok først og fremmest være blandt andre interesserede, bogen vil finde sine læsere.

Margit Brandt

ØYVIND MIDBØE: Eilert Sundt og Fantaseken. Universitetsforlaget. Oslo 1968. 325 s. N.kr. 38,—.

Eilert Sundt er inde i disse år. I løbet af en kortere årrække er der trykt fire biografier og indtil flere artikler om ham, og endvidere er to af hans værker udkommet i nyt oplag (anmeldt i NORD-NYTT I ETNOLOGI, 1 & 2, 1968).

Nærværende bog behandler Eilert Sundts forhold til fantesagen, en sag, der optog ham en lang periode af hans liv. Fanterne var omstrejfer, ofte af meget forskellig herkomst, som i mindre grupper drog rundt i landet, idet de ernærede sig ved tilfældigt arbejde, betleri o.a. Forholdet til de fastboende var ikke det bedste, og der opstod ikke sjældent vanskeligheder med myndighederne på grund af de rigoristiske juridiske bestemmelser.

Først med den voksende interesse for filantropisk arbejde i begyndelsen af 1800-tallet, en interesse, der bl.a. manifesterede sig i hedningemissionen, skabtes der en baggrund for løsningen af fanternes problemer, og med Eilert Sundt som den drivende kraft gennemførte den

norske stat fra midten af forrige århundrede og fremefter et for den tid fremragende præventivt arbejde, som mindskede dette minoritetsproblem.

For Eilert Sundt var det en nødvendig forudsætning for fanteproblemet afvikling, at man kendte fanternes tilværelse helt igennem. Han gennemførte derfor grundige undersøgelser i nøje overensstemmelse med de foranstaltninger, der blev sat i værk, og resultaterne herfra samlede han i en række rapporter, i alt seks, hvoraf de fem blev trykt.

På trods af at emnet i tidligere undersøgelser er blevet behandlet ganske grundigt, er det alligevel lykkedes Øyvind Midbøe at fremdrage en lang række nye enkeltheder; sider, som ikke tidligere er blevet behandlet, er nu inddraget til belysning af forholdene.

Det bør således fremhæves, at Midbøe i et afsnit søger at vurdere Sundts holdning over for fanterne og fanternes bedømmelse af Eilert Sundt. Således fremgår det tydeligt, at Sundt havde store vanskeligheder med at komme i tale med mange af fanterne. Han var uddannet teolog og præget af den senromantiske opfattelse

Bogens omslagstegning.

se af "almuen", i det mindste i den første tid, han arbejdede med fantesagen; og endelig var afstanden mellem de sociale grupper langt større dengang i forhold til i dag. Den viden, Sundt erhvervede sig om fanternes livsform, stammede dels fra enkelte fængslede fanter og dels fra det materiale, der i årenes løb indsendtes fra statens embedsmænd.

Sundts forankring i den senromantiske universitetstradition behandler Midbøe ikke, hvilket føles som et savn. Det er vanskeligt at forestille sig, at Sundt, der i studieårene og i årene efter eksamen ivrigt deltog i foreningslivet ved Universitetet, skulle være ganske upåvirket heraf, og man må tro, at en behandling af denne side af Eilert Sundts liv ville have sat emnet yderligere i relief.

Til gengæld gennemgår Midbøe grundigt de impulser, Sundt modtog dels fra Thomas von Westen, der arbejdede som hedningemissionær

blandt lapperne, og dels fra den schweiziske præst F.M.L. Naville og den franske finansminister M.T. Duchatel, som i prisskrifter til det franske akademi havde behandlet både teoretiske og praktiske sider af fattigplejen. I forbindelse hermed afviser Midbøe, at Sundt var påvirket af engelske og tyske filantroper.

Endelig skal det nævnes, at den udarbejdede, men aldrig trykte femte årsberetning er inddraget i vurderingen af Sundts arbejde; denne beretning giver en oversigt over indsatsen og resultaterne i den periode, Sundt arbejdede med sagen, d.v.s. 1855–1870. På trods af, at der allerede er udgivet en række værker om Eilert Sundts arbejde på forskellige områder, må man hilse Midbøes bog velkommen. Vi har med den fået belyst en række forhold, som ingen af de øvrige forfattere har berørt.

Karsten Lægdsmand

Kort oversigt over litteratur om og af Eilert Sundt udkommet i de senere år.

ALLWOOD, MARTIN S., Eilert Sundt. A pioneer in sociology and social anthropology. Etnologisk Samfunn. Skrifter nummer 6. Oslo 1957. 112 s.

CHRISTIE, N., Eilert Sundt som fanteforsker og sosialstatistiker. Oslo 1958. Multigrafert.

CHRISTIE, N., Alkoholbruk og sosial kontroll. Oslo 1958. Multigrafert.

CHRISTOPHERSEN, H.O., Eilert Sundt. En dikter i kjøngjæringer. Oslo 1962. 495 s.

CHRISTOPHERSEN, H.O., Eilert Sundt. Humanist og samfunnsforsker. Oslo 1959.

GJERDAKER SKRE, BRITA, Eilert Sundt og folklivsgranskninga. Norveg, 2, 1952, s. 1–19. MIDBØE, ØYVIND, Eilert Sundt og fantesaken. Oslo 1968. 325 s.

REFSUM, H., Carl Säve og Eilert Sundt. Svenska Landsmål och svenskt folkliv, Stockholm 1942.

REFSUM, H., Eilert Sundt og bygningskikken. To brev til Eilert Sundt. FNFB, årsberetning 1942, Oslo 1944, s. 105–128.

SUNDT, EILERT, Om giftermål i Norge. Oslo 1967. 244 s.

SUNDT, EILERT, Om Piperviken og ruseløkbakken. Oslo 1968. 88 s.

NYTT OCH AKTUELLT

ANNA BIRGITTA ROOTH
LOKALT, GLOBALT och SOCIALT

Ur inbållet:

Den onde Loke och den symboliska tolkningen av myterna; Skapelsemyterna hos Nordamerikas indianer; Traditionsområden i Eurasien; Knuträkning och pubertetsceremonier i Alaska; Det gudomliga ruset; Tosia Bonnadán; Eva, gumman Noa och Djävulen; Ett skillingtryck och dess källa; plus mycket, mycket mer ytterst läsvärt.

Utkommer inom kort, ca 280 sidor, pris ca 35:-.

ANNA BIRGITTA ROOTH

ORDSPRÅK från södra Sverige

med en inledning om etnologiska och sociala aspekter på ordspråken. Övriga rubriker: Ordspråk, - stäv och talesätt; Strukturanalys och stilmedel; Ordspråken i LUF och deras uppdelning; Ordspråkens funktion; Värderingar och åsikter i ordspråken; Ordspråkens intressefår; Ordspråkens ålder och bildspråkets förskjutning; Stickordsregister.

Utkommer inom kort, ca 124 sidor, pris ca 20:-.

Studentlitteratur ab

FAK, 221 01 LUND 1, TEL 046/ 12 96 16

Gabrielle Jeansson - Inga Kindblom

KRING LIVETS HÖGTIDER I ÖRKELLJUNGA FÖRSAMLING

Det historiska perspektivet skiljer denna bok från de vanliga skildringarna av seder och bruk vid dop, bröllop och begravning. I stället för det gängse intrycket av tidlöshet möter här förändringarnas vind. Den lokala begränsningen har gett möjlighet till fördjupning i tid. Denna har i sin tur ett intresse vida utöver sockengränsen. Likaså att tidsperspektivet förts fram till samtiden, till 1960-talets mitt.

Skrifter från Folklivsarkivet i Lund. Kr. 15:-.

Gleerups

INDHOLDSFORTEGNELSE

I DETTE NUMMER

Etnologiska aspekten på studiet av politik. Debatterna i NORD-NYTT 1969, 1	2
Folkemindevidenskaben og NORD-NYTT	3
Urpo Vento och Pekka Laaksonen e.a.: Fältarbetsprogrammet vid Finska Litteratursällskapet (SKS) Folkminnesarkiv	4
Anna Birgitta Rooth: Försummelser och förnyelser i folkloristik	8
Iørn Piø: Folkemindevidenskab som traditionsforskning	11
Matti Kuusi: Finsk folklore. Interview-utlåtande til NORD-NYTT	13
Bengt af Klintberg: Några synpunkter	15
Brynjulf Alver: Den folkloristiske vitskapen	18
Bengt Holbek: Et eksempel på metode	21
Laurits Bødker: Studieplan for nordisk folkemindevidenskab i Køben- havn. Et indlæg om folkemindevidenskabens mål	22
Bo Almqvist: Polyfemos och polisen. Några funderingar om folkminnes- forskning	25
Feltundersøgelser af kystsamfund: Karsten Lægdsmand: NEFA's første symposium i etnologi i København 1. - 3. november 1968	31
Åke Daun: En modell	36
Bengt Holbek: CIAP, SIEF og Etnologia Europaea - en indsigelse	38
Per Hvarstad: Arkeologisk-ethnologisk ekspedisjon til Jan Mayen	40
Forskning	46
Undervisning	50
Anmeldelser	57
A. Hjørth Rasmussen: Dansk fiskeri gennem 100 år. Fra Fiskeri- og Søfartsmuseets samlinger. Peter Michelsen: Ildsteder og opvarmning på Frilandsmuseet. (P. H. Moustgaard)	57
Ivar Lo-Johansen, Mats Janson, Ingemar Liman: Statarlängan från Berga. (P. H. Moustgaard)	59
Studs Terkel: En by i Amerika. (Margaretha Balle-Petersen)	61
Betænkning om naturfredning. (Nils Ragnar Jeansson)	62
Laurits Bødker: Trivillitteratur. Eske K. Mathiesen: Den reaktionæ- re porno. (Mogens Rukov)	63
Stig Bjørklund: Indør i Våmhus socken. (Wolter Ehn)	65
Netop nu	66

Der er to vigtige ting at notere sig ved dette nummer af NORD NYTT. For det første har vi indhentet det hefte vi ikke fik udsendt i 1967, og for det andet er det vort første temanummer. Temat sætter i høj grad sit præg på bladets udseende, næsten 30 sider er helliget denne nye funktion.

Billedstoffet er ved at finde sin form, som det især vil fremgå af s. 30-34 og s. 40-43. Det liver i høj grad op på bladet, og vi vil fortsat bede om mange billeder til NORD NYTT-artiklerne. Rubrikken "Personalia" er blevet erstattet af den mere vidtspændende rubrik "Net-op nu".

Vor halvårlige rapport om undervisning indeholder et eksperiment: et finsk bidrag trykkes både på svensk og finsk. Hensigten er at give bladet større appeal for vore finske læsere, og vi håber det lykkes.

Endelig har vi undtagelsesvis bragt en anmeldelse af et værk af en udenlandsk forfatter, fordi vi finder at dens metode burde finde anvendelse også i Skandinavien.

Red.

ETNOLOGISKA ASPEKTEN PÅ STUDIET AV POLITIK

Debatterna i

NORD-NYTT, 1, 1969

Inom antropologisk forskning gör man gärna en grovindeling av mänsklig aktivitet i fyra sfärer:

Socialt liv, ekonomiskt liv, politiskt liv och rituellt/religiöst liv. Dessa fyra sfärer kan naturligtvis aldrig isoleras från varandra, men de markerar olika specialiseringar och intressen inom forskningen. Folklivsforskaren står kanske mest främmande för sektorn "politiskt liv". Detta beror bl.a. på att vi i dagligt språkbruk förbinder politik med den snäva sektor som innefattar riks- och partipolitiskt agerande. Men för antropologen är *politik lika med fördelningen av inflytande*, vilket gör studiet av politiskt liv till ett spännande och vittomfattande fält. Rekryteringen av ledare till en missionsförsamling på landsbygden eller ett ungdomsgång i storstaden kräver i lika hög grad ett politiskt agerande som t.ex. maktspelet på en kommunalstämma.

Det finns också en tendens att sätta likhets-tecken mellan politik och konflikt. Man glömmer lätt att politiska skillnader, d.v.s. skillnader i inflytande över omgivningen, ofta upplevs som självklara. Att stå i beroendeställning till en annan människa kan upplevas som något fördelaktigt. Det klassiska exemplet är ju relationen mellan feodalherre och bonde, där den senare uppger sin integritet i utbyte mot militärt skydd.

Syftet med detta temanummer skulle alltså vara att söka kartlägga möjligheterna för ett *etnologiskt* studium av politiskt liv i det skandinaviska kulturområdet – antingen det gäller det traditionella bondesamfundet eller dagens industrisamhälle. I det följande skall bara några förslag på områden, som vi gärna vill se behandlade i bidragen till temanumret, nämnas:

POLITISKT LIV I DET TRADITIONELLA BONDESAMFUNDET

Fördelningen av inflytande i bondbyn, ekonomiska grundvalar (husmän – självägande bönder), rekrytering till ledarposter och politiska organ (åldermannasyslor och bystämmor), etc. *Politiska strukturer i förindustriella grupperingar.*

Hur skapas och upprätthålles fördelningen av inflytande i grupperingar som hantverksskrået, storgodset, brukssamhället och arbetslaget.

KONFLIKT OCH PROTEST

Bondesamfundet och centralmakten. (Bondeoroligheter, motstånd mot byråkratiskt inflytande i lokala angelägenheter etc.).

Religiösa konflikter som väckelserörelsernas framväxt och kamp om inflytandet med statskyrkan.

Proteströrelser i det industrialiserade samhället som t.ex. hippiekulturen.

DEN POLITISKE ENTREPRENÖREN – STUDIET AV LEDARSKAP

Rekrytering till ledarskap i olika grupperingar. Hur arbetar en politisk entreprenör i lokalsamhället för att vinna inflytande? Till vad vill han bruka sitt inflytande? Typer av entreprenörer som t.ex. handelsmannen, kommunalpolitikern, "föreningsmänniskan", "organisationstalan-gen".

Konkurrens om ledarskap i lokalsamhället. Basen för ledarskap (ekonomiskt inflytande, religiöst inflytande, släkterelationer, "charisma" d.v.s. personlig ledarbegåvning).

Viktigt är också att bidragen klargör på vilket sätt etnologens studium av politiskt liv skiljer sig från historikernas, sociologens och statsvetarens.

Bidragen skall være redaktionen i hände senest 1.1.1969.

Redaktionen

Folkemindevidenskaben og NORD-NYTT

Nordiske folkloristers indstilling til NORD NYTT og NEFA har undertiden syntes uafklaret, og det var derfor ikke uden spænding at bladet afventede reaktionen på vor opfordring til folkloristerne om at "komme ud af busken". I betragtning af den korte frist vi måtte give for indlæggenes indlevering, tolker vi de mange besvarelser som et positivt tegn. Det skulle imidlertid nødtigt blive ved denne ene gang, og vi vil derfor opfordre folkloristerne til også fremover at sende bidrag til NORD NYTT. I den forbindelse kan det nævnes, at vi meget gerne hører fra kolleger, der vil påtage sig at bidrage til rubrikken "Anmeldelser". Den positive indstilling, som nu har manifesteret sig over for NORD NYTT, skulle dog gerne udstrækkes til også at gælde Nordisk Etnologisk-Folkloristisk Arbejdsgruppes øvrige aktiviteter, publikationerne, feltseminarerne og symposierne. Det kan ikke skjules, at folkloristerne var stærkt underrepræsenteret ved symposiet over feltundersøgelser af kystsamfund. Dette er beklageligt, da såvel studiet af sociale strukturer som af materiel og åndelig folkekultur nødvendigvis må have berøringsflader og derfor en fælles problematik, som man imidlertid ikke når til klarhed over uden ved en åben udveksling af synspunk-

ter, en dialog. Og denne dialog kommer lettere i gang ved diskussioner end ved skriftlige meningsudvekslinger. Folklorister, I var savnet!

De ni indlæg om "Folkemindevidenskabets mål i forhold til hjælpevidenskabernes, evt. belyst med en redegørelse for, hvordan en folklorist (ideelt) bør tilrettelægge en lokalundersøgelse (punktundersøgelse)" vil forhåbentlig sætte mange dialoger i gang rundt omkring på institutterne. De vide rammer som oplægget har givet skribenterne er til fulde blevet udnyttet, og de mange forskelligeartede synspunkter viser hvilken vidtspændende videnskab folkloristikken i virkeligheden er. Det skal ikke her være stedet for en sammenfatning af dette righoldige stof, tværtimod. Vi vil betone, at det sidste ord ikke behøver være sagt med de her præsenterede indlæg, og indbyde læserne til at deltage i debatten ved at komme med nye synspunkter, spørgsmål til bidragyderne eller indsigelser. Indtil næste symposium er spalteplass det bedste vi kan tilbyde.

Til slut vil vi sige vore tema-skribenter tak, fordi de har villet slå deres synspunkter fast i NORD NYTT.

CaB

FOLKEMINDE-

VIDENSKABENS

MÅL I FORHOLD

TIL HJÆLPE-

VIDENSKABERNE,

EVT. BELYST

MED EN

REDEGØRELSE FOR,

HVORDAN EN

FOLKLORIST (IDEELT)

BØR TILRETTE-

LÆGGE EN

LOKALUNDER-

SØGELSE (PUNKT-

UNDERSØGELSE)

**FÄLTARBETSPROGRAMMET
FOLKMINNESARKIV**

Den finländska folkloristskolans lärofader Kaarle Krohn var den som egentligen igångsatte den systematiska insamlingen av folklore, ett räddningsarbete som syftade till att i varje secken tillvarata och förvara i arkivets valv de gamla berättelserna, visorna, lekarna, ordspråken o.s.v., vilka där skulle ge ränta i form av kartotek, typförteckningar och undersökningar utformade enligt den geografisk—historiska metoden. Med hjälp av framstående insamlingsorganisatörer (Martti Haavio, Jouko Hautala, Lauri Simonsuuri), upplysta ortskorrespondenter och under inflytande av en sund tävlingsanda har arkivhyllorna fyllts som Joakim Ankas kassaskrin. I samma takt som berget av uppteckningar vuxit har arkivföreståndarens tvivel dock blivit allt starkare: räcker anslagen någonsin till för ett fullständigt oppordnande av samlingarna? Samtidigt har andra allvarliga bekymmer uppstått: är vår folkloristiska forsknings framtid tryggad därigenom att arkivsamlingarna någon gång, med arbete och möda, fås behandlade och systematiskt ordnade i kopia-kartotek, typ- och motivförteckningar, samt materialpublikationer?

De senaste tio åren har betytt ett uppenbart genombrott för (ämnet) "finsk och jämförande folkdiktsforskning". De geografisk—historiska och typologiska analysmetoderna hade spelat ut sin roll — forskarna hade fått nog av att blott och bart lägga puzzel med traditionstexterna. Man sökte hjälp i psykologin, i sociologin och i den moderna språkvetenskapen. Särskilt den av sociologer utvecklade terminologin och begreppsfären visade sig användbar. På samme gång upptäckte man dock hur svårt det var att tillämpa nya metoder på det förhandenvarande arkivmaterialet. Allt var bra så länge forskaren nöjde sig med att operera med varianter, redaktioner, typer och motiv, men då uppmärksamheten riktades mot människan, den enskilda

Exempel från sommaren 1968

traditionsbäraren och traditionsbärarsamfundet, samt mot traditionens funktionella förutsättningar och situationer, blev materialets brister uppenbara. Det räckte inte att man hade "representativa varianter" från de flesta socknar. Lösningen på problemen måste sökas i fältet, bland människorna, där den muntliga traditionen fortfarande levde ett naturligt liv.

Brytningsskedet fortsätter fortfarande och inte ens i dag är en folklorist som är uppvuxen i arkivdammet beredd att medge, att man borde gå ut i fältet och *studera* traditionen, inte bara *insamla* varianter. I fältet uppträder traditionsföreteelserna ytterst sällan i de *renodlade typer*, som man i räddningsaktionerna för folktraditionen i främsta rummet hade jagat. Analysen av traditionskomplexen och de med dessa förenade mänskliga delfaktorerna har visat sig svårare än man i början insåg. En enbart folkloristiskt-filologiskt skolad forskare känner sig därför ofta osäker. Samtidigt som man har sökt en väg ut ur den metodiska krisen, har forskningsfältet utvidgats från den gamla bondekulturen mot nutidens masskultur. Också detta har varit ägnat att försvåra situationen. Borde folkloristen ändå bli vid sin läst? har man ibland frågat. Människan och hennes beteende studeras under namn av olika vetenskaper och folkloristen har säkert sitt ord med i laget i denna gemensamma sällskapslek. Knappast ger det anledning till bekymmer att folklore-forskaren än uppträder i religionshistorikerns, sociologens, psykologens, historikerns, litteraturhistorikerns, filologens, än i någon annan vetenskapsmans roll.

Tack vare inspelningsteknikens utveckling under den senaste tiden kan det folkloristiska insamlingsarbetet nuförtiden bedrivas effektivare än någonsin tidigare. Folkminnesarkivets inspelningsarbete var till en början endast avsett att tillvarata stickprov för presentation. Sedermera har arkivets fältarbetare farit omkring från

en socken till en annan och inspelat några tiotal timmar på varje ort och stipendiaterna har sänts att banda traditionen i bestämda socknar under en tid av 2–4 veckor. För var och en stipendiat har inspelningsresorna varit lärorika exkursioner i folktraditionens värld. Framför allt har de klargjort hur blek och yttlig den bild är som t.ex. en enskild och tillfällig sägenuppteckning ger av sägnen och berättaren. Främst på basen av praktisk erfarenhet har man försökt utveckla en ny och effektiv metod, lämplig för lokalundersökningar. Sommaren 1968 utförde arkivets arbetsgrupper ett forskningsexperiment i Kauhajoki (Syd-Österbotten) och i Sysmä (Östra Tavastland). I det följande berättas närmare härom.

Lokalundersökning i form av grupparbete

Förberedelser

I förberedelserna för den i maj 1968 utförda sagesmannaundersökningen deltog ända från början samma arbetsgrupp på 6 personer. Då det beslutats att man i intervjuerna skulle koncentrera sig särskilt på sägen- och anekdottraditionen fördelades inom gruppen följande förarbeten: 1) bestämning och förteckning av sägen- och anekdotmotiven i det material i arkivet som tidigare insamlats i Kauhajoki, 2) registrering av motsvarande traditionsmotiv i hembygdslitteraturen rörande Kauhajoki, 3) kontaktande av lokala medhjälpare. Det sistnämnda betydde i detta fall att en blankettutfrågning genom förmedling av lärare och folk-skolbarn igångsattes, i syfte att finna goda berättare. Dessutom fick skoleleverna i uppgift att skriva uppsatser i ämnen hörande till traditionen. Av uppsatserna erhöles bl.a. tillägg till förteckningen över sägner och anekdoter. Den förteckning över berättare som uppgjordes på

basen av utfrågningen i skolorna sändes också för granskning till lokala sakkännare.

Varje gruppdeltagare hade i fältet till sitt förfogande en typförteckning över sägner och anekdoter, uppgjord speciellt på basen av Kauhajoki-traditionen, samt dessutom byvis fördelade listor över lämpliga berättare jämte personuppgifter. Förarbetet för undersökningen i Sysmä omfattade förberedelserna 1 och 2. I vardera socknen användes således arkivmaterialet som måttstock för berättarnas sägenkännedom, samtidigt som de tidigare samlingarnas representativitet på detta sätt testades. I Kauhajoki gjordes dessutom ett försök att uppskatta den allmänna traditionskännedomen med tillhjälp av speciella frågelistor.

Testning av traditionskännedomen.

Kauhajoki-resans syfte var att få en generell bild av den sydösterbottniska berättarkonsten. Dessutom ville vi få en viss uppfattning om traditionskännedomen i allmänhet. För detta ändamål uppgjordes på grundval av de tidigare samlingarna en frågelista, med vilken kännedomen om vissa traditionsmotiv, deras allmänna förekomst, popularitet och eventuella växling skulle testas. Frågelisten innehöll 10 frågor av vilka 8 syftade till att uppskatta kännedomen om sägenmotiv. De flesta av frågorna gällde kända temats i lokalsägner och -anekdoter.

Som mål för frågelistaktionen valde vi 2 byar i Kauhajoki, den ena i närheten av kyrkbyn, den andra i utkanten av socknen. Härigenom ville vi få kunskap om i vilket förhållande byar avlägsna från varandra står i traditionsfältet. Intervjun blottade bl.a. den kända sanningen att kännedomen om historiska och lokala motiv står i direkt proportion till hur nära platsen för händelserna den intervjuade bor. Då vi på grund av tidsbrist var tvungna att begränsa utfrågningen till en jämförelsevis liten krets, är det erhållna materialet inte tillräckligt för mera detaljerade slutsatser. Som experiment gav den frågelista dock nyttiga anvisningar.

Möjligheter till jämförande granskning av bandmaterialet.

Det är klart att det 170 timmar långa bandmaterialet från Kauhajoki och Sysmä erbjuder möjligheter till oerhört många slag av frågeställ-

ningar: jämförelser av särdrag, berättarstil, motivkrets m.m. i båda socknarnas prosaepik. Genom att statistiskt ordna materialet t.ex. efter sägenmotiv skulle intressanta skillnader kunna påvisas. Sålunda ser det ut som om de nästan rent savolaxiska skälmsägnerna, som är utmärkande för traditionen i Sysmä, skulle saknas i Österbotten. De i Österbotten berättade sägnerna om bålda slagskämpar ser å andra sidan ut att inte ha funnit alltför god jordmån i Sysmä. Men redan det faktum att man på ett håll ständigt föreföll att vilja återkomma till lokala knivhjältar och att samma motivkrets inte alls intresserade berättarna på ett annat håll, säger säkert någonting om de båda socknarnas kulturella bakgrund. Den nästan fullständiga olikheten mellan de båda socknarnas historiska sägner förklarar naturligtvis redan på basen av historiska fakta. Kauhajoki är en typisk bondebygd, Sysmä åter en stark herrgårdsinstitutions östliga fandområde. Det vore också intressant att utröna huruden referensram socialpolitiska olikheter i den närmast förflutna tiden ger åt lokalsägen- och anekdotstoffet.

Tillsvidare har det inte undersökts om den uppfattning vi fick i fältet håller streck, att sägentraditionen i Sysmä (således den östfinska) är lösare till formen och mera improviserad än den västfinska. Genom tillämpad strukturanalys kunde man kanske på basen av det insamlade materialet få ett svar också på denna fråga. Det kunde också vara intressant att jämföra memorat- och mytsägenberättarna. En noggrannare analys också beträffande denna traditionsgenre förefaller att kunna avslöja väsentliga skillnader mellan socknarna.

Ovan givna exempel på forskningsproblem gäller närmast en jämförande granskning av försökssocknarna. Forskningsaspekter som riktar sig mot lokaltraditionen kunde naturligtvis bestämmas också för vardera socknen skilt för sig. Utan att närmare gå in på dessa kan man ur fältarbetsteknikens synpunkt bara konstatera, att arbetsgruppen på kvällarna, då dagsresultatet analyserades, dryftade detaljfrågor rörande forskningsfältets tradition. Härigenom hölls gruppen ständigt informerad om de typiskt lokala traditionsföreteelserna. I allmänhet strävade vi till att inte låta verksamheten i fältet bli alltför schematisk. De bästa resultaten utan-

för förhandsplaneringen fick vi genom bandning av zigenartraditioner. Några gruppmedlemmars trägna arbete bland zigenare resulterade i ett material, som nu kan läggas till grund för en mera systematisk insamling av zigenartraditioner. I detta sammanhang kan man ställa frågan: när kan vi starta en gemensam nordisk insamling av zigenartraditioner?

Traditionsbäraren – den folkloristiska lokal-forskningens nyckelfigur.

Då frågeställningen är folkloristisk blir de enskilda traditionsbärargestalterna och deras ställning i samfundet föremål för en central uppmärksamhet. Att lära känna en traditionsbärare sker i praktiken på två sätt: genom att intervjua traditionsbäraren själv och genom att intervjua personer i hans närhet, såsom familjemedlemmar, grannar, släktingar. I samband med fältforskningarna sommaren 1968 försökte vi nå klarhet bl.a. på följande punkter: (1) Traditionsbärarens centrala repertoar. Under den korta tiden var det inte möjligt att banda flera gånger eller att variera åhörarna. Trots att de bästa berättarna i Kauhajoki och Sysmä ofta under den första intervjun talade i timmar, konstaterades att programmet kan mångdubblas om berättaren får tid att återkalla i minnet sitt på länge inte berättade historieförråd. (2) Kommer berättaren ihåg av vem och när hon eller han hört ifrågasvarande sägner eller anekdoter? Vilka har de för återgivningen naturliga situationerna och miljöerna varit? Att känna ortens näringsliv visade sig vara en nödvändighet för intervjuaren. (3) Metafolklore, traditionsbärarens uppfattning av sin tradition (aspekterna trovärdig – icke-trovärdig, allvarlig – lekfull o.likn.) och dess genre: vad är enligt berättaren en historia, en saga, en sägen, en vits, en anekdot? Vad berättar traditionsbäraren helst och varför? (4) Traditionsbärarens livsöden, yrke, familjeförhållanden, förhållande till omgivningen (infödd/inflyttad), umgänge med grannar etc. (5) Traditionsbärarens allmänna

”världsåskådning”, förhållande till världshändelserna och till tidsföreteelserna, politik, massmedia o.s.v.

Traditionsbärarens ställning i samhället klargjordes genom omgivningens förhållande till honom och hans berättarkonst. Ofta kom detta förhållande tydligt fram redan då man av byborna frågade efter vägen till traditionsbäraren, och ytterligare upplysningar kunde man få genom i lämpligt sammanhang ställda tillägsfrågor. Om traditionsbäraren var känd och erkänd i sin omgivning kunde man förmå grannarna att återge hans historier. Härigenom fick man nyttigt jämförelsematerial för studium av den tradition som berättaren återger. Man kan också be byborna jämföra de berättare som de känner med varandra och anlägga synpunkter på nyttan eller skadan av att berätta sägner och anekdoter.

De erfarenheter som arkivets fältarbetsgrupper gjorde under senaste sommars arbete var positiva. I Kauhajoki och Sysmä kunde vi på kort tid arbeta effektivt och åstadkomma en materialsamling som såväl till mängd som till kvalitet var mera representativ än vanligt. Effektiviteten kan förklaras utgående från gruppmedlemmarnas erfarenhet samt de noggranna förberedelserna. I vartdera fallet är materialet som sådant otillräckligt för några mera betydande undersökningar, men planer finns på att fortsätta fältarbetet för att klargöra de frågor som grundmaterialet ger upphov till. I detta nu pågår den arkivtekniska analysen av bandmaterialet, uppgörandet av en detaljerad innehållsförteckning och littereringen av utvalda berättares framställningar. Man kan endast hoppas att forskningsprogrammets slutförande och fortsättningen av fältarbetet inte skall stoppas av brist på ekonomiska medel eller av våra unga folkloristers metodiska oklarhet. Ovan har vi i varje fall försökt påvisa att intressanta problem finns i blickfältet, men att de tillsvidare ännu väntar på sin lösning.

*Urpo Vento och Pekka Laaksonen
med bistånd av
Annikki Kaivola, Ulla Kauhanen
och Outi Lehtipuro*

Artiklen översatt från finska av Nils Storå och Ulf Vasström.

FÖRSMUMMELSER OCH FÖRNYELSER I FOLKLORISTIK

Försummelser i insamlingsarbetet:

I. Epik. Berättelser och beskrivningar av

1. profana händelser och upplevelser
 - a. av dramatiskt slag som t.ex. stölder och brott, eldsvådor, skeppsbrott;
 - b. individuella, emotionella upplevelser eller erfarenheter; upplösning av hem eller familjer vid dödsfall, skilsmässa, emigrering;
 - c. neutrala vardagliga erfarenheter av förtretligheter och glädjeämnen;
2. mystiska eller förment övernaturliga upplevelser
 - a. självupplevda;
 - b. återberättelser av närståendes upplevelser;
 - (c. hörsägnen om övernaturliga upplevelser).

Dessa episka berättelser eller beskrivningar måste återges ordagrant med hjälp av bandinspelningsteknik.²⁾ Detta är viktigt, ty vi saknar för närvarande exempel på denna typ av vardagsepik. Den är nödvändig som jämförelsematerial till andra former av episka framställningar som sagor, sägner, myter, fabler. Innehållsmässigt är även dessa berättelser av intresse för vad de uttrycker av värderingar av upplevelser och händelser. Utan kännedom om dessa vardagsbetonade berättelser kan vi ej rätt bedöma t.ex. sagans och sägnens plats i underhållningen och i vardagslivet.

Försummelseberor delvis på att dessa upplevelser inte uppfattats som folklig "tradition" och därför ej av intresse för insamlingen. Det har uppfattats som utslag av individuella intressen eller som "skvaller", rykten och löst prat som ej var värt att insamla. I dag behöver vi emellertid även detta material för att bättre förstå de redan insamlade slagen av traditionellt stoff som sägner och trosföreställningar.

Det försummade rör just mänsklig dokumentation över känslor, värderingar av upplevelser.

Teologerna har fått en snedvriden bild av de religiösa mystiska upplevelserna och psykiatererna av de mentalt stördas upplevelser, därför att de ej kunna jämföra dem med motsvarande upplevelser i vardagslivet bland normala människor som ej tillhör en utvald grupp av religiösa mystiker eller av mentalsjukhusens patienter. Här finns forskningsområden inom folkloristiken vars forskningsresultat blir av praktiskt intresse för psykiatrer, psykologer och socialvårdare.

II. Vardagsprosa, fraser och kortformer av folklig dikt.

1. Bland det försummade hör förutom vardagssamtalen även hälsningar, fraser och tilltal. I de olika gesterna liksom i de verbala hälsningsfraserna och tilltalsorden uttryckes en social närhet respektive social distans till olika individer. Detta är ett exempel på ett försummat insamlingsområde från vilket vi skulle kunna lära oss mycket om det mänskliga, biologiska och det kulturella beteendet.

2. Ordspråken är långt ifrån tillfredsställande undersökta, därför att insamlingen inte har kunnat följas upp. (Vid en nyss avslutad genomgång av större delen av ordspråken i LUF visade det sig att ungefär en tredjedel av ordspråken lät sig föra tillbaka på 5 acc/nr. Det betyder att under de ca 50 år som insamling bedrivits är det 5 meddelare som står för huvudparten av ordspråken. Kanske står det lika illa till med ordstaven och talesätten). En insamling behöver därför igångsättas för att komplettera ordspråken från LUF:s insamlingsområde, så att vi kan få en uppfattning om ordspråksfloran och dess ungefärliga fördelning i Sydsverige. Givetvis är en uppföljning och kollationering av förhållandet på de andra folkloristiska institutionerna av intresse.

För ordspråken gäller även att man här, liksom vid andra slag av verbala traditioner,

saknar uppgifter om i vilka konkreta situationer de använts. Det är inte för sent med en insamling av dessa uppgifter. Likaså uppgifter om ordspråk (stäv, talesätt) gärna använts av vissa traditionsbärare.

En undersökning av gemene mans uppfattning om ordspråken och deras funktion i samhället (i uppfostran, i retorik, i levnadsvisdом o.s.v.) vore även den önskvärd.

Användningen av ordspråk, ordstäv, talesätt i triviallitteraturen liksom i den konstnärliga prosan och i retoriken (t.ex. de svenska riksdagsprotokollen) skulle även ge en viktig upplysning om författarens och talarens uppfattning av ordspråkens användning. Proletärförfattarnas produktion skulle här liksom för andra former av folkloristiken ge information av socialt intresse. Här är ett område där folkloristiken och folklivsskildringarna eller proletärdiktningen har behov av varandra.

III. Visans sociala betydelse. Protestsånger.

Visans och sångens betydelse i samhällslivet är också ett försummat område. Vad betydde sångerna i hemmet – religiösa eller profana? Veteranerna i arbetarrörelsen kan vittna om sångernas betydelse inte bara för kampandan och sammanhållningen utan för hela mötestekniken. Som en gammal socialdemokrat sade till mig: "När ordföranden tyckte mötet kunde bli för upprört kunde han avbryta debatten och säga: 'Nu sjunger vi ett slag!'"

Också i 1800-talets lyriska visor eller till synes banala skillingtrycksvisor ligger ett intressant socialt stoff – om man så vill begynnande protestsånger – om klassmotsättningar, "olycklig kärlek" eller ungdomens önskan att bryta föräldraauktoriteten. Visor om brännvinets farlighet och brottet och straffet som följd av dryckenskap vittnar även om den begynnande nykterhetsrörelsen. Denna typ av visor, som föraktades av Grundtvig och för vilka han också varnade Eva Wigström, skulle även behöva kompletteras ifrån LUF:s insamlingsområde.

Även vissångarnas egen uppfattning och värdering av olika visor vore här önskvärd.

IV. Den socio-ekonomiska och den legala bakgrunden eller den fysiska och sociala ekologien kan också studeras i det folkloristiska

materialet. Speciellt i sägner och myter som utspelas i verklighetens värld (till skillnad från sagan) eller i talesätt och ordspråk, visor etc. i en utsträckning som aldrig gjorts förut.

Studiet av exempelvis vardagslivets tro och sed och den ekologiska bakgrunden är likaledes försummat såväl som av situationerna och traditionsbärarna. Traditionellt har årets och livets högtider stått i centrum, delvis sammanhängande med den gamla forskarambitionen att i dessa finna drag av förment primitiv religion.

Försummad är även insamlingen av rättsregler, relationerna mellan individer i olika sociala grupper liksom gruppernas inbördes relationer.

V. Etno-litteratur

Studiet av vad jag vill kalla etno-litteratur syns särskilt aktuellt idag och en viktig kompletterande del till socialantropologien.

Evans Pritchard beklagar själv i inledningen till sin senaste bok *The Zande Trickster* (1967) att han försummat studiet av den andliga kulturen. Han förklarar det med att hans lärare var intresserade av enbart ekonomi och politik och att han därför kom att få samma inriktning.

Just den folkliga litteraturen och den folkloristiska dokumentationen är av väsentligt intresse inte minst för u-landsverksamheten och kanske framför allt för att påverka opinionen i Sverige (i Norden och i den västerländska kulturen) visavi u-länderna. Folkloristiken har alltid varit internationellt inriktad. Det vore i högsta grad olyckligt om undervisningen skulle begränsas till Norden och Europa. Det är ofta först genom jämförelserna med förhållanden utanför den västerländska kulturkretsen som vi har möjlighet bedöma vad som är kulturellt eller "mänskligt-biologiskt" betingat.

VI. Lokalundersökningar.

När det i enkäten särskilt betonas hur man skulle vilja lägga upp en lokalundersökning har jag uppfattat det som en särskild fråga. Jag anser att svaret på den kan inte ersätta svaren på vad som dessutom behöver göras i fråga om insamlingsarbete – då så mycket återstår att göra. Vidare vill jag betona svagheterna i de social-(kultur)-antropologiska undersökningar som ej arkiverar fältmaterialet på officiella specialinstitutioner. Om bara detta gjordes, vore

intet att invända mot undersökningarna. Gör det ej blir det ingen möjlighet till källkritik, ingen möjlighet att bedöma arbetena, och läsaren tvingas acceptera magisterns ord. (Jfr. not 4).

a. Jag skulle vilja se en grupp studenter, intresserade av och utbildade i intervjuteknik, undersöka t.ex. folket på en by—utmark på Hallandsåsen för att få en överblick över beståndet av berättelsestoff där, för att utrona hur många historier av samma slag som är kända, vilka som eventuellt är individuella, eller begränsade till vissa familjer. Det vore av intresse att se dels hur pass nära historierna står varandra — om samma uttryck förekommer — dels hur de avviker från varandra. I en indianby i Alaska hade jag tillfälle jämföra variationerna av en och samma myttyp hos olika berättare. Liknande undersökningar skulle kunna göras systematiskt. De skulle vara av vikt för förståelsen av tradition och förändring.

b. Förhållandena inom familjen borde också undersökas för att ge en uppfattning om *vilka* man berättade sina upplevelser för, och vid vilka tillfällen olika slag av historier berättades.

c. Undersökningar av liknande slag som Oscar Lewis gjort i kvarter i Mexico city — och inom en och samma familj — vore av intresse.

Alla de här omnämnda försummade ämnesområdena kunde vara föremål för en insamling vid en lokalundersökning. Då de flesta lokalundersökningar tagit faste på den sociala, ekonomiska och politiska strukturen, vore det även av intresse att komplettera lokalundersökningen med undersökningar om kulturen och folkloren och insätta dess olika delar i deras funktion i levande livet.

d. En lokalundersökning är ju just lämpad för att studera skeendet, det dynamiske händelseförloppet och förhållandet mellan olika individer inom olika sociala grupper.

e. Insamlingsteknik i fältet kan bli föremål för källkritiskt seminariearbete (Jmf NEFA NORD—NYTT 3 s. 12).

Den socialantropologiska drömmen var i decennierna att kunna beskriva modellen för samhällen, de inre sammanhangen och den yttre strukturen. På liknande sätt drömde olika kulturantropologer om att finna bestämda kultur-

mönster. Vad man lyckades visa var att vissa delar inom ett samhälle eller inom en kultur /en i och för sig konstruerad term/ var sammanhängande eller stod i beroendeförhållande till varandra. Däremot kan inte "kulturen" eller "samhället" i sin helhet med alla sina miljontals delar överblickas, fångas upp och beskrivas som en helhet. Vi får nöja oss med att göra "styckevis och delat" det vi ej kan göra helt.

Den nordiska forskningens särställning inom folkloristik och etnologi kan ej nog betonas. Den mänskliga dokumentation som bevarats i våra arkiv är unik i världen. I t.ex. England och Amerika där vi haft ledande social- och/eller kulturantropologer har arkiv saknats.³⁾ Därför saknas också i dag de "fieldnotes" som skulle varit primärmaterialet för en vidare forskning. Man har där gått ut i fältet med en speciell teori som man önskat få bekräftad. Insamlingsarbetet har snedvidrats, därför att man tagit mer sikte på teorierna än på materialet.⁴⁾ Vi har haft färre stora teoretiker — i gengäld har fältarbetarna i Norden tillsammans skapat och bevarat en dokumentation utan motsvarighet i världen. Det är vår skyldighet att fortsätta insamlandet, analysera det insamlade och komplettera.

Ingen aspekt som lägges på materialet är viktigare än den andra. Det hör till universitetens idé att alla aspekter skall tillgodoses. Det nya som tillföres forskningen innebär ej att det gamla är värdelöst. Inom ett så heterogent område som folkloristikens är det av vikt att alla nya möjligheter prövas och att alla de olika arterna av material får jämföras med det som passar materialet och/eller forskaren, vare sig det är rättshistoria, historia, litteraturhistoria, ekonomi, sociologi eller — till och med filologi.

Anna Birgitta Rooth

¹⁾ A. B. Rooth, Den personliga upplevelsen i folklig mystik, att publiceras i handlingarna vid symposiet om Mysticism, hållet vid Åbo akademi 6—7 sept. 1968.

²⁾ A. B. Rooth, The Complexity of Source Criticism, under publicering i Akten des XXXVIII Internationalen Amerikanischen Kongresses.

³⁾ A. B. Rooth, Livet i Lergökastan, s. VIII ff.

⁴⁾ A. B. Rooth, Folklig diktnig, s. 96 ff.

FOLKEMINDEVIDENSKAB SOM TRADITIONSFORSKNING

På opfordring af Dansk Historisk Fællesforening skrev jeg i 1966 en introduktion til folkemindeforskningen til brug for danske lokalhistorikere og andre historisk og kulturhistorisk interesserede. Heri foreslog jeg, at man kaldte videnskaben for traditionsforskning, og jeg gav følgende definition:

”Traditionsforskningen er videnskaben om det folkloristiske traditionsstof, d.v.s. de traditioner, der i rytmisk form, i fortællende form eller i form af skikke overleveres fortrinsvis mundtligt inden for en socialt og kulturelt afgrænset gruppe. Når de ældste lag af dette traditionsstof indsamles og studeres som minder om tidligere tiders åndsliv og kulturtilstande kaldes de folkeminder. Traditionsforskningen er en kulturhistorisk videnskab, hvis endelige mål det er at søge at forstå traditionernes vilkår inden for de sociale og kulturelle grupper, den udforsker, det være sig grupper i et historisk miljø eller i et aktuelt”.

Samtidig understregede jeg, at ”spørgsmålet om afgrænsningen af denne videnskab i forhold til etnologien har for mig at se ingen afgørende betydning. Af langt større betydning for fornyelsen af den folkloristiske metodologi er det derimod dels at søge at løse de kildekritiske problemer, som er knyttet til det gennem tiderne indsamlede traditionsstof, og dels at søge at belyse dette stofs vilkår som tradition ved at drage nytte af alle de hjælpevidenskaber, som står til rådighed for traditionsforskningen:

historien, litteraturhistorien, filologien, etnologien, sociologien, religionshistorien, psykologien o.fl.a.”.

Til brug for en Historisk Opslagsbog, der udkommer på Gyldendal i 1969 og som redigeres af professor, dr. phil. Rudi Thomsen og lektor H. P. Clausen, begge Århus universitet, har jeg netop skrevet en kortfattet redegørelse for folkemindeforskningen. Jeg har gennemdrøftet artiklen med mine kolleger i Dansk Folkemindesamling, København, mag. art. Gustav Henningsen og mag. art. Bengt Holbek. Den giver således udtryk for vort i det store og hele fælles grundsyn:

”Folkemindeforskning har til opgave at analysere de folkelige forestillinger, således som de giver sig udtryk i traditionsbestemt adfærd f.eks. skik og brug, magisk rite og mundtlig tradition, som f.eks. sagn, eventyr, anekdote, ordsprog, gåde og vise. Under ét kaldes dette traditionsstof gerne for folkloristisk. Siden romantikken i begyndelsen af 19. århundrede har folkeminder (nordisk oversættelse af engelsk populær antiquities, siden 1846 kaldt folklore) været fællesbetegnelsen for dette traditionsstof, der almindeligvis inddeles i folketro (med folkemedicin), folkeskik, folkedigtning og folkemusik. Forskningen kaldes undertiden folklore (ligesom f.eks. i England og USA), folkloristik (en oprindelig svensk betegnelse, der findes oversat til engelsk folkloristics) eller traditionsforskning”.

Svaret på, hvordan jeg mener, at en folkloristisk lokalundersøgelse bør tilrettelægges, gives senere i den samme artikel, hvor jeg skriver, at det er traditionsforskningens mål at søge "at analysere det folkloristiske traditionsstof på tværs af kategorier og genrer og at placere det i de sociale situationer i miljøerne, hvor det har eller har haft en funktion, ikke mindst med henblik på en analyse af menneskers traditionsbestemte adfærd i et givet kulturmiljø".

Da enhver form for samarbejde videnskaberne imellem ikke blot er ønskeligt, men simpelt hen er en livsbetingelse for at en inspirerende dialog kan komme igang, mener jeg, at folkloristen i så vid udstrækning som muligt bør foretage lokalundersøgelser sammen med historikere, kulturgeografer, dialektologer, sociologer, etnologer og andre.

Da spørgsmålet om et etnologiske lokalundersøgelser er af ganske særlig interesse for Nord-Nytts læsere, skal jeg hermed henvisse til professor dr. phil. Johs. Nikolajsens redegørelse for etnologiens mål og metoder. Han skriver bl.a., at denne videnskab, som han også kalder kulturvidenskab, har "kunnet udarbejde særlige metoder", som kan anvendes ved studiet af et hvilket som helst samfund.

Når folkloristen deltager i etnologiske lokalundersøgelser arbejder han efter min opfattelse etnologisk. Der er da ingen principiel forskel mellem folkloristen og etnologens grundsyn. Etnologen skildrer iflg. Johs. Nikolajsen "det kulturelle og sociale liv" med henblik på at "forstå udvikling og sociale sammenhænge i kulturen som helhed". Folkloristen som etnolog er interesseret i at få rede på akkurat det samme, men derudover søger han ved hjælp af de andre videnskaber, der står til hans rådighed, at analysere det folkloristiske traditionsstof i de sociale situationer (arbejdssituationer og fritidssituationer), hvori det har en funktion, med henblik på en analyse af menneskers traditionsbestemte – og dermed også situations- og miljøbestemte – adfærd i et givet lokalsamfund.

Jørn Piø

Litt. Johs. Nikolajsen: Kulturvidenskab. Kbh. 1965. – Jørn Piø: Folkeminder og traditionsforskning. Kbh. 1966.

Investering i personality

2 lækre HOBSON frakker

HUN i Llama.

HAN i Cashmerecurl m. Nutriakrave.

H. BREGENHØJ A/S · KØBENHAVN

Intervju—utlåtande till Nord—Nytt.

Den studiegrund i modersmålet och den inhemska litteraturen som kompetenskraven för läroverkens modersmållärare förutsätter har inriktat åtminstone de finska folkloristerna mest på textforskning. En rätt smal forskningssektor positiva sida är en måttlig lätnad i de ömsesidiga kommunikationerna.

Den geografisk—historiska skolans traditionella grund har varit att belysa det egna landets traditionsfenomen med jämförelsematerial i grannområdena. Mest nytt har denna jämförelse under de senaste åren inbringat i riktning mot den slaviska beröringen i utforskandet av sagor (Pirkko—Liisa Rausmaa), dikter (Felix J. Oinas) gåtor och folktro (Heikki Kirkinen).

Vid sidan av Lappland, Karelen, Ingermanland, Estland och Skandinavien, har främst norra Eurasiens gemensamma arktiska tradition varit föremål för de finska forskarnas uppmärksamhet samt i allt högre grad även Afrika. Kännedomen om den antika och österländska traditionsbakgrunden och strävandena till genetisk—historisk eller fenomenologisk jämförelse inom internationella mytomotiv representeras närmast av Martti Haavio. I ett tidigare skede sökte han anpassa folkdiktsforskningen efter litteraturvetenskapens forskningsmetoder, under senare år har han fördjupat sig i de mytologiska ordens och namnens etymologi vilket på E. N. Setäläs och Y. H. Toivonens tid var ett omtyckt fält för fennougristernas polemik.

Turun yliopisto (Åbo universitet) har sedan Uno Harvas dagar innehaft en central ställning vid utforskandet av folktro, seder och institutioner. Lauri Honko och Juha Pentikäinen representerar en sociologiskt orienterad forskning av folktro i synnerhet vad beträffar memorat och myter vilka mottagit inflytanden

från en funktionalistisk och nuamerikansk socialantropologi. Som förenande gestalt av de sociologiska, kartografiska och statistiska förfarandena går Matti Sarmela sin egen väg som forskare i ungdomens bekantskapsinstitutioner.

Funktionalistiska frågeställningar bedriver även en annan helsingforsforskare nämligen Leea Virtanen som klarlägger folktraditionens presentationsseder och förbindelser.

Specialiseringen på småfolklorens problematik har i Helsingfors lett till frekvensanalytiska och på statistik grundande forskningsundersökningar av det stora materialet vilkas frågeställning för det mesta grundar sig på regelbundenheten i stil och struktur (Matti Kuusi, Pentti Leino, Annikki Kaivola, Anna—Leena Kuusi, Kari Laukkanen, Liisa Miettinen).

Som expert på lärdomshistoriska och metodologiska frågor i Helsingfors är Jouko Hautala.

Växelverkan mellan historieforskningen och folkloristiken är nuförtiden mycket mindre än under Kaarle Krohns och Jalmari Jaakkolas decennier. Även de psykologiska forskningsaspekten har efter de traditionspsykologiska impulser som de fått av C. W. von Sydow varit på efterkälken i Finland om man inte räknar med Eliel Lagercrantz' försök att anpassa Heinz Werners utvecklingspsykologiska synsätt på folkloren i Lappland.

Forskningen i musikvetenskap och folktradition är mycket nära knutna till varandra vid Åbo Akademi (Otto Andersson, Alfhild Forslin) och vid Tampereen yliopisto (Erkki Ala—Könni).

Den utmärkta kännaren av festseder och den folkliga kalendern Kustaa Viikuna representerar folklorens helhetsbetonade och allmänetnologiska tolkning liksom de flesta finlandssvenska aktivisterna (Helmer Tegengren, Nils Storå, Bo

Lönqvist). Den folklivsforskning som inriktat sig på byar och socknar har sin mest målmedvetna representation vid Jyväskylän yliopisto (Asko Vilkuna, Mauno Jokipii). Såväl i Åbo (Ilmar Talve) som i Helsingfors (Matti Hako) bedrivs forskning rörande det industrialiserande samhällets brytningsfenomen bl.a. rörande hantverkstraditioner och arbetarnas minneskultur.

Som motpol till analyser av traditionsformer

på global grund finns inom den finska folkloristiken "punktundersökningarna" de lokalt begränsade fältundersökningarna till vars metodiska utveckling fältseminariet i Vörå sommaren 1965 gav rikligt med impulser. Lokalundersökningar på fältverksamhetsgrund har anordnats av de båda universiteterna i Åbo och Suomalaisen Kirjallisuuden Seuras (Finska Litteratursällskapet) folkminnesarkiv (Urpo Vento).

Matti Kuusi

Oversigt over nordiske folklorister

Efter redaktionens slutning modtog vi meddelelse om, at professor Bringéus til NORD NYTT havde redigeret en liste over svenske folklorister i lighed med det indlæg, "Finsk folklore", som Matti Kuusi bringer i dette nummer. Af pladshensyn må denne meget nyttige liste imidlertid overføres til næste nummer, hvor vi håber at kunne supplere med et tilsvarende norsk og dansk bidrag, således at vi vil kunne tilbyde NORD NYTT's læsere en samlet oversigt over nordiske folklorister.

Red.

Gutorm Gjessing

COMPLEMENTARITY, VALUE, AND
SOCIO-CULTURAL FIELD

80 sider, N. kr 19,50

Arne Martin Klausen

KERALA FISHERMEN AND THE
INDO-NORWEGIAN PILOT PROJECT

201 sider, innb., N. kr 38.-

Lorents Rynning

BIDRAG TIL

NORSK ALMENNINGSRETT

Bind II, 970 sider, innb., N. kr 96.-

Bind III/IV, 141 sider, innb., N. kr 38.-

Sven Skjenneberg og Lars Slagsvold

REINDRIFTEN

OG DENS NATURGRUNNLAG

332 sider, innb., N. kr 59.-

UNIVERSITETSFORLAGET

UNIVERSITETSENTRET, BLINDERN, OSLO 3

NÅGRA SYNPUNKTER

Jag börjar med en reservation. Mina synpunkter härnedan är nedkastade i den ordning de infann sig. Det är knappast troligt att de i sin helhet är representativa för flera än mig själv. Men åtskilligt är naturligtvis självklarheter som varje folklorist kan skriva under.

Om jag tillfrågades av en svensk folklorestudent vad han skulle läsa vid sidan av folklivsforskning, så skulle jag svara: religionshistoria och litteraturhistoria. Helt enkelt därför att man som folklorist måste känna till fakta som meddelas i dessa ämnen. Så enkelt är det. Religionshistoria för folktrons skull, litteraturhistoria för folkdiktningens skull. Det är ett bildningsideal som kan förefalla en aning otidsenligt. Men jag känner starkt för gamla dagars polyhistor, som hade förmågan att överblicka.

För mig är det otänkbart att studera folkdiktning utan att vara medveten om dess relationer till konstdiktningen, likaväl som folklostudiet mister en dimension om man inte är någorlunda förtrogen med högre religionerna. När man sedan tar itu med en folkloristisk forskningsuppgift, kan det hända att man överhuvud taget inte behöver gå in på eventuella beröringspunkter med litteratur och religion. Men de finns med i bakgrunden, förser en med riktlinjer och hjälper en att finna de väsentliga problemställningarna.

Nordiska språk, då? Jag tycker att det är mindre viktigt, av flera skäl. En filologisk skolning är nödvändig när man arbetar med det äldre nordiska materialet, eller när man följer en särskild dikttyp bakåt historiskt. Ingendera lockar mig personligen. När man vet att det finns ett överflödande rikt yngre material som

bara väntar på att bli bearbetat, kan man ibland uppleva de äldre källorna som skäligen uttröskade. Man kan irriteras över att de är så sparsamma, att varje belägg får en opropotionerligt stor betydelse. Svårigheterna att avgöra vad som är representativt leder till osäkra resultat. Beträffande den historiskt–geografiska metoden har den dominerat såpass länge, att man tycker att de viktigaste resultaten utvunnits. Vad som kan komma till är små justeringar och tillägg. Kanske är min inställning ett uttryck för en generationsförändring. Forskarnas intresse för folkloren var förr historiskt–nationellt, nu är det som jag ser det oftare estetiskt–psykologiskt.

Inte heller sociologi eller socialantropologi är så nödvändiga som man kan tro av dagens debatt. Här utvecklas tydligen folkloristiken i riktning bort från de övriga områdena inom ämnet folklivsforskning. En sådan riktning inom folkdiktsforskningen som den morfologiska – som jag upplever som i hög grad utvecklingsbar – saknar t.ex. helt beröringspunkter med sociologi och socialantropologi. De sociologiska metoderna och den sociologiska terminologin är tillämpbara på åtskilligt folkloristiskt material, speciellt det som rör folktro. Men här gäller att en enda forskningsmetod nästan alltid är otillräcklig. Helst bör man vara utrustad med en uppsättning olika metoder, som gör det möjligt att angripa ämnet ur alla tänkbara synvinklar. Juha Pentikäinens avhandling "The Nordic Dead–Child Tradition" är ett gott exempel på hur man kan gå till väga för att mångsidigt penetrera ett stort ämne.

Om den svenske folklorestudenten sedan

frågade hur han skulle lägga upp en punktundersökning av folkloren i ett mellansvenskt stationssamhälle, så skulle jag be honom lägga hela projektet på hyllan. Tills vidare. Inte för att jag har något emot punktundersökningar, tvärtom. Otto Blehr, bland andra, har visat att man kan nå fram till resultat med rätt stor allmängiltighet ifrån ett lokalt avgränsat material. Men jag kan inte komma ifrån känslan att den typen av undersökningar är mindre viktig just nu, att det räcker om några få forskare ägnar sig åt sådant. Jag fasar för tanken på att samtliga nordiska folklorister – och de är sannerligen inte många – skulle bli hängivna punktundersökare. Det har vi helt enkelt inte råd med nu, när de mest elementära översikter och sammanfattningar saknas.

För svensk folkloristiks vidkommande kan man skönja ansatserna till en forskningsstrategi. Det första stadiet var materialsamlandet; det kulminerade under de tre–fyra första decennierna av det här seklet och gav ett imponerande resultat. Nu finns i de svenska arkiven uppteckningar, som kommer att kunna ge material till åtskilliga tusental folkloristiska avhandlingar. Nästa stadium, som är det vi nu befinner oss i, är det vetenskapliga ordnandet. Det inbegriper källkritik och genreanalys. Vad som behövs nu är breda översikter av typ Bengt R. Jonssons "Svensk balladtradition I", Carl–Herman Tillhagens "Folklig läkekonst" och – med ett exempel utanför svenskt område – Lauri Honkos "Geisterglaube in Ingermanland I". Jämsides med dessa resonerande framställningar är behovet av registeranter för folklorens alla genrer enormt. Det viktigaste just nu är att skapa översyn – och ännu återstår mycket. Ta t.ex. en term som "folkstro". Den är en etikett som rymmer ett virrvarr av olika områden som aldrig analyserats i sin helhet. Ett annat exempel är "rim och ramsor", som man ibland möter som beteckning på ett visst slags bunden folkdiktning. I själva verket rör det sig om ett hundratal olika genrer med speciella motiv, speciella funktioner och livsbetingelser. Det måste fastslås: ännu har ingen lagt fram en

tillfredsställande förteckning över samtliga de genrer som utgör folkloristens arbetsmaterial.

För studenterna i folklore är bristen på läroböcker det största problemet. Jag läste för inte länge sedan Åke Hultkrantz' utomordentliga "De amerikanska indianernas religioner" (Scandinavian University Books). När får vi en liknande bok om nordisk (eller bara svensk) folkstro? Det lär dröja. För att begränsa sig till Sverige, så kan man utan att överdriva påstå: det finns idag ingen godtagbar lärebok om folkstro, ingen om sägner, ingen om yngre visor, ingen om gåtor etc. etc. Samlingsverket Nordisk Kultur är som bekant av ojämn kvalitet, och särskilt ett par av de folkloristiska delarna förefaller ha åldrats snabbt. En bok som Anna Birgitta Rooths "Folklig diktning. Form och teknik" är intressant och synpunktsrik men redan genom sin disposition alltför avancerad för att kunna tjäna som introduktion till folkdiktningen.

Lärobokssituationen har en speciellt viktig sida. När det ibland sägs att det låga antalet folklorestudenter i Sverige beror på att det inte erbjuds några arbeten, så är det inte hela sanningen. Visserligen är de befintliga arbetsplatserna barockt få, men det bör ses inte bara som en orsak till att rekryteringen till ämnet varit låg, utan också som en följd av detta. Jag har för övrigt inte träffat någon folklorist, som valt sitt yrke för att han trodde det var bästa sättet att försörja sig. Förklaringen skall alltså sökas nån annanstans.

Det är informationen som brister. Det saknas aktuella stimulerande översikter över ämnets olika genrer, inte minst nya textutgåvor som presenterar de sidor av folktraditionen som är okända för folk i allmänhet. Många studenter går idag och bär på ett latent intresse för folkloristik, och det skulle blossa upp om de kom i kontakt med ett sånt material. Nu vet de inte ens att det existerar.

Folklorist–meny 1968: Förrätt – översikter, läroböcker, textsamlingar. Efterrätt – lokalundersökningar (punktundersökningar).

Bengt af Klintberg

NYA BÖCKER FRÅN NORDISKA MUSEET

Niels Arvid Bringéus: **Unnarydsborna. Lasses i Lassaberg** anteckningar om folklivet i södra Unnaryd vid 1800-talets början. Pris 34:-.

Nils Sahlgren: **Äldre svenska spannmålsmått. En metrologisk studie.** Pris 38:-.

Norrländskt arbetsliv under 1700-talet. Länsmännens berättelser 1764 om allmogens årliga arbeten i Medelpad, Ångermanland och Jämtland. Pris 35:-.

Ragnar Wirsén: **Kring en lottgårds historia.** Pris 34:-.

Mats Rehnberg: **Vad skall vi göra med de blanka gevär.** - 15 kapitel ur soldaternas liv. Pris hft 32:-, inb. 38:-.

Mats Rehnberg: **Blå välling - sur sill.** - Vällingklockor och vällingklocksramsor. Pris 24:-.

Gust. Ad. Blomberg: **Bakom polisens kulisser.** Pris 9:-.

Maj Nodermann-Hedqvist: **Nordisk folkkonst. Med engelsk och finsk parallelltext.** Pris 8:-.

Ivar Lo Johansson, Mats Janson och Ingemar Liman: **Statarlängan från Berga. Skrifter från Skansen 5.** Pris 15:-.

Fataburen. - Nordiska museets och Skansens årsbok 1968. - Tema: 1920-talet. Pris inb. 18:-.

**GENOM BOKHANDELN ELLER DIREKT FRÅN NORDISKA MUSEET,
BOKFÖRMEDLINGEN - 11521 STOCKHOLM**

Vi er alle klare over at definisjonen av ein vitenskapleg disiplin vil variere frå tid til tid, frå land til land og frå forskar til forskar. Delvis heng dette saman med at det er skilnader i materialet, delvis med at forskningsstradisjonar og forskningsinteresser er så ulike, men framfor alt heng det saman med at dei einskilde forskarane har ulik givnad, opplæring, interesser og intensjonar. Sjølv sagt vil også andre moment komme til – det gjer det vel alltid.

Den innstilling ein forskar har til det materialet han vil arbeide med er vesentleg for interpretasjonen. Difor må ein vente av forskaren at han gjer det klårt for dei han vender seg til, kva han oppfattar med sin vitenskap, kva oppgåver den primært kan by han å løyse som ikkje representantar frå andre forskningsdisiplinar kan løyse like godt – eller betre. Dette må gjerast innan ein formulerer problemstilling og målsetting for utforsking av eit spesielt problem. Det er nemleg slik, for å seie det absolutt, at motiveringa for forskning er avgjerande for dei mål ein kan nå, og difor også for den eller dei metodar ein kan gjere bruk av.

Tek vi føre oss heile det antropologiske spekteret, der også folkloristikken høyrer heime, så finn vi at det ikkje har merkt seg ut som eitt fag, men heller som ei rekkje einskilddisiplinar. Ja, eigenleg er det fleire fakultet av vitenskapar vi har føre oss. Den "antropologiske vitenskapen" kan difor berre definierast så romsleg og vagt at definisjonen ikkje seier oss noko som helst. Ser vi på folkloristikken, så finn vi at trass i at den har eksistert i meir enn 100 år, har den ikkje konsolidert seg, ikkje presentert seg som ein homogen vitenskap i val av materiale eller metode. Utviklinga har heller gått hin vegen:

Frå å sjå det som ein vitenskap til å sjå det som ein serie nærliggjande spesialområde. Denne utviklinga har knappast kome som eit resultat av teoretisk drøfting, men er heller sprunge ut frå det reint praktiske. Det er faktisk umogleg å vera anna enn allment orientert innan alle dei område som finst representert i den folkloristiske forskinga i dag.

At situasjonen er uklår, vert illustrert av alle dei ulike framlegg til definisjon av *folklore* som ein finn i Funk & Wagnalls *Standard Dictionary of Folklore, Mythology and Legend*, Vol. I (M. Leach ed., 1949) s. 398–403, av Åke Hultkratz' oversyn i *General Ethnological Concepts* (1960) s. 135–141, men framfor alt i Jouko Hautalas diskusjonsinnleiing på Det 15. nordiske folkelivs- og folkemindeforsker møte i Ålborg 1961: *Folkminnesforskningen som vetenskapsgren (Danmarks Folkeminder Nr. 74, 1962)* s. 67–98. Dersom ein summerer opp alle dei ulike definisjonane, sit ein snart att med eit inntrykk av at George M. Foster har rett når han hevdar at "A survey of materials published as folklore, indicates that the subject is pretty much what one wants to make of it" (M. Leach ed. 1949 s. 399). Dei fleste hevdar at forskningsobjektet er det viktigaste, og dette kan avgrensast til berre å gjelda folkedikting eller ein del av folkediktinga, just det sosialantropologane kallar *verbal art* eller *literature*, til å omfatta nær sagt kva som helst. B. A. Botkin hevdar t.d. at "In a purely oral culture everything is folklore" (M. Leach ed. 1949 s. 398).

I Norden finn vi at dei fleste freistnadene på definisjon først og fremst har vore "praktiske" for å skilja ut eit "naturleg område" frå den regionale, europeiske etnologien. Også desse

definisjonane har primært bygd på materialet, og som eit representativt døme kan ein ta C. W. von Sydows definisjon frå 1944 i Folkminnesforskningens oppkomst och utveckling (*Folk-kültur* 5, s. 5): "Folkminnesforskningen kan bäst definierast så, att den är vetenskapen om folkets muntliga traditioner om tro, sed och diktning, om traditionens liv, dess uppkomst och utveckling, dess fortplantning och spridning, samt om folkets sätt att tänka".

Utan vidare kan ein seie seg samd med von

Sydow. Men snart syner det seg umogleg å la *materialet*, tradisjonen, vere grunnlaget for ein teoretisk definisjon av ein vitskap. I praksis vert det same folkloristiske materiale nytta av f.eks. litteraturhistorikarar, dialektologar, psykologar, sosiologar, religionshistorikarar o.s.v. Dei områda von Sydow peikte på er ikkje særreige for folkloristane, og kan difor ikkje tena som einaste grunnlaget for den definisjonen vi søker.

Andre vil hevda at det er *metoden* som er

•• PÄÄSKYLINTU SWALLOWBIRD

KALEVALASEURA

Kalevalasånger sjöngs ännu på 1800-talet i Karelén och i Ingermanland vid festliga tillfällen, vid bröllop och i bygungan, samt i vardagligt arbete, vid notdragning, i skogen och i stugan på kvällen.

Denna 17 cm LP-skiva ger oss glimtar av vad kalevalasångerna på sin tid var. Skivans sju sånger har rekonstruerats så noggrant som möjligt, arkivkällor, melodiutgåvor och bandinspelningar som grund under ledning av doc. Leea Virtanen och Anneli & Roy Asplund.

Innehåll:

Pääskylintu päivälintu - sången av världens uppkomst.
Metsävirsi - jägarens sång.

Oi, oi, oi, kun huolto on äijä - lyrisk sång.

Hääläulu: tulovirsi - bröllopsvisan, vid brudens ankomst till brudgummens hem.

Lemminkäisen virsi - Lemminkäinenens sång, hjältedikt.
Kullervo Kalervon poika - hjältedikt, sjöngs vid bygungan.

Marian virsi - jungfru Marias sång.

Skivan kan beställas även med engelsk pärmtext från *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Regeringsgatan 1, Helsingfors 17.*

Priser - 11 Fmk (inneh. oms) - kan betalas på postgirokonton 6277.

det essensielle kriteriet for kva ein vitskap står for. Men for folkloristen vil heller ikkje dette syne seg å vere ein farbar veg. Det er nemleg ikkje så einfelddt at vi innan folkloristikken har *ein* metode. Vi har *mange* metodar i bruk, og vi har bruk for dei alle. Vi kan seie det slik, at alle metodar som kan hjelpe oss til større kjennskap om det folkloristiske materialet er "folkloristiske", same kva namn dei elles har.

Om ein skal komme til vidare klårleik her, vil det vere turvande med følgjande spørsmål: Kva er det eigenleg som knyter desse forskarane med så ulike interesser saman, slik at det ikkje berre er dei mange millionar av jamførbare data dei har felles som gjer at dei kallar seg folkloristar? For å få grunnlag til eit meningsfylt svar på dette spørsmålet, må vi leite i det folkloristiske materialet etter ein eller fleire fellesnevningar.

Det første som slår oss er at materialet er *tradert*. Ideelt sett skal det ha levt i ein ikkje-skriftleg tradisjon så lenge at det ikkje lenger har kjennemerke som fører oss tilbake til det individuelt skapte utgangspunktet. Mange vil hevda at det at materialet er *munnleg* tradert er det viktigaste kjennemerket. Men som William R. Bascom seier i artikkelen *Folklore and Anthropology (JAFL Vol. 66, 1954 s. 285)*: "All folklore is orally transmitted, but not all that is orally transmitted is folklore". I ein ikkje-skriftleg kultur vil så å seia alle kulturytringar vera munnleg traderte, utan at dei difor kan klassifiserast som folklore. Også i ein skrift-kultur vil vi finna mange munnleg traderte fenomen som aldri har vore rekna til folkloristens eigenlege arbeidsområde, f.eks. språket. Dessutan studerer folkloristen mange tradisjonsfenomen som ikkje er tradert verbalt, men har ein tonal uttrykksmåte. Andre folkloristiske fenomen er verken verbale eller tonale, f.eks. ritar som vert utførte utan eitt ord eller ein tone. Utan å gå i detalj her kan vi allment slå fast, at folkloristen arbeider med det *ikkje-skriftleg traderte*.

Men dette er berre eit utgangspunkt. Snart vil vi finna at om eit tradert materiale skal vera av interesse for folkloristen, må det også ha ein

viss grad av *kollektivitet*. Førestellingar som ikkje er felles for ei viss gruppe menneske innan eit lokalmiljø kan folkloristen ikkje bruke, og folkediktinga må finnast i ei viss mengd variantar før folkloristen vil godta den.

Enda har vi berre kome fram til kva for tradert materiale folkloristen nyttar seg av. Skal vi komme vidare, må vi stille eit nytt spørsmål: Kva er det folkloristen søkjer i dette materialet?

Her er ingen snarveg å gå. Faktisk må ein ekstrahere ut frå heile den folkloristiske produksjonen visse normer, som går på tvers av så vel materiale og metode. Jouko Hautala har her formulert ein sentens, som kanskje ikkje har den presisjon som ein skulle ha ønskt, men som eg ikkje har makta å gjera betre. Han seier at folkloristikken er den vitskapen som studerer "*den verksamhet och de resultat som innehåller och återspeglar estetiska och därmed jämförbara strävanden, föreställningar, fantasi och irrationell tro*". Eg vil slutte meg til dette.

Implisitt dette ligg det at folklore er ein del av *kulturen som eit heile*. Ved å studere folklore, studerer vi også kultur, og det må vere klinkande klart at ein ikkje kan skjønne folklore utan å skjønne kultur. I motsett fall verte det heile berre ein leik med tilfellelege rarietetar. Men det er også gode grunnar til å hevde det motsette: *Vi kan ikkje skjønne kultur utan også å skjønne folklore!* Dersom vi godtek at kulturen er eit organisert heile, vil just folkloristens søking etter normar, ideal, behov og funksjon, etter det som bind einiskilddelane saman til mønster, etter individuelt og kollektivt, etter generelle lover for kontinuitet og dynamikk, vere eit vesentleg tilskott til diskusjonen om kultur. Ja, eg er villig til å hevde det så krasst, at ut frå dei særlege føresetnader som folkloristen har, vil hans tilskott til denne diskusjonen vere av avgjerande verdi.

No er det rimeleg at den folkloristiske vitskapen enno vil vegre seg for einså pretensjøs definisjon som den som følgjer. Men for min del synest det klart at om få år vil definisjonen vere like stutt som presis:

Folkloristikk er studiet av kultur!

Brynjulf Alver

ET EKSEMPEL PÅ METODE

Blandt de værdifuldeste af de bøger om folke-digtningforskningen, som er fremkommet i den sidste halve snes år, er tre monografier baseret på feltforskning i form af punktuundersøgelser, eller i det mindste studier af snævert afgrænsede meddelegrupper:

Linda Dégh: Märchen, Erzähler und Erzähl-gemeinschaft (Berlin 1958),

Roger D. Abrahams: Deep down in the Jungle (Hatboro, Penna., 1964),

Albert B. Lord: The Singer of Tales (Cam-bridge, Mass., 1960).

Fælles for de tre arbejder er at undersøgel-sesfeltet, folkedigtningen, ikke – som det oftest var tilfældet før i tiden – er studeret geografisk–historisk, løsrevet fra sin sociale kontekst, men er set som en del af en omfatten-de helhed. Historiske og geografiske aspekter er taget med, men udgør sekundære synspunkter; primært er opmærksomheden rettet mod de mennesker, som fortæller og synger, deres digtning er brugt som en vej til at forstå dem selv. Forskerne har tilbragt åremål i deres meddeles miljøer og har levet sig ind i dem i en sådan grad, at de til fulde forstår meddeles-nes sprog, tanker og følelser. Alle tre arbejder er enkeltmandspræstationer.

Metodisk er Abrahams' bog den mest tanke-vækkende. Han ofrer blot 14 sider på en indledning betitlet "On a Method of Folklore Analysis" – men disse 14 sider burde være obligatorisk læsning for folk der går i felten efter folklø. Ikke at synspunkterne er udtryk for den endelige sandhed, men feltforskeren bør have taget stilling til dem.

Abrahams skriver bl.a.: "... my object was to illuminate as fully as possible the lore of one small group of Negroes from urban Philadel-phia. The methodology which developed did so because of this objective more than anything else" (s. 3–4). "A potential order exists (i det indsamlede materiales tilsyneladende kaos) ... and salvation lies in eclecticism – the use of as many points of view as possible in order to cast light on folklore and the society within which it exists" (s. 4). Generelt: "Every agency, artifact and entity within a culture is potentially

capable of reflecting much of the constructs of that group. But in order to so reflect, it must be presented within the context of the culture from which it emerged, in as full a manner as possible" (s. 5). Folklore er lige så lidt et statisk fænomen som andre udtryk for kultur, men fremgår af konflikten mellem hinanden modsat-te kræfter. At isolere og analysere disse kræfter og beskrive deres samspil er at finde nøglen til forståelse af den balance, der hersker i et givet øjeblik. Studiet af folklore rummer i sig selv et sådant sæt modsætninger, stabilitet (tradition) og forandring (s. 7). Det skabende individ i det traditionsbundne kollektiv, improvisationens rolle i forhold til den stabile overlevering bør i det mindste omtales i enhver analyse af indsam-let materiale. Men der findes mange andre modsætninger: mellem mænd og kvinder, mel-lem generationer, mellem repræsentanter for forskellige (evt. hierarkisk ordnede) grupper. Ofte er folkloren det eneste sted i samfunds-livet, hvor det tilstedes, disse modsætninger at komme til udtryk i ord. Fortællingen er meget hyppigt det bedst egnede materiale til en sådan analyse: "The device of narrative permits free play of hostile actions on a fictitious level; it allows for the construction of a fictive play-ground in which these important conflicts, which both express and effect the dynamic unity of the group, can be fought ... The narrative can be looked to for insights into the polarities of a group, and the ways in which some sort of working synthesis is established" (s. 7–8).

Det er ikke meningen her at referere hele Abrahams' bog, kun at pege på nogle af dens grundsynspunkter: "folklore" er "lore" indsam-let i et "folk community"; "lore" kan være en vej til at forstå "folk". For at få materialet til at åbne sig må man bruge enhver relevant metode, først og fremmest selvfølgelig de metoder som udspringer af det grundlæggende faktum: at det er en mundtlig tradition, der studeres; men derudover – om nødvendigt – enhver metode som anvendes i humanistiske discipliner: æste-tisk–litterær analyse, sproglig iagttagelse, psykologiske, sociologiske og antropologiske

vurderinger. Abrahams betragter de forskellige metoder som redskaber, der ikke er bundne til specielle forskningsdiscipliner, og gør intet forsøg på at monopolisere specielle metoder som "folkloristiske".

Resultatet er overbevisende. Det er som at se meddelerne og deres "lore" på en scene, belyst af projektører fra mindst ti forskellige vinkler. Når man læser bogens sidste tekster, har man følelsen af at kunne se og høre meddelerne. Man fornemmer overtonerne, de skjulte pointer, også dem som meddelelsen knapt selv er på det rene med, og oplever det fortalte eller sunge som et trin i en lang, organisk udvikling.

Fornemmelsen af traditionens historiske kontinuitet brydes med oplevelsen af den som noget samtidigt, som en nærværende og pågående realitet.

Dégh og Lord er omtrent lige så "eklektiske" i deres metodevalg som Abrahams, dog næppe så overlagt. De er fælles om at vise veje ud af det typologiske dødvande, hvori folkedigtningssforskningen så længe har befundet sig. Påfaldende, at den første betingelse var en opgivelse af den såkaldte "folkloristiske arbejdsmetode". Den anden, ser vi af Abrahams' redegørelse, var integration i den almene humanistiske forskning – en meget krævende betingelse.

Bengt Holbek

STUDIEPLAN FOR NORDISK FOLKEMINDEVIDENSKAB I KØBENHAVN

Et indlæg om folkemindesvidenskabens mål.

Folkemindesvidenskab kan defineres som den videnskab, der har til formål at indsamle og studere den del af folkekulturen, der især giver sig udtryk i folkedigtning med ældre litteratur og trivallitteratur, musikalsk folkekultur, folkeskik af ældre og nyere dato og folketro med de religiøse bevægelser. En del af disse kulturelementer er traditionsbundne og kan derfor bedst studeres i deres historiske forløb, medens andre er nyere innovationer, der har særlig betydning for forståelsen af kultur dynamikken i nutidskulturen.

Ved *tradition* forstås spredning af et bestemt kulturelement og dets indlemmelse i et bestemt milieu, hvor det kan optages uændret eller tilpasses og udvikles fra generation til generation i overensstemmelse med den kultur dynamik, der findes i det pågældende milieu. Et sådant traditionselement kan også senere for-

svinde eller leve videre som *relikt*. Ethvert kulturelement er metodisk set en *innovation*, der på et eller andet tidspunkt er blevet akcepteret i en bestemt kultursituation, men for de ældre elementers vedkommende er det i regelen vanskeligt at afgøre, hvorledes, hvornår og hvor denne proces har fundet sted.

Af historiske grunde har begrebet *folk* i "folkeminder" i regelen været brugt i betydningen *almue*, især landalmue, medens borger- og adelskulturen kun har været medtaget i det omfang, de indeholder traditionelle kulturelementer, der genfindes i almuekulturen, f.eks. laugsskikke og adelsviser ("folkeviser"). I løbet af de sidste 150 år har dette ældre milieu ændret sig i så høj grad i kulturel, teknisk og økonomisk henseende, at den gamle almuekultur, der var videnskabens oprindelige område, ikke længere er identisk med den nutidige folkekultur, der må betragtes som en væsentlig del af det akademiske studium. Dette betyder, at termen *folk* ikke længere alene bruges som betegnelse på den ældre land- og byalmue, men også anvendes som en lidt vag benævnelse på de

nationale, geografiske og/eller socialt afgrænsede grupper, der er bærere af de kulturformer, der falder indenfor videnskabens arbejdsområde.

Det materiale, folkemindevidenskaben arbejder med, består da dels af kulturprodukter fra den ældre almuekultur, og dels af de innovationer, der har været med til at skabe den nyere folkekultur. Traditions materialet er i overvejende grad indsamlet i tiden efter 1800, d.v.s. at det tidsmæssigt hører hjemme i den samme periode som den nyere folkekultur. Studiet er ikke begrænset til en bestemt periode, men af metodemæssige grunde lægges hovedvægten på kulturmønstrene i tiden ca. 1800 til nutiden. Materialet kan studeres diakronisk og/eller synkronisk under stadig hensyntagen til tid, sted og socialt milieu, idet der samtidigt forudsættes, at kandidaten også har kendskab til det ældre stof, der har betydning for den almindelige kulturudvikling.

B I F A G:

Kandidaten må have sikre kundskaber i nordisk, især dansk folkekultur med hovedvægten lagt på folkedigtning (med heltedigtning og legender), skik og brug, folketro og kulturudviklingen i nyere tid. Disse discipliner studeres ved hjælp af trykt og utrykt materiale, suppleret med eget indsamlingsarbejde, hvorfor kandidaten også må være fortrolig med fagets arkiv- og indsamlingsmetoder. Desuden fordres der kendskab til hovedtrækkene af videnskabens historie og metode og til fagets metodiske tilknytning til nabovidenskaberne kultursociologi, litteraturvidenskab, materiel folkekultur, nordisk filologi og religionshistorie.

I studietiden gives der en række propædeutiske kurser (á 2 ugentlige timer) i disciplinerne eventyr, sagn, viser, skik og brug, folketro og metode, efterfulgt af en række videregående forelæsnings- og øvelsesrækker (á 1 ugentlig time) i de nævnte discipliner, samt ældre litteratur og nyere folkekultur. I tilknytning til disse øvelser fremlægges mindst 3 skriftlige arbejder (afløsningsopgaver), fordelt på mindst 2 af fagets discipliner.

Da folkemindernes form, indhold og funktion er betinget af det lokale kulturmilieu, får folkemindevidenskaben en naturlig tilknytning til en række videnskaber, som ud fra andre metodiske forudsætninger studerer folkekulturen, f.eks. eskimologi, etnografi, kultursociologi, litteraturvidenskab, materiel folkekultur, musiketnologi, nordisk filologi og religionshistorie. Denne forbindelse mellem folkemindevidenskaben og de her nævnte fag vil fremgå af eksamensreglerne og semesterplanen.

I forbindelse med den propædeutiske undervisning vil der blive udarbejdet kompendier med litteraturlister for de enkelte discipliner. Til brug for den avancerede undervisning for magisterstuderende vil der til hver enkelt forelæsnings- og øvelsesrække blive lavet specielle lister, der er at betragte som vejledende oversigter, idet det forudsættes, at enhver kandidat udarbejder sin egen litteraturliste i samråd med eksaminator.

Eksamensbestemmelser:

2 skriftlige prøver á 3 timer uden hjælpemidler, samt 1 mundtlig eksamination.

Eksamenskarakterer:

Der gives ialt 3 eksamenskarakterer: 1 for afløsningsopgaver, 1 for de skriftlige eksamensopgaver, og 1 for den mundtlige prøve.

Semesterplan for bifag:

1968:II Sagn I. Skik/brug I. Metode II.

1969:I Viser I. Sagn II. Skik/brug II. Ældre litteratur.

1969:II Folketro I. Eventyr I. Viser II.

1970:I Metode I. Folketro II. Eventyr II. Nyere folkekultur.

1970:II = 1968:II; 1971:I = 1969:I; o.s.v.

I studietiden fremlægges som ovenfor nævnt mindst 3 skriftlige arbejder (afløsningsopgaver), fordelt på mindst 2 af fagets discipliner.

MAGISTERKONFERENS:

Kandidaten må godtgøre videnskabelig modenhed og vise, at han har indgående kendskab til nordisk, især dansk folkekultur i fortid og nutid med hovedvægten lagt på disciplinerne: folkedigtning med ældre litteratur og triviallitteratur, musikalsk folkekultur, skik og brug, folketro og de religiøse bevægelser. Han må være fortrolig med videnskabens europæiske historie og metode-lære, må kende hovedtrækkene af de nordiske landes kulturhistorie og have grundig viden om den tekniske, økonomiske og kulturelle udvikling hos den befolkningsgruppe, hvis kultur (eller specielle kulturelementer), han vælger som speciale. Det teoretiske studium må suppleres med praktisk registrerings- og indsamlingsarbejde i forbindelse med øvelser over fagets metode.

Kandidaten må besidde læsefærdighed i nordiske sprog (dansk: derunder ældre dansk, færøsk, islandsk, oldislandsk, nynorsk og svensk), samt være i stand til i fornødent omfang at benytte dialektale notationer. Ligeledes må han have kendskab til historisk kildekritik, være orienteret i nabovidenskaberne: materiel folkekultur, kultursociologi, musiketnologi, alm. etnografi (eskimologi) og have grundigt kendskab til den aktuelle metodediskussion i de fag indenfor den filosofiske faggruppe, der har tilknytning til det valgte speciale.

I de første studieår følger den studerende den undervisning, der er fastlagt for bifag og aflægger de for denne eksamen normerede skriftlige og mundtlige prøver. I forbindelse med den mere avancerede undervisning fremlægges mindst 4 skriftlige arbejder (afløsningsopgaver), der bedømmes sammen med de skriftlige eksamensopgaver.

Specialeafhandlingens emne kan vælges blandt ovennævnte discipliner. Den bør såvidt muligt indeholde materiale, som kandidaten selv har indsamlet.

Eksamen er delt i to dele:

1. 2 skriftlige prøver á 4 timer uden hjælpemidler, samt en mundtlig eksamination.
2. Specialeopgave og offentlig forelæsning.

Semesterplan for magisterkonferens:

- 1970:II Sagn III. Ældre litteratur II.
1971:I Heltedigtning II (nor./europæisk). Kultursociologi.
1971:II Helgenlegender II. Triviallitteratur.
1972:I Skik/brug III. Ikke-europæisk folkekultur.
1972:II Folketro III. Materiel folkekultur.
1973:I Eventyr III. Nyere folkekultur II.
1973:II Folkeviser III. Historie/metode III.
1974:I Øvelser efter samråd med eksamenskandidaterne.

Desuden specielle forelæsnings- og øvelserækker efter behov, i regelen i efterårssemestret.

I studietiden fremlægges som ovenfor nævnt mindst 4 skriftlige arbejder (afløsningsopgaver) udenfor det specielt studerede område.

Semesterplan for studerende, som tager eksamen efter studieplan af 1959:

- 1968:II Heltedigtning/folkesagn III. Eventyr/folkeviser III.
1969:I Mytologi/skabelsessagn. Folketro III.
1969:II Nyere folkekultur. Skik/brug III.
1970:I Historie/metode III. Øvelser over udvalgte emner.

L. Bødker

Några funderingar om folkminnesforskning.

Hur divergerar folkminnesforskningen i de nordiska länderna? Vilka skilda uppfattningar gör sig gällande beträffande folkloristikens mål och medel? — NORD—NYTT:s frågor utgår från förutsättningen att det verkligen finns signifikativa skillnader i fråga om målsättning och metoder i de olika länderna, vare sig man nu grundar denna uppfattning på programuttalanden från forskare på respektive håll eller på allmänna intryck av nu och tidigare verkande nordiska folkloristers produktion.

Det har givetvis sitt berättigande att för att "sætte problemer under debat" förenkla och renodla frågeställningar. Man kunde emellertid kanske lika gärna fråga sig om någon specifikt svensk, dansk, norsk, isländsk — eller ens finsk — folkloristik egentligen existerar i sinnevärlden. Så få som vi som kan beteckna oss som folklorister är här i Norden, är det väl snarast förunderligt hur studiefälten och de metodiska greppen varierar, inte blott inom varje land utan också vid varje universitet och forskningsinstitution. Derna stora spännvidd och mångfald har vi all anledning att vara tacksamma för. Den visar att vi företräder ett livaktigt och expande-

rande ämne. Vår vetenskap är också ung och arbetsuppgifterna otaliga. Vi kan, med all aktning för tidigare forskares insatser, konstatera, att det inte finns ett enda fält inom vårt ämne som är ens tillnärmelsevis slutbehandlat; på de flesta områden är praktiskt taget allt opgjort. "Alla forskningar har just börjat", yttrade för några år sedan en norron filolog om sitt fack. Vi kan — med ännu bättre skäl — göra det fältropet till vårt.

Med en sådan arbetssituation ter sig frågorna om huruvida folkloristiken bör vara mera historiskt, filologiskt, socialvetenskapligt etc. orienterad som tämligen betydelselösa, och det vore närmast skadligt om de smärre skillnader som till äventyrs kan finnas i inriktningen på det ena eller andra hållet i Norden eller vid skilda läroanstalter skulle upphöjas till digniteten av nationella särdrag. Vad som är ovedersägligt är, att en intensifierad forskning och en intensifierad undervisning i folkloristik under hänsynstagande till alla inriktningar och metoder i allra högsta grad är av nöden. Finge de få skolade folklorister som finns i Norden sådana arbetsvillkor och resurser att deras kunnande och

kapacitet till fulla kunde utnyttjas, och kunde de studenter som har lust och förutsättningar att ägna sig åt vårt ämne göra detta med något hopp om att få sin försörjning, så skulle vi gå en lysande framtid till mötes. Flera tjänster, förstärkning av de traditionssamlade arkivens och de vetenskapliga institutionernas resurser, det är vad vi främst måste sträva för, om vi skall kunna fylla våra uppgifter. Det är då hög tid att vi äntligen inser att vi måste göra mera reklam för oss själva, att vi i stället för att i självgod belåtenhet sitta och klistra etiketter på varandra gemensamt och på enad front demonstrerar vår mångsidighet och vår betydelse utåt, och att vi i stället för att inveckla oss i futila gränsvister med granddisciplinerna klart och entydigt markerar vad vi har att ge åt forskning och folk i gemen.

Allt för mycken kraft och intelligens har, i mitt tycke, spillts på föga fruktbärande, hart när metafysiska diskussioner om hur folklore och folkloristik skall avgränsas gentemot andra ämnen och vetenskaper. Det syns mig betydligt viktigare att slå fast att oenigheten om begreppens kärnpunkter är tämligen liten. Skulle inte alla kunna enas om att vi är ute efter att på ett kritiskt och vetenskapligt sätt insamla, systematisera, utge, analysera och studera andliga folktraditioner, i det yttersta syftet att fastställa och belysa de faktorer, processer och principer som påverkar eller gäller för deras uppkomst, funktion, fortlevande och förändringar? Inte heller torde väl någon numera behöva ta överdriven anstöt om det till leda stötta och blötta ordet folk i detta sammanhang definieras så vitt som möjligt, t.ex. som varje grupp som uppbar muntliga traditioner. Vårt verksamhetsfält kommer då att omfatta alla muntligt traderade former av diktning, från de längsta undersagor och hjältesagor till de kortaste ordspråk, från sakrala myter och legender till de profanaste och grovkornigaste anekdoter, från subtilaste poesi till sakligaste prosa, vare sig denna diktning föredragits vid furstehov eller i torparstugor, vid åldermansgillen eller i barnkammare, bland knarkare eller i kaserner. Folktron, som ofta nog avspeglar sig i folkdiktningen och som utgör en förutsättning för att denna till fullo skall kunna förstås, liksom folkseden, för vars studium emellertid även den

materiella etnologien spelar en framträdande roll, är ävenledes våra studieobjekt.

Arbetsmaterialet ger förvisso utrymme för forskare med de mest skilda smakriktningar, men det står likväl ganska klart att det förutsätter en viss allmän läggning hos folkloristen. Han bör ha sinne för ordvalörer och nyanser, struktur och framställningssätt i muntlig berättarkonst, förmåga till psykologisk inlevelse i traditionsbärrarnas tänkesätt, intresse för såväl de allmänna som särpräglade dragen i tradition och personlighet.

Att vi gränsar till bl.a. de filologiska vetenskaperna, litteratur- och religionsvetenskap och psykologi och i mångt och mycket kommer att utnyttja i dessa discipliner beprövade metoder är under dessa omständigheter givet. Lika självfallet är att bl.a. sociologiens och socialantropologiens rön måste tillämpas på vår forskning. Vad man emellertid enligt min mening bör vakta sig för är att uppfatta ett historiskt-filologiskt och ett socialvetenskapligt arbetssätt såsom på något vis stående i motsatsförhållande till varandra; det tycks mig också vara en lika grov som farlig missuppfattning att det förnämnda bör dominera utforskningen av äldre traditionsskikt, det sistnämnda studiet av nuskiktet. Det borde vara onödigt att framhålla, att ingen folkloristisk företeelse till fullo kan förstås om inte materialet är insamlat och penetrerat i enlighet med sunda filologiska principer och insatts i sitt historiska perspektiv, samtidigt som traditionen i fråga ses mot bakgrunden av den sociala miljö, det samhälle och det samhällsskikt, där sagesmännen levat och verkat. De båda synsätten kompletterar och berikar varandra och tjänar samma syfte; någon klar gränslinje dem emellan bör och kan inte finnas.

Det hittills sagda gäller i lika mån om folkloristik överhuvudtaget som om nordisk folkloristik. Vår vetenskap är till sitt innersta väsen komparativ och internationell. Men just folkloristikens internationella karaktär gör att vi måste se det som en av våra huvudplikter att vara nationella i den meningen att vi inriktar huvuddelen av våra ansträngningar på att insamla, sprida kännedom om, utge och utforska det nordiska materialet. Det är, naturligt nog, det som vi är bäst skickade att bedöma, och det är

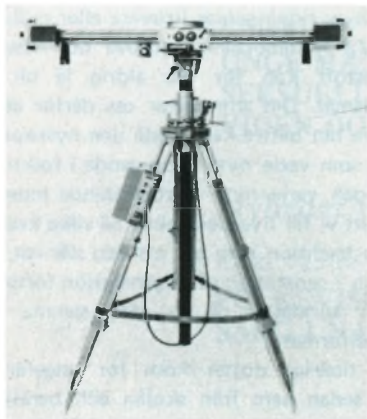
främst med det som vi kan berika den internationella forskningen. Här har också varje nordiskt land sina speciella förutsättningar, fastän det starkt bör understrykas att det som förbinder oss är så mycket att vi ofta nog bäst kan fylla våra internationella förpliktelser genom ökat samarbete och förbättrad samordning av våra resurser.

Utrymmet tillåter mig inte att mera i detalj gå in på, och än mindre angelägenhetsgradera, alla de arbetsuppgifter som här väntar oss. Rent allmänt kan dock sägas, att ett av de största hindren för en rask utveckling av vår disciplin är de påtagliga bristerna i grundforskningen. Det är av yttersta vikt att så mycket nytt källmaterial som möjligt så snabbt som möjligt görs tillgängligt, att systematiseringen och katalogiseringen fortsättes och förbättras, att källpublikationerna blir flera och bättre. Jämsides med detta arbete måste en kontinuerlig och förfinad källkritik utövas; ingenting får lämnas oprövat som kan sätta oss i stånd att rätt bedöma materialets bärkraft. Detta gäller om såväl äldre som mera recent stoff.

En systematisk samnordisk excerpering av

det folkloristiska materialet i t.ex. äldre vitterhet, topografiska arbeten, domböcker o.dyl. är ett desideratum bland många. Härigenom skulle inte blott säkrare hållpunkter för dateringar av enskilda traditioner kunna vinnas; somligt stoff skulle utan tvekan visa sig vara så vanligt att det t.o.m. skulle kunna lämpa sig för kartering. Tack vare sådana kartor jämförda med karteringar gjorda på grundval av recent tradition skulle vi kunna få ett mycket viktigt historiskt perspektiv på traditionsområden och spridningsförlopp. Att enskilda forskare för varje specialuppgift med växlande framgång försöker leta igenom så mycket stoff som möjligt av här ifrågavarande art är i högsta grad ineffektivt och oekonomiskt.

Det är också av synnerlig vikt att vi bättre än hittills gör klart för oss vad det är för slags stoff som står att finna i äldre litteratur, varför det upptagits där och hur det behandlats. Drag som tillhör den litterära överarbetningen måste skalas bort, så att den traditionella kärnan framträder, en svår, men inte omöjlig uppgift. Vi måste lära känna de litterära smakriktningarna under skilda epoker och tränga in i de äldre

For fotografering i forbindelse med kulturhistorisk dokumentasjon har vi siste år levert 2 stk.

WILD STEREOKAMERA C 120
HEERBRUGG

Vi leverer ellers alt i teknisk tegneutstyr og landmålingsutstyr, som målebånd, vinkelprismer, nivellerinstrumenter, teodolitter, lomme- og speilstereoskoper m. m.

THOROLF GREGERSEN ^A/_S

Hovedkontor:
Tollbodgaten 24, Oslo 1
Tlf. 415875

Avdelingskontor:
Komediøbakken 11, 5000 Bergen
Tlf. 31106

källornas syften också för att förstå varför somliga traditionsgenrer är svagt representerade eller helt lyser med sin frånvaro. Vi skulle därigenom kunna undvika många av de överdrivna och tvärsäkra dateringar ex silentio, som är alltför vanliga inte minst i folkdiktforskningen, låt vara till följd av en i och för sig sund reaktion mot tidigare än måttlösare tidfästelser av så mycket som möjligt till gråaste förhistoriska epoker.

Vi måste vidare snarast möjligt oskadliggöra de myllingar i form av grova missuppfattningar och vantolkningar som t.o.m. hemsöker oss i våra vanligaste handböcker. Jag tänker i detta sammanhang inte minst på utnyttjandet av det äldsta norröna källmaterialet.

Detta är nu bara exempel på några av de uppgifter som väntar filologiskt och litteraturhistoriskt skolade folklorister.

Det stora och viktiga material som folkloristikens pionjärer på 1800-talet försett oss med måste ytterligare kritiskt penetreras. Här har visserligen, inte minst i Sverige, betydande framsteg gjorts under de senaste decennierna, men vi har oändligt långt kvar innan vi kan slå oss till ro. Primärupteckningar måste, så långt sig göras låter, framdragas, publiceras och studeras i jämförelse med renskrifter och tryck, proveniensbestämningar företagas, meddelare och sagesmän identifieras och karakteriseras.

Ätt nutidsmaterialet måste insamlas efter sådana principer att framtida generationer av folklorister inte behöver underkasta det den mödosamma granskning som vi nu måste ägna äldre källor, är en självklarhet. Det borde väl inte heller vara en omöjlighet att de nordiska traditionssamlade arkiven kunde enas om enhetliga – eller i varje fall enhetligare – normer i dessa hänseenden. En för nordiska förhållanden anpassad handbok för folkloristiska fältforskare skulle väl också utan alltför stora svårigheter kunna utarbetas.

Hela det för forskningen praktiskt taget oåtkomliga stoff som ej indexerade uppteckningar och utskrivna bandinspelningar utgör måste också snarast göras tillgängligt; i det sistnämnda fallet kan längre uppskov bli katastrofala, eftersom mycket är avfattat på dialekter som snart ingen kommer att till fullo behärska.

Vi får heller inte försitta något tillfälle att rädda det sista av de traditionstyper som nu oåterkalleligen håller på att gå förlorade.

Men för att mycket försvinner får vi inte förbise att mycket lever ett friskt liv och mycket nyskapas inför våra ögon. "Uppfattningen att folkloren är stadd på utdöende är i sig själv en sorts folklore", som Richard Dorson lika vitsigt som träffande uttryckt saken. Muntligt traderade skämt och anekdoter t.ex. florerar liksom förr – om inte yppigare – och har sin särart i olika ålders-, yrkes- och samhällsgrupper, liksom hos skilda berättarpersonligheter. Massmedia har skapat nya förutsättningar för traditionsspridningen och komplicerat den redan förut invecklade frågan om litterärt och folkligt. Vi vet – fastän vi ännu hägst otillräckligt känner detaljerna – att skillingtryck, folkböcker o.dyl. spelat en icke oväsentlig roll för tidigare seklers folklore. För att vi källkritiskt skall kunna bedöma dagens och morgondagens traditioner, blir det nödvändigt att vi också kommer till klarhet om vad som sprids genom tidningar och seriemagasin, radio- och TV-program. Vi har i dessa stora arbetsuppgifter otvivelaktigt mycket att lära av litteratursociologer och massmediaforskare. Men detta fastställande av tidningarnas litterära eller radioens och TV:s kommersiellt auditiva och visuella folklorestoff kan för oss aldrig få bli ett självändamål. Det intresserar oss därför att vi tack vare det bättre kan förstå den nyskapelseprocess som varje nytt uppsugande i folktraditionen och varje nytt återberättande innebär, därför att vi får nya perspektiv på vilka kvaliteter i en tradition som gör att den slår rot, för att sedan i generation efter generation fortplantas och spridas i på en gång samma och växlande former.

Min tioåriga dotter kom för ungefär en månad sedan hem från skolan och berättade följande historia, som hon hört från flera av sina kamrater, och som hon tyckte var mycket rolig:

"Det var en gång två stycken, som hette Dum och Ingen – och en dag så ramlade Ingen ut genom fönstret. Då ringde Dum till brandkåren och sa: 'Ingen har ramlat ut genom fönstret!' Då svarade brandmannen: 'Är ni dum?'"

Samma historia återfinns i serietidningen Dennis, nr. 19, sept. 1966, dit den insänts av Medlem 32219, Jan Svenningsson i Borås. Där lyder den så här:

”Det var en gång en som hette Dum, och en som hette Ingen. Och nu råkade Ingen ramla ut genom fönstret. Då ringde Dum efter polisen. Är det polisen? Ja. Ingen har ramlat ut genom fönstret. Då frågade polisen: — är ni Dum?”

Likheterna mellan de bägge versionerna är väl så stora, att man nästan vågar förutsätta att traditionen i min dotters klass utgått från Dennis, som många barn där flittigt läser. Men hur kom historien till medlem nr. 32219? Inte var det väl han som likt en annan Homeros omstöpte den gamla Polyfemsägnen i en form som kunde passa för moderna barn med telefoner och poliser omkring sig? Det manar till ödmjukhet att vi inte en gång i detalj kan komma åt de skapelseprocessor som nu sker

mitt ibland oss, inte ens när det gäller en historia av enklaste typ. Men studiet av t.o.m. den till synes mest efemära anekdot som denna lär oss dock en hel del både om traditionens förundransvärda fasthet och dess lika förundransvärda flexibilitet, och — på ett högra plan — om den förmåga till årtusendelång erfarenhetslagring, anpassning och förnyelse som gör människan till människa. Det förgångna kommer alltid, blott vi bekvämar oss att se efter, att kasta ljus över det närvarande och det närvarande över det förgångna.

Detta är nu kanske inte mycket till svar på NORD-NYTT:s frågor, men det är i varje fall en syn på folkloristisk forsknings- och för den delen all humanistisk forsknings — yttersta mening.

Uppsala i allhelgonatid 1968.

Bo Almqvist

P. HERTOFT
**UNGE MÆNDS
SEKSUELLE ADFÆRD
VIDEN OG HOLDNING**

Nyheder fra DANMARKS FOLKEMINDER

KARL CLAUSEN
**FOLKEVISE OG NYMODENS
SANG I NAPOLEONSTIDEN ...**

JETTE LUNDBO LEVY
**HANS I
VADESTØVLERNE**

Første udførlige undersøgelse
i Skandinavien.

Med et righoldigt kulturhistorisk kildemateriale der omhandler traditionen for førægteskabeligt samliv.

1968 510 s. kr. 55,00

Folkeviser og nymodens
Sang i Napoleonstiden ...
Bind I - Sangens kår i et
slesvigsk sogn.

1968 130 s. illustreret med
fotos og nodeeksempler
kr. 25,00

Et studie i mundtlig fortælle-
teknik.

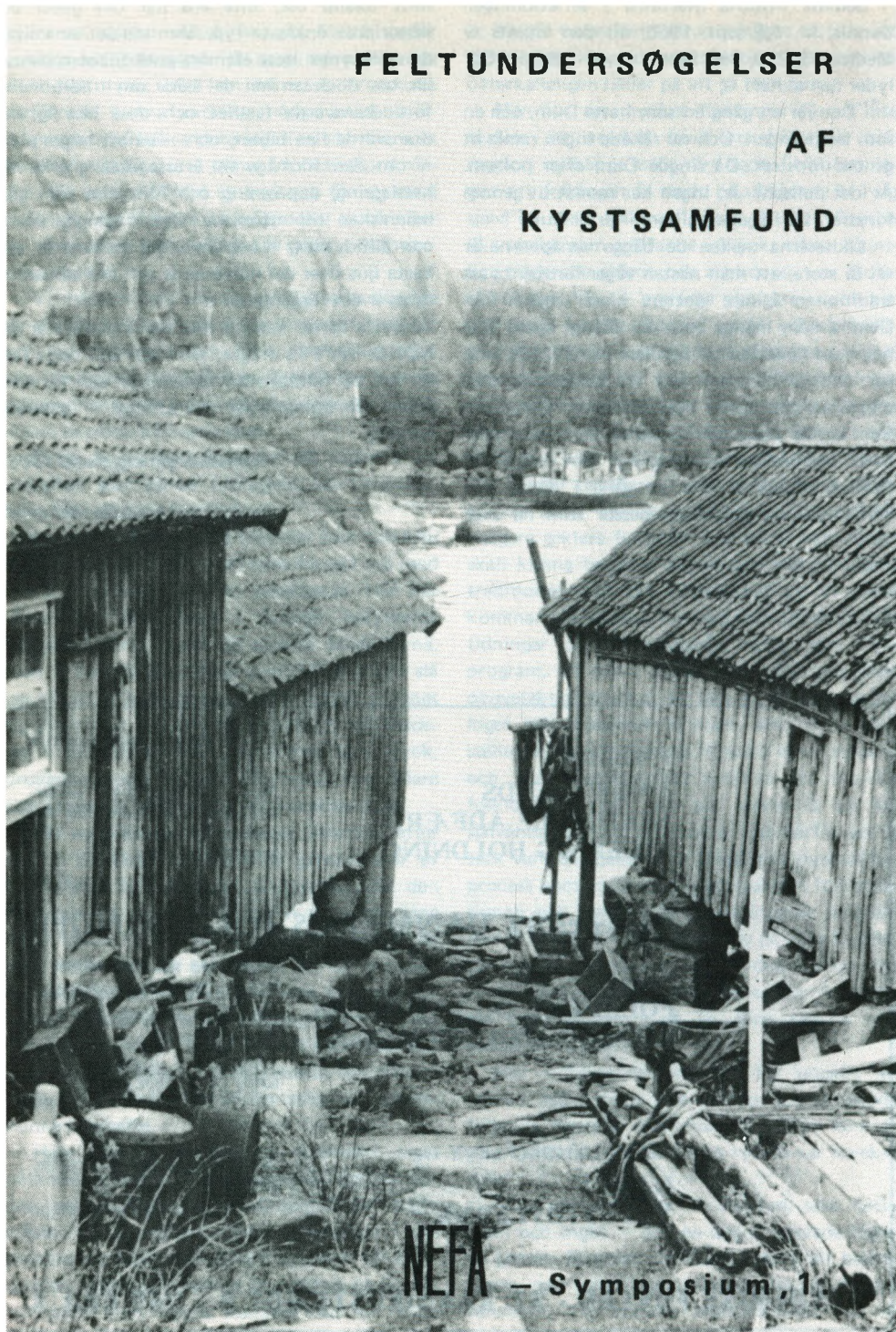
1968 130 s. kr. 25,00

AKADEMISK FORLAG - ST. KANNIKESTRÆDE 8 - 1169 KBH. K

FELTUNDERSØGELSER

AF

KYSTSAMFUND

NEFA – Symposium, 1

NEFA'S FØRSTE SYMPOSIUM I ETNOLOGI I KØBENHAVN 1. – 3. NOVEMBER 1968

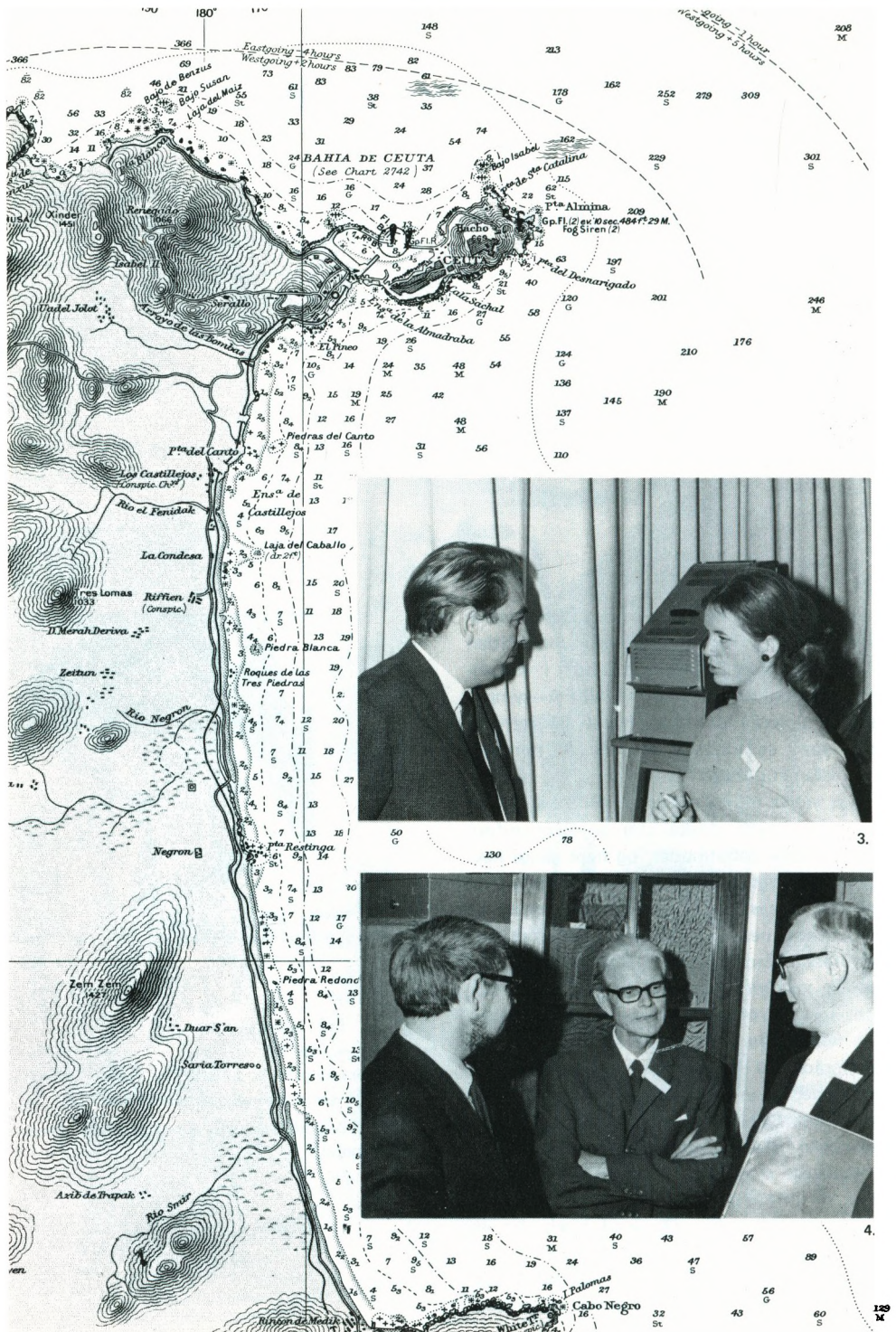
I begyndelsen af november måned i år etablerede NEFA en ny aktivitet, idet man under titlen "feltundersøgelser af kystsamfund" i København gennemførte det første NEFA-symposium i etnologi. Interessen havde på forhånd været stor, og forskere fra alle de nordiske lande, Island undtaget, deltog.

Lige siden NEFA's start i 1963 havde der været et stærkt ønske om at gennemføre fællesnordiske debatmøder, og flere gange havde man forsøgt at realisere sådanne, dog som regel uden resultat. Ved planlægningen af NEFA's kommende feltseminar, der skal gennemføres i Hanstholmområdet på den jyske vestkyst, viste det sig, at der var et meget stort behov for at drøfte problemer omkring etnologiske feltarbejders metodik i almindelighed og kystområdernes specielle forskningsproblemer i særdeleshed. Man var godt klar over, at der ville kunne opstå vanskeligheder, og det var derfor med nogen betænkelighed, man gik i gang med at planlægge symposiet. Glæden blev så meget større, da interessen for symposiet viste sig at være usædvanlig stor. Og med hjælp fra en række personer og institutioner, lykkedes det i løbet af forbavsende kort tid at løse de problemer, som umiddelbart havde virket uoverkommelige.

2.

1. Det stemningsfulde billede fra Nesvåg i Norge udgjorde symposieindlæggenes forside.
2. Manden bag det hele, NEFA's ordförande, Karsten Lægdsmand.

Også i pauserne videreførtes diskussionen, omend på en mere informel måde.

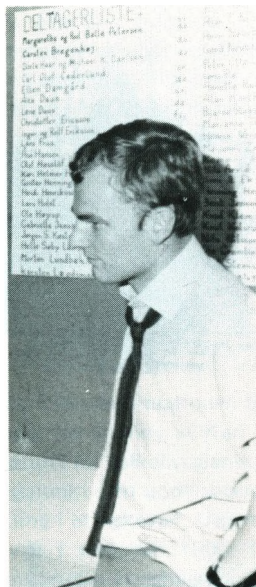
3. Arkivar, mag. art. Iørn Piø, Folkemindesamlingen, København og cand. mag. Kari Helmer Hansen, Institutt for folkelivsgranskning, Oslo.
4. Museumsinspektør, cand. mag. Ole Højrup, Nationalmuseet, København, professor, dr. phil. Axel Steensberg, Institut for europæisk Folkelivsforskning, København og museumsdirektør, cand. mag. Knud Klem, Handels- og Søfartsmuseet, Helsingør.
5. Lektor, fil. dr. Olof Hasslöf, Institut for europæisk Folkelivsforskning, København og museumsinspektør, cand. mag. Bjarne Stoklund, Frilandsmuseet, København.
6. Intendent, fil. lic. Carl Olof Cederlund, Sjöhistoriska museet, Stockholm og museumsinspektør, cand. polyt Ole Crumlin Pedersen, Skibsmuseet, Roskilde.

5.

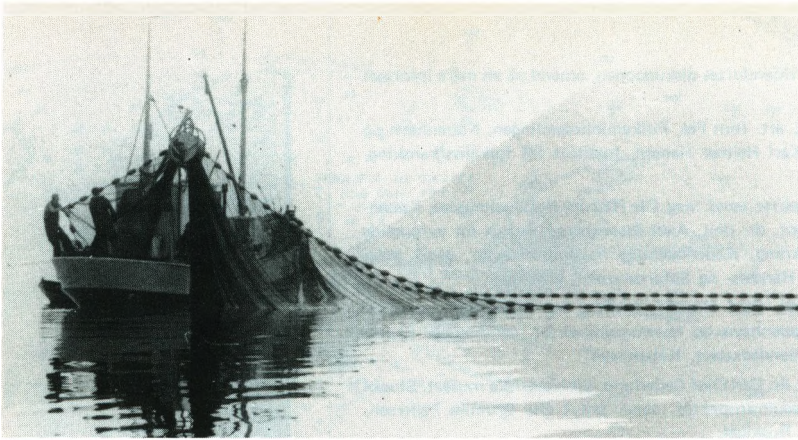

6.

7.

7. Fil. kand. Orvar Löfgren, Institut for folkelivsforskning, Stockholm.
8. Etnologisk billed-dokumentation kan næsten være kunst, som på dette billede fra Rosendal, Hordaland i Norge.
9. Fire glimt fra en af pauserne. På nederste billede ses bl.a. prof. dr. phil. Knut Kolsrud, Institut for folkelivsgranskning, Oslo.

Fotografierne er af KL, Poul H. Moustgaard og Morten Lundbæk.

8.

9.

Der var flere grunde til, at man valgte temaet "feltundersøgelser af kystsamfund". Som tidligere nævnt voksede ideen om symposiet frem under planlægningen af NEFA's feltseminar i Hanstholm, idet man ønskede at udveksle synspunkter med forskere, som havde erfaringer fra undersøgelser i kystområderne. Da en del af disse i de seneste år har gennemført undersøgelser, der i holdning på nogle punkter har adskilt sig fra tidligere tiders forskningspraksis, og som derunder også har taget en række vigtige etnologiske begreber op til kritisk nyvurdering, var det naturligt under symposiet også at søge at vurdere de forskellige undersøgelsesmetoder og -begreber, etnologen i dag kan benytte sig af.

I løbet af de tre dage symposiet stod på, behandlede i alt otte punkter, som deltagerne havde haft lejlighed til at stifte bekendtskab med gennem et i forvejen udsendt lille hefte omfattende hovedpunkterne af indledningerne.

Lektor Olof Hasslöf, Malmö, fremførte i sit indlæg en række generelle synspunkter på undersøgelser i kystområderne. Således understregede han, at etnologen i virkeligheden står stærkt over for nabovidenskaberne historie, sociologi, kulturgeografi og arkæologi, der hver på sin måde arbejder med et ufuldstændigt og ofte forvrænget kildemateriale, et forhold som bl.a. viser sig tydeligt ved undersøgelser i fiskermiljøer. For lektor Hasslöf er etnologien

den videnskab, der studerer traditionerne, taget i allervideste forstand, herunder især den levende tradition.

Museumsinspektør Alan Hjorth Rasmussen, der er leder af det nye Fiskeri- og Søfartsmuseum i Esbjerg, berettede i store træk om de mange aktiviteter, man har sat i gang for at opbygge den samling af data, som museet må have for at kunne belyse det vestjyske fiskeri. Det fremgik ganske klart, at det er en usædvanlig stor opgave, og Hjorth Rasmussen konstaterede, at en regional kortlægning af fiskeriets historiske udvikling må være hovedopgaven i de kommende år, således at dybtgående lokalundersøgelser foreløbig må vente.

I forbindelse hermed understregede flere deltagere, bl.a. museumsinspektør Ole Højrup, Åke Daun og professor Knut Kolsrud, at man ikke bør forsømme lokalundersøgelserne; regionale, komparative undersøgelser og rene lokalundersøgelser belyser hver, på sin måde aspekter af menneskers liv, og der er en lige linje mellem disse to former for undersøgelser. Ole Højrup tilføjede endvidere, at både de naturgivne forhold, der i kystområderne normalt har så stor indflydelse på al menneskelig aktivitet, og de meget voldsomme og hurtigtløbende ændringsprocesser, som netop finder sted i kystsamfund, med langt større udbytte kan studeres gennem lokalundersøgelser.

I en oversigt over et feltarbejde, der omfatter en tidsperiode på godt og vel to generationer i Enklinge på Åland, planlagt og gennemført af Kulturhistoriska institutionen ved Åbo Akademi, fremførte Heidi Henriksson en række synspunkter på tværvideenskabeligt feltarbejde. Erfaringerne havde været gode, og man anser det i dag for at være umuligt ved lokalundersøgelser for folkelivsforskerne at arbejde i marken uden støtte fra nabovidenskaberne, et synspunkt, der blev støttet af flere af symposiedeltagerne.

Museumsinspektør Bjarne Stoklund, København, benyttede ved forelæggelsen af sit indlæg, der omfattede hovedresultaterne af en undersøgelse af kattegatøen Læsø over en periode på 300 år, lejligheden til at understrege, at man ikke bør forsømme den historisk orienterede etnologi. Han havde erfaret, at man langt bedre kan overse og bedømme omfattende ændringer

i samfundet med den efterfølgende økologiske tilpasningsproces, når man anlægger et langt historisk perspektiv. Stoklund tilføjede, at han erkendte, at man ved undersøgelser i nutidssamfund langt bedre er i stand til at nå frem til de faktorer, der har betydning i den kulturskabende situation, nemlig den enkelte persons valg. "Men i hvor høj grad kan man tillade sig at generalisere ud fra sådanne undersøgelser, som alle bevæger sig inden for en snævert afgrænset tidsperiode", spurgte han. Han mente, at det er nødvendigt at tilvejebringe et stort erfaringsmateriale også fra ældre miljøer, såfremt etnologien skal vedblive at være en deduktivt arbejdende videnskab.

Undersøgelser- og interviewsituationen blev i et indlæg taget under behandling af Kari Helmer Hansen fra Institutt for folkelivsgranskning i Oslo. Med udgangspunkt i en undersøgelse af næringslivets udvikling i et fiskevær, Utgårdskilen, Østfold i Norge i perioden 1900–1965 forsvarede hun varmt brugen af deltagerobservation – "man glir etterhvert inn i selve samfunnet, og kan derfor gjøre mange observasjoner uten å være i intervjuersituasjonen". Ligeledes fremhævede hun, at man ofte ved undersøgelser af lokalsamfund oplever, at det grundlæggende skrevne kildemateriale er gået tabt.

Om etnologiske samfundsundersøgelser fremførte både Åke Daun og Orvar Löfgren, Institutt för folklivsforskning i Stockholm, en række vigtige principielle synspunkter. Med eksempler fra en endnu ikke afsluttet undersøgelse i Bua i Halland på den svenske vestkyst, påpegede Orvar Löfgren således med stor styrke, at økonomisk liv ikke kan studeres løsrevet fra sin kulturelle sammenhæng, idet de grundlæggende økonomiske forudsætninger skal søges i det økologiske grundlag, i love og forordninger og i de kulturelle vurderinger. Han behandlede endvidere entreprenørens rolle i fiskersamfundene, en rolle der ofte er betydelig, især på grund af den udsatte geografiske placering, mange fiskerlejer har.

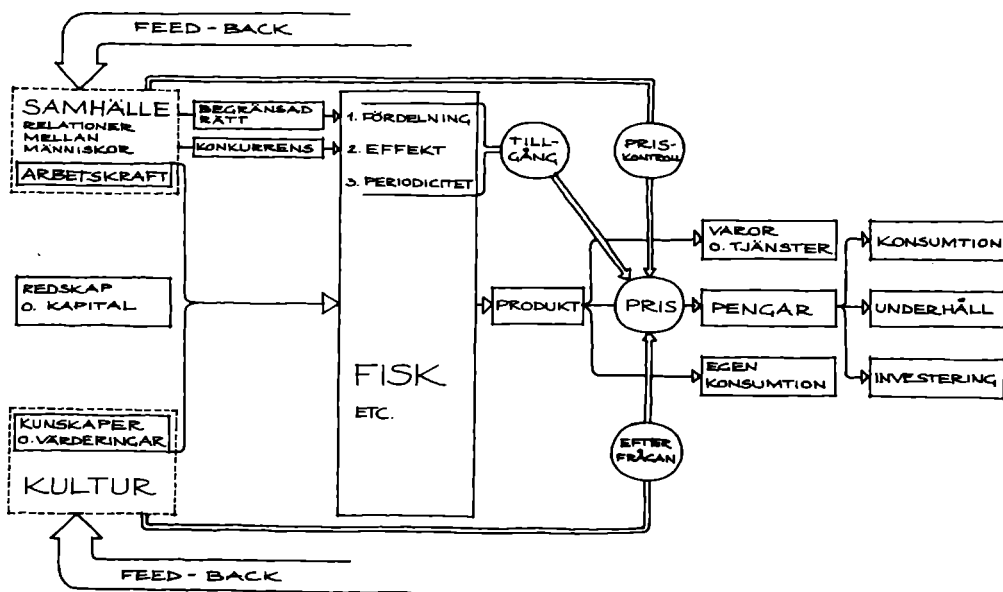
Åke Daun havde til symposiet udarbejdet et indlæg om industribyen Båtskärsnäs nær Kalix i den nordlige del af den botniske bugt; i dette spurgte han, hvilken indflydelse beliggenheden ved kysten har haft på indbyggernes livsform: I hvor høj grad har indbyggerne formået at

udnytte den energi, havet udgør, og på hvilke områder; og hvilken indflydelse har det igen haft på beboernes liv. Han fremførte herunder synspunkter på nogle vigtige begreber, som kan benyttes ved etnologiske samfundsundersøgelser, og disse fremlagde han på selve symposiumet udbygget i form af en generel model til brug ved undersøgelser af kystsamfund. Da denne bliver behandlet af ham selv i et indlæg her nedenfor, skal jeg ikke omtale den yderligere.

Som en afslutning af symposiumet gennemførtes en diskussion af det kommende feltseminar i Hanstholm; herunder kom mange synspunkter

til orde, og en yderst frugtbar debat blev resultatet. Planlægningskomiteen fik herigenem mange ideer og impulser til den videnskabelige undersøgelse, som skal gå forud for feltseminaret. Mange af deltagerne udtrykte i øvrigt ønsker om, at man i fremtiden gennemfører flere lignende symposier, for at udvikle og udvide både diskussionen før og efter feltseminarerne og den almindelige faglige debat. Med dette godt gennemførte symposium bag sig, vil NEFA alvorligt overveje disse ønsker.

Karsten Lægdsmand

EN MODELL

Ovanstående diagram tillkom såsom ett underlag för symposiediskussionerna. Det utgör ett försök att i form av en modell sammanföra några kategorier, som är viktiga då man vill

studera kustsamhällen från ekologisk-ekonomisk synpunkt. Ett dylikt diagram kan naturligtvis utformas på flera olika sätt och omfatta även ytterligare kategorier. Syftet med en mo-

dell av detta slag skulle vara att underlätta insamlandet av informationer och även analysen av dessa.

De två huvudkomponenterna vid studier av detta slag är naturen och människorna. För att besvara den grundläggande ekologiska frågan vad kustläget betyder för kustsamhället, måste två delfrågor besvaras: vad har havet att ge och på vilka sätt förmår människorna utnyttja detta.

I diagrammet representerar den stora "boxen" i mitten havet och dettas potentiella resurser eller näringsinnehåll. Det sistnämnda kan beskrivas med referens till olika karakteristika, som är avgörande för utnyttjandet och produkterna. Dessa karakteristika är (1) fördelningen av olika potentiella näringskällor, (2) effekten av dessa näringskällor – vissa fiskevattnen är exempelvis mer fiskrika än andra – samt (3) periodiciteten – förekomsten av vissa fisksorter är exempelvis begränsad till vissa årstider.

För att besvara den ovan nämnda delfrågan, på vilket sätt människorna förmår utnyttja de potentiella näringskällorna, behöver man veta (I) vilka redskap och kapitaltillgångar i övrigt, som människorna förfogar över, (II) vilka tillgångar de har i form av arbetskraft och vilka slags sociala relationer, som främjar eller försvårar ett utnyttjande av näringskällorna, samt (III) vilka tillgångar i form av yrkeskunskaper de har och vilka värderingar, som spelar in vid beslut som gäller utnyttjandet av havet.

Två speciella kategorier som det kan vara viktiga att ta hänsyn till är dessutom den begränsade rätten att fiska, som föreligger i vissa områden, då jord och fiskevattnen är äganderättsligt sammankopplade, samt den konkurrens om näringskällorna, som kan förekomma, och som kan minska utbytet av arbets- och kapitalinsatsen.

En beskrivning av relationerna mellan samtliga nämnda kategorier resulterar i en viss produkt, en viss mängd av nyttigheter, fördelade på vissa individer i ett visst samhälle. Om vi fortsätter att exemplifiera med fiske, kan vi säga att utbytet av detta kan användas på följande sätt: (a) egen konsumtion i fiskarens hushåll, (b) byte mot andra varor och tjänster, och (c) försäljning, alltså mot pengar, vilka i sin tur kan användas till konsumtion men som

Åke Daun. Foto: PHM.

normalt även måste användas till underhåll av båtar och redskap. Om det därefter blir ett överskott kan detta eventuellt användas till investeringar i fler eller effektivare redskap, som till resultat kan ge fler eller värdefullare produkter.

Kontantinkomsten är emellertid delvis beroende av det pris, som produkterna får på en marknad. Priset regleras i huvudsak av tillgång och efterfrågan, på det sätt som diagrammet beskriver. Karakteristiskt för efterfrågan är att den är kulturbetingad, d.v.s. beror på värderingar (jfr. exempelvis den förändrade efterfrågan på skaldjur i Sverige, som Orvar Löfgren skriver om i sitt inlägg!). En annan faktor som kan inverka på priset är den priskontroll, som kan utövas av fiskuppköpare, vilka befinner sig i ett överläge visavi fiskarna.

Utmärkande för det system, som beskrivs i modellen, är vidare att de sociala former, som utnyttjandet av havet för med sig, *återverkar* på relationerna mellan människorna i kustsamhället – på tillgången på arbetskraft, samarbetsformer o.s.v. Detsamma gäller kulturen, d.v.s. människornas erfarenheter och värderingar. Även dessa påverkas av resultatet av hur havet utnyttjas: nya erfarenheter resulterar i nya idéer och målsättningar.

Åke Daun

CIAP, SIEF og Ethnologia Europaea – en indsigelse.

I *Nord-Nytt* 1968:3 indeholdt artiklen "Gruppen bakom Ethnologia Europaea" af Karl-Olov Arnstberg følgende passus:

"Efter CIAPs død bildades en ny förening, "Société internationale d'ethnologie et de folklore" (S.I.E.F.), som betraktade sig som CIAPs arvtagare. Alla ansåg emellertid inte detta helt tillfredsställande eftersom S.I.E.F. lade tyngdpunkten på den folkloristiska aspekten och till yttermera visso inte fått UNESCOs sanktion. Den vetenskapliga kompetensen be-
tivrades även i vissa fall".

Heri er flere fejl, som bør rettes.

For det første: Den legale kontinuitet fra CIAP til SIEF er klar. I præamblen til SIEFs statutter, der vedtoges i Athen 8.9.1964, står der: "La société internationale d'Ethnologie et de Folklore, fondée à Athènes le 8 septembre 1964, succède à la Commission internationale des Arts et Traditions populaires (CIAP), organisation scientifique internationale, primitivement appelée Commission internationale des Arts populaires . . ."

Efter vedtagelsen af de nye statutter og det nye navn udfærdigedes en *Déclaration de succession*, som lyder: "Les soussignés Reidar Th. Christiansen et Karel C. Peeters, le premier en sa qualité d'ancien président de la CIAP (Commission internationale des Arts et Traditions populaires), le second en sa qualité de président

de la SIEF (société internationale d'Ethnologie et de Folklore) déclarent que la SIEF, fondée à Athènes le 8 septembre 1964, succède à la CIAP, comme cela a été exprimé au préambule des présents statuts". (*SIEF-Information* 1:1, 1964, s. 24 – statutterne står sammesteds s. 17–23).

CIAP nedsatte i 1962 en kommission der skulle udfærdige et udkast til nye statutter. Det forelagdes ved den lovligt indkaldte ordinære generalforsamling i Athen 7.–8.9.1964, ændredes her og der og vedtoges. Mødereferatet (ibid. s. 13): "Les membres pourvus d'un droit de vote régulier en vertu des anciens statuts décident d'abord d'étendre ce droit à toutes les personnes présentes désireuses de faire partie de la CIAP. De plus, il ne sera pas fait usage des procurations reçues".

Denne fremgangsmåde, særligt sidste punkt, er diskutabel. Af stemmeberettigede, d.v.s. akkrediterede repræsentanter for landsforeninger tilsluttet CIAP og ikke i kontingentrestance, var kun ni til stede, deriblandt undertegnede som repræsentant for foreningen "Danmarks Folke-minder". Et stort flertal af disse ni indvilgede i at tildele alle tilstedeværende medbestemmel-seret. Modstand herimod rejstes først og frem-mest af professor Bratanić (Zagreb), der mødte med en del fuldmagter, som skulle have givet ham stor indflydelse på generalforsamlingens

forløb. Han repræsenterede bl.a., efter hvad jeg har hørt, folk fra den gruppe som siden dannede EE. Bratanić nedstemtes i overensstemmelse med statutterne af de i alle tilfælde stemmeberettigede; men dette medførte at gruppen af fraværende etnologer fik ringe indflydelse på generalforsamlingens gang. Vil man angribe dens lovlighed, kan man kun sætte ind her; det ændrer intet ved, at CIAPs afgående præsident godkendte både generalforsamlingen og den nye styrelse, til hvilken han overdrog sine fuldmagter.

Først efter at CIAP havde vedtaget sine nye statutter, valgtes den nye styrelse, der så det som sin første opgave at foreslå et nyt navn. — Så nyt er det i øvrigt heller ikke, for CIAPs engelske navn var "International Commission of Ethnology and Folklore". Det væsentlige ved navneskiftet består i, at en kommission blev til et selskab — hvis nogen ellers kan se forskellen i det aktuelle tilfælde.

For det andet: Da SIEF helt ubestrideligt er CIAPs lovlige efterfølger, "arvtager", behøvedes ikke UNESCOs sanktion. Tværtimod, i sit følgebrev til nævnte *Déclaration de succession* betonedes Christiansen, at SIEF nu måtte styrke forbindelserne til CIPSH og UNESCO, der var blevet svækket i de seneste år.

For det tredje: Hverken i SIEFs statutter eller i de hidtil udkomne numre af *SIEF-Information* kan øjnes nogen forskydning af tyngdepunktet over mod det folkloristiske aspekt. Som pkt. 1 i SIEFs formålsparagraf nævnes "de promouvoir l'étude de la vie et des traditions populaires". Nogle steder taler statutterne om "ethnologie et folklore", ligesom selve navnet udsiger, andre steder anvendes det samlende udtryk "notre discipline" (for øvrigt min formulering ved generalforsamlingen, hvis jeg husker ret), ud fra den betragtning at der er tale om to grene af én videnskab.

Skulle nogen i dag fornemme en tendens hen imod folkloristisk dominans, kan årsagen kun søges i selskabets tilværelse, ikke i dets legale grundlag. Der er tilsluttet nogle livskraftige folkloristiske underorganisationer, hvorimod den nyeste etnologiske gruppedannelse, EE, holder sig udenfor. SIEF ville synes mindre folkloristisk hvis etnologerne var mere med

For det fjerde: Sætningen "Den videnskabelige kompetensen betvivledes även i vissa fall" er udtryk for en misforståelse. Foreningen er et juridisk begreb, der er utilgængeligt for ethvert *argumentum ad hominem*. Om nogen i eller uden for SIEF betvivler f.eks. styrelsesmedlemmernes videnskabelige kompetence, kan aldrig vedkomme foreningen som sådan. Jeg har en mistanke om, at baggrunden for den anførte sætning kan betvivles.

Nogle vil måske synes, at jeg gør en myg til en elefant; men en sætning som den jeg angriber fremkommer ikke uden at der ligger noget mere alvorligt bag.

Det internationale organisationsarbejde interesserer mig. Ved fornuftigt samarbejde over grænserne kan man nå en del, som det enkelte land, og især det lille land, ikke magter.

Imidlertid er samarbejdsviljen i CIAP/SIEF begrænset, når det kommer til stykket. Der var i Athen en slående kontrast mellem den iver, hvormed man reviderede statutterne, endevendte dem i timevis, og den lunkenhed man lagde for dagen da der skulle fastsættes kontingent. I virkeligheden var der ikke megen begejstring for tanken om at *betale* for de skønne drømmes virkeliggørelse. Resultatet blev da også derefter, SIEF lider af pengemangel og udretter meget lidt.

Kontinuiteten er uangribelig, for ikke at sige uafrystelig. CIAPs historie 1928–64 opviser tilstrækkeligt af statutændringer, kompetencestridigheder, pengeknaphed og mangel på resultater. At ændre statutterne er at kurere på symptomerne. SIEFs statutter er udmærkede (se min oversættelse i *Nord-Nytt* 1967:1), men det var CIAPs såmænd også, og ændringerne fremkaldte ingen videre fornyelse. Selv dannelsen af en gruppe der står udenfor og betragter foreningen med skepsis, er i den gode gamle CIAP—stil.

Men til alle de gammelkendte tåbeligheder, der nu som før gør det internationale samarbejde til en farce, behøver ikke at føjes vildledende oplysninger. Fiaskoen er i alle tilfælde temmelig sikker.

Bengt Holbek

1. Egg-øya, den delen av Jan Mayen det enda ryker litt fra.

2. Drivtømmer på Jan Mayen 1968. Fotos: P.Hv.

ARKÆOLOGISK-ETNOLOGISK EKSPEDISJON TIL JAN MAYEN

1710

1444

1480

1564

1387

1323

1684

1595
1a

1566

1503

1431

1335

1168

1733

1724

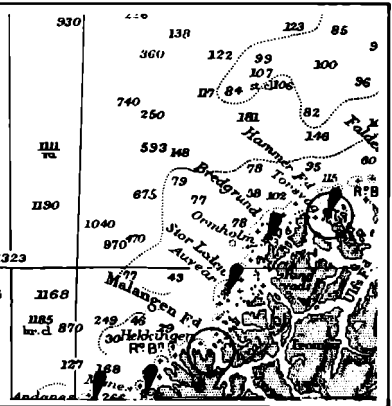
1627

1607
1a

1578

1532

1443
1a

Det er ikke så ofte at det blir sendt ut etnologiske ekspedisjoner i Norge heller. Men sist sommer sendte Tromsø Museum ut en kombinert arkeologisk—etnologisk ekspedisjon til den vesle norske øya Jan Mayen, langt nord—vest i Atlanterhavet. Denne øya har vært norsk territorium siden i 1920 åra, og nå har forsvaret og metrologisk institutt observasjonsstasjoner der. At det var Tromsø Museum som sendte ut ekspedisjonen var helt naturlig for museet har også de arktiske strøk lagt innunder sitt virkefelt.

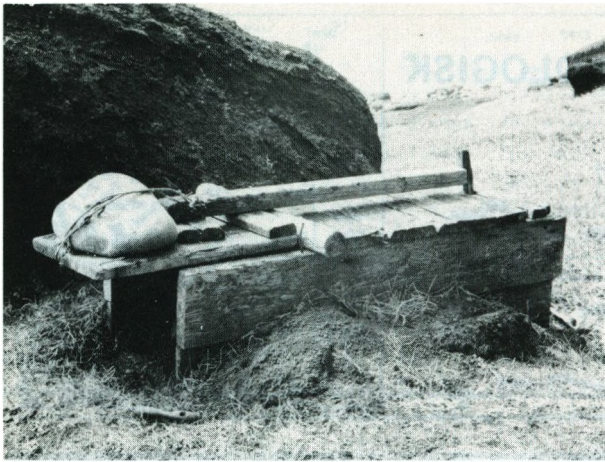
Ekspedisjonen besto av studentene Reidar Bertelsen, Åsmund Eknæs og undertegnede, både arkeolog- og etnologstudenter. Det var Arkeologisk Avdeling ved museet i samarbeide med fylkeskonservatoren i Troms, Jan Mayen regnes som en del av Troms fylke, og Forsvarets Fellessamband som har sambandsstasjoner på øya som sto for utrustinga av ekspedisjonen.

Hensikten var å registrere det som var av rester etter hollandske hvalfangere. Jan Mayen var fra omkring 1614 en viktig base for hollandsk hvalfangst i Nord—Atlanteren. Folk som hadde vært knyttet til de ulike stasjonene på øya, hadde lenge funnet ting etter hvalfangerne. Av dette var litt blitt bevart på øya, i et lite museum, Hvalros—Museet fra 1964. Dessverre var det meste av gjenstandene blitt tatt med som souvenirer. Dette ville en prøve å hindre, derfor ble museet opprettet, og en betraktet gjenstander fra hollendertid som fredet.

Gruppen kom til øya 27. juni etter omlag to døgn i sjøen. Kost og losji sørget Forsvarets Fellessamband for så vi trengte ikke ruste os ut for polarferd, og vi fikk til disposisjon ei hytte i Kvalrosbukta på vest sida av øya. For de som trur at dette var noe primitiv tilværelse kan en bare fortelle at et diselagregat sørget for både lys og varme, på veggen hang radio og telefon, og transport mellom denne hytta og hovedstasjonen foregikk for det meste med biler. I hovedstasjonen sto alle moderne hjelpemidler til vårt bruk, fra moderne badstu til kinosal og bar.

Jan Mayen er ei gammel vulkanøy, på enkelte steder skal det ryke litt fremdeles, den består således bare av lava og grus. Øya ligger på 71 grader nord og er fem mil lang, og deles i to av Beerneberg på 2300 meter, Nord- og Sør Jan, blant folk som kjenner til øya. All nåværende virksomhet er på Sør—Jan, og pga. de kolsale brearmene fra Beerneberg er det omtrent umulig å komme fram til N. Jan annet enn med båt.

Det var i Kvalrosbukta det vesentligste arbeidet skulle gjøres. Her låg Hvalros—Museet som skulle flyttes til hovedstasjonen, Olonkir City. Av ulike grunner ble det ikke gjort særlig mye med dette museet. I samme bukta var det også rester etter en hollandsk landstasjon. Sjøen om det er temmelig lunt inne i bukta, har havet gravd ut en høy brink langs kysten og sand har rast ned fra fjellsida, så alt som engang lå her er nå begravd. Ut fra brinken stakk det imidlertid

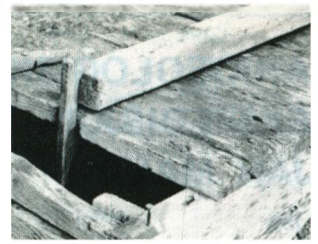
3.

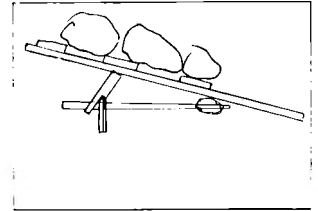
4.

5.

6.

7.

3. Kassefelle, oppgildret.

4. Fall-lem, med gilderstikker og revekranium, fangstmannen har ikke hentet byttet.

5. Camp Margareth, bygd 1929.

6. Gildermekanisme på kassefelle

7. Fall-lem sett fra sida.

Fotos og skitse: P.Hv.

tett i tett med bordender, og det låg her og der mye teglstein. Teglsteinen var forholdsvis liten og for det meste gul i godset. En har skriftlige kilder om at det hadde vært en landstasjon nettopp i denne bukta. I det hele tatt har en mye skriftlige opplysninger om denne virksomheten, men det er lite med gjenstander.

Flere prøvegravninger ble foretatt, og en avdekket flere store plankelemmer, som muligens har vært vegger, tak og gulv i et lagerskur. Det ble også funnet en del tønnerester, noen jarnstenger, dørhengsler, mengder med grov spiker og keramikkrester, ellers var det heller lite med gjenstander. Teglsteinen stammer etter all sannsynlighet fra ovner som ble brukt til koking av hvalspekket. Det ble foretatt prøvegravninger i disse steinrøysene, men tælen og sandbevegelsen har nok ødelagt det meste, så det er små sjanser til å finne skikkelige rester etter en ovn. Det ble også gravet ut ei grav. Etter tradisjonen skal det være en hollender som er begravet der. I vinteren 1632/33 overvintret sju hollendere på Jan Mayen, men alle omkom av sjørbuk.

Dette utgravningsarbeidet og funna svever kanskje i ei grensesone mellom arkeologi og etnologi, men det ble også utført arbeid av rein etnologisk karakter.

Etter at hollenderne forlot øya ca. 1640 var det først etter 1900 at folk for alvor tok til å interessere seg for øya., denne gangen var det norske pelsjegere. På øya var det mye blå- og kvitrev, og denne fristet fangstmenn til å overvintre. Denne fangsten holdt på til bortimot andre verdenskrig, men nå er alt villt fredet. Utstyret disse fangstmennene brukte var enkle feller av tre, og de finner en fremdeles mange av på øya. Det dreier seg om to typer, ei kassefelle og ei lemfelle eller fall—lem.

Kassefella var som ei rektangulær kasse, ca. 1 m lang, 50 cm utg., 50 cm brei med åpning i den ene smalenden, dessuten var det bare halv lokk. Derimot var det en vippelem som stengte for inngangen. På denne vippelemmen var det festet ei lang lekt og med denne ble lemmen gildret opp. En liten trepinne med innskåret hakk var gildermekanisme. Enden på lekta hørde inn i hakket i trepinnen, som ble stukket ned gjennom et hull bakerst på lokket og festet der. Til denne pinnen ble åta festet, og når

reven prøvde å rive til seg åta løsnet pinnen og vippelemmen falt ned. På vippelemmen var det balast av stein og reven ble fanget levende.

Fall—lemmen er mye enklere, det var bare ei grend eller en lem, en del tverrtrær spikret på to labanker med litt mellomrom. Denne lemmen ble vistnok gildret opp med et såkalt firetalls-gilder, bestående av tre stikker, i alle fall tyder alle funn av gilderstikker på det. Det er to stikker, stuttstikker av varierende lengde, 15–30 cm og ca. 5 cm breie, på den ene av disse er det et hakk tversover. I dette hakket settes den andre stuttstikka slik at de danner en spiss vinkel, disse to stikkene blir holdt på plass av langstikka, viss lengde også varierer svært, men den har ett innskåret hakk langt oppe på den ene langsida, dette hakket passer akkurat til tjukkelsen på stuttstikkene. Lemmen legges så forsiktig mot dette, slik at ene enden står nede på bakken. Fella har altså en trekantet åpning. På lemmen legges det stein til balast. Åta festes på den lange stikka som peker inn under lemmen, så reven må krype inn under lemmen for å få tak i åta.

Når vi nå fant fall—lemmene, låg de neddyngget med stein med gilderstikkene stukket innunder, akkurat som de var forlatt for å brukes seinere. Ofte sto det en høg stake ved felle til å markere. Fall—lemmene kunne settes på bare grunn, var det for laust, var det gjerne lagt under et lite lag med planker eller ei ramme som hørde med ytterkantene på lemnen.

Kassefellene var oftest tette, men det ble også funnet en del som var laget av netting. Disse låg samlet, så det var sikkert en fangstmann som hadde brukt slike.

Noen av fellene var laget av svært fine materialer som helt sikkert var brakt med fra Norge, men det fantes også mange som var laget av det tilfeldige materialet som finns på øya, som har kommet inn som drivtømmer. Mange av kassefellene neddyngget med stein, såg ut som ei steindrys.

Noen av gilderstikkene hadde åte festet til seg, og det var i alle tilfellene svidd grisesvol.

Fellene låg på de små brinkene og bakkene som var langs kysten, ofte i tilknytning til et fugleberg, hvor reven fant det alt vesentlige av maten sin.

Fellene grupperer seg rundt enkelte bukter

Kart over Jan Mayen, med de navn som er nevnt i teksten. Høydekoter: 100 m, 300 m, 500 m, 1 000 m 1 500 m og 2 000 m o. h. Stiplet linje på Beerenberg markerer isbreens utstrekning. (Eter Norsk Polarinstitutt kart).

og viker, flere steder da med ei gammel fangshytte i sentrum. Det finns i dag tre gamle fangshytter på Jan Mayen, Oslbu, Camp Hele- ne og Camp Margareth, alle på Sør-Jan. Den ene av disse er det tanken å få bevart for ettertida. Dessuten var det ei hytte på Nord Jan, Hageruphytta, men dit kom ikke ekspedisjonen på grunn av drivisen, det var ikke mulig å komme i land med båten. Det finns også rester etter ei hytte til på Sør Jan, Haugenhytta. Dessuten ble det i 1949, da Værvarslingsstasjonen ble bygd opp igjen etter krigen, bygd ei weekeend hytte, Røtتهytta, denne brukte værvarslingsfolka til fangshytte, så lenge de hadde lov til å fange rev. Alle hyttene på Sør-Jan ble målt opp. Grunnflatene var omlag 2 gange 3 meter, og under to meter oppunder taket som skrånede, så det var ikke rare plasser fangsmannen hadde. Materialene såg ut til i stor grad å stamme fra øyas virvar av drivtømmer som vistnok stammer fra Sibir. I Oslbu var det dessuten brukt en del vrakrester, det var merker etter trenaglens. Hyttene var tildels laftet.

Det er ikke så mye en veit om pelsjegerne på Jan Mayen, men så lenge det var gode fangsmuligheter var det bra utbytte. Nå når reven er fredet er det nesten ikke en eneste rev å se. De fleste av pelsjegerne kom antakelig fra Nord-Norge, men også noen fra Møre og Romsdal. Dels ser det ut til at pelsjegerne har rustet seg ut sjøl, andre ganger ser det ut til at det har stått en utreder bak. Ofte har det da vært en handelsmann og det er flere personer som er blitt sendt samtidig. Ellers ble den vesle golde vindharde øya regnet for litt av et helvete blant folk som hadde prøvd litt av hvert.

Over 120 feller, lemfellene er i flertall, ble oppmålt og tildels tegnet og fotografert. Under registreringa av revefeller, ble det gått en god del på øya, som forresten var nokså tung å gå på, enten av det laus, grus eller grov pukkstein som en slagghaug eller så var det djup mose. Under disse turene ble det også sett etter flere rester av hollandsk hvalfangst, men det var det umulig å finne. Det ble funnet en del vrakrester som ble fotografert og målt opp. På slutten av ekspedisjonen ble det fotografert en god del hytte- og skyttergravrester fra siste verdenskrig. Under hele krigen var det en norsk garnison på øya, som var det eneste som ikke ble okkupert av norsk territorium på den nordlige halvkule. Blant annet oppholdt også dikteren Nordahl Grieg seg noen måneder her i 1942 og skreiv da en del dikt. Nå er det bare dystre rester igjen etter disse dager som heller er skjemmende for øya.

Arbeidet på øya ble på mange måter anderledes enn vi var vant til ellers. Klimaet og øyes geografi gjorde jo sitt, men stasjonenes mannskap var alltid behjelpelig viss det var noe. Aldri har noen av oss fått slik service og blitt møtt med slik velvilje og levd så komfortabelt under feltarbeid som på Jan Mayen. Riktignok måtte vi savne informanter som kunne fortelle oss om revefangsten, rett nok var det en på stasjonen som hadde drevet litt med fangst de første år han hadde vært på øye og flere hadde hørt fortalt om fangsten, men de virkelige informanter må spores opp i Norge etter at gjenstandsmaterialet er samlet.

Per Hvamstad

BILLEDSTOF ER GODT STOF – DET SLÅR TINGENE FAST!

FORSKNING

DANMARK

KØBENHAVNS UNIVERSITET

En etnologisk punktundersøgelse af et husmandssted under Pederstrup gods på Lolland. 77 s., ill., kort. Institut for europæisk Folkelivsforskning, Brede, 1967.

Poul
Balle-
Petersen

Dette kan ikke blive nogen anmeldelse, da forfatteren til dette såvel som til specialet er samme person. I den forbindelse vil jeg foreslå NORD-NYTT, at licentiatafhandlinger, specialer, trebetygsuppsatser og lignende blir omtalt af andre end forfatterne selv, således at der kunne komme en smule diskussion ud af det. Når forfatteren selv skal "anmelde" sit opus, må man antage at han vil forsøge at få det til at lyde så godt som muligt.

I den ånd vil jeg nu selv berette lidt om "Stinesminde" således kaldt blandt venner. Navnet stammer fra Stine Dath, husmandsstedets myndige beboer og ejer, død 1957 i en alder af 97 år. Stine er den hovedperson, det punkt, hvorom alt er grupperet, først husmandsstedet med beboelses- og staldlænge, de 4 tønder land dyrket jord med tilhørende par køer, grise, høns og hund, som danner den

Stines hus set fra nordvest. Bemærk de to stynede piletræer, som nu er de eneste, der er tilbage af de mange, som engang kantede hele husmandslodden. Fot. 1966.

inderste cirkel. Udenom ligger det lille samfund af tilsvarende husmandssteder og jordløse arbejderhuse, som alle er, eller rettere var, mere eller mindre afhængige af indtjeningsmulighederne på den nærliggende herregård Pederstrup, den yderste cirkel, som imidlertid kun er perifert berørt her.

Tidsmæssigt ligger hovedvægten på perioden fra 0.1900 til 1930'erne, men linier er trukket tilbage til o. 1775, hvor det lille samfund blev grundlagt. Størstedelen af oplysningerne er dog ikke hentet fra arkiver men fra meddelere, hvoraf de to vigtigste i mange år var naboer til Stine, hvis tilværelse de nøje fulgte, bl.a. fordi den var en del af deres egen. Foruden forsøget på at påvise visse økonomiske og sociale relationer fortrinsvis indenfor et godsmiljø's mere ydmyge lag, har det også været hensigten at give et bidrag til diskussionen om friluftsmuseernes

problemer. Tænkte rekonstruktioner af ydre og indre miljøer må nu tilhøre museumshistorien. Interiørstillingerne bør ikke føres længere tilbage, end den menneskelige hukommelse rækker og kan give sikre vidnesbyrd om.

Undersøgelsen af husmandsmiljøet på Lolland er ingen samtidsundersøgelse, heller ikke nogen ren historisk undersøgelse. Snarere er den et forsøg på at forene disse to etnologiske undersøgelsesaspekter, som på ingen måde er i modstrid med hverandre. Anskuelser af lignende art kom ligeledes frem på NEFA's symposium om kystkulturer, som nys blev afholdt i København, (se andetsteds i bladet!) hvor vi fik forelagt samtidssynspunkter parret med både det lange (B. Stoklund) såvel som med det kortere historiske perspektiv (K. Helmer Hansen og O. Löfgren).

Poul Balle-Petersen

Lars Friis

Den sjællandske landbebyggelses ildsteder 1677–1800. I–II. 116 + LII s. Institut for europæisk folkelivsforskning, Brede, 1968.

Formålet med den undersøgelse der er gået forud for udarbejdelsen af den foreliggende specialeafhandling har været at fastslå hvorledes, hvornår og hvorfor de danske bondebygninger blev forsynet med skorstene.

For at kunne arbejde med denne hovedproblemstilling har det været nødvendigt at udrede de forskellige ildstedstypers konstruktion og funktion, og udfra et ønske om at gøre billedet så nuanceret som muligt er endvidere konstruktionen og forekomsten af de ildsteder, der har været tilsluttet ejendommenes hovedildsteder, medtaget: kakkelovn, bageovn, maltkølleildsted og bryggekedelildsted.

Kerneområdet i det foreliggende arbejde er Sjælland (Østdanmark). I denne landsdel skete skiftet fra åbent ildsted på gulvet til fuldt udbygget skorstensanlæg så tidligt, at der ikke har kunnet hentes megen hjælp i studiet af bevarede ildsteder; de er for unge. Derfor har der næsten udelukkende måttet anvendes arkivalsk kildemateriale; hvor der er inddraget nyere materiale eller oplysninger fra andre landsdele, er det sket udfra et ønske om at uddybe og forklare de arkivalske kilders udsagn,

samt i et forsøg på at bringe landsdelens ildstedsforhold i sammenhæng med de tilgrænsende områders.

I alt er der udskrevet arkivalske oplysninger om ca. 16.000 husstandes ildstedsforhold, omfattende over 45.000 enkeltildsteder. Materialet er hentet fra Rigsarkivet i København samt fra landsarkiverne i København, Odense og Viborg.

I afhandlingen gennemgås de vigtigste kildegrupper, idet det forsøges at fastslå disses omfang og kildeværdi. Af særlig betydning har i denne forbindelse været de specifikationer (selvangivelser), der fra de enkelte proprietærer blev indsendt som bilag til betalingen af den i året 1677 udskrevne ildstedsskat, hvor der af hvert enkelt ildsted skulle svares en afgift. For 4.800 sjællandske husstandes vedkommende har det været muligt at finde oplysninger om arten af ildstederne i hver enkelt husstand. Den anden vigtige kildegruppe har været de synsforretninger, der blev udfærdiget over privat gods og krongods, når der skete ejerskift eller udskiftning af administrator. Fordelingen mellem oplysninger fra kron- og proprietærgods er omtrent ligelig for de fleste perioders vedkommende. Afsnittet om kilderne afsluttes med en redegørelse for principperne for deres udskrivning og endelige behandling.

Efter et afsnit, hvor vedtægter, love og andre reformbestrebelse vedrørende landbebyggel-

sens ildsteder gennemgås, tages spørgsmålet om de enkelte ildstedstypers konstruktion op. Særlige problemer har den såkaldte "esse" voldt. Det ved denne undersøgelse fremdragne materiale synes dog – sammenholdt med oplysninger fra det øvrige Nord- og Mellemeuropa – at godtgøre, at der med esse i sidste halvdel af 1600-tallet samt i begyndelsen af 1700-tallet i Østdanmark har været forstået en nicheformet afskærmning af madlavningsildstedet, bestående af tre mure, der oftest har været overdækket af et røg- eller gnistfang, bygget af samme materialer som murene: ler eller lerklinet bindingsværk, men som altså ikke har haft nogen røgpibe ud gennem taget. At der undertiden har forekommet esser med en kortere eller længere pibe er sandsynligt og giver sikkert årsagen til visse slynsforretningers noget vaklende sprogbrug.

En væsentlig del af fremstillingen optages af en kronologisk gennemgang af de forskellige kilders udsagn om forekomsten af de enkelte ildstedstyper, især med henblik på hovedildstederne (grue, esse og skorsten). Som bilag til dette afsnit bringes en række tabeller, ialt 25, hvor de statistiske oplysninger er samlet. Dette materiale udviser tre forskellige former for udsving: For det første en kronologisk: antallet af brandsikrede hovedildsteder (esser og skorstene) er stadigt stigende i hele perioden. For det andet en topografisk: Mængden af brandsikrede hovedildsteder svinger kraftigt fra egn til egn, og for det tredje en social: Skorstene og esser er langt almindeligere hos gårdmænd end hos husmænd og indsiddere.

Med henblik på de topografiske forskelle synes en nøjere analyse at vise, at brandsikrede hovedildsteder især har forekommet i områder, der var skovrige. Forklaringen herpå kan være den, at man her oftest brugte træ som brændsel: brændeild afgiver væsentligt flere gnister end den tørveild, man klarede sig med, hvor der ikke var mulighed for at skaffe egentligt brænde; hvor træ har været det almindelige fyringsmateriale, har man derfor måttet træffe særlige sikkerhedsforanstaltninger for at forhindre opflyvende gnister i at forvolde ulykker. Og blandt disse foranstaltninger var skorstenen og essen.

Ikke alene de topografiske forskelligheder synes dog at være afledt af frygten for opståen

af ildebrand. Også de tilsyneladende ringe ildstedsforhold (med få esser og skorstene) hos de økonomisk dårligt stillede husmænd og inderster kan indirekte have samme årsag som de regionale udsving i antallet af brandsikrede hovedildsteder: Husmands- og inderstefamilier havde sjældent bageovne. Og da netop bageovnen var det mest brandfarlige af alle de ildsteder, der kunne findes på en landejendom, var også behovet for brandsikkert røgfatræk mindre, hvor en sådan ikke fandtes.

Selvom det således især synes at have været graden af risiko for ildebrand, der har betinget de ovenfor nævnte topografiske og sociale forskelle, kan det ikke afvises, at også økonomiske faktorer mere direkte har spillet ind: For det første hænger vel forbedringerne gennem 1700-tallet delvis sammen med landbrugets bedrede kår, og for det andet synes det, som om økonomien, selvom den ikke har haft stor indvirkning på antallet af brandsikrede ildsteder, så dog på den anden side har kunnet bestemme disses art: Velhavende bønder byggede skorstene, mindre velhavende esser. At også fremskridtsvenlige jordejere (proprietærer) har haft betydning for ildstedsforholdenes udvikling, må anses for givet, selvom der ikke findes mange konkrete oplysninger til støtte for denne antagelse. Undersøgelsen synes endvidere at have godtgjort, at sammentrækningen af ildstederne omkring eet hovedildsted – ligeledes sikkert tilskyndet af proprietærene – har været ret vidt fremskredet allerede i 1677, samt at den i reglen har fulgt opførelsen af skorstene.

I 1677 havde – alt efter hvor på Sjælland man befandt sig – mellem 24% og 70% af gårdene skorsten (gennemsnittet var 40%), mens i gennemsnit lidt under 10% havde esse. Esse eller skorsten fandtes kun i ca. 15% af huslejlighederne.

I de følgende hundrede år skete der en stadig forbedring af disse forhold, og senest omkring 1750 synes de fleste sjællandske bønder at have fået skorsten. Endnu på dette tidspunkt kunne man finde en del skorstensløse husmands- og indersteboliger, men omkring år 1800 må man formode, at der har været skorsten i så at sige alle landejendomme på Sjælland.

Lars Friis

UNDERSÖKNING

FINLAND

ÅBO UNIVERSITET

FINSK OCH JÄMFÖRANDE ETNOLOGI

Prof. I. Talve föreläser höstterminen 1968 över östersjöfinnarnas folkseder (en sammanfattande översikt för 2 och 3 betyg) och över europeisk folkkultur. Föreläsningarna under vårterminen 1969 behandlar folklig mathushållning i Finland och Liverna och deras folkkultur.

Docenten Veikko Anttila föreläser under höstterminen över folkliga samhällsinstitutionerna i Finlan ooch under vårterminen över slavernas folkkultur.

I seminarieövningarna har särskilt frågor rörande förändringarna av folkseder, näringsliv o.s.v. behandlats, likaså de olika yrkesgruppernas kulturförhållandena.

Etnologiska Institutionen publicerade som andra nummer i sin stencil-serie Veikko Anttilas översikt om insamling och undersökning av folkkulturen i Finland som ingår i kurslitteraturen för approbatur (ett betyg). I serien "Scripta ethnologica" utkom som nr. 24 V. Anttila, Älgjaktbolagen i Finland hösten 1966 (på finska med tysk resume). Följande nr. 25 som kommer ut under hösten 1968 innehåller V. Anttilas undersökning om Vinternotsfisket i Rimito sn, en näringsgren under förvandling 1885–1967. Materialet för båda undersökningar har insamlats genom korrespondenterna till institutionen och genom fältarbete.

Institutionen för etnologi vid Turun Yliopisto har under sommaren 1968 genomfört fältundersökningar på olika håll i Finland. Pappers-

bruks- och massaindustriarbetares levnadsförhållandena undersöktes i Kymmene älvdal i Inkeroinen och i Korkeakoski och likaså fortsattes en under förra året påbörjad undersökning i Nokia.

En undersökning rörande glasbruksarbetarna i Finland har slutförts av kand. Virpi Nurmi och resultaten har framlagts i en pro gradu undersökning våren 1968. (126 ss. + bilagor). Materialinsamlingen om flottare och sågverksarbetare har fortsatt. I Åbo genomfördes med stöd av Arbetarnas Sparbank en större interviewundersökning i stadsdelen Raunistula.

I Helsingfors påbörjades genom initiativ av Helsingforsällskapet en traditionsinsamling i staden som skall fortsättas under närmaste åren. Undersökningarna leddes av docent Anttila från institutionen i Åbo.

Vid Universitetet grundades vintern 1968 en arbetsgrupp för undersökning av landsbyar. Gruppen är tvärvetenskaplig och består av företrädare för historia, etnologi, ekonomisk geografi, sociologi, folkloristik och religionsvetenskap. Under sommaren 1968 påbörjades fältarbeten i byn Ketteli i Pyhämaa socken i skärgården till Egentliga Finland. Docent Anttila med studenterna deltog i etnologisk fältarbete.

TURUN YLIOPISTO

SUOMALAINEN JA VERTAILEVA KANSATIEDE

Prof. Ilmar Talve luennoi syyslukukaudella 1968 itämerensuomalaisten kansojen tapakulttuurista sekä Euroopan kansankulttuurista, kevätlukukaudella 1969 Suomen kansanomaisesta ruokataloudesta sekä liiviläisistä ja heidän kulttuuristaan.

Dosentti Veikko Anttila luennoi syyslukukaudella Suomen kansanomaisesta yhteiskuntajärjestyksestä ja kevätlukukaudella slaavien kansankulttuurista.

Kansatieteen laitoksella pidetyissä seminaareissa on käsitelty erityisesti kansantavoissa ja eri elinkeinojen alalla tapahtuneita muutoksia sekä erilaisten ammattiryhmien kulttuurisuhteita.

Approbatuurkurssiin liitettiin syksyllä laitoksen monistesarjan 2. julkaisu, Veikko Anttilan Kansankulttuurin keruu ja tutkimuksen vaiheita Suomessa. Laitoksen sarjassa Scripta ethnologica ilmestyi viimeksi 24. vihkona Veikko Anttilan Hirvenmetsästyseurueet Suomessa syksyllä 1966. Seuraava vihko (nro 25) sisältää Veikko Anttilan artikkelin aiheesta Rymättylän talvинуottakalastus muuttavana elinkeinona 1885–1967. Kummankin julkaisun aineisto on saatu laitoksen vastaajaverkostolta tai kenttätöiden yhteydessä.

Turun Yliopiston Kansatieteen Laitos on suorittanut kesän 1968 aikana kenttätutkimuksia eri puolilla Suomea. Paperi- ja massatehdastyöntekijöiden elämänoja tutkittiin Kymi-

kilaaksossa Inkeröisissä ja Korkeakoskella. Edellisenä vuonna aloitettua tutkimusta Nokialla jatkettiin.

Suomen lasitehdastyöväestöä koskeva tutkimus on myös saatu valmiiksi. Tulokset on esitetty HuK Virpi Nurmen pro gradu-tutkielmassa keväällä 1968. (126 s. + liitteet).

Aineiston keruuta uittotyöläisistä ja sahatyöläisistä on jatkettu. Turun Työväen Säästöpankin tukemana suoritettiin suurehko Turun Raunistulan kaupunginosaa koskeva tutkimus.

Helsinki-Seura aloitti kesällä Helsinkiä koskevan kaupunkikansatieteellisen keruutyön, jota jatketaan useamman vuoden aikana. Tutkimusryhmän johtajana on Kansatieteen laitoksen henkilökuntaan kuuluva dos. Anttila.

Turun Yliopistoon perustettiin kylätutkimusryhmä talvella 1968. Siinä olevat henkilöt edustavat historiaa, kansatiedettä, talousmaantiedettä, sosiologiaa sekä kansanrunoudentutkimusta ja uskontotiedettä. Kesän 1968 aikana aloitettiin kenttätöet Varsinais-Suomessa sijaitsevassa Pyhämäan Kettelin kylässä. Dosentti Anttila osallistui opiskelijoiden ohella kenttätöihin.

INSTITUTIONEN FÖR JÄMFÖRANDE FOLKLORISTIK OCH RELIGIONSVETEN- SKAP

Undervisning under läsåret 1968–69:

Professor Lauri Honko föreläser under höstterminen om "De finsk-ugriska folkens religionsfenomenologi" samt om "Folkloristisk strukturalism", och under vårterminen om "Folkminnesforskningens metodologi" samt om "De slaviska folkens religioner". Vidare leder han proseminarie- och seminarieövningar.

Fil. dr. Juha Pentikäinen håller under höstterminen en grundkurs i folkloristik och en kurs i folkloristisk insamlingsteknik.

Institutionens amanuens, fil. mag. Leena-Sirkku Sipilä övervakar vissa av studenternas praktiska övningar.

HELSINGFORS UNIVERSITET

Finsk-ugrisk etnologi

Undervisningen 1968–69

Prof. Niilo Valonen håller under hösten 1968 en grundkurs i etnologi samt föreläser om möblernas historia. Under vårterminen håller han likaså en kurs i etnologi och föreläser om frågor rörande Östeuropas etnologi.

Docent Toini-Inkeri Kaukonen håller på vårterminen en grundkurs i etnologi.

Docent Arne Koskinen föreläser om världens folk under hösten.

Finsk och jämförande folkdiktningforskning

Undervisningen 1968–69

Prof. Matti Kuusi håller under höstterminen en grundkurs i folkdiktning samt föreläser om möjligheterna till förnyelse av skolundervisningen om Kalevala. På våren föreläser han om traditionsvetenskapens klassiker.

Docent Matti Hako föreläser under hösten om sagor.

Docent Lea Virtanen föreläser under hösten om skolbarns folklore, och under våren om Karelska näset som traditionsområde.

Docent Elina Haavio-Mannila föreläser under hösten om etnosociologi och internationell jämförelse speciellt ur folklivets synpunkt.

Uppsatser för två betyg 1.4.–1.11. 1968. Sidor ca. 20.

Olavi Juvonen: Kuisma berättar – iakttagelser av en traditionsbärares repertoar.

Kyllikki Harju: Kartografisk undersökning av formelement "kyllä" (ja) i åtta allmänt kända ordspråk.

Marja-Liisa Tontti: Troll väger upp hår i kvarnen, en motsvarighet till häxsabbat-föreställningar i vår folktradition.

Sirppa Metsiö: Visslingsförbud och -trolldom.

Marjatta Etelävuori: Popularitetsutveckling av inhemska schlagerskivor 1957–66.

Riitta Kinnunen: Om normer i zigenarnas tradition.

Seija Isomäki: Skogsfinnarnas ordspråk.

Maija-Liisa Ström: "Kilpaa auringon kanssa nouseva tyttö", undersökning av en kalevaladikt.

Ritva Forslund: Svärmors bastu, analys av en ingermanländsk sed.

Maija Paavilainen: Svärdotterns status i den karelska storfamiljen.

Leena-Maija Sandström: Källanalys av Christfrid Gananders "Maamiehen Huone ja Koti-Aptheekki".

Marjatta Hietanen: Vorna, en partisan från Dvina län.

Marja-Leena Lylykangas: Ett försök till innehållsenlig schlagerklassifikation.

Liisa Huovinen: Om profylaktisk magi vid Dvina bröllop.

Helena Äijälä: Anna-Maria Schulz' tradition och dess förändring.

Anneli Ojala: Nedsänkta kyrkoklockor, sägnens replik och klockans benämningar i repliken.

Kirsti Laatonen: De av Larin Paraske användas sångbenämningarna.

Kaarina Naumann: Tyskarnas och finnarnas gemensamma barnlekar.

Helena Aro: "Täysi kuin Turusen pyssy" (full som T:s bössa), sägen och jämförelsen.

Kirsti Reinikka: De folkliga skämtpredikningarnas inflytande på Hiidenkivi-predikan i A. Kivis "Sju bröder".

Helena Hartikainen: Om protestvisans stilmedel.

Magisteravhandlingar:

Annikki Kaivola: Omgåtornas struktur. 140 s.

Anna-Leena Kuusi: Aleksis Kivis fraseologi i "Sockenskomakarna" och "Canzio".

NORGE

OSLO UNIVERSITET

INSTITUTT FOR FOLKELIVSGRANSKING Undervisning, hösten 1968

Lily Weiser Aall, førstekonservator ved Norsk
Etnologisk Granskning: Kilder og kildekritikk.

Sverre Brun—Gulbrandsen, forskningssjef ved
Institutt for Alkoholforskning: Hjemmebrenning i Norge.

Sigurd Skirbekk, Forskningsstipendiat NAVF:
Om forståelsen av periferi — sentrum, kulturforskjeller bygd — by.

Helge Solli, forsøksleder ved Institutt for Landbruksøkonomi og driftslære ved Landbruks-høyskolen på Ås: Bygdesamfunnets tilpasning i en industrialiseringsprosess.

Dagfinn Ås, Institutt for Byggeforskning: Tingenes plass i sosiologisk analyse.

Kari Helmer Hansen, Vit. ass. ved Institutt for Folkelivsgranskning: Retten til å ta brenneved i den kommunale skog i Asnières en Montagne. Chatillon.

Foreleserne har hatt som hovedoppgave å belyse de metoder de har brukt i undersøkelsene.

Undervisning, våren 1969

Instituttet vil fortsette å tilkalle forelesere fra nabofagene. I denne perioden vil man søke å få belyst arkeologisk arbeidsmetode og problemene i forbindelse med kulturhistorisk fredningslovgivning og håndhevelsen av denne.

INSTITUTT FOR FOLKEMINNEVITSKAP

Undervisning, våren 1969

Vårsemestret 1969 har professor Svale Solheim forskningstermin, og skal derfor ikke undervise. Det samme gjelder for mag. art. Ådel Blom. De arbeider begge med en vitenskapelig folkeviseutgave.

Brynjulf Alver, universitetslektor, skal for grunnfagsstudenter forelese over folkediktning og over merkedager. For mellomfagsstudenter skal han forelese over teori.

Mag. art. Bente Alver skal gjennomgå magi og trolldom på grunnfagsplanet, og dessuten skal hun ha en time i uken for mellomfagsstudenter hvor hun skal gjennomgå pensum.

Førstearkivar Olav Bø underviser for mellomfag, og skal her gjennomgå pensum.

Mortan Nolsøe, konservator, skal forelese over folkeviser. Dessuten skal han ha en gjennomgåelse av arkivet og bruken av det.

Vit. ass. Inger Christiansen skal forelese for grunnfag over utvalgte emner i norsk folketro. Hun skal også ha en gjennomgåelse over biblioteket og en bruk av det.

For magistergradsstudenter har Brynjulf Alver i høstsemestret ledet et seminar hvor vi har gjennomgått de forskjellige termini som

brukes i forskningen, og som til dels har vært nokså uklare. Hensikten er å komme fram til definisjoner som så vidt mulig er entydige, til bruk i undervisningen på grunnfagsplanet. Dette seminaret kommer til å fortsette også i vårsemestret 1969.

SVERIGE

LUNDS UNIVERSITET

FOLKLIVSARKIVET I LUND

Undervisning høstterminen 1968

Forelesninger:

- Socialantropologi (Rooth).
- Etnologiska grundfrågor (Bringéus).

2 betyg.:

sem. övn:

- Om nyhetsspridning (Bringéus).
- Problem, källor och metod i anslutning till Lily Weiser—Aall, Haren i norsk overlevering. Referat av Monika Österdahl (Egardt).
- Diskussion kring skördetraditioner i anslutning till bl.a. A. Eskeröd: Årets äring (Swahn).

Uppsatser:

- Hantverkarsviten i sydsvenskt bonadsmålari. Eva Petersson. (Ek).
- Bröllopsfoton i dagspressen. Göran Burenhult. (Egardt).

Högre seminariet

sem. övn.:

- Information och referat av litteratur i anslutning till Bornholmsexkursionen. (Egardt).
- Diskussion och opplægning av lic. uppsats om "Kalas". Birgitta Klarström. (Egardt).

Långkål — en julrätt i etnologisk belysning. (Bringéus).

Kyrktagning. Form och plats. Del av lic. uppsats. Anders Gustavsson. (Bringéus).

Hälsingsk bondehandel. Del av lic. uppsats. Ingemar Svensson. (Bringéus).

Uppsatser:

Kistfötter. Kerstin Arcadius. (Bringéus).

Gästföreläsningar:

Dr. Geschwend, Basel har föreläst över ämnet: Schweizerische Bauernhäuser.

Dr. S. Sanderson, Leeds över ämnet: Folklivsforskningen i England.

Exkursioner:

Högre seminariet har haft en 2-dagars exkursion till Bornholm den 16—18 september. Den huvudsakliga tiden ägnades åt en rundresa på ön för att bese olika hus- och bytyper. Man gjorde även ett besök på Rönne museum. Färdledare var doc. Egardt.

STOCKHOLMS UNIVERSITET

INSTITUTET FÖR FOLKLIVSFORSKNING

Seminarier, höstterminen 1968

Docent Albert Eskeröd: Svensk bonde 1968.

Diskussion kring en utställning.

Fil. lic. Mátyás Szabó: Hinder vid betesgång.

Dr. Max Geschwend, Basel: Einteilung und Raumordnung der Bauernhäuser in der Schweiz. (Gästföreläsning).

Gunnar Nordlinder: Renhållningsarbetare. (Uppsats).

Dr. phil. Odd Nordland: Folkliv i veckopress. Tradition och förändring under femtio åren.

Professor Nils Arvid Bringéus: Långkälen. En integrationsstudie. (Gästföreläsning).
M. A. Stewart F. Sanderson, Leeds: British Field Work on Folk-life.
Fil. kand. Orvar Löfgren: Fiskekris och industriexploatering. Ett halländskt fiskeläge under omvandling.
Amanuens Ulla Brück: Byorganisation i Lakhäs. (Uppsats).

Undervisning, vårterminen 1969

Prof. Granlund och doc. Rehnberg fortsätter sin undervisning från höstterminen.
Docent Bengt R. Johnsson föreläser över valda folkloristiska problem.
Fil. kand. Åke Daun startar 17/4 en ny föreläsningsserie om "Etnologiska samhällsundersökningar. Teori och metod".

UPPSALA UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR NORDISK OCH JÄMFÖRANDE FOLKLIVSFORSKNING

Undervisning vårterminen 1969

Grundkurser i folkdiktsforskning (1 och 2 betyg), nordisk etnologi (1 och 2 betyg), landsmåls- och folkminneskännedom (1 betyg), handskriftsläsning (2 betyg) och museitekniska frågor (2 betyg) ges som vanligt.
Föreläsningar för 1–2 betyg: Valda folkloristiska texter och metodfrågor (Bo Almqvist) och Nordiskt byggnadsskick (Phebe Fjellström).
Föreläsningar för 3 betyg och högre: Folkloristiska metodfrågor (Bo Almqvist) och Etnologiska skolor, metoder och målsättningar (Phebe Fjellström).

Proseminarieövningar för 2–betygsstuderande hålls måndagar kl. 16–18 för folklorister (Bo Almqvist) och tisdagar kl. 17–19 för etnologer (Phebe Fjellström).
Högre seminarier hålls i regel varannan onsdag kl. 18–20 (Bo Almqvist).

Framlagda skriftliga uppgifter 1. sept. – 1. nov. 1968.

Jan I. Wall: Bjäran i senmedeltida nordiskt kyrkomåleri. 3–betygsuppsats. (Sem.).
Beata Rothelius: En uppsats om tapetserareyrket. 2–betygsuppsats. (Sem.).

Högre seminarier 1. sept. – 1. nov. 1968.

Utöver ovannämnda 3–betygsuppsats har följande ämnen behandlats:
Valdis Ordéus: Problem kring halvårsräkning och midvinter.
Göte Edström: Bibliografisk orientering om bl.a. nyutkommen bibliografisk litteratur.
George Houser: Spökhistorier i Grettes saga och Håvard's saga (Gästföreläsning).

DANMARK

KØBENHAVNS UNIVERSITET

INSTITUT FOR EUROPÆISK FOLKELIVSFORSKNING

Undervisning, forårssemesteret 1969.

Gennemgang af etnologiske hovedværker (Bjarne Stoklund).
Øvelser over landtransportmidlernes historie (Torben Witt).
Vejledning i forbindelse med besvarelse af forprøveopgaver (Lars Friis).
Forelæsninger over bygningskultur (Axel Steensberg).

- Øvelser over undersøgelse af købstadsbygninger (Poul Strømstad, Lars Friis & Kjeld Kayser).
Forelæsninger og øvelser over genstande til fødemidlers tilberedning og opbevaring (Lilli Friis).
Forelæsninger og øvelser over museumskundskab og -teknik (Holger Rasmussen).
Forelæsninger og samtaler vedrørende fagets metode (Axel Steensberg).
Øvelser over tingbøger som etnologisk kilde (Axel Steensberg).
Forelæsninger og seminarøvelser i tilslutning til undersøgelser af kystkultur i Vestjylland (Olof Hasslöf).
Øvelser over høstredskaber og -metoder (Ole Højrup).
Øvelser over keramik (Svend Nielsen).
Elementær gennemgang af museumsgenstande fra 1600–1900 (D. Yde–Andersen).
Gennemgang af etnologiske film (D. Yde–Andersen).
Gennemgang af udvalgte industriens historie. Med ekskursioner (D. Yde–Andersen).
Gennemgang af udvalgte møbeltyper i Nationalmuseets samlinger (Inge Mejer Antonsen).
- INSTITUT FOR FOLKEMINDEVIDENSKAB
Undervisning forårsemesteret 1969.
Bifag.
- Forelæsninger og øvelser over skik og brug II (Laurits Bødker & Holger Jensen).
Forelæsninger over ældre litteratur (Laurits Bødker).
Folkeviser og folkelige viser: Tekstlæsning (Karsten Biering).
Forelæsninger og øvelser over sagn (Karen Brown & Laurits Bødker).
- Introduktion til semesterets studieplan (Laurits Bødker).
Mag. art.
Forelæsninger og øvelser over mytologi og skabelsessagn (Karen Brown & Laurits Bødker).
Forelæsninger og øvelser over folketro III (Laurits Bødker & Per Salomonsen).

ANMELDELSER

MUSEUMSPUBLIKATIONER.

PRESTIGEPRÆSENTATION ELLER ETNOLOGISK DOKUMENTATION?

”Museer som de står i dag er en total misforståelse – de viser tingene løsrevet fra deres sammenhæng. En altertavle ses som et stykke bemalet lærred og derfor bliver den en ting og ikke det den er: en refleks af en menneskelig holdning. Museerne er fuldstændig vildledende, vi ser pletter og pander, og det bliver til interessante stykker keramik – det skjules i virkeligheden for os at det er pletter og pander. Der er aldrig et menneske at finde bag tingene”.

Ovenstående citat er hentet i et interview med den danske etnograf, museumsinspektør Werner Jacobsen Nationalmuseet i København, og de efterfølgende anmeldelser tager deres udgangspunkt i den holdning der kommer til orde i citatet.

REDAKTIONEN

A.HJORTH RASMUSSEN: ”DANSK FISKERI GENNEM 100 ÅR. FRA FISKERI- OG SØFARTSMUSEETS SAMLINGER”.

Esbjerg 1968. 46 s. d. kr. 15,—.

PETER MICHELSEN: ”ILDSTEDER OG OPVARMNING PÅ FRILANDSMUSEET”.

Nationalmuseet. København 1968. 86 s. d. kr. 18,—.

At forfatte kataloger og vejledninger hører i Danmark ikke til museumsfolkets kærester, hvis man skal dømme efter antallet af udgivelser. Sådanne tryksager nyder til gengæld stor yndest hos publikum, hvorfor det er beklageligt, at ikke alle permanente og periodiske museumsudstillinger kan leve op til denne interesse. Heldigvis har der været positive undtagelser, og 1968 har i det mindste bragt flere nyudgivelser til det læsende publikum. Her skal omtales to, henholdsvis en almindelig vejledning og en specialindføring.

For det nyetablerede specialmuseum for fiskeri og søfart i Esbjerg (se NN 68,1) har Alan

Hjorth Rasmussen udarbejdet en oversigt over fiskeredskaber anvendt i de danske farvande fra omkring 1860 til idag. Resultatet er blevet en yderst instruktiv og smuk lille bog, i hvilken teksten og de mange illustrationer supplerer hinanden på det bedste. — Gennem flere af J. Funder-Nielsens pennetegninger af fiskere i forskellige arbejdsituationer erindres man dog om, at fremstillingen ikke ganske opfylder, hvad titlen lovede. Dansk fiskeri gennem 100 år er andet og mere end de anvendte redskaber. Det er også fiskeren og hans kolleger, hans familie, hans bolig og meget andet, som her kun strejfes i billedstoffet. Forholdet kunne være rettet lidt ved hjælp af litteraturhenvisninger, men sådanne mangler helt. — Dette må man have til gode. Man har dog fået godt følgeskab på turen gennem museets samlinger og en pæn bog at tage med hjem, hvor den forhåbentlig kan give slægt og venner lyst til et museumsbesøg.

Peter Michelsens gennemgang af ildstedstyperne på Frilandsmuseet har også fået et nydeligt udstyr, omend lige på grænsen af det kedelige. Det kan derimod ikke siges om selve fremstillingen, der på godt firs sider med mange

fotos når at præsentere emnet i dets væsentligste træk fra det åbne gulvildsted til senere tiders mere differentierede varmeindretninger. Trods den koncentrerede form lykkes det forfatteren ind imellem at knytte forbindelsen til de mennesker, der skabte og levede med disse ildsteder. Han får tillige antydnet en række af forskningens problemstillinger, som f.eks. det østdanske forstuekøkkens oprindelse og udbredelse. — Dette er altså også en bog, man tager med hjem. Man er faktisk nødt til det, for den egner sig ikke som vejleder ved den første rundgang på museet, men er god at have ved hånden under senere besøg. I det hele virker bogen ikke som den var tænkt til det store publikum. Den opfordrer til fordybelse og er dertil forsynet med en litteraturliste, der kan ekspedere den interesserede lige lukt ind i studiet af dansk folkeliv og byggeskik.

Måtte publikationer som disse markere indledningen til en øget udnyttelse af tryksager som bindeled mellem museerne og publikum. Spørgsmålet om museernes kulturformidlende rolle har ofte nok givet anledning til terrængående diskussioner. Nu sætter de sig spor.

P. H. Moustgaard.

Bilæggerovn af tysk herkomst. Den står i dagligstuen i gården fra Pebringe på Sjælland. Gennem døren anes åbningen til den store skorsten, hvorfra der blev fyret i ovnen. Enden af skorstenshammeren ses mørk på den hvidkalkede væg over armstolen. N. Elswing fot. 1948.

IVAR LO-JOHANSSON, MATS JANSON,
INGEMAR LIMAN: "STATARLÄNGAN
FRÅN BERGA".

Skrifter från Skansen 5. Örebro 1968. Sv. kr.
15,—.

I 1890 stiftedes i Kvillinge sogn Sveriges første lille fagforening for landarbejdere. Begivenheden fandt sted under åben himmel på offentlig vej, velsagtens fordi ingen arbejdsgiver ville lægge plads endsige lokale til. Året efter åbnede frilandsmuseet Skansen i Stockholm sine porte for publikum, og nu — i 1968 — knyttes en slags forbindelse mellem de to hændelser. Det sker med flytningen af landarbejderhuset, "statarlängan", fra Berga til Skansen og med udgivelsen af en publikation om dette hus — en publikation, som i øvrigt er bekostet af den svenske skov- og landarbejdsgiverforening". Det antyder en udvikling.

Herom fortæller forfatteren Ivar Lo-Johansson i bogens første del, der er lagt an som en oversigt over "statar"-systemets historie og udbredelse. Hvad er da en "statar"? Betegnelsen er for så vidt uoversættelig, som der ikke findes paralleller i de andre nordiske lande; men den kan forklares som en jordløs, gift landarbejder ansat på kontrakt ved et ofte større landbrug. Kontrakten, "staten", fastsatte lønnen, der hovedsagelig bestod af naturalier foruden bolig og nogle kontanter. Når arbejderen skulle være gift, kom det sig af, at hustruens og de arbejdsføre børns arbejdskraft også stod

til rådighed for arbejdsgiveren. Ægteskab var derfor en uomgængelig betingelse for at få "stat".

Knyttet som det var til det store hartkorn, fandtes "statar"-systemet i Syd- og Mellem-sverige. Ved godserne her arbejdede fra midten af 1700 årene til 1945 tusinder af mennesker på sådanne vilkår. Bevares, de ændredes med tiderne, men "statarna" lå dog altid på laveste løn og længste arbejdstid. Bogen har ingen oversigt over deres antal; men da det kulminerer omkring 1900, har der skønsmæssigt været over hundredtusind. Tallet dalede siden i takt med samfundsomlægningerne, og endelig efter Den anden Verdenskrig blev systemet ophævet ved en aftale mellem de implicerede organisationer. "Statarna" blev lønarbejdere.

Ikke blot løn og arbejde behandles i dette afsnit, også familie- og boligforhold, de mange flytninger mellem arbejdspladser, organisationsforhold og meget andet tages med. Sågar "statarnas" holdninger til tilværelsen registreres, og det bemærkes, at de næsten alle betragtede deres situation som midlertidig. Man håbede f.eks. på at få et lille sted med lidt jord og nogle husdyr, et "torp". Kun få gik det så godt, og indignationen ligger lige under overfladen, da forfatteren påviser, hvordan systemet holdt "stataren" fast og tilmed forringede hans muligheder jo ældre han blev.

I bogens andet hovedafsnit tager Skansens egne folk fat. Mats Janson og Ingemar Liman flytter opmærksomheden fra det nationale til det lokale, til hovedgården Berga i Åker sogn, Södermanland. Herfra har museet hentet sin "statarlänga", en bygning med to små lejlige-

Skåne, 1941. Foto Mats Rehnberg.

der, der næppe har været dårligere end gennemsnittet. — Dette er ikke først og fremmest en særpræget og gammel bygningstype, der er kommet på frilandsmuseum. Det er nærmere en social gruppes boligstandard, som man nu udstiller. Forfatterne fortæber sig da heller ikke i konstruktionsdetaljer, men går i dybden med en beskrivelse af beboerne og deres kår. Her er de så heldige at kunne støtte sig til optegnelser om

den sidste "statar", som boede i huset fra 1874 til 1924. Eric Wilhelm Carlsson hed han, og gennem bekendtskabet med ham og hans familie konkretiseres indledningens mere almene betragtninger og bliver — om muligt — endnu mere vedkommende.

Det ville være utidigt pedanteri at gøre ophævelser over bogens tryk, der sine steder slår igennem og slører de fortrinlige fotografier,

Morgonens "utställning". Rättaren fördelar arbetsuppgifterna. Södermanland, 1937. Foto Gunnar Lundh.

eller at fæste sig ved den forkerte sammentælling på side 79. Dertil er bogen og meningen med den for god. Sammen med huset på Skansen udgør den en helhed, en miljøproduktion, som med de anvendte media næppe kunne gøres meget bedre. Skulle f.eks. armodens lugte i huset være gået til i konserveringsmidler, så kan man til gengæld hente dem her:

"Alla doftorna i et statarkök var en hel

värld. De varierade från oset av stekt fläsk till vidbränd gröt, av brödbak, av spenvarm mjölk, surnad disk, nyinsmorda skodon, av häst-, ko- eller svinlukt, av småbarnsavföring, av beck som man dröp i självsprickorna i händerna för läknings skull, av sängkläder med spritad vasstufs i bolstren, alla slags utdunstningar och av grönsåpa, som skulle bekriga en del av dem".

P. H. Moustgaard

Studs Terkel: En By i Amerika.

Gyldendals Uglebøger. København 1968. 312 sid. Pris 24.75 d. kr.

Originalalets titel: Division Street: America, 1967.

Radio- och TV-reportern Studs Terkels bok är resultatet av ett års kringströvande med bandspelare i Chicago. Författaren avvisar i förordet alla ambitioner om översiktlighet och konklusion och poängterar att hans syfte varit att med hjälp av journalistisk metod finna de tankar vardagsmänniskor har om sig själva och sin omvärld. Inspirerad av Jan Myrdals "Report from a Chinese Village" har han intervjuat omkring 200 människor ur olika samhällsklasser. Ett, enligt författaren, tillfälligt urval på 57 personer har fått komma med i denna bok. Urvalsprinciperna kan kanske ifrågasättas, då boken tycks koncentrerad kring integrationsproblemen och en oproportionellt stor del av de intervjuade är politiskt och socialt aktiva och

Studs Terkel. Foto: Politiken

engagerade. Den danska titeln "En By i Amerika" ger boken en prägel av allsidighet, som den knappast lever upp till, medan originaltiteln "Division Street: Amerika" möjligen ger en fingervisning om bokens roll som inlägg i samhällsdebatten.

Studs Terkel presenterer sitt stoff på det sätt som främst Oscar Lewis gjort sig känd för: efter en inledning får intervjupersonerna tala för sig själva. Resultatet blir ett "fotoalbum", där bandspelaren använts som kamera, en brokig, omväxlande och mycket levande framställning, som det står läsaren fritt att dra konklusioner av. "Lewisskolan" har ofta kritiserats för bristande vetenskaplighet, för att inte uppfylla kravet om att en forskare inte bara skall insamla utan också bearbeta sitt stoff. Metodens urvalsprinciper har också satts i fråga, det gäller både sampling och beskärningen av de publicerade intervjuerna. Men dessa problem är i stort sett desamma som den "vanlige" fältforskaren har när han utger sitt material, och därvid tvingas omforma och abstrahera.

Vad man än tycker om detta sätt att presentera en fältundersökning, kan man nog bli enig om de stora fördelar det medför att kunna presentera sitt intervju material ordagrant, så levande, som man själv hört det. Även om inte folklivsforskaren väljer *enbart* detta framställningssätt kan intervju citat, liksom vanliga fotografier i hög grad bidra till att göra det skrivna mera levande och lättillgängligt.

Margaretha Balle—Petersen

BETÆNKNING OM NATURFREDNING.

Betænkning nummer 461 og 467. København 1967.

Den svenska naturvårdsutredningen som utkom år 1962 ("Naturen och samhället" S.O.U. 1962:36) och som resulterade i tillkomsten av 1964 års naturvårdslag, skapandet av Statens naturvårdsnämnd, sedermera Statens naturvårdsverk och tillkomsten av en hel serie regionala naturvårdsinventeringar runt om i Sverige har nu efterföljts av en motsvarande dansk naturvårdsutredning: "Betænkning om Naturfredning", (Betænkning nr. 461 och 467, 1967).

I huvuddrag sammanfaller målsättningen i de bägge naturvårdsutredningarna: det gäller att under trycket från den allt ökande urbaniseringen få fram en bättre anpassad lagstiftning och samtidigt ge samhället förstärkta resurser att kunna ingripa i de markkrävande processernas lokaliseringmönster så att skadan i landskapet blir så liten som möjligt och samtidigt även öppna stora arealer för det rörliga friluftslivet.

Den danska naturvårdsutredningen kommer i vissa delar in på det rörliga friluftslivets problematik som i Sverige behandlats i en separat utredning "Friluftslivet i Sverige".

Det rörliga friluftslivet i Danmark har en betydligt mer problematisk tillvaro: befolkningstrycket är större, landskapstyperna i många avseenden olämpliga (77% av landets areal utgör odlad jord) kusterna är i viss utsträckning spärrade av vildvuxen fritidsbebyggelse och, det främsta problemet: man saknar den allemansrätt som annars förkommer i de nordiska länderna. Detta har inte minst skapat irritationsmoment när svenskar, som varit okunniga om detta förhållande, påträffats omkringströvande i den danska naturen! Naturvårdsutredningen föreslår nu vissa lättnader, som bl.a. skulle innebära att allmänheten fick tillgång till vägar och stigar i privatägda skogar – men bara under dagsljus.

En avsevärd skillnad mellan de två utredningarna består i behandlingen av de regionala problemen. Den svenska utredningen har uppställt principiella önskemål om hur frednings-

arbetet skall bedrivas och har sedermera lett till att regionala kartläggningar av naturskyddsvärda områden gjorts på de flesta länsstyrelser – ofta med något skiftande metodik och resultat. Den danska utredningen har däremot tagit detta steg fullt ut och redovisar en kartering av områden i hela landet, som har primärt eller sekundärt intresse för naturvården. Noggrannheten har blivit större på den svenska sidan men översikten saknas – ett förhållande som ofta återkommer vid jämförelser mellan danskt och svenskt planväsen. Utredningen utmynnar i en serie mycket detaljerade lagförslag som anger ekonomiska och organisatoriska ramar för det fortsatta fredningsarbetet. Naturvårdsfrågor behandlas i allmänhet på länsplanet av en naturskyddsnämnd. Centralt finns en överfredningsnämnd, en värderingsnämnd och ett vetenskapligt naturfredningsråd. Naturskyddsplaner upprättas på länsnivå av särskilda naturskyddsutskott. Organisationen skiljer sig något från den svenska som i toppen bara har en organisation: Statens naturvårdsverk.

En annan skillnad i naturvårdens organisation består i att den svenska naturvårdsverksamheten nu genomfört en fastare sammanhållning av vattenvård, luftvård, buller och övrig naturvård.

Naturbegreppet undergår alltså stora förändringar. I Sverige kan man fortfarande – åtminstone i fjällvärlden – påträffa arealer som inte är påverkade av någon form av kultur men detta är nästan omöjligt i Danmark med undantag för sandrevlar.

En lagstiftning, som reglerar utformningen av landskapet, borde hellre kallas natur- och kulturskydd. Den danska naturvårdsutredningen som i många avseenden är föredömlig har lika litet som den svenska helt lyckats med ett fullständigt integrationstänkande mellan natur- och kulturlandskap. Detta förhållande måste te sig särskilt otillfredsställande ur kulturhistoriens synpunkt. Det är fortfarande lättare att motivera fredningsbestämmelser för landskaps-

typer som oppstått på grund av avsaknaden av kulturpåverkan än för sådana landskapstyper som helt har kulturpåverkan att tacka för sin uppkomst.

Den danska naturvårdsutredningen har emellertid inkluderat lagen om fasta fornminnen inom ramen för naturvårdslagen under det att fasta fornminnen i Sverige mer betraktas som

ett byggnadslagstiftningsproblem. Ingen av de två ländernas naturvårdsutredningar har helt lyckats med att se landskapet som en kulturprodukt – ett förhållande som etnologer, historiker och kulturgeografer särskilt bör uppmärksamma.

Nils Ragnar Jeansson

Laurits Bødker: Triviallitteratur. Eske K. Mathiesen: Den reaktionære porno. (Niels Erik Wille: Trivialitet, værdi og forskning). Artikler i *Vindrosen* 1968, 6. 11.— d. kr.

BEMÆRKNINGER OMKRING EN INTRODUKTION

Det er mange svinagtigheder Laurits Bødker får liret af sig om finkulturen i sin introduktion af triviallitteraturen – ugebldsnoveller, romanblade, porno o.s.v. – for det finkulturelle publikum. Og provokationen er på sin plads: man ved ikke, hvor dyb søvnen er, men man ved, at den visse steder er dødlignende. Alligevel er det irriterende trivielt: altid at skulle over i den anden grøft.

Finkulturen er en subkultur, skriver Bødker, bestående af 9°/oo af den danske befolkning eller et litterært kleresi på 5000 med andre 5000 proselytter, altså en magtelite på 2°/oo.

Synspunktet er socialt: kan man tillade sig ved statsstøtte o.s.v. at opretholde en forsvindende outsidersgruppes private fornøjelse; kan gruppen tillade sig at afskrive 99,1% af befolkningens læsning som værdiløs, og, også i undervisningssituationen, kun gide beskæftige sig med den "gode" litteratur? Selvfølgelig kan

man ikke det. Men det er ikke nok at konstatere. Hvad man kan tillade sig, og hvad man kan undervise i, og hvordan, er måske netop nu helt frustrerende og kritiske problemer, fordi finkulturen og dens værdikriterier befinder sig i en både kritisk og frustrerende situation. Og hvis det f.eks. er et vitalt problem, hvad de 99,1/ bliver undervist i, ville det være rimeligt ikke at benytte triviallitteraturen til en nedgøring af de "fine", men derimod at inddrage den i en nydefinering af de finkulturelle værdikriterier, hvorefter der undervises. Lysten hertil er noget sløret hos Bødker.

Hvilke kvaliteter har da de folkelige fortællere? Bødker skriver: de "stiller også problemer under debat og er dermed deltagere i en diskussion, der kan ændre læsergruppens indstilling til de problemer, der bliver behandlet". Hertil foreløbigt: Hvor sikkert er det, at litteratur kan ændre læserens indstilling. Måske er der blot tale om en finkulturel illusion. Senere skriver Bødker at triviallitteraturens "potentielle læser har et eller andet personligt erfaringsgrundlag, der ved identifikation eller projektion gør ham modtagelig eller ikke for det handlingsforløb, han ved læsningen stilles overfor".

Det er uvist, men måske er netop læserens behov fremfor litteraturens kvalitet al læsnings, også de "fines", egentlige motivation. Og måske

kan litteraturen blot bevidstgøre eller begrebsliggøre visse ændringer i sin læser, som andre forhold har forårsaget. . . Hvad der sikkert igen afhænger af læsemåde og behovet for begrebsliggørelse, hvad der sikkert igen afhænger af de krav, omverdenen stiller til ens erfaringsgrundlag og ens evne til at udtrykke det i begreber.

Hvis det forholder sig således, kan den eneste trivielle litteratur være den, der læses af en trivial læser. Når en abe kigger i et spejl o.s.v. Og hvem er trivial eller abe?

At værdien afhænger af evnen til at opfylde behov og at "vurderingens tyngdepunkt ligger uden for værket, på virkningen" er også Eske K. Mathiesens udgangspunkt i den noget kyske artikel om pornografien. Det kunne så synes naturligt at undersøge, hvilke former for pornografi, der virker mest effektivt. Men EKM's ærinde er et lidt andet, nemlig det at beskrive pornoens placering af "kvinden i kønsrollemønsteret".

Beskrivelsens konklusion er denne: "Hun er den passive, hende manden opsøger for at forlyste sig med. Han er den aktive, herskeren, ham der giver pigen hendes identitet som kvinde, ved at have samleje med hende. Det er det, hun er skabt til". Pornografien er altså reaktionær. Sætter den som folkelig fortælling problemer under debat, sker det ikke for at ændre læserens indstilling, men tværtimod for at fastholde ham/hende i en indstilling, der ligner en fordom, og som måske ikke engang (hvem ved?) implicerer det personlige erfaringsgrundlag på den mest effektive måde. . .

Men spørgsmålet står tilbage: hvilken metode skal man benytte sig af ved undersøgelse af trivillitteratur? Som eksempel på, at pornoen er "en drømmeverden set fra en mands synsvinkel" refererer EKM til en bog med et interview med en ludder. Hun synes det hele er noget gas: i den sidste historie hun læste stod der noget om en pige, der var helt vild over at blive taget bagfra: "Som om en pige havde nogen som helst mulighed for at føle en pind, når en mand tager hende bagfra —" Ja det er jo spørgsmålet. Jeg har spurgt adskillige piger. Ludderer må have uret.

Men EKM behandler altså eksemplet finkulturelt: han henvender sig for verificering til litteratur om emnet. Men sådan noget er for

tiden temmelig ubrugeligt. Der kræves sikkert, som Niels Erik Wille godt skriver, en ny betragtningsmåde og et nyt begrebsapparat for videnskaben for alvor kan tillade sig at bedømme trivillitteratur og dens læserpåvirkning o.s.v. Og dette krav må foreløbigt stå i centrum for alle undersøgelser. Lige nu synes det for hasarderet at belaste emnet med en så omfattende ting som kønsrollemønstret.

Slutteligt: Beskrivelsen af trivillitteraturen skal nødvendigvis igang. Bl.a., som Bødker skriver, for at gøre en ny debat mellem de "fine" og rindalisterne mindre nyttesløs end den forrige, hvor de "fine" ublufærdigt udstillede deres frustration og især gjorde sig bemærket ved mangel på finhed. Det er tankevækkende, at trivillitteraturen og de 99,1% nok skal klare sig, mens finkulturen og de 9°/oo, hvis ikke de udvider grænserne for deres undersøgelsesområder og deres anerkendelse, let kan komme i en samfundsmæssig krise. Hvad der ikke er helt ukritisk for samfundet.

Mogens Rukov

Stig Björklund: Indor i Våmhus socken. En dalabys tillkomsthistoria, dess folk och väg mot nya tiden. Kungl. Gustav Adolfs Akademiens folklivsskildringar, 5. Uppsala 1966. 340 s., ill. 40,— sv. kr.

1967 utkom en bok, som för denna tidskrifts läsare har ett bestämt värde. Det gäller den av fil. dr. Stig Björklund författade, omfattande monografien över den stora byn Indor i Våmhus socken i Dalarna (Indor i Våmhus socken. En dalabys tillkomsthistoria dess folk och väg mot nya tiden). Landskapet Dalarna har ju för såväl folklivsforskare och språkmän sedan lång tid särskilt framstått som det förlovade land, varifrån mycket av levande traditionsstoff stått att hämta och ännu står att hämta. Stig Björklund har ingående sökt skildra byn Indor alltifrån den tid då den skymtar fram i arkivalierna. Sammanställningen av ett omfattande arkivmaterial om byn ger en vägledande statistik över dennas framväxt, vilket är av avgörande betydelse när författaren diskuterar det lokala hantverkets utveckling. Välkänt är att inom dessa delar av Dalarna gav jordbruket och arbetet med kreaturen inte tillräckliga utkomst-möjligheter åt befolkningen.

Utgångspunkten för undersökningen är upptecknat traditionsmaterial. Tyngdpunkten i framställningen ligger på de för byn Indor så betydelsefulla hantverken: korgmakeri och hårbete. Stig Björklund känner genom sitt eget uppteckningsarbete ingående den bygd han beskriver. Denna kombination av fältarbete och genomgång av historiskt material har givit en omfattande studie av en enda bys arbetsliv och ekonomiska historia. Därigenom har författaren till en del kunnat lösa några av de svårbesvarade frågorna kring uppkomsten och utvecklingen av dalfolkets tillverkning av och försäljningsvan-

dringar över land och rike med t.ex. korgar och hårbeten. Intressant är författarens synpunkt på de intryck dalfolk kan ha fått av näverflätningen i Finland. Är Våmhus—folkets korgflätning med kluvna furuspån dess sätt att efterlikna finnarnas flätning med näverstrimlor? Säkert är emellertid att detta sätt att fläta korgar spriddes över landet genom dalkarlar. I Blekinge kan en spånkorg sålunda kallas "dalkorg". Liksom korgmakeriet gav hårbete kontanta medel åt sina utöware. Tagel- och hårbetet leder sitt ursprung kanhända från perukmakarna och hårbetets stora uppblomstring sammanhänger sällsynt väl med det betydelsefulla året 1845 då hantverksskrånas monopolställning ger vika. Det är författarens förtjänst att genom sammanställning av hårbetsböcker och reklambroschyror ha funnit att de folkliga redskapen för hårbetet återfinnes i perukmakarnas verkstäder. Med Indor—kullornas hårbeten som utgångspunkt har Stig Björklund anvisat vägen till lösning på detta problem i vidare nordiskt perspektiv än det till synes trånga byperspektivet. I övrigt skildras byn Indor och dess fäbod Indnäs genom århundradena, med så genomgripande händelser som storskifte och bränder. Men detta bör vara nog för att var och en skall förstå att den lokala Ortsbeskrivningen kan ha ett stort värde när författaren ser längre bort än närmaste skogsby. Boken Indor är rikt illustrerad och utgiven i Kungl. Gustav Adolfs Akademiens folklivsskildringar.

Wolter Ehn

NETOP NU

DANMARK

Herning Museum

Herning Museum har i samarbejde med Hans Peter Pedersen påbegyndt en undersøgelse af brunkulsindustrien med særlig henblik på det særegne sociale miljø, der opstod omkring de store brunkulslejer.

Århus Universitet

Kandidatstipendiat, mag. art. Poul Balle Petersen har indledt undersøgelser af udvalgte bymiljøer i Århus.

Foreningen af museumsstuderende, København

Foreningen af museumsstuderende foretager i denne tid et fremstød for at øge kontakten mellem museerne og foreningens medlemmer. Herunder udsendes et spørgeskema til alle

danske museer, og gennem dette spørgeskema søger man at danne sig et billede af hvilke planer og ønsker, museerne har om aktivitet i den kommende tid.

Københavns Universitet

Et udvalg bestående af studerende og lærere ved Institut for europæiske Folkelivsforskning i København fortsætter i forårsmånederne arbejdet med udarbejdelsen af en ny studieplan for faget.

Museumsoverinspektør, cand. mag. Holger Rasmussen har 10. december forsvaret sin doktorafhandling om "Limfjordsfiskeriet før 1825. Sædvane og centraldirigering" ved det filosofiske fakultet ved Københavns Universitet. Professor, dr. phil. Axel Steensberg og lektor, fil. dr. Olof Hasslöf var officielle opponenter. Afhandlingen vil blive anmeldt i NORD-NYTT, 1, 1969 af lektor Hasslöf.

Efterårssemesteret 1968

Ekskursion

Stud. mag. Mette Christiansen, med ryggen til, i samtale med to af vore meddelere. Foto. CaB.

Fra den 14.-19. oktober var en gruppe studenter på ekskursion til Djursland. Ekskursionen var et led i efterårsterminens øvelser over indsamlingsteknik, og formålet var at prøve de indlærte teorier i praksis. Næsten alle interviews blev optaget på bånd for senere at blive underkastet en kritisk analyse. Båndene afslørede med al ønskelig tydelighed i hvor høj grad intervieweren havde forstået sin rolle i interview-situationen og de viste tillige, at kendskab til interviewteknik burde være en forudsætning for enhver etnolog.

CaB

SVERIGE

FOLKLIVSARKIVET, LUND.

Fil. kand. Inger Eriksson har tilldelats lic. stipendium fr. 1/9 1968, och därmed avgått från tjänsten som l:e amanuens, men kvarstår dock såsom studierådgivare med 100 tim. tjänstgöring per läsår.

Fil. kand. Jonas Frykman har fr. 1/9 1968 förordnats som l:e amanuens.

DUMPING!

Vi kan tilbyde

Sagnet om den store Pans død
(Disp. 168 s. Kbh. 1934, heftet).
af
Inger M. Boberg

FOR KUN 5 D. KR.

(excl. moms og forsendelse).

Benyt bestillingskortet bagest i NORD NYTT

UPPSALA UNIVERSITET.

INSTITUTIONEN FÖR NORDISK OCH JÄMFORANDE FOLKLIVSFORSKNING VID UPPSALA UNIVERSITET.

Den 1. juli 1968 efterträddes fil. kand. Ingegerd Edling av fil. kand. Barbro Bursell som institutionens amanuens.

Fil. lic. Britt-Marie Insulander har på grund av flyttning från Uppsala upphört att här ge kurser i folkdiktsforskning. I-betygskursen i

folkdiktsforskning hålles från och med höstterminen 1968 av fil. kand. Anna—Karin Nyström och 2—betygskursen i samma ämne från och med vårterminen 1969 av fil. lic. Valdis Ordeus.

NORGE

INSTITUTT FOR FOLKELIVSGRANSKING,
OSLO.

DE GØR OPRØR

ETNOGRAFI.

I november dannede 108 studerende og seks lærere i faget "allmän och jämförande etnografi" et såkaldt "frit universitet". Bag aktionen ligger en utilfredshed med professor Sture Lagerkrantz opfattelse af faget. "Vi ifrågasætter inte, att professor Lagerkrantz är skicklig i sitt ämne. Vad vi vill är att få säkrad en mycket viktig del av undervisningen — socialantropologin", udtaler fil. lic. Caisa Ekholm.

Efter udbrydernes opfattelse, mener professoren, at etnografi er genstandsforskning. Udbryderne mener derimod, at det er samfundet og kulturen, man bør studere, og at genstandene blot er interessante, når de placeres i et sammenhæng.

Kari Helmer Hansen fotografert under NEFA-symposiet i samtale med museumsdirektør Knud Klem. Foto: PHM.

Cand. mag. Kari Helmer Hansen har levert inn sin avhandling "Utvær i vekst" — en undersøkelse av næringslivet i Utgårdskilen på Hvaler 1900—1965. Avhandlingen er godkjent og hun vil avlegge sin magistergradseksamen nov.—des. i år.

Hun er blitt tildelt et 8 måneders fransk statsstipend fra 1. januar 1969 for å delta i det museale arbeid i forbindelse med "Musée des Arts et Traditions Populaires" overflytting til ny museumsbygning ved Bois de Boulogne.

NEFA:s PUBLIKATION NR. 2

VAD SKER I GLESBYGDEN?

En etnologisk studie av næringslivet i Jokkmokk

med bidrag av Otto Blehr, Åke Daun, Mats Hellspong, Harald Hvarfner, Lars-Erik Larsson, Orvar Lofgren, Kerstin Pettersson, Tom G. Svensson och Åsa Werner-Ljungström

»Från vildmark till bygd« kallade Åke Campbell sin nu klassiska studie av nybyggarkulturen i Lappland. I dag är situationen omvänd. Den stora frågan är nu, hur det norrländska inlandet skall överleva den scenväxling, som nu sker. Jokkmokk - Sveriges till ytan största kommun - får stå som exempel i boken. På ca 140 sidor redovisas resultatet av NEFA:s andra fältseminarium 1967.

Boken vill bidra till förståelsen av en rad betingelser, som ligger bakom de processer, som i dag äger rum inom området. Etnologerna menar sig här ha synpunkter av värde för samhällsplaneringen.

Pris Sv.kr. 10:50.

Utkommer i november.

NORRBOTTENS MUSEUM - Luleå.